

Betrekken bij
PS-vergadering van
14 februari 2024

Transcript (woordelijk verslag)

**van de vergadering van de
Statencommissie van het Drents Parlement**

gehouden op 10 en 24 januari 2024

Transcript

Vergadering van de Statencommissie van het Drents Parlement

Woensdag 10 januari 2024

Locatie: Statenzaal

Aanwezig:

de heer J. Puper (voorzitter ochtend)
mw. A. Udinga (voorzitter middag)

de heer J.C. Aikema (ChristenUnie)
mevrouw W.G. Bolhuis-van Unen (BBB)
de heer B. Bolumba (GroenLinks)
de heer R.A.A. Bosch (PvdA)
de heer D. van den Brand (JA21)
de heer G.B.H. Brandsema (ChristenUnie)
de heer J.W. Brinkhorst (D66)
de heer B. van Dekken (CDA)
de heer D. Dekker (Sterk Lokaal Drenthe)
mevrouw G.J. Dijkers (SP)
de heer F. El Masoudi (Forum voor Democratie)
commissielid J. Faber (Partij voor de Dieren)
de heer J.C. Hellendoorn (D66)
mevrouw S. Hilgenga-van Dam (CDA)
mevrouw A.M. Kleine Deters (D66)
mevrouw M. Kramer-Hammenga (Volt)
de heer H. Loijenga (Volt)
de heer H. Loof (PvdA)
mevrouw L. Martens-Schuitema (VVD)
de heer W.L.H. Moinat (SP)
mevrouw C.E. Niessink (Forum voor Democratie)
de heer H. Omlo (JA21)
de heer J.R. Oosting (VVD)
Statenlid S.J. Peeks (Partij voor de Dieren)
de heer S.R. Pormes (LijstPormes)
de heer J. Puper (PvdA)
de heer J.J. Rook (GroenLinks)
de heer A.K. Schoenmaker (Sterk Lokaal Drenthe)
de heer H.G.J. Schuinder (BBB)
de heer H.L. Smeenge (BBB)
de heer J.H. Steenberg (Sterk Lokaal Drenthe)
mevrouw A. Udinga (VVD)
de heer C. Vianen (VVD)
de heer A. Vorenkamp (PVV)
de heer A.V.B. Vos (Forum voor Democratie)
de heer H. van de Weg (SP)
Statenlid R.R.M. Zuiker (Partij voor de Dieren)
de heer G. Zuur (CDA)

de heer T.H. Corporaal, Statengriffie
de heer K.F.J. Bertels, Statengriffie

Voorts aanwezig de leden van GS:

de heer J. Otter (BBB)
de heer E. van Dijk (BBB)
mevrouw Y.M. Turenhout (PvdA)
mevrouw W.M. Meeuwissen-Dekker (VVD)
de heer H.G. Jumelet (CDA)

1. Opening

De voorzitter (de heer Puper): Dames Dames en heren, goedemorgen allemaal. Wil een ieder zich naar zijn of haar plaats begeven? Dank u wel. Goedemorgen allemaal. Hartelijk welkom bij de eerste vergadering van de Statencommissie in 2024.

2. Vaststelling van de agenda

De voorzitter: Ik kom bij de vaststelling van de agenda. Er heeft zich voor vandaag één inspreker gemeld, namelijk Liselot Raat namens de Jongeren Adviesraad binnen agendapunt 8: Startnotitie 'Op weg naar een nieuwe Omgevingsvisie. Horizon van Drenthe.'. Zoals u kunt zien, staan de LIS en de rondvraag aan het eind van de vergadering van 10 januari op de agenda. In het presidium van 13 december is hiertoe besloten. Dit om zo inhoudelijk mogelijk de agendapunten meer DPLG die normaliter op dag één van de commissie wordt behandeld, is dit keer op dag twee te vinden op verzoek van GS, omdat er nog aanvullende stukken bijkomen. Dan nog een aantal afspraken die we hebben gemaakt met elkaar en ik herhaal maar even weer, het aantal interrupties per fractie, per agendapunt, inclusief interrupties op het college van drie. Bij vragen over de lijst van ingekomen stukken gaat het over een enkelvoudige vraag en wij zullen hier als voorzitters streng op toezien dit jaar. Heeft er verder nog iemand een opmerking over de agenda? Niet, dan stel ik hierbij de agenda vast. Dank u wel.

3. Mededelingen

De voorzitter: Dan, er zijn geen mededelingen bij ons binnengekomen. Zijn er van jullie kant ook mededelingen? Niet. Dan is dit ook afgerond.

4. Besluitenlijst van de vergadering van 15 november en 6 december 2023 en de lijst van toezeggingen

De voorzitter: Dan ga ik naar punt 4, besluitenlijst van de vergadering van de Statencommissie 15 november en 6 december 2023, inclusief de lijst van toezeggingen. Heeft iemand iets over de besluitenlijst te melden? Zo niet, dan is de besluitenlijst... Wel?

Statenlid Zuiker: Over de toezeggingen.

De voorzitter: Niemand bij de besluitenlijst toch? Niet. Dan komen we bij de toezeggingenlijst. Statenlid Zuiker.

Statenlid Zuiker: Dank u wel. Ik dacht, u doet het allemaal in één keer. Ik heb over de toezeggingenlijst drie vragen maar liefst. De eerste is over punt 30, dat is de enkelvoudige vraag over bermfraude die wij hebben gesteld al een paar maanden geleden. En ja, dat kan... Kan de gedeputeerde misschien vertellen waarom het zo lang moet duren? En dan over toezegging 33, dat gaat over de financiële wijzigingen. Wij hebben begrepen dat de negende wijziging van de begroting ook nog moet komen en er wordt verwezen naar A29 van 20 december. Dat is van de lijst van 20 december, maar dat gaat alleen over de tiende wijziging van de begroting, dus de negende is ontbrekend. Tot slot missen wij nog de toezegging over opkoop veehouderijen, wat ons toegezegd is door gedeputeerde Otter.

De voorzitter: Dank u wel. Wie van het college wil hierop reageren? Ga uw gang.

Gedeputeerde Otter: Voorzitter, ik reageer even op het fenomeen bermfraude. Dus we hebben daar in eerste instantie antwoord op gegeven. Daar bleven nog een aantal vragen open staan en daar zullen we op terugkomen, want dat hebben we inderdaad nog niet gedaan. Dus dat... Maar daar zaten nog wel technisch gezien een aantal uitzoekdingen bij, maar ik zal wel even nagaan wat de status daarvan is.

De voorzitter: Dank u wel. Een toezegging op de toezeggingenlijst. Ja, de buurman.

Gedeputeerde Van Dijk: Dan reageer ik even op die negende wijziging. Dat is niet zo heel ingewikkeld. Dat heb ik volgens mij ook al een keer eerder gemeld hier. Dat was een technische wijziging, die zelfs gemandateerd was aan de directie. Dus dat heeft verder geen enkele invloed gehad op begroting of whatsoever. Volgens mij heb ik dat hier al een keer gedeeld op basis van een eerdere vraag.

De voorzitter: Dank u wel. En tot slot staat er een open. Wie kan daar een reactie op geven? Wie van u? Dat is de opkoop van veehouderijen. Staat niet op de toezeggingenlijst, hoor ik nu. Ik heb hem niet in mijn hoofd zitten. Statenlid Zuiker.

Statenlid Zuiker: Ik heb dat recent nog gevraagd aan de gedeputeerde Otter en de ambtenaar die ter plekke was, die zei dat wordt zeer binnenkort naar u toe gestuurd. De heer Otter zat daarbij, dus die weet ongetwijfeld waar ik het over heb. En dat het niet op de toezeggingenlijst staat, dat komt omdat het gewoon dan gemist is daarin, maar hij is zeker weten toegezegd.

De voorzitter: Heer Otter.

Gedeputeerde Otter: Ik ga het na, voorzitter. En als we dat toegezegd hebben, dan zullen we dat nakomen.

De voorzitter: Goed. We moeten we nog even geduld hebben, begrijp ik. Dank u wel. Dan, is er verder nog een Statenlid die iets wilde zeggen over de toezeggingenlijst? Niet, dan nemen de lijst verder voor kennisgeving aan en komen we nu bij het eerste inhoudelijke agendapunt.

5. Achtergrondinformatieproces bollenteelt; brief van het college van Gedeputeerde Staten van 17 oktober 2023 incl. onderbouwing Statenfracties Partij van de Arbeid, D66, Partij voor de Dieren, SP, LijstPormes en GroenLinks

De voorzitter: Aan de orde stellen we de achtergrondinformatieproces bollenteelt; brief van het college van Gedeputeerde Staten van 17 oktober 2023. Geagendeerd op verzoek van de volgende fracties: Partij van de Arbeid, D66, Partij voor de Dieren, SP, LijstPormes en GroenLinks. Ik geef de fractie van de Partij van de Arbeid, de heer Bosch, het woord. U heeft daar drie minuten de tijd voor en overige fracties hebben daar twee minuten de tijd voor. Let wel, ook hier tellen drie interrupties maximaal. Heer Bosch, ga uw gang.

De heer Bosch: Dank u wel, voorzitter. Ik ga even wat aanpassen. Ik sta achter het kathedraal van reuzen. Voorzitter, later vandaag behandelt deze commissie de startnotitie voor de nieuwe Omgevingsvisie. Een belangrijk visiedocument waarmee we een antwoord trachten te formuleren op de talloze uitdagingen in de inrichting en het gebruik van onze ruimte, die ons in de toekomst te wachten staan: van het behoud van het landschap, natuur en erfgoed; goede infrastructuur voor vervoer, water, energie; en voldoende ruimte voor wonen, werken en recreëren in zodanige samenhang dat dit bijdraagt

aan de brede welvaart van alle Drentse inwoners. De agendering van de voorstellen zoals de Commissaris van de Koning heeft gedaan - we danken de Commissaris van de Koning voor de inzet in dit dossier - om de patstelling tussen voor- en tegenstanders van de bollenteelt in Drenthe en meer specifiek het middelengebruik in deze sector te doorbreken, sluit wat ons betreft prima aan op één van de kernvragen die vandaag op de agenda staat: wat doen we het beste waar? En nog scherper, op een zodanige manier dat de economische activiteiten die we ruimte bieden in Drenthe geen afbreuk doen aan die gezonde fysieke leefomgeving. Niet alles kan overal en als we daadwerkelijk werk willen maken van een visie waarin water en bodem sturend zijn, dan denken we ook na over de plaats die economische activiteiten die een grote impact hebben op de kwaliteit van de lucht, de bodem, het water en de natuur in Drenthe geboden wordt. Daar ligt het primaat niet bij wie de meeste centen kan bieden of verdienen, maar bij een gezonde fysieke leefomgeving. Onze visie is helder, voorzitter: de verantwoordelijkheid voor de gezonde fysieke leefomgeving voor alle inwoners kunnen we niet overlaten aan de markt uitsluitend. De steeds duidelijker wordende verbanden, die door neurologen in binnen- en buitenland worden gelegd tussen zenuwaandoeningen zoals Parkinson en het gestapelde gebruik van middelen, die op basis van de garandeerde grenswaarde per product wellicht toegelaten zijn, maar in combinatie geaccumuleerd wel degelijk grenswaarden overschrijden, vragen om bezinning. Zetten we daarbij de recente twijfels die gerezen zijn bij de toelatingsprocedure die door het Ctgb worden gehanteerd, dan wordt de vraag legitiem, in hoeverre we de economische belangen van de economische sector laten prevaleren boven de volksgezondheid. Deze vraag stellen we bewust zo breed aan zowel het college van GS en aan u als fracties. Het gaat ons erom dat we dit debat naar een abstracter niveau willen tillen voor beide tegenstellingen tussen voor- en tegenstanders van de bollenteelt. Wij zijn geen aperte tegenstanders van de landbouw en van bollenteelt. Wij zijn bezorgde volksvertegenwoordigers die willen zoeken naar een oplossing die bijdraagt aan datgene wat we dienen te waarborgen, namelijk een gezonde leefomgeving voor iedereen. Het gaat ons hier dus om een ethisch vraagstuk: waar ligt de grens tussen het maximaliseren van economisch gewin en het veiligstellen van een gezonde leefomgeving, meer specifiek de volksgezondheid? We zijn erg benieuwd naar de visie van GS en van uw fracties op de door ons gestelde vragen, zoals in de agendering zijn opgenomen, en we kijken uit naar een open debat met elkaar over hoe we met elkaar kunnen bezinnen in dit dossier. Dank u, voorzitter. Tot zover.

De voorzitter: Hartelijk dank. Dan ga ik naar de volgende woordvoerder, van D66, en als het goed is, is dat mevrouw Kleine Deters. En daarna naar LijstPormes

Mevrouw Kleine Deters: Dank u wel, voorzitter. Heer Bosch heeft mede namens ook D66 uiteraard wel toegelicht waarom we dit geagendeerd hebben en de achtergrond daarvan. Dus dat is natuurlijk mede ook namens ons. Dat wil ik graag namens D66 ingaan op het standpunt wat we wij daar duidelijk in hebben. Voor D66 is het vanzelfsprekend... O, ik zit al in de min, voorzitter, qua spreektijd, geloof ik. Oké. Voor D66 is het vanzelfsprekend dat we het beschermen van inwoners tegen gezondheidsrisico plaatsen boven economische belangen. Op verzoek van de gezamenlijke overheden, provincie en gemeenten, kwam in oktober 2019 het rapport uitgesproken met het advies dat overheden de regie moesten nemen en gebruikmaken van de sturingsinstrumenten die hen ter beschikking staan. In opdracht van deze Staten is erin 2022 door Bout Advocaten een rapport uitgebracht die de juridische mogelijkheden heeft verkend. Zij vermelden dat de nieuwe Omgevingswet de provincie nog meer bevoegdheden geeft om bindende regels vast te stellen voor de fysieke leefomgeving. En verder gaat de Omgevingswet zowel voor het aspect volksgezondheid als voor de fysieke leefomgeving uit van het voorzorgsbeginsel. Het meest recente advies van de Gezondheidsraad geeft in overweging om voor de gezondheidsrisico's voor omwonenden op grond van meer specifieke locatiegegevens het voorzorgsbeginsel te hanteren. Kortom, voorzitter, er zijn voldoende instrumenten voor een duidelijke regierol van de overheid in het ruimtelijke dossier. Daarnaast verschijnen er steeds meer onderzoeken van onder andere neurologen die verbanden leggen tussen zenuwaandoeningen zoals Parkinson en

het gestapelde gebruik van middelen. Het gestapelde gebruik, want op basis daarvan worden de gehanteerde grenswaarde per product wellicht toegelaten, maar in combinatie wel degelijk grenswaarden overschreden. D66 vindt het vanzelfsprekend dat GS alle aanbevelingen van de Commissaris van de Koning overnemen, ook vanuit de keuze om water en bodem sturend te laten zijn. D66 is bereid deze keuzes met u te maken. Voor ons ligt de oplossing zowel vanuit Volksgezondheid, ruimtelijke ordening, landbouw en waterbeheer. Wij willen dat alle overheden, lokaal en provinciaal, staan voor de verantwoordelijkheid die ze hebben. Allen moeten we willen kiezen voor een Drenthe met schone lucht, schone bodem en schoon water. Niet afschuiven naar elkaar, maar aanpakken met elkaar. Dan hebt u ons aan uw zijde. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: U ook bedankt. De heer Pormes en aansluitend de heer Van de Weg van de SP.

De heer Pormes: Dank u wel, voorzitter. Ik ga even in op de drie vragen die zijn gesteld. Vraag één is vrij simpel, daar sluit ik me helemaal aan bij dat wat collega van de Partij van de Arbeid naar voren heeft gebracht. De tweede vraag. Kijk, het is heel simpel: de overheid moet maatregelen nemen om de volksgezondheid te bevorderen. Dat is een grondwettelijke taak en dat betekent dat... Maar dat betekent ook dat relevanter is te bezien op welke wijze GS deze grondwettelijke taak in deze onderhavige zaak implementeert. Gezondheid en veiligheid van inwoners stellen wij voorop, zelfs als dit betekent dat bepaalde economische belangen worden beperkt. Het gaat om een balans, waarbij gezondheidsrisico's zoveel mogelijk worden geminimaliseerd zonder de economie te schaden. Het is niet zo, en dat is vaak zo in de praktijk, dat je economie en gezondheid tegenover elkaar plaatst. Zo zou het niet moeten zijn. Van belang is dat er voldoende garanties zijn, zoals het implementeren van strikte gezondheidsprotocollen in een sector, om zowel economische activiteit als veiligheid te waarborgen. Gezondheid en veiligheid zijn wel leidend. De praktijk leert ons dat dit vaak wordt genegeerd. De derde vraag: hoe wij aankijken tegen de regierol van de overheid. Kijk, kerntaak van de overheid is het reguleren van ruimtelijke ordening, zoals we bepalen van waar bepaalde activiteiten, zoals polderteelt, mogen plaatsvinden. En daar hoort bij richtlijnen, regels gebaseerd op milieuoverwegingen, gezondheidsaspecten en de belangen van de lokale gemeenschap. Wat is de mogelijke impact door te kijken naar de waterkwaliteit, biodiversiteit en bodemgebruik. Deel de ruimte in zones waar het wel mogelijk is, dan wel met minimale gevolgen. Burgers en relevante organisaties, en disciplines vroegtijdig betrekken bij de vormgeving van beleid. Goede, consequente handhaving en toezicht. Dank u wel.

De voorzitter: U ook bedankt. De heer Van de Weg van de SP en aansluitend de heer Schuinder van de BBB. Herstel: GroenLinks komt eerst, de heer Rook.

De heer Van de Weg: Dank u wel, voorzitter. In de onderbouwing staat duidelijk aangegeven hoe wij in deze problematiek staan. We hebben de afgelopen jaren ook al steeds ons best gedaan om te pleiten voor de bewoners, de omwonenden. En ook uiteraard gedacht vanuit het voorzorgprincipe en alle onderzoeken en gegevens die hierover al bekend zijn en de gevaren die het heeft. We willen toch nog iets toevoegen aan de aanleiding om tot deze agendering te komen. In aanleiding ligt het primaat bij de veilige en gezonde woonomgeving rond en bij de intensieve bloemen- en bollenteelt en dat is uiteraard niet voor niets. En we willen toch ook met nadruk nog aandacht vragen voor het belang van onze natuur. Het zou een grote misvatting zijn te denken dat we door een ruimtelijke herschikking gewoon door kunnen gaan met die intensieve bloemen- en bollenteelt. In de onderliggende stukken wordt herhaaldelijk ook het belang benoemd van onze natuur en de biodiversiteit, die schade leiden door het huidige gebruik van de gewasbeschermingsmiddelen in de huidige vorm en de mate, dus de cumulatie en de stapeling. En dan met name willen wij nog weer extra aandacht vragen voor de rol en de functie van de insecten. Insecten die op de planten vliegen, daar gif opnemen, daar niet direct aan doodgaan, maar het wel stapelen en het meenemen naar hun nest, waar het wel funest is voor het broedsel en dus voor de voortplanting. En dan duid ik uiteraard hier vooral ook op het bijenbestand.

En ook is wetenschappelijk vastgesteld dat het effect is van giftige insecten op hun predatoren, zoals vogels. Juist die kettingreactie die zich voor een groot deel, en dat is het funeste ook, aan onze waarneming onttrekt, omdat de oorzaak en het gevolg niet direct aan elkaar te koppelen zijn. Dat zal op den duur funest zijn voor onze biodiversiteit. In dit huis, en daar hebben wij ook al mee gedaan, wordt vaak de term robuuste natuur... Dat nemen wij graag in de mond. Wij hebben daar allemaal wel een plaatje bij, een beeld bij, wat de robuuste natuur dan precies inhoudt. Maar het begint juist bij die, tussen aanhalingstekens, 'nietige' insecten en een gezond en vitaal bodemleven. Waar ook... Waar een worm... .. . Waar die bodemdieren in leven. En wij denken... Wij zijn ervan overtuigd dat voor een robuuste natuur juist dat bestand van het bodemleven en insecten de basis is voor die robuuste natuur. Dank u wel. U

De voorzitter: Ook bedankt. Statenlid Zuiker, alstublieft. Nee, heer Rook. Ja, dat heb ik verkeerd gedaan. Statenlid Zuiker en de heer Rook, blij dat u er al bent. [De voorzitter lacht]

Statenlid Zuiker: Dank u, voorzitter. Zoals we allemaal weten, gaat de gangbare sierteelt gepaard met het gebruik van grote hoeveelheden landbouwgif met alle gevolgen van dien: voor de natuur, maar ook voor de gezondheid van mensen, de omwonenden en ook de mensen die in deze sector werken. Er is een groeiende hoeveelheid bewijs dat chronische blootstelling aan pesticiden de incidentie van ziekten als kanker, Parkinson, Alzheimer, MS, diabetes, hart- en vaatziekten en nierziekten verhoogt. Omdat sierteelt met een opmars bezig is in Drenthe, is het niet overdreven om deze vorm van landbouw een groot maatschappelijk probleem te noemen en des te opvallender is dat het college in hun coalitieakkoord al meteen eventuele maatregelen om sierteelt in te dammen overboord heeft gegooid. En kennelijk vindt het college het ook nodig om de voorstellen van de commissaris van enige kanttekeningen te voorzien. De commissaris heeft deze voorstellen gedaan na een lang en intensief traject, met vele gesprekken. Daarom hebben we de volgende vragen aan het college. Om te beginnen over de voorstellen over ruimtelijke begrenzing, commissaris schrijft: 'Geef duidelijk aan waar je niet en wel intensieve teelten wil hebben,' en volgens GS kan dat alleen op vrijwillige basis en wij vragen ons dan af: hoe stelt GS zich dat voor? Dat grondeigenaren zichzelf vrijwillig beperken over het gebruik van hun grond? Graag een toelichting van GS. Even verder schrijft GS in hun brief over een verkenning om de ruimtelijke aspecten van bollenteelt te verankeren in een nieuwe omgevingsvisie en dat lijkt in tegenspraak met het eerdere. Wij vragen ons dan af: hoe is het mogelijk om iets vrijwillig te verankeren? Graag duidelijkheid hierover. Vervolgens voorstel zes, dat gaat over ontwikkelen gedragscode. GS vraagt zich openlijk af of Drentse gemeenten hier wel op zitten te wachten. En wij nemen aan dat de commissaris in de vele gesprekken die zij gevoerd heeft, de verkenning waar GS het over heeft, allang al gedaan heeft. Waarom doet dan GS alsof dit slechts een proefballonnetje van de commissaris was? Tot slot, voorstel zeven: organiseer jaarlijks een bijeenkomst in Drenthe die in het teken staat van duurzame landbouw. Dan verwijst GS naar de informatiebijeenkomsten van de pilot duurzame bollenteelt. Vanwaar de angst van het college om een jaarlijkse bijeenkomst over duurzame landbouw in het algemeen te organiseren? Want uit de tekst blijkt duidelijk dat de commissaris iets veel breders voor ogen had, namelijk een platform waar wetenschappelijke kennis wordt gedeeld, beleidsontwikkelingen worden toegelicht en waar mensen elkaar kunnen ontmoeten en waar gesprekken kunnen plaatsvinden. Tot zover.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Rook van GroenLinks en daarna de heer Schuinder van de BBB.

De heer Rook: Dank u wel, voorzitter. Voorzitter, wat GroenLinks betreft zou iedereen zich zorgen moeten maken over bollengif, landbouwbestrijdingsmiddelen, hoe je het ook wil noemen. Want of je het nou bollengif of landbouwbestrijdingsmiddelen noemt, iedereen heeft belang bij een gezonde leefomgeving en ontwikkelingsachterstanden bij jonge kinderen en Parkinson zijn niet in het algemeen belang. Volgens GroenLinks gaat de gezondheid van onze inwoners voor en dat kan op een economisch

verantwoorde manier. Maar dan is er wel politieke wil nodig vanuit het college om te kiezen voor gezonde bollenteelt. De wil is er volgens GroenLinks op dit moment, lijkt het erop, niet. Het college heeft het ministerie van LNV gevraagd naar opheldering naar aanleiding van de uitzending van ZEMBLA, waarvoor onze complimenten, maar desondanks zien wij nog steeds dat het niet wil oproepen om de schadelijke landbouwbestrijdingsmiddelen te verbieden. Zie voorstel drie en acht uit de brief. Volgens GroenLinks is ziek worden van landbouwgif in niemands belang, niet van de boeren en niet van de burgers. En GroenLinks betreurt het daarom ook dat, ondanks naar onze opvatting eerder toegezegd, het college niet alles er tegen wil doen. Wil het college echt verantwoordelijk zijn voor toekomstige Parkinson patiënten en kinderen met een ontwikkelingsachterstand? Dat is de enige vraag in mijn betoog en ik wil de heer Otter uitdrukkelijk vragen om daarop in te gaan, want wat GroenLinks betreft, is dit de kans om verbinding tussen de belangen van boeren, burgers en natuur te leggen. Iedereen heeft namelijk belang bij een goede gezondheid en daarom moet het college volgens ons aanzetten tot het gebruik van gezonde gewasbeschermingsmiddelen, want daarmee kunnen we polarisatie tegengaan en dat is juist in deze tijd hard nodig. In de landelijke politiek krijgen we binnenkort misschien een premier die zich onfatsoenlijk gedraagt, die groepen tegenover elkaar zet en haat zaait. En juist dit is het moment om in Drenthe te laten zien dat we polarisatie tegen kunnen gaan en te laten zien dat het anders kan, want juist in Drenthe kunnen wij samenwerken aan oplossingen die iedereen helpen.

De voorzitter: Dank u wel. U krijgt nog een interruptie, een moment alstublieft.

De heer Vorenkamp: Dank u, voorzitter. GroenLinks, die wil polarisatie tegengaan, maar ondertussen wordt er gesteld door GroenLinks dat gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, dat dat op het conto geschreven moet worden van iedereen die... Dat dat op het conto geschreven moet worden van iedereen die verantwoordelijk dan is voor Parkinson en andere neurologische aandoeningen. Het gaat wel heel ver. Dus iedereen die landbouwbestrijdingsmiddelen gebruikt, bestrijdingsmiddelen in de landbouw gebruikt, die zou verantwoordelijk zijn voor Parkinson en een andere neurologische aandoening in onze maatschappij? Dat lijkt mij wel heel ver gaan. Dat is totaal ongegrond in mijn ogen. Klopt dat?

De heer Rook: Nou, voorzitter, dan heeft de heer Vorenkamp niet goed opgelet, want dat is niet wat ik heb gezegd. Wat ik hier doe, is een oproep aan een politiek om de verantwoordelijkheid te nemen, om te zorgen voor die gezonde bollenteelt, zodat we daar de gezondheid van inwoners, van boeren en burgers kunnen beschermen. En volgens mij is het aan ons hier als politiek om hier nu de verantwoordelijkheid te gaan pakken.

De voorzitter: Korte reactie, PVV?

De heer Vorenkamp: Maar dan moet u niet zeggen: 'Landbouwers die gebruik maken van gewasbeschermingsmiddelen zijn verantwoordelijk', want dat is wat u gezegd heeft, 'zijn verantwoordelijk voor neurologische aandoeningen, zoals bijvoorbeeld Parkinson.'. Dat heb ik uit uw woorden in ieder geval opgemerkt. Dus als dat niet zo is, dan moet u dat herroepen, lijkt me.

De heer Rook: Nou, dat heb ik volgens mij absoluut niet gezegd, voorzitter, dus ik vind het een hele bijzondere opmerking. Het staat nergens mijn betoog.

De voorzitter: Prima. Gelukkig hebben we het hele verhaal opgenomen. [Gelach] Kunnen we nog even naluisteren. Dank u wel. Ik wil graag het woord geven aan de heer Schuinder van de BBB en daarna de heer Schoenmaker van Sterk Lokaal.

De heer Schuinder: Voorzitter, het circus is weer gestart en wel met de act die we inmiddels wel kennen: de hetze tegen de bollenboer, en daar gaan we als BBB niet in mee. Waar komt toch die hetze vandaan tegen de bollenteler die zijn werk probeert te doen, ter goede trouw en volgens de vele richtlijnen die hem/haar worden opgelegd? Waar komt toch die hetze vandaan tegen de bollenteler, die nog steeds probeert een boterham te verdienen en een bijdrage te leveren aan de economie en de werkgelegenheid?

De voorzitter: Moment. U krijgt inderdaad waarschijnlijk toch die drie minuten, want er komen al een aantal interrupties aan.

De heer Schuinder: Ik denk dat het er meer worden.

De voorzitter: Statenlid Zuiker.

Statenlid Zuiker: Dank u wel, voorzitter. U begint lekker polariserend, zou ik zeggen, met...

De heer Schuinder: Heerlijk

Statenlid Zuiker: Sorry. BBB begint erg polariserend, voorzitter, want die begint over een hetze die gevoerd wordt tegen bollentelers. Als u dat soort woorden gebruikt, dan kunnen wij ook woorden gebruiken als hetze die door bollentelers tegen de omwonenden wordt gevoerd. Wilt u dat we die discussie op die manier gaan voeren, want dan heeft u een polariserende discussie met ons.

De voorzitter: De heer Schuinder.

De heer Schuinder: Voorzitter, over de omwonenden kom ik zo nog, maar volgens mij zijn die al bezig met een hetze tegen de bollenteler.

De voorzitter: Statenlid Zuiker.

Statenlid Zuiker: Ja, ik denk dat de heer Schuinder mijn vraag niet begrepen heeft. Ik heb het niet over de hetze tegen de bollenteler. Ik heb het over de hetze tegen de omwonenden, dus daar had ik het over. Dus als we die termen gaan gebruiken, dan begint u nu een zeer polariserende discussie en wees u daarvan bewust. En dat is alles wat ik nu ga zeggen.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Bosch.

De heer Bosch: Ik wil de heer Schuinder toch even vragen of hij mijn inleidende betoog goed heeft beluisterd? Want u begint direct over een circus, u begint over een hetze. En als u goed naar mijn betoog heeft geluisterd, mijn inleidend betoog, dan heb ik opgeroepen tot bezinning, naar samen naar oplossingen kijken, hoe kunnen we deze oplossing verder brengen, met elkaar? En daar helpt dit niet echt in mee, als u op deze wijze uw bijdrage begint. Dus ik wil u vragen om ook even te reflecteren op mijn inleidende bijdrage, waarin ik ook heb aangegeven: wij zijn geen aperte tegenstanders. We vragen alleen: hoe gaan we er zodanig mee om dat we zowel economische belangen kunnen beschermen - want ik ben het met u eens, ook de bollenboeren die op dit moment actief zijn in Drenthe, daarvan gaat mijn fractie er in ieder geval vanuit dat ze naar beste eer en geweten hun werk doen. Daar is niets mis mee. De enige vraag die wij stellen op een wat hoger, abstract niveau: waar ligt de grens tussen die economische belangen en volksgezondheid? En dat is geen hetze, het is geen circus en ik vraag u serieus erop te antwoorden.

De voorzitter: De heer Schuinder.

De heer Schuinder: Voorzitter, daar kom ik op terug in mijn tweede termijn, op de reflectie op dat wat er nu gesteld wordt.

De voorzitter: Gaat u verder met uw betoog.

De heer Schuinder: Mooi. Voorzitter, voor BBB geldt...

Mevrouw Kleine Deters: Voorzitter?

De voorzitter: Interrupties dienen via de microfoon in midden te gaan, mevrouw Kleine Deters. Maar moment... Dan krijgt u nu de mogelijkheid tot een interruptie.

Mevrouw Kleine Deters: Voorzitter, ik zou het niet een interruptie willen noemen. Een collega Statenlid... Het gaat om de vergaderorde. Een collega Statenlid doet per interruptie een vraag en wordt afgedaan: 'Dit gaat maar naar de tweede termijn'. Ik vind toch wel dat of de interruptie geldt niet of hij blijft geparkeerd staan, maar ik vraag u als voorzitter om daar toch even een uitspraak in te doen, hoe we dan met elkaar een debat voeren.

De voorzitter: Het is aan de heer Schuinder om daarop terug te komen, die vragen, of dat in de eerste of tweede termijn is, is tenslotte aan hemzelf. Daar ga ik niet over. En of het wel of niet een interruptie is, dat laat u inderdaad... Dat moet aan mij overgelaten worden en die interruptie blijft gewoon staan.

De heer Bosch: Voorzitter, als ik even kort zelf als vragensteller mag reageren. Ik heb er geen probleem mee als de heer Schuinder daar in het tweede termijn op terugkomt.

De voorzitter: Gaat u verder, heer Schuinder.

De heer Schuinder: Voorzitter, voor BBB geldt dat we in deze coalitie hebben afgesproken dat we geen provinciale regels gaan opleggen bovenop wat er landelijk en Europees is afgesproken in wet- en regelgeving. Daar hebben de partijen een krabbel onder gezet en geeft dus voor ons duidelijk aan dat we geen regierol hebben als provincie in deze soap. Laat de teler zijn werk doen, laat het ministerie en het Ctgb elkaar opzoeken en als daar nieuwe wetgeving vandaan komt, zal eenieder zich daar aan moeten houden.

De voorzitter: Moment, u krijgt een interruptie van de ChristenUnie.

De heer Brandsema: Dank, voorzitter. Even in mijn woorden, hoor ik de BBB aangeven: we hebben afgesproken dat we niet regionaal regels gaan opstellen bovenop landelijke regels. En daaruit concluderend, dus we hoeven ook niet als provinciaal bestuur een vinger aan de pols, of regie te pakken, of in beweging te komen. Alleen is de BBB het niet met de ChristenUnie eens dat er een verschil zit tussen regionaal nieuwe regels of nieuw beleid opstellen en aan de andere kant stevig besturen, dingen in beweging willen krijgen richting Rijk, waar dan mogelijk wel iets moet gebeuren? Je hoeft toch niet op je handen te gaan zitten als provinciaal bestuur? Dat is toch iets anders dan wel of geen nieuw beleid regionaal gaan maken?

De voorzitter: Heer Schuinder.

De heer Schuinder: Voorzitter, het project Duurzame Bollenteelt is de route in die zin waar je met elkaar, met belanghebbenden, volgens mij ook richting het ministerie en Ctgb, je twijfels, en je uitkomst en je onderzoeken mee kan delen. Dus in die zin, daar heb je al een gremia wat actief een rol kan spelen in het vormgeven van nieuw beleid. Dus waarom zou je een nog actievere, andere rol als provincie willen aannemen om op een andere route, op een ander paadje, daar nog dingen over te willen roepen, terwijl je zo een Project Duurzame Bollenteelt hebt?

De heer Brandsema: Nee, voorzitter, helder. Maar dan begrijp ik dus uit dit antwoord van de BBB, dat de BBB zegt: je kunt wel degelijk een rol pakken op regionaal niveau. Dat doen we ook al, zegt de BBB, met die Duurzame Bollenteelt, dat ik met de BBB eens. En dan kun je alsnog dus wel politiek afwegen of je daar nog een schepje bovenop wil zetten of niet, en dat is dus iets anders dan wel of niet nieuw beleid zelf gaan vormgeven.

De heer Schuinder: Exact.

De voorzitter: Gaat u verder met uw betoog. Moment, u krijgt voordat u verder gaat, anders blijf ik u in de reden vallen. U krijgt nog van de SP een interruptie.

De heer Van de Weg: Dank u wel, voorzitter. Sommige dingen moeten even wat bezinken, inzakken. Ik kom toch even terug op die hetze en ik denk ook aan de onderliggende stukken die bij dit agendapunt zijn. En dan wil ik toch misschien wel wat kolen op het vuur gooien over die hetze. In feite zegt u dus, wat onze commissaris van de Koning heeft gedaan en doet in deze casus, dat valt ook onder die hetze. Dat is ook het opstoken van boeren tegen burgers. Zegt u dat daarmee dus?

De voorzitter: De heer Schuinder.

De heer Schuinder: Ik zeg het niet expliciet, maar ik vind wel van het feit dat we ons met elkaar op een bepaalde manier met deze sector bezighouden, waarvan ik dan denk: laat iedereen ook gewoon zijn werk doen. We houden ons ook niet op deze manier bezig met de timmerman, of met de loodgieter, of wat dan ook.

De heer Van de Weg: Maar zegt u dus dat de commissaris van de Koning zich dan uit dit dossier terug moet trekken?

De heer Schuinder: Nou, ik vind als de commissaris is er destijds op ingeroepen en ik kan me voorstellen dat het college zegt nu: Goh, moet je luisteren, dat is aan het beleid, en de wet- en de regelgeving. Bedankt, commissaris, voor de geleverde diensten en we gaan over tot de orde van de dag.

De voorzitter: Gaat u verder, heer Schuinder. Toch niet, sorry. U krijgt nu de eerste interruptie van D66.

Mevrouw Kleine Deters: Dank u wel, voorzitter. Eigenlijk vind ik het wel heel schokkend wat hier gebeurt. In mijn bijdrage heb ik aangegeven om het inderdaad in gezamenlijkheid op te pakken. Begrijp ik nu, voorzitter, werkelijk, dat BBB zegt: het circus, de hetze, alle mensen die zich zorgen maken... Dus waar de oproep was om in gezamenlijkheid te kijken. En u hebt ook de documenten, hoop ik, gelezen ter voorbereiding van het rapport 'Uitgesproken', Bout Advocaten, alles wat aangegeven is, al die mensen, een WMD die het heeft over drinkwater, wat vervuild is door gewasbescherming. Het is flauwekul, we hoeven niet in te grijpen. Die mensen nemen we niet serieus. We luisteren niet naar de mensen. Als ik de nieuwjaarstoespraak van gisteren hoor, 'We gaan met elkaar in gesprek'. Nee, zegt u, alle mensen die het daarover hebben, die voeren hun hetze, daar luisteren we niet naar. Is dat wat

u zegt... Voorzitter, wat BBB nu aangeeft, want dan wordt een debat voeren toch wel ongelooflijk moeilijk als we daar het niet met elkaar over kunnen hebben. Ik vind het bijzonder schokkend om het samendoen in dit dossier, onderscheid te maken in rangen, in geloofwaardigheid. Voorzitter, ik zou daar toch graag nu een antwoord op willen hebben van BBB. Dank u wel.

De voorzitter: De heer Schuinder, kunt u daar een reactie op geven?

De heer Schuinder: Ja hoor, want dit hoeft niet te wachten tot de tweede termijn, wat mij betreft. Want volgens mij heb ik dat ook niet gezegd. Volgens mij stel ik dat niet. Volgens mij hebben omwonenden, hebben we belanghebbenden routes genoeg om met elkaar, met de sector, met de omgeving in gesprek te gaan over wat er allemaal moet gebeuren. Voor mij heb ik dat ook gewoon... benoemen we dat ook, is er ook... Er is een Project Duurzame Bollenteelt. Dus in die zin, er zijn genoeg mogelijkheden om de omwonenden, belanghebbenden zowel teler, sector, ministeries, alles met elkaar in gesprek te laten gaan. Laten we dat ook vooral doen. Dus ik zeg niet dat je dat niet moet doen, staat nergens. Ik zal nog eens terugluisteren, maar ik geloof het niet.

De voorzitter: Mevrouw Kleine Deters.

Mevrouw Kleine Deters: Voorzitter, dan toch even de timmerman die net genoemd werd. Ook daar werd overheidsingrijpen verzocht toen het bijvoorbeeld over asbest ging, toen het bijvoorbeeld over andere stoffen ging. Bepaald voortschrijdend inzicht, de toekomst blijkt. Kan dat ook van toepassing zijn op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, misschien? Voorzitter, ik zou graag een antwoord willen daarop.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Schuinder.

De heer Schuinder: Kijk, een antwoord op deze vraag is volgens mij gelegen aan degenen die er ook over gaan en dat zijn degenen die de wetten en de regelgeving daarover bedenken, en dat is in mijn beleving nog steeds het ministerie en Ctgb. En daar zitten knappe koppen die het allemaal bedenken, die van allerlei kanten informatie tot zich nemen en uiteindelijk met nieuwe wet- en regelgeving komen. En als wet- en regelgeving uitgevaardigd wordt, moet iedereen daaraan voldoen. Dat moet, dat moet ik, dat moet de bollenteler ook.

De voorzitter: Hartelijk dank. U heeft nog een minuut resterend. Gaat uw gang.

De heer Schuinder: Zekers. Voorzitter, dat het college in gesprek gaat, is wat BBB betreft helemaal prima. We willen graag meegeven dat er meer focus moet komen ook op het wangedrag van sommige omwonenden, het strooien van bijzondere pamfletten met grensoverscheidende teksten. BBB vindt het niet meer dan normaal dat we de richtlijn volgen van het Ctgb en als we daaraan twifelen, moeten we naar het ministerie en niet als provincie zelf denken dat we de wereld gaan veranderen. Conclusie... Ik zal even wachten.

De voorzitter: Statenlid Zuiker.

Statenlid Zuiker: Dank u wel, voorzitter. Statenlid Schuinder heeft het over wangedrag van omwonenden en is Statenlid Schuinder zich er ook van bewust dat er ook wangedrag van de andere kant komt?

De voorzitter: De heer Schuinder.

De heer Schuinder: Kijk, volgens mij werkt het zo. Waar twee gedoe hebben, zullen er ook altijd twee actie en reactie zijn. Dus ja, er zal actie zijn van een bollenteler en een reactie van een bollenteler, maar er is ook actie van een omwonende en er is ook reactie van een omwonende.

De voorzitter: Statenlid Zuiker.

Statenlid Zuiker: Ter aanvulling: hoe beoordeelt Statenlid Schuinder dan dat er bijvoorbeeld een vuurwerkbom is afgegaan bij tegenstanders van de bollenteelt?

De heer Schuinder: Nou, die veroordeel ik op dezelfde manier als dat er bepaalde pamfletten bij een bollenteler in de buurt worden gegooid.

De voorzitter: Dank u wel. Gaat u verder met uw betoog.

De heer Schuinder: Conclusie eerste termijn, want ik kom straks nog op een aantal andere dingen, is dat BBB vindt dat we trots moeten zijn op een bloeiende bollenteelt in Drenthe, dat we de ontwikkelingen die ingezet zijn door het Ctgb gaan volgen en deze met vertrouwen tegemoet zien. BBB Drenthe is voor een buurtschap waarin een ieder zijn/haar werk kan doen en kan genieten van deze omgeving. Dat kan hand in hand als we allemaal werken aan een normale omgang en gedragsvormen die de dialoog niet in de weg staan, maar juist versterken. Het Project Duurzame Bollenteelt vindt de BBB dan ook een goede zaak en dat vraagt om vervolging.

De voorzitter: Dank u wel. Moment, alstublieft. U krijgt een interruptie.

De heer Rook: Sorry, voorzitter. Ik ga de heer Schuinder toch nog even vasthouden. Heer Schuinder, ik heb... Voorzitter, ik heb in mijn betoog verwezen ook naar het gemeenschappelijke belang van boeren en burgers om samen te werken aan de gezondheid, en ook benadrukt dat niemand belang heeft bij de ziektes die door landbouwgif, of door gewasbeschermingsmiddelen, kunnen worden veroorzaakt. Is de heer Schuinder het met ons eens dat dat ook niet in het belang is van de boeren en dat het zeker ook niet het belang is van de omwonenden dat die mensen daar last van krijgen?

De heer Schuinder: Voorzitter, er wordt ongelooflijk veel onderzoek gedaan naar gewasbeschermingsmiddelen in welke vorm dan ook, vanaf diverse onderzoeken. Er worden... Van alles en nog wat wordt bekeken. Dat wordt allemaal verzameld bij een organisatie die daar ook wet- en regelgeving over maakt en als die bepaalt dat het anders moet, dan moeten we dat met elkaar gaan uitvaardigen.

De voorzitter: Aanvullende vraag, heer Rook?

De heer Rook: Nee, voorzitter. Volgens mij is het antwoord, ja.

De voorzitter: Dank u wel.

De heer Rook: Dan concluderen we dat we het op dit punt eens zijn. Dank u wel.

De voorzitter: Hartelijk dank. Dan geef ik graag het woord aan de heer Schoenmaker en daarna het CDA.

De heer Schoenmaker: Gert-Jan is ongeveer net zo groot als ik, iets groter, merk ik hier. Maar, doe maar. Voorzitter, over de brief van 17 oktober hebben wij reeds in 2023 vragen gesteld. In de onder-

bouwing van dit onderwerp worden vragen gesteld over het functioneren van het Ctgb. En op dit moment ligt er een toezegging vanuit GS dat het Ctgb hier uitleg kan geven over hun functioneren en hoe ze tot uitlatingen... toelatingen komen en wij zien daarnaar uit. De vraag die vandaag gesteld wordt, is kiezen tussen de belangen van de economische sector en het beschermen van de eigen inwoners tegen gezondheidsrisico's. Dat is volgens onze fractie een puur polariserende vraag, waarbij gepoogd wordt ons uit de tent te lokken en dat zullen we niet doen. De enige vraag die hier gesteld had moeten worden, is de volgende: wilt u besluiten nemen op basis van Nederlandse wetgeving of vertrouwt u de wetgeving in Nederland niet meer? Statenleden worden gezien als leken. Meningingen vormen op basis van uitlatingen in een medisch vakblad A is lastig, omdat uitlatingen in een medisch vakblad B het tegenovergestelde aantonen. Wij Statenleden zijn niet in staat om deze uitlatingen op waarde te toetsen, tenzij u chemicus van achtergrond bent, maar dat heb ik volgens mij hier nog niet gezien. Kortom: wij, Sterk Lokaal Drenthe, vertrouwen op de wet in Nederland. Indien wij als Statenleden gaan handelen in strijd met deze wet, dan kun je claims verwachten vanuit de sector. De sector werkt namelijk binnen de wettelijke kaders en vertrouwt op deze wet. Indien er op basis van objectieve bevindingen twijfel is over de wettelijke basis van dit middelen gebruik, dan zal het in Den Haag aangekaart moeten worden. Deskundigen die zullen zich buigen over de gerezen twijfels en de twijfels beoordelen, indien nodig kunnen ze voorstellen tot wetswijziging voorbereiden. In de Tweede Kamer worden wetswijzigingen besproken en niet in de Staten van Drenthe. En ik heb nou een aantal keren gehoord, daar sluit ik wel mee af, het wangedrag van de telers. Stel: ik ben ondernemer, ik handel in overeenstemming met de Nederlandse wet. Men doet mij een rechtszaak aan en daarmee leid ik enorm veel schade. Dan is het niet meer dan logisch dat je uiteindelijk die schade gaat verhalen op de mensen die jou dat onrecht aandoen, omdat je binnen de wet handelt. Dat is geen wangedrag, dat is opkomen voor je eigen rechten als ondernemer. Niet meer en niet minder.

De voorzitter: Dank u wel. Dan geef ik het woord graag aan mevrouw Hilgenga van het CDA en daarna aan de heer Omlo van JA21.

Mevrouw Hilgenga: Wij vinden als CDA dat er door het college een zorgvuldige afweging is gemaakt. Er is vanuit GS aandacht voor de belangen van inwoners door te vragen naar een nadere duiding van het gedane onderzoek van het Ctgb. Terecht dat er aandacht voor is, omdat er veel zorgen zijn over een aantal van de toegepaste middelen. Het CDA hecht aan het gebruik van veilige gewasbeschermingsmiddelen, die veilig zijn voor mens en dier. Er is inmiddels landelijk al ingezet op extra onderzoek naar de mogelijkheid van een verband tussen bepaalde aanplantingen, het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en naar de stapeling van middelen. En dat doet recht aan de zorgen die er leven. Daarnaast levert ons Drentse Project Duurzame Bollenteelt een belangrijke bijdrage aan de transitie naar een meer duurzame teelt, en tegelijkertijd vinden we het belangrijk dat we in Nederland niet per provincie een ander beleid gaan voeren met betrekking tot gewasbeschermingsmiddelen. We hebben niet voor niets een landelijk en een Europees onderzoeksinstituut die beoordeelt of gewasbeschermingsmiddelen zouden moeten worden toegelaten. Extra regels opleggen door ons als provinciebestuur, daarin vindt u het CDA niet aan uw zijde. In de vragen suggereert u dat u als indienende fracties een tegenstelling ziet tussen economische belangen en gezondheidsrisico's, en een tegenstelling tussen emoties en feiten. Wij vinden die tegenstellingen totaal mank gaan. Ook in de bollenteeltsector is men bezig met een transitie naar meer en meer gebruik van middelen die minder impact hebben op bodem en water. Geen bollenteler zit te wachten op gezondheidsproblemen ten gevolge van gewasbeschermingsmiddelen. Net zoals omwonenden wil de bollenteler een veilig middelengebruik.

De voorzitter: Moment, u krijgt een tweede interruptie van de heer Bosch.

De heer Bosch: Dank u wel, voorzitter. Ik wil toch even reageren op één van de punten die u aansnijdt. Ik heb ook al even op mijn handen gezeten bij de bijdrage van de heer Schoenmaker, maar ik

hoor het nu voor de tweede keer, dus daar ga ik even op in. U geeft, net als de heer Schoenmaker, aan dat wij een tegenstelling willen creëren tussen economische belangen en volksgezondheid, en volgens mij hebben we dat niet gedaan. Volgens mij is de vraag: waar ziet u de grens tussen? Het is een geleidende schaal. Er zijn meerdere belangen. Het sluit elkaar niet uit. Natuurlijk kunnen er ook economische activiteiten plaatsvinden, die weliswaar druk veroorzaken, maar waarbij we moeten vragen: waar doen we dat nou het beste, zonder dat er onevenredige risico's, nadelige risico's, zijn voor volksgezondheid. Dus het één sluit het ander niet uit. We moeten alleen nadenken in deze provincie, en daarom hield ik in mijn bijdrage ook in het begin van de inleiding: we krijgen straks ook de omgevingsvisie. Daar moeten we ook de vraag gaan stellen: welke functies laten we waar landen? Daar preludeert ook deze vraagstelling op, wat mijn fractie betreft. Dus graag even een reflectie op het feit dat wij, volgens mij, geen tegenstelling zien tussen economie en volksgezondheid, maar dat het elkaar wel moet aanvullen. Dus graag een reflectie daarop.

De voorzitter: Mevrouw Hilgenga.

Mevrouw Hilgenga: Voorzitter, heer Bosch merkt een terecht punt... Roert een terecht punt aan. Hij heeft in zijn betoog heel duidelijk aangegeven dat hij niet de bedoeling had om die tegenstelling te creëren. Alleen in de vraagstelling lees ik hem toch heel duidelijk anders. En de vraag die u in tweede instantie nu neerlegt over, hoe gaan wij daar lokaal invulling aan geven aan een zorgvuldig uitgedacht beleid? Dat is de vraag die niet is gesteld en daar zit precies bij mij het pijnpunt in. En ik denk dat het ook niet... Dat ik die vraag niet hier in twee minuten kan beantwoorden.

De voorzitter: Heer Bosch.

De heer Bosch: Ik dank in ieder geval, voorzitter, mevrouw Hilgenga voor dit antwoord. Ik kan me voorstellen dat u dat niet daarin leest. Ik heb ook in mijn bijdrage aangegeven dat we deze discussie eens een keertje voorbij voor- en tegenstanders. Het gaat er toch weer over, helaas. Want we willen het graag naar een abstracter niveau brengen door te zeggen: maar waar zien we nou eigenlijk die grens? Want daarmee zeggen we dus impliciet ook, het één sluit het ander niet uit. Alleen hoe gaan we dat nou in bijvoorbeeld de omgevingsvisie en in ander beleid, hoe gaan we dat nou op de juiste manier met elkaar tot elkaar brengen?

De voorzitter: Dank u wel.

Mevrouw Hilgenga: Even nog in reactie op hetgeen heer Bosch zei. Ik ben het met u eens dat we dat debat verder meer in de diepte moeten oppakken. Daar vind ik u helemaal. Ik merk alleen in de inleidende betogen van diverse partijen dat de manier waarop deze vragen nu hier gesteld zijn, helemaal niet die uitwerking hebben, maar dat het juist alleen maar bijdraagt aan verdere polarisering en daar is het CDA juist op tegen. Dus ik hervat hier mijn betoog.

De voorzitter: Rond u alstublieft af, u heeft nog zeven seconden.

Mevrouw Hilgenga: Net zoals omwonenden wil de bollenteler een veilig middelengebruik. Hij begrijpt best de zorgen van omwonenden en zal, juist omdat de teelt onder een vergrootglas ligt, er echt alles aan doen om veilig te werken. De tegenstellingen die geschetst worden, roepen alleen maar meer boze reacties op. Wij vinden dat schadelijk voor een goede verstandhouding tussen alle betrokkenen.

De voorzitter: Hartelijk dank. De heer Omlo van JA21 en aansluitend heer Loijenga van Volt.

De heer Omlo: Dank u wel, voorzitter. Al geruime tijd staat de bollenteelt in de belangstelling en het is naar mening van onze fractie goed geweest dat de commissaris van de Koning zich als verbinder in dit dossier heeft gemengd. Net als bij zonneparken en windmolengebieden lijken dorpen en gemeenschappen uiteen te vallen, dreigt een scheuring te ontstaan en komen mensen tegenover elkaar te staan. Begrip voor elkaars wereld en zorgen lijken er niet meer toe te doen. JA21 stelt dat we zorgvuldig met onze gronden en wateren dienen om te gaan. Leidraad zijn de landelijk geldende normen. We kunnen daarin niet gaan cherry picken. Waar een norm voor stikstof hier te laag ligt, lijkt hier te worden betoogd dat de norm voor de beschermingsmiddelen te hoog ligt. Er wordt, zo lijkt - en daar is hij weer - een mini hetze gevoerd te worden tegen telers en het Ctgb. Voor onze fractie geldt geen extra Drentse regelgeving bovenop de landelijke. De sector zegt open te staan voor innovatie en het gesprek, zoals ook de commissaris heeft aangegeven, en die route dienen we te bewandelen. Mochten er beperkingen nodig zijn, dan samen met de sector en tijd nemen om te schakelen, dus niet in een lopend seizoen aanpassingen doorvoeren. De visie van de fracties die vandaag agenderen, lijken duidelijk: meer regie vanuit de overheid. Economische belangen lijken ondergeschikt te worden gemaakt, de strop voor de telers strakker. Wat onze fractie betreft, neemt de overheid meer dan voldoende regie en geeft college terecht aan dat de regie op basis van vrijwilligheid tot stand zou moeten komen. Ook vinden wij dat de reactie van GS goed en voldoende is onderbouwd. We hebben de indruk dat de sector stappen wil zetten, samen met de omwonenden en overheid. Ik verwijs als voorbeeld naar de uitspraak over lelieveld Boterveen bij zowel teler als omwonenden. Vraag twee vindt onze fractie echt polariserende elementen bevatten. Het stelt dat momenteel het economische belang prevaleert boven veiligheid. Veiligheid prevaleert altijd, ook en misschien juist voor telers. Voorzitter, ik sluit af. Nogmaals geeft onze fractie aan dat de signalen die de telers afgeven voldoende zijn om met elkaar in gesprek te gaan en te blijven. Tot zover. Dank u.

De voorzitter: Hartelijk dank. Ga ik naar de heer Loijenga van Volt en vervolgens de fractie van de VVD.

De heer Loijenga: Dank u wel, voorzitter. Het college lijkt in zijn algemeenheid goed invulling te willen geven aan de voorstellen van de commissaris van de Koningin, maar... van de Koning, sorry. Wij vinden het niet altijd even concreet. Volt vraagt zich af of het toch niet verstandig is om overeenkomstig voorstel vier een procesbegeleider op korte termijn aan te stellen. Wij zijn bang dat als niet een specifiek persoon deze opdracht krijgt, het voorstel niet de aandacht krijgt die het verdient. Wat betreft economische belangen en gezondheid. Economische activiteiten zijn alleen mogelijk als hierbij geen sprake is van onaanvaardbaar gezondheidsrisico, voor zowel de toepassers als de omgeving. Dan wat betreft de regierol. In het algemeen vinden wij dat de maatschappij baat heeft bij een overheid die een duidelijke regierol pakt in het ruimtelijk dossier. Specifiek omtrent welke middelen toegelaten moeten worden, zien wij een geringe rol voor de provincie, maar het lokaal stellen van extra eisen, bijvoorbeeld in drinkwatergebieden, zien wij als logisch. Volt vindt dat de provincie een actieve rol heeft om te zorgen voor een veilige en gezonde fysieke leefomgeving voor al haar inwoners. Op basis van vrijwilligheid lukt dat niet altijd. De provincie zal heldere en verplichtende kaders moeten stellen. Dank u wel.

De voorzitter: Hartelijk dank. De fractie van de VVD en vervolgens ChristenUnie, de heer Brandsema. De heer Oosting.

De heer Oosting : Dank u wel, voorzitter. We begrijpen de zorg van heel veel mensen. Dat begrijpen we heel goed, maar de VVD was en is nog steeds van mening dat we in Nederland goede en betrouwbare meet- en onderzoeksinstituten hebben, zoals Ctgb en het RIVM. En wij vertrouwen hier nog steeds op dat deze partijen goede informatie geven. Ook wij zeggen, al vijf jaar lang, dat we geen extra, provinciale regels willen hebben bovenop de landelijke regels, dan wel Europese regels. En verder

zijn we tegen bemoeienis van de overheid over wat de boer al dan niet en waar mag telen op zijn gronden. Dit zou alleen kunnen op basis van vrijwilligheid van de teler. En dit is alles wat ik ervan wil zeggen. Dank u wel.

De voorzitter: Kort en krachtig, dank u wel. De heer Brandsema en daarna fractie van de PVV, de heer Vorenkamp als laatste spreker.

De heer Brandsema: Dank, voorzitter. Ik dacht dat het ging met het knopje. Maar voorzitter, de bollenteelt en de zorgen daaromtrent, een complex probleem zonder eenvoudige oplossing. Boeren die naar eer en geweten, en binnen werd een regelgeving proberen een boterham te verdienen en invoelbare zorgen bij een deel van de omwonenden over hun gezondheid als gevolg van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. En laten we daarbij niet vergeten dat het hier ook om de gezondheid van de boeren zelf gaat. Als ChristenUnie zijn we blij dat het college de zorgen deelt en de minister op 16 november per brief om opheldering heeft gevraagd over het functioneren van het Ctgb. Mijn fractie is benieuwd of de minister al heeft gereageerd, graag een reactie van de gedeputeerde. Onze fractie is het geheel eens met het college dat we moeten kunnen vertrouwen op officiële instanties en tegelijkertijd kritisch moeten blijven. Mijn fractie is in dat kader benieuwd hoe het college regie pakt op dit dossier gezien alle onrust. En ook gezien de bijdrage van de BBB, waar de ChristenUnie ook best wel van schrikt, want daar lijkt toch een beetje ook een toon in te zitten van 'vooral niet daar teveel in doorpakken'. Ook benieuwd hoe de gedeputeerde daar in zit. En ten aanzien van de voorstellen, voorzitter, de commissaris adviseert in haar brief van maart vorig jaar aan minister en eigen college om de opgehaalde voorstellen over te nemen. En hiermee lijkt de commissaris niet alleen de opbrengst van de tafels door te geven, maar ook een eigen oordeel aan toe te voegen. En wat mijn fractie betreft is het zuiverder als de commissaris zich beperkt tot het doorgeven van die voorstellen. Graag een reflectie van de commissaris op dit punt. Voorzitter, tot slot, in voorstel drie wordt voorgesteld bepaalde middelen te verbieden. Een fors voorstel en wat om een heldere reactie van het college vraagt, maar die wordt echter niet gegeven. Daarom hier alsnog de vraag aan de gedeputeerde om hierop te reageren. Voorzitter, tot zover. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Tot slot, de PVV, de heer Vorenkamp.

De heer Vorenkamp: Dank u, voorzitter. Vele laatsten....., u weet het. Akkoord. Deze gesprekken, die dus nu onderwerp zijn van deze bespreking, zijn gevoerd door de CdK met omwonenden en belangenorganisaties. Het advies van de CdK in haar brief van 17 maart staat onderaan en stelt: voorstellen overnemen en verder uitwerken. Er is dus niet alleen sprake van een verslag van de gesprekken, zoals eerder meegedeeld, maar ook van een advies van de CdK. ChristenUnie heeft daar net ook al even over gehad, maar blijkbaar niet van GS, constateer ik. Klopt dat? En ik ben het met de ChristenUnie ook eens dat het een merkwaardige zaak is ergens. Het is duidelijk dat het vooral adviezen zijn van activistische omwonenden en groepen als Meten=Weten, bijvoorbeeld het derde advies vind ik nogal ver gaan. Met prioriteit verbieden, dus a.s.a.p., door LNV van alle gewasbeschermingsmiddelen die aantoonbaar de akker verlaten door verdamping, verwaaiing en uitspoeling. Nou, dat zijn allemaal. Alle gewasbeschermingsmiddelen die hebben deze eigenschappen in enige zin, want de meetmethodes om residuen te vinden, die worden steeds scherper. Je kunt ze gewoon in ppm's en misschien wel in parts per miljarden, kun je ze tegenwoordig meten. En dat betekent dus dat er geen enkel gewasbeschermingsmiddel meer toegelaten wordt als je dit advies overneemt.

De voorzitter: Moment, u krijgt een interruptie van de SP.

De heer Van de Weg: Dank u wel, voorzitter. Heer Vorenkamp, kunt u aangeven wat het verschil is tussen actieve omwonende en activistische omwonenden?

De heer Vorenkamp: Activistische omwonenden die gaan niet alleen in gesprek, gaan niet alleen kijken, hoe zit het ermee? Wat kunnen we eraan doen? Hoe gaan we de situatie verbeteren? Op een... Met medewerking van de omwonenden. Die gaan... Een activistische omwonende, die gaat blokkeren, die gaat zeggen, die gaat het proces aanspannen, die gaat dus net als bijvoorbeeld Urgenda, die gaat dwangmaatregelen opleggen, die wil op een gegeven moment met dwang en verboden wil die zijn doelen bereiken. Dat is activisme. Greenpeace, kent u dat? Ja, ik denk het wel.

De voorzitter: Gaat u verder.

De heer Van de Weg: Sorry, nog nooit van gehoord. [Gelach] Maar ja, nu wel. Maar ik heb geen omwonenden die voor een trekker is gaan liggen, tanks heeft onklaar gemaakt waarmee gespoten moet worden, dingen heeft geblokkeerd. Ik heb alleen maar actieve omwonenden die alleen maar gebruik maken van rechtsmiddelen die hen ter beschikking staan. Dus ik vind het woord 'activistisch', vind ik hier wat... Ja, hoe moet ik dat zeggen? Geeft een intonatie dat ik denk: ja, dat klopt niet.

De voorzitter: Heer Vorenkamp, wilt u daar een reactie op geven?

De heer Vorenkamp: U kunt dat vinden, maar zijn mijn woorden en ik hou ze vast.

De voorzitter: Dank u wel. Gaat u verder met uw betoog.

De heer Vorenkamp: Oké. Kortom, dit zou betekenen per saldo totaal stoppen met alle gewasbeschermingsmiddelen in Drenthe. Kan dat? Nee, voorzitter, dat is het einde van de landbouw hier. Ik vind dan ook de reactie van GS, met name op het derde advies, nogal gematigd. Zij willen kennis en expertise delen en dat gebeurt natuurlijk ook. Maar het gaat hier om een zeer vergaand advies, waarvan de vergaande consequenties onderbelicht blijven. De laatste oproep om middelen die minder vervuילend zijn sneller toe te laten, helemaal mee eens. Er zijn namelijk van die middelen - dat weten we, dat hebben gehoord - voor aardappelen en graan. En waarom zou je die generiek niet toestaan voor alle bollenteelten? Dat zorgt voor minder vervuiling en dat lijkt ons een goede zaak. Ik heb ook... ..

De voorzitter: Kunt u tot een afronding komen? U bent door uw tijd heen.

De heer Vorenkamp: Oké. In de tweede termijn heb ik nog wat te zeggen. Daar kom ik dan wel verder op terug.

De voorzitter: Goed, dank u wel. Eerst een interruptie moment. Moment, de heer Vorenkamp. De heer Rook.

De heer Rook: Voorzitter, ik hoor de heer Vorenkamp zeggen dat hij het eens is met het voorstel om vooral te focussen op minder schadelijke gewasbeschermingsmiddelen. Waarom is de heer Vorenkamp... Is Vorenkamp het dan ook met ons eens dat we daar dan ook vooral de focus op moeten leggen, dat we vooral die middelen moeten toelaten, zodat we die andere, hele schadelijke middelen dan niet meer nodig hebben?

De voorzitter: De heer Vorenkamp.

De heer Vorenkamp: Ja, maar nu gaat u... Nu gaat GroenLinks van ons vragen om als provincie oordelen te geven over allerlei middelen. Daar zijn er ontzettend veel van. Er zijn ook ontzettend veel combinaties mogelijk, dus dat lijkt mij niet mogelijk. Wij hebben namelijk die middelen niet. Dus we

hebben de bevoegdheid niet en we hebben de middelen niet. We hebben geen laboratoria, we hebben geen test experimentele laboratoria, die dus met muizen, enzovoorts en ratten testen kunnen doen. Kortom, u vraagt dan iets wat niet kan. En wat niet kan, dat wordt heel vaak aan de ambtelijke staf gevraagd en ook van de omgeving worden er dingen gevraagd. Ik noem de kritische depositiewaarde bijvoorbeeld. Nou, er worden vaak dingen gevraagd die niet kunnen en daar zijn wij op tegen. U bent daar voor, maar wij zijn daar op tegen. Dank u wel.

De voorzitter: Heer Rook, aanvullend?

De heer Rook: Nou, voorzitter, volgens mij wordt dat helemaal niet gevraagd. Er wordt gewoon gevraagd om een oproep om bepaalde soorten middelen, waarvan is gebleken... Waarvan ook uit die rechtszaak is gebleken dat die heel schadelijk zijn. Om daar een oproep te doen aan LNV om dat verbieden. Een oproep kunnen we altijd doen. We kunnen een oproep doen voor alles.

De voorzitter: Wat is uw specifieke vraag?

De heer Rook: Het is geen vraag, het is een reactie.

De voorzitter: Dank u wel, dan laat ik het zo.

De heer Vorenkamp: Voorzitter, ik wil er toch even op reageren.

De voorzitter: Heel kort kunt u daarop reageren.

De heer Vorenkamp: Want het is inderdaad zo, er zijn middelen die getest zijn onder de oude Europese voorwaarden. Er zijn middelen die getest zijn onder nieuwe voorwaarden, dus ik kan mij wel voorstellen dat er een oproep gedaan wordt om op een gegeven moment bepaalde middelen en combinaties van middelen opnieuw te testen onder de nieuwe voorwaarden.

De voorzitter: Hartelijk dank. Goed. U staat haaks tegenover elkaar op sommige... Op dit gebied op een aantal punten. En wat zou het mooi zijn als we de dialoog met elkaar kunnen vinden. Dat roep ik ook wel even op voordat we met het college in gesprek gaan en een tweede termijn er gaat komen. Dat zou mooi zijn, daarvoor zitten we tenslotte hier. Het college... Er is ook aangeschoven onze commissaris. Fijn dat u erbij bent. Er is ook specifiek gevraagd om een reactie van uw kant. De woordvoerder zelf, die zal ook het woord voeren. U heeft samen zes minuten ongeveer. Ik zeg ongeveer, ik laat het aan u wie ermee begint. Ik kijk en dat is de commissaris van de Koning. Gaat uw gang.

Commissaris van de Koning: Voorzitter, hartelijk dank. Vindt u het goed dat ik hier blijf zitten?

De voorzitter: Ja.

Commissaris van de Koning: Merci. De ChristenUnie en de PVV hebben hele terechte vragen aan mij gesteld over wat is nou de rol van de commissaris van de Koning in dit soort situaties? Ik vind, en dat vinden al mijn collega's ook, dat de commissaris van de Koning mensen in de provincie bij elkaar moet houden en dat is ongelooflijk essentieel. Want oh, wat is het makkelijk om tegenover elkaar te gaan staan en dat moeten we niet willen. Dus in die rol ben ik gevraagd door het vorige college om een tafel te creëren, een hele brede tafel met alle voor en tegenstanders van bollenteelt, in de brede zin van het woord. En dat was prachtig mooi om te doen, kan ik u melden. Ik heb daar heel wat tijd op stuk gegooid, maar met heel veel plezier. Nou kan het zijn dat er een misverstand is ontstaan, omdat die on-

afhankelijk voorzitter, in mijn rol, natuurlijk ook altijd de uitnodigingen ondertekent en de verslagen ondertekent, en zelfs heeft gezegd: er zijn een aantal ideeën ontsproten aan die tafels. Ja, die leg ik terug bij de overheden, zodat die overheden daar ook verder mee aan de slag kunnen. En dan kan het idee ontstaan dat ik persoonlijk, als Jetta of als commissaris, die ideeën onderschrijf. Dat is natuurlijk niet het geval, want ik ben die onafhankelijk voorzitter. Ik heb dus ook een brief gestuurd aan al mijn gesprekspartners waarin ik dat nog eens goed uitleg en ik wil best die brief ook naar de Staten sturen, want dan is volgens mij alle ruis van de lijn, want ik zou het heel naar vinden als dat zou blijven zitten. Dus dat even voor wat betreft de vragen van de PVV en de ChristenUnie. Ik hoop dat dat voldoende is en, voorzitter, als u mij toestaat wil ik toch nog het volgende kwijt: woorden als 'hetze', 'soap' en 'circus' helpen niet echt. Want 'hetze', als je in de Dikke van Dale kijkt, betekent gewoon haatcampagne, ophitsing. Dat schiet niet op hoor. Ik heb ook in de Tweede Kamer mijn partij mogen meeblijven, zou ik maar zeggen. Het is allemaal leuk en aardig, maar ik zou iedereen hier willen oproepen om een beetje normaal met vocabulaire om te gaan. Want aan die tafels waar ik al die mensen heb gesproken, dus mensen die gewasbestrijding... gewasbescherming produceren en de omwonenden, zijn dit soort van woorden nooit gebezigd, dus laten we dan hier in onze politieke 'arena' die woorden ook niet bezigen, voorzitter. Ik moest dit even kwijt.

De voorzitter: Hartelijk dank. Ik ga naar de gedeputeerde.

Gedeputeerde Otter: Had mevrouw Klijnsma precies drie minuten opgemaakt of... Of heeft u hem zelf gewoon...

De voorzitter: Ja en u nu 12 seconden.

Gedeputeerde Otter: Ja, oké. [Gelach] Hij begon precies op drie minuten. Voorzitter, dit is best een heel ingewikkeld vraagstuk en zoals de commissaris van de Koning heel vaak zegt: we bevinden ons ook in een ander tijdsgewricht waarbij we ook anders naar zaken kijken. Dit vraagstuk had waarschijnlijk 30 jaar geleden niet gespeeld, want dan deden we het gewoon en vroegen we ons ook verder niet af, misschien, wat die middelen allemaal precies deden. Maar in deze tijd, kijken we op een andere manier eigenlijk naar dit soort vraagstukken, maar daar zitten dus heel veel kanten aan: juridisch, Europese regelgeving, nationaal, wetenschappelijk. Verschillende fracties hebben een aantal dingen eigenlijk al een beetje genoemd. Er wordt soms weer verschillend naar gekeken. Er zitten heel veel onzekerheden en aannames in. En ook heel belangrijk, het vraagstuk overstijgt eigenlijk ook een beetje de provincie, het provinciale belang, maar ook de provinciale kennis. Het gebruik wordt gereguleerd deels door Europa, maar hier eigenlijk nationaal door de Ctgb. Die vaardigt daar ook allerlei regels voor uit en die zegt welke middelen gebruik mogen worden. En dat is hier ook een keer door een spreker nog bevestigd. De telers houden zich allemaal netjes aan die regels en dan zou je kunnen zeggen: nou is dat het dan? Is dit in feite een soort voldongen feit en daar moeten we maar mee leven. Nou, dat is het eigenlijk dus niet, want ik denk dat we nog steeds even moeten kijken van... Het hele proces is enorm in beweging. En laten we even weer naar die Ctgb kijken. Doet het zijn werk goed? Nou, er is kritiek op geweest. Zijn de onderzoeken voldoende? We hebben daar niet alleen een brief over gestuurd, maar ik heb minister Adema dat ook al horen uitspreken naar aanleiding van Kamervragen. Men houdt ook die Ctgb nog eens even goed tegen het licht. Doen ze hun onderzoeken goed, kijken ze inderdaad met de laatste inzichten naar het toestaan van die regels. Er wordt enorm gewerkt aan nieuwe middelen, ook vanuit Duurzame Bollenteelt Drenthe proberen we daar actief aan mee te werken, dus om naar andere middelen toe te werken. Maar goed, dat heeft ook weer tijd nodig. Ook is wel gezegd, dit soort nieuwe middelen, die moeten ook bij voorrang een status krijgen. Het RIVM verricht allerlei onderzoeken. Wat betekent bestrijdingsmiddelen en bijvoorbeeld het leven naast intensieve veehouderij, wat betekent dat voor de gezondheid? Dus ook daar krijgt dit vraagstuk allemaal aandacht.

De voorzitter: Wilt u toch richting de vragen gaan die gesteld zijn, gedeputeerde?

Gedeputeerde Otter: Goed, voorzitter. Nou, ik had nog een laatste ding, maar die neem ik dan wel mee en dat is dan nog het ruimtelijk verhaal. Als ik even naar de vragen kijk, heel sec. Waarom nemen we niet alles over? Nou, ik heb hier de beide brieven, 17 maart en 17 oktober. Ik heb ze nog een keer heel goed naast elkaar gelegd. Op een viertal punten wijken we wellicht wat af of geven we aan waarom we er op die manier mee om willen gaan, bijvoorbeeld over de bijeenkomsten. Er zijn al bijeenkomsten. Wil je daar nog weer bijeenkomsten aan toevoegen? Daar hebben we van gezegd, dat doen we niet. Bijvoorbeeld ook de lijsten, want dat is ook nog een specifieke vraag, waarom gaan we die lijst niet opstellen? Dat gaat gewoon ons kennisniveau te boven. Ook in het advies stond: nodig de Ctgb uit. Dat advies nemen we wel weer over. Ik kijk daar toch wat genuanceerd naar de adviezen die gegeven zijn in de brief van 17 maart. Ik denk dat we die eigenlijk allemaal overnemen of goed uitleggen waarom ze niet... of waarom we ze op een andere manier invullen. Dan misschien nog even de grens tussen economisch en gezondheidsrisico's. Voorzitter, als er al een grens is. Ik bedoel, ik kan die grens ook niet bepalen. Dat is een dermate ingewikkeld verhaal en een afweging. Er is niet een of andere mooie matrix voordat je zegt: daar loopt die grens. Dat kunnen wij gewoon niet gewoon niet bepalen, dus daar blijf ik ook gewoon even bij weg. Dan houden we eigenlijk het ruimtelijk aspect over. Nou, dat is... Hebben we ook aangegeven. We gaan naar die omgevingsvisie, we gaan naar die gebiedsprocessen en daar zal ongetwijfeld dit vraagstuk weer aan de orde komen, omdat het ook weer gaat over bijvoorbeeld waterkwaliteit. Dus in die gebiedsprocessen komt dat ruimtelijk vraagstuk wel aan de orde en wij zullen, als daar goede, onderlinge afspraken gemaakt worden, daar zullen wij ons als GS echt niet tegen verzetten. En als er afspraken gemaakt worden onderling, dan zullen we die ook moeten gaan borgen. Maar eigenlijk dat verhaal en dat staat ook in de brief van 17 oktober, dat vindt allemaal in die gebiedsprocessen uiteindelijk plaats. Daar wou ik het even bij laten, voorzitter. Misschien nog... Sorry, nog één ding: de reactie van de brief aan de minister. Die hebben we nog niet, maar ik heb ambtelijk begrepen dat er wel een brief aankomt.

De voorzitter: Heer Rook, u kunt interrumpen. U heeft ook een tweede termijn, maar het zou wel uw laatste interruptie zijn. Dus gaat uw gang, u mag kiezen.

De heer Rook: Ja, daar ben ik me van bewust, voorzitter. Dus dank u wel, voorzitter. Voorzitter, in ieder geval dank voor het constructieve verhaal van het college. Ik ben blij om ook te horen dat u heel erg op de verbindende lijn zit. Wat me nog wel enigszins zorgen baart, is de link tussen de keuze die het college maakt om te doen met de voorstellen van de aanbevelingen en de effecten die dat heeft op de duur waarin we bepaalde schadelijke soorten van bollenteelt, gewasbeschermingsmiddelen, kunnen gaan afschaffen. Wanneer dat in ieder geval geen effect meer heeft of in ieder geval zodanig weinig effect heeft op de gezondheid van mensen. Kan het college een eerste inzicht geven in de link tussen die actie, zeg maar, en de maat van effecten? Is het college zich er ook van bewust dat het een politieke keuze heeft, zodat het wel eens ook politieke keuzes zijn die behoorlijke gevolgen kunnen hebben voor mensenlevens?

De voorzitter: Gedeputeerde Otter.

Gedeputeerde Otter: Voorzitter, ik protesteer een beetje tegen de opmerking 'mensenlevens', want dat direct verband, dat wil ik... Daar wil ik het eigenlijk even niet over hebben, want dat is allemaal heel vaag en onduidelijk. We zitten altijd met het tijdsaspect, want - zo interpreteer ik even die vraag - zaken hebben gewoon tijd nodig, nieuwe middelen, nieuwe onderzoeken, enzovoort. En dat overstijgt eigenlijk ook een beetje even onze bevoegdheden. Ik weet niet of dat exact de vraag...

De voorzitter: Aanvullend, heer Rook?

De heer Rook: Ja, voorzitter, dan constateer ik toch dat het inzicht daarin wel gebrekkig is. Dat zou in ieder geval voor onze fractie wel verstandig lijken om daar nog meer onderzoek naar te doen, om te kijken welke actie we als provincie, zeg maar... Welk effect welke actie nou precies uiteindelijk heeft op de gezondheid van onze inwoners. En daar wil ik het verder bij laten. Ik heb geen aanvullende vraag.

De voorzitter: Dank u wel. Dan krijgt u een interruptie van de ChristenUnie, heer Brandsema.

De heer Brandsema: Dank, voorzitter. Het triggert mij een beetje dat de gedeputeerde zegt: als het gaat om de relatie tussen gewasbeschermingsmiddelen en mogelijke gezondheidseffecten, daar wil ik het liever niet over hebben. Want ik ben namelijk wel benieuwd hoe het college omgaat met die, wat de ChristenUnie betreft, hele invoelbare zorgen van die omwonenden of een deel van de omwonenden als het gaat om de mogelijke schadelijke effecten van die gewasbeschermingsmiddelen. In Frankrijk is er niet voor niks, heb ik begrepen, al een beroepsziekte Parkinson bijvoorbeeld. Ik ben het met de gedeputeerde eens dat het echt nog niet klip en klaar is, maar dat daar ook nog onderzoek voor nodig is. Alleen het in mijn ogen wegdoen als 'Wil ik het niet over hebben', dat triggert mij met de vraag, maar welke visie, welke inzet doet de gedeputeerde hierop? Het college hierop? Hoe gaat het college om met de invoelbare zorgen van de omwonenden als het gaat om die relatie tussen het gebruik van die middelen en mogelijke gevolgen op de gezondheid?

De voorzitter: De heer Otter.

Gedeputeerde Otter: Voorzitter, om even te zeggen waar ik het niet over wou hebben, is een soort directe relatie tussen wel of niet een besluit door GS nemen en dat daar, laten we zeggen, direct mensen aan zouden komen te overlijden. Dus ik bedoel, daar wil ik bij wegblijven. Ik heb over de zorgen... Ik bedoel en ik heb net even aangegeven, het hele proces waar iedereen al mee bezig is, dus de bol-lenteler zelf, RIVM, Ctgb. Dus er is een heel proces gaande met betrekking tot dit vraagstuk. Ik snap altijd in deze zaal willen we graag direct die knop omzetten en zeggen: morgen moeten we het weten en dan willen we een besluit nemen. Maar dit soort onderzoeken en bewegingen, die hebben ook gewoon even tijd nodig en daar ontkomen we ook niet aan dat dat tijd nodig heeft.

De voorzitter: Dank u wel. Aanvullend?

De heer Brandsema: Nee, voorzitter, eens met de gedeputeerde en ik vraag hier ook niet om gelijk een knop om te zetten, want ik heb in mijn woordvoering ook aangegeven dat ik blij ben met de brief die het college richting de minister heeft gestuurd in november. Dus ik zie daar zeker ook wel in dat het college beweegt, maar ik denk dat het ook goed is dat de gedeputeerde hier ook helder aangeeft wat de inzet is van het college en hoe ze de diversiteit aan belangen en zorgen weegt, en daarop acteert.

De voorzitter: Dank u. U krijgt ook een interruptie van Sterk Lokaal, de heer Schoenmaker.

De heer Schoenmaker: Dank u wel, voorzitter. Ik ben eigenlijk wel benieuwd. Ik hoor de strugeling die u aangeeft. U noemt het Ctgb, u noemt een programma waar het Ctgb in twijfel wordt getrokken. In dat programma is dat niet weerlegd, maar u heeft ongetwijfeld de reactie van het Ctgb gezien en daar worden toch wat zaken anders voorgesteld. Daarom zij en wij blij met de uitnodiging hier door het Ctgb om uitleg te geven. Maar stel nu eens, er blijkt zo meteen: het Ctgb werkt netjes, werkt goed en

dan zijn we allemaal overtuigd. Het RIVM werkt goed, controleert goed en test goed, waardoor we eigenlijk kunnen vaststellen dat het een veilig middelengebruik is. Er wordt gewerkt naar duurzame landbouw 2030, dan is het helemaal gewasbeschermingsmiddelen vrij. Stel dat dat allemaal zo is en die kans is natuurlijk best heel erg groot. Hoe kijkt u dan nog aan tegen gebiedsgerichte aanpak, want is het dan niet acteren op meningen? Of gaat u dan acteren op feiten? En hoe gaat het college dat doen? Gaan we acteren op meningen en daardoor een gebiedsgerichte aanpak doen? Of houden we ons aan de feiten? En gebiedsgerichte aanpak op basis van vrijwilligheid, daar kan onze fractie zich helemaal in vinden. Gebiedsgerichte aanpak op meningen, daar hebben wij wat moeite mee, maar ik ben benieuwd hoe het college dat ziet.

De voorzitter: Dank u wel. Heer Otter.

Gedeputeerde Otter: Dank u, voorzitter. Als uit al die onderzoeken blijkt dat er middelen gebruikt worden die op geen enkele wijze schadelijk zijn, dan hebben we deze discussie ook niet. Dus dan hoeven we daar in de gebiedsprocessen, zou je zeggen, ook geen rekening mee te houden.

De voorzitter: Dank u wel. Heer Schoenmaker, aanvullend? Niet. Dan heeft u een interruptie van Volt.

De heer Loijenga: we hebben een... Dank u, voorzitter. Een vraag aan de gedeputeerde. Eén van de voorstellen was om toch een procesbegeleider aan te stellen om de voorstellen van de commissaris wat meer kracht bij te zetten. We zijn benieuwd hoe de gedeputeerde daarover denkt.

De voorzitter: Gedeputeerde Otter.

Gedeputeerde Otter: Voorzitter, volgens mij was het de bedoeling om die procesbegeleider aan te stellen ten aanzien van niet het hele programma, maar ten aanzien van een aantal onderdelen. En dat ging dus over het onderdeel... Om in voorstel vier... Om als er op basis van vrijwilligheid, partijen zich aandienen, zeg: wij willen op een andere manier ermee omgaan, dat we daar dan een procesbegeleider op zetten, maar ik heb uit de brief van 17 oktober niet de conclusie getrokken dat we op dit hele proces een procesbegeleider zetten.

De voorzitter: Dank u wel. Voldoende? Oké. Goed, hartelijk dank voor de beantwoording. U krijgt allemaal nog een kort tweede termijn van maximaal één minuut en ik ga alle fracties weer even bij langs. En ik begin met de fractie van Partij van de Arbeid. U mag dat vanaf de zitplaats doen, in dit geval. U was uw pen kwijt. Ja, dat kan ook niet. Moet u een pleister of gaat het goed? Oké. [Gelach] Gaat uw gang. De tweede termijn van de Partij van de Arbeid, de heer Bosch.

De heer Bosch: Dank u wel, voorzitter. Ik heb de pen vakkundig ontweken. Hij is niet in mijn oog geland, dus dat is helemaal goed. Ik wil vanaf deze plaats in ieder geval een dankwoord richten aan de commissaris van de Koning, nogmaals voor haar inzet, maar ook voor de reactie van zojuist. Want de inzet van deze hele vraagstelling, van deze agendering is nou juist van hoe gaan we nou met dit complexe vraagstuk om? Daarom blij met de reactie van de gedeputeerde, die ook blij geeft van de complexiteit van dit vraagstuk. En inderdaad, als het nou mocht blijken dat al die middelen volledig toelaatbaar en gezond zijn, dan glijdt die grens inderdaad weg en dan hoeven we deze discussie niet te voeren met elkaar. Maar die discussie is er maatschappelijk nu eenmaal wel. Een ander punt wat ik veel gehoord heb in deze discussie en daar wil ik nog wel even op terugkomen, is dat we zouden uit zijn op extra provinciale regels, op landelijke regelgeving, en dat is juist niet waar we op doelen. Dat is ook we niet in ons coalitieakkoord hebben afgesproken, maar we hebben wel een zelfstandige bevoegdheid en ook een verantwoordelijkheid om juist bijvoorbeeld in het ruimtelijke domein te kijken naar gezonde fysieke leefomgeving. En ik wil daarom iedereen ook oproepen om bijvoorbeeld even te kijken

op het Informatiepunt Leefomgeving, waar ook duidelijk is dat aangegeven dat vanuit die Omgevingswet de overheden bij het ontwikkelen van gebieden zo vroeg mogelijk nadenken over het realiseren van gezonde, fysieke leefomgeving, letterlijk citaat.

De voorzitter: Wilt u afronden?

De heer Bosch: Daarmee wil ik ook afronden. Het is bij deze vanuit onze kant ook vooral een oproep om daar gezamenlijk over te blijven doorpraten, zonder dat we de polarisatie krijgen die we ook helaas in deze discussie weer op bepaalde momenten hebben gehad. Dank u, voorzitter.

De voorzitter: Hartelijk dank. Mevrouw Kleine Deters.

Mevrouw Kleine Deters: Voorzitter, dank u wel. Ik zou ook willen aansluiten namens D66 bij het compliment voor de commissaris, los van de inhoudelijke benadering, en dat we het niet altijd met elkaar eens zijn voor de woorden wat betreft de oproep om juist een debat te voeren. En dat daar inderdaad woorden als hetze, circus en dergelijke niet inpassen en dat dat echt ongepast, kwalijk, verwerpelijk wat betreft D66 is. Het samendoen voor BBB beperkt zich dan blijkbaar toch echt tot de agrarische sector, want als het gaat over overheidsingrijpen, dan hebben we het ook in het verkeer bij twijfel niet inhalen, bij bouw diverse maatregelen ter bescherming van werknemers, in de schildersector bepaalde verfsorten die verboden zijn door de overheid en niet altijd pas nadat het bewezen is, maar soms ook het voorzorgprincipe toe te passen. En, voorzitter...

De voorzitter: Komt u tot een afronding?

Mevrouw Kleine Deters: Ja, voorzitter. Dat is waar D66 voor pleit, omdat vanuit onze verantwoordelijkheid te doen en niet te zeggen de landelijke regelgeving, landelijke wetgeving. Wij hebben ook een verantwoordelijkheid als provinciale overheid en dat gaat richting de nieuwe Omgevingswet, waar we vandaag nog over zullen spreken. En dat is voor D66 duidelijk.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Pormes.

De heer Pormes: Dank u wel, voorzitter. Ook ik mijn complimenten naar de inbreng van de commissaris. Kijk, weet je, in de hele discussie maak ik mij nogal zorgen over de manier waarop mensen zich ingraven. En we leren niet uit de afgelopen decennia, waarbij regelgeving als uitgangspunt is genomen, toezicht ook, maar dat achteraf is gebleken, juist door een onafhankelijke media, juist door erg veel artikelen, ontstaat op een gegeven moment allerlei parlementaire enquêtes. Dus je moet je niet bij voorbaat ingraven door te zeggen: ja, we hebben nou eenmaal dat afgesproken, punt uit. Of het CDA, die zegt: we hebben hier Ctgb, we hebben RIVM. Denk maar eens aan Tata Steel. Denk daar maar eens aan. Ingegraven. Zij houden zich aan alle regelgeving en toch blijkt achteraf allerlei gezondheidsrisico's. Dus mijn inbreng is: laten we niet bij voorbaat ons ingraven, maar laten we ons openstellen voor alle andere feiten.

De voorzitter: Hartelijk dank. Even kijken. Heer Van de Weg.

De heer Van de Weg: Dank u wel, voorzitter. Allereerst, de commissaris en de gedeputeerde, bedankt voor de reactie en de beantwoording van vragen en de toevoeging van de commissaris. We discussiëren over dit dossier al een jaar of drie, vier, denk ik, in de vorige staande periode. En ik heb het idee, we zijn echt nog geen meter opgeschoten. Het college graaft zich in, zet hak in het zand en zegt: wij kunnen niks, we mogen niks, de wettelijke regels, et cetera, dus daar houden we ons aan. Dan ben je als Statenlid, als je sowieso niet in de meerderheid bent, dan ben je gedoemd om dat te volgen, of,

ten minste, je kunt er niks aan doen. En de bewoners, die praten wat dat betreft ook tegen een blinde muur. Want als ik het warme betoog van de gedeputeerd hoor, dan denk ik: waarom dan niet vanuit het voorzorgsbeginsel gedacht? Waarom het voorzorgsprincipe niet toegepast? Laten we stoppen met uitbreiding in ieder geval. Laten we in ieder geval wat we nu hebben... Oké, laat het doorgaan, maar laat ook inderdaad dat Project Duurzame Bollenteelt doorgaan. Dat vind ik op zich hartstikke goed, valt soms ook wel wat tegen en is ook een beetje van...

De heer Schoenmaker: Voorzitter?

De heer Van de Weg:in de eigen keuken kijken. Wij maken ons zorgen, wat ik ook al zei in het begin, over de insecten en over de beien, het kleine dieren spul, om het maar even zo te noemen.

De voorzitter: Komt u tot een afronding, alstublieft? U heeft ook een interruptie.

De heer Van de Weg: Ik ben bang, we voelen er niks van, we zien er niks van, dat wij over aantal jaren zeggen: als het kalf verdronken is, dempen we de put.

De voorzitter: Dank u wel. Een korte interruptie van de heer Schoenmaker.

De heer Schoenmaker: Ja, dat was een... Ik heb een aantal keren het woord 'voorzorgsprincipe' voorbij horen komen, 'voorzorgsbeginsel'. Bent u als SP bereid om het voorzorgsbeginsel toe te passen, daarbij het risico te lopen dat de rechter dat uiteindelijk van tafel veegt en dat leidt tot miljoenen plan-schade. Is de SP bereid om op die basis het voorzorgsprincipe toe te passen? Want vanuit de actiegroepen, vanuit de bijeenkomsten waar ik altijd bij ben geweest de laatste jaren, weet ik dat het voorzorgsprincipe op basis van dit dossier geen enkele kans van slagen heeft.

De voorzitter: Dank u wel.

De heer Schoenmaker: De enige kans van slagen om hier wat te doen, is het aan te passen in de Omgevingswet. Maar als u zegt: ik wil het voorzorgsprincipe wel, ben ik heel benieuwd wie hier bereid is om daar miljoenenclaims voor in de waagschaal te stellen. Is de SP bereid om dat te doen?

De voorzitter: Dank u wel. SP, gaat uw gang.

De heer Van de Weg: Dank u wel, voorzitter. Ik ga ervan uit... Voorzorgsprincipe, ja. Stoppen met het meer nog uitbreiden van bollen- en bloemeteelt, op de huidige manier. En als de rechter inderdaad... Dan wordt dat uiteraard, ga ik ook vanuit, gewogen door de rechter. Ik vind, die staat boven de partijen. Dus als de rechter een rechterlijke uitspraak zou doen, daar zit geen juridische basis onder. Ja, dan kunnen we inderdaad... dan kunnen we dat voorzorgsprincipe niet toepassen. Maar die afweging heb ik nog niet voorbij zien komen.

De voorzitter: Hartelijk dank. Aanvullende vraag. Meneer Schoenmaker, ik wil u toch vragen om in de benen te komen... [Gelach] Want dat heb ik ook gedaan bij mevrouw Kleine Deters en we horen dat wel in het kader van gelijkheid. U bent hartstikke vitaal, heb ik gezien, in uw zwembroek. Dus ga uw gang. [Gelach]

De heer Schoenmaker: Dank u wel, voorzitter. Ik snap het verhaal over het voorzorgsprincipe. Maar stel, het voorzorgsprincipe wordt toegepast op het moment dat de lelies al in de grond staan. Dan is er sprake van schade. Ook al gaat de rechter in eerste instantie het aangeven van het mag... Het wordt geaccordeerd, dat voorzorgsprincipe. Later blijkt dat te verwerpen te zijn. Dan heeft daar enorm veel

aanspraak van telers omtrent de schade. Maar dat gaat veel breder, want het beperkt zich niet tot dat ene perceel, want het voorzorgsprincipe kan ook inhouden dat andere telers niks planten. Kortom, u doet er heel luchtig over. Maar als u het voorzorgsprincipe wilt hanteren, loopt u een enorm financieel risico en de rechtstreekse vraag is: wil de SP dat risico lopen?

De voorzitter: Die vraag had u gesteld. Kunt u dat nogmaals op antwoorden?

De heer Van de Weg: Ik weet überhaupt niet in hoeverre dat reëel is, dat dat dan door de provincie vergoed zou worden. En daar zal dus een rechtelijke uitspraak. Maar in principe, als wij... Wij gaan inderdaad voor de volksgezondheid en inderdaad dat aangetoond is c.q. statistisch duidelijk is dat in bepaalde gebieden waar bloemen- en bollenteelt is, bepaalde ziektes significant meer voorkomen. Want dat is toch de het gegeven? Ja, dat vind ik ook als we A zeggen, moeten we ook B zeggen.

De voorzitter: Hartelijk dank. Mevrouw Kleine Deters, heeft u...? Ja.

Mevrouw Kleine Deters: Ja, voorzitter, D66 zou graag aan de heer Schoenmaker willen vragen als het gaat over vergoeding van schade en het voorzorgsprincipe. We hebben het rapport Bout Advocaten. We hebben heel veel jurisprudentie toen bepaalde verfsorten verboden gingen worden en dergelijke, dus daar is al zo veel kennis over. Is Sterk Lokaal ook bereid op het moment dat achteraf blijkt dat het tot heel veel gezondheidsschade leidt, om dan al die mensen die kosten te vergoeden?

De voorzitter: Dank u wel. De heer Schoenmaker, u mag...

De heer Schoenmaker: Volgens mij is dit een interruptie op een interruptie. Daar reageer ik niet op.

De voorzitter: U mag... U wilt daar niet op reageren. Dank u wel. Goed, u heeft uw reactie gehad. SP, dank u wel. Ga ik verder naar... Even kijken. Even kijken. Statenlid Zuiker.

Statenlid Zuiker: Dank u wel, voorzitter. Uit dit debat is wederom duidelijk geworden dat dit college de oprukkende sierteelt in Drenthe geen strobed in de weg zal leggen en gezien de grote maatschappelijke problemen die deze sector veroorzaakt in Drenthe is dat echt kwalijk te noemen. Een goed bestuur moet dit soort problemen serieus aanpakken en niet op de lange baan schuiven. En het is ongeloflijk dat de BBB fractie simpelweg ontkent dat de sierteelt een groot probleem is in deze provincie. Het praat over hetze, circus, act, soap. Het is duidelijk dat ze kiezen voor verdere polarisering in een toch al verhitte discussie. En het is goed dat de commissaris hierop terechtwijst en hopelijk zal BBB hun taalgebruik ook aanpassen. En we hebben technische vragen gesteld eerder aan de ambtenaren en daarin hebben we ook gevraagd of wij de opdracht konden krijgen die gestuurd is naar CMO STAMM. Kunt u die nog toesturen, is mijn vraag. En tot slot, buiten mijn spreektijd wil ik even van de gelegenheid gebruik maken om een onbeantwoorde vraag nog een keer te stellen, die niet beantwoord is in eerste termijn. Het gaat over de ruimtelijke begrenzing van de sierteelt. De commissaris schrijft: geeft duidelijk aan waar je wel een niet-intensieve teelten wil hebben, en GS houdt in de beantwoording in het midden wat ze van dat voorstel vindt. Praat over vrijwilligheid en zowel over verankeren. Wij hebben gevraagd, herhaal ik: hoe ziet GS het voor zich dat grondeigenaren zichzelf vrijwillig een beperking opleggen en hoe is het mogelijk om iets vrijwillig te verankeren in de Omgevingsvisie? Tot zover.

De voorzitter: Hartelijk dank. Heer Rook.

De heer Rook: Dank u wel, voorzitter. Allereerst ook dank vanuit de kant van GroenLinks aan de Commissaris van de Koning voor de constructieve reactie, voor de goede bijdrage aan het toch minder verdeeld maken van deze hele gepolitiseerde discussie. Ik sluit me ook aan bij de opmerkingen over dat het onverstandig is om woorden als hetze te gebruiken. En dan nog even een reactie op het college. Het college geeft aan inderdaad dat ze niet heel erg de directe link ziet tussen enerzijds hun actie en anderzijds het effect op volksgezondheid. Maar het is natuurlijk geen raketwetenschap om te snappen dat op moment dat er meer politieke druk op een bepaald dossier komt, dat de kans ook toeneemt dat het bepaalde beleidseffecten heeft en dat dat bewustzijn niet aanwezig is, dat baart me eerlijk gezegd wel zorgen. En wat ik ook opmerkelijk vond, is dat ik bij een aantal partijen niet de zorgen naar voren hoorde komen, onder andere bij de BBB niet, over de gevolgen van de gezondheid voor agrariërs van de bollenteelt, van het gebruik van bollengif/gewasbeschermingsmiddelen. Terwijl juist dat nou het algemene belang is wat ons hier bindt en wat een uitweg kan bieden in dit toch hele ingewikkelde dossier. En als laatste inderdaad, ook van de GroenLinks kant, de nadruk op dat er hier nadrukkelijk geen oproep tot extra provinciale regels op tafel ligt, maar een oproep aan het ministerie van LNV om bepaalde middelen met prioriteit verbieden. En dat is alles wat ik daar verder nog aan toe wilde voegen.

De voorzitter: Hartelijk dank. Heer Schuinder, BBB.

De heer Schuinder: Voorzitter, allereerst college en commissaris, dank voor de beantwoording. En BBB vindt het belangrijk dat we van alle kanten niet het doel moeten hebben om iets of iemand in het dossier bollenteelt in een kwaad daglicht te stellen. BBB blijft benadrukken dat de dialoog van belang is en blijft. We ondersteunen dus ook de route van de Partij van de Arbeid om tegenstelling middels dialoog op te lossen met de teler, maar niet voor de teler. Wat dat betreft, de voorstellen van het college vinden wij prima reacties en ondersteunen wij deze. BBB vindt het belangrijk om in het DPLG en de nieuw te ontwikkelen omgevingsvisie ook de bollenteelt expliciet aandacht te geven, uitgaande van dat we ons hier houden aan de landelijke wetgeving en geen provinciale extra's bedenken. En de bollenteler dus vanaf het begin meenemen en deel laten nemen aan het proces. Ons advies, ga eens kijken bij de bollenboer, er zijn voldoende activiteiten waar iedereen aan mee kan doen. Dan nog even over het woord circus. Het valt BBB op dat als wij het woord gebruiken, er zo op benadrukt wordt en als een andere partij dat doet in een Provinciale Statenvergadering, vinden we dat prima. Dank u wel.

De voorzitter: Hartelijk dank. De heer Schoenmaker.

De heer Schoenmaker: Dank u wel, voorzitter. Allereerst, grote waardering voor het werk van de commissaris van de Koning om in gesprek te gaan met de bollenteler, met de sector en met de tegenstanders. Het effect daarvan lijkt wel eens, in het kader van polarisatie, dat men op moet passen zelf niet een slachtoffer te worden. Daar gaat ze heel goed mee om. Ik denk vooral wat wij merken in de ruimtes waar bollenteelt is, dat het stille midden en dan heb ik het over de mensen van de voetbalvereniging, tref ik op de supermarkt, op de... Van de dorpsbelangen, die mensen zijn echt wel tevreden met hoe het nu gaat, die vertrouwen op de wetgeving. Alleen het lijkt soms veel te gepolariseerd ten opzichte van de echte werkelijkheid. De ziektes zijn we ook natuurlijk in geïnteresseerd. Het RIVM doet er onderzoek naar. Wij hebben het OBO-onderzoek gezien en wij hebben ook de motie destijds mede-ingediend om onderzoek te doen naar stapeling van gewasbeschermingsmiddelen. Dat vinden wij belangrijk, want wij willen die feiten. Als uit die feiten zo meteen blijkt dat het gevaarlijk is, dan zal de wetgeving aangepast worden. En als uit dat onderzoek blijkt dat het niet gevaarlijk is, dan is het vooral gebaseerd op meningen en gevoelens en daar kun je nooit op acteren.

De voorzitter: Dank u wel. Keurig binnen de minuut, Mevrouw Hilgenga.

Mevrouw Hilgenga: Dank u, voorzitter. In de eerste termijn kwamen langs: de wens om mensen ziek te maken, GS is bezig zich in te graven, hakken in het zand, grens bereikt, circus. In dit debat doen worden er echt toe, zowel van linkse als rechtse partijen. De door de CdK genoemde dialoog zonder elkaar te beschadigen is dat wat het CDA betreft de enige manier waarop we in Drenthe straks rondom de omgevingsvisie een goed gesprek krijgen. Wij willen dan ook GS een compliment maken over de zorgvuldigheid van de woordkeuze in deze.

De voorzitter: Dank u wel. Even kijken. De volgende is de heer Omlo.

De heer Omlo: Dank u wel, voorzitter. Dank aan het college en aan de commissaris voor haar inzet. Waar we nog wel even benieuwd naar zijn, ze verwees naar een brief die zij heeft gestuurd naar alle belanghebbenden, die zouden wij ook graag willen ontvangen.

De voorzitter: Dank. Ja, die toezegging is gedaan door commissaris, dat die naar de Staten zal gaan, dus die is genoteerd. De heer Loijenga.

De heer Loijenga: Dank u wel. Wij hebben nog een beetje een vraag ten aanzien van de regierol die GS zou moeten hebben wat betreft heldere en verplichtende kaders. De Omgevingswet biedt de mogelijkheid daarvoor, maar op dat vlak houdt GS zich een beetje op de vlakke, dus we zijn eigenlijk een beetje benieuwd of GS niet wat meer de regierol wil gaan nemen. Dank u.

De voorzitter: Hartelijk dank. Heer Oosting.

De heer Oosting: Dank u wel. Dank aan college en grote waardering voor de commissaris voor haar bemoeienis in dit ingewikkelde dossier. Natuurlijk gaan wij ook voor een goede gezondheid van de burger en ook vooral voor de boer. Die is immers gebruiker van de middelen en staat daar ook het dichtstbij. Maar wij gaan nog steeds uit van wetenschappelijk onderzoek en als wetenschappelijk onderzoek bepaalt dat middelen niet gezond zijn, zullen ze moeten verdwijnen. Zijn ze wel gezond, dan zou het ook klaar moeten zijn. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Heer Brandsema.

De heer Brandsema: Dank, voorzitter. ChristenUnie sluit zich aan bij de dank aan de commissaris voor haar rol die ze hier de afgelopen periode in vervuld heeft. En ook goed te horen nog even van de commissaris wat nou precies haar rol is geweest en dat het die onafhankelijke voorzitter is geweest. Ook blij met de toezegging van die brief, altijd goed om die nog even als Staten te krijgen. En voorzitter, ik ben wel wat verrast door de toon van de BoerBurgerBeweging, daar wou ik nog wel even iets over zeggen, vooral in de eerste termijn. Een partij voor boer én burger, waarbij mijn fractie toch wel wat teleurgesteld is door de woorden die de heer Schuinder in de eerste termijn vooral gebruikte. Het is veruit de grootste partij in deze Staten en dat betekent ook een grote verantwoordelijkheid in weging van woorden. En mijn fractie proeft uit de woorden van de BBB dat het bestuur vooral niet te veel moet doen met de maatschappelijke onrust en zorgen, en die in onze ogen toch wat laconieke houding baart ons wat zorgen. En als dat niet is wat de BBB bedoeld heeft, dan ook hier de oproep aan de BBB om in deze gevoelige dossiers, zoals deze, de woorden zorgvuldig te kiezen. Voorzitter...

De voorzitter: Kunt u tot een afronding komen?

De heer Brandsema: Ja, tot slot, goed te horen dat de brief van de minister onderweg is, en daar kijken we naar uit.

De voorzitter: Hartelijk dank en tot slot, de heer Vorenkamp.

De heer Vorenkamp: Dank u, voorzitter. Wij zijn ook blij met de rol van de onafhankelijke voorzitter, die ze genomen heeft, die de CdK genomen heeft en ook blij met de toezegging dat we de verklarende brief krijgen. Ik wil iets zeggen over het voorzorgsprincipe. Iedereen wil graag een gezonde fysieke leefomgeving. Ik wil ook geen polarisatie, maar onder het voorzorgsprincipe, wat door meerdere partijen dus als uitgangspunt genomen wordt om het voorzorgsprincipe te verabsoluteren. Dan moet je je wel realiseren, dan kan er helemaal niets meer, voorzitter. En als laatste even over de middelen. De Europese Unie, die heeft een tijd geleden de regelgeving voor het testen van deze middelen, van die gewasbeschermingsmiddelen, aangescherpt en dat hebben ze niet voor niets gedaan. Dus ik kan mij voorstellen dat er gevraagd zou kunnen worden naar aanscherping... Sorry, naar hertesten van bepaalde middelen en misschien ook van combinaties van bepaalde middelen.

De voorzitter: Dank u wel. Hartelijk dank. Goed. Er is in tweede termijn eigenlijk niet een specifieke vraag aan de commissaris gesteld, alleen de toezegging dat de brief naar de Staten toegaat, die herhaal ik even. En ik wil graag het woord geven aan gedeputeerde Otter om in korte, juiste bewoording een reactie te geven op de gestelde vragen.

Gedeputeerde Otter: Voorzitter, dank. Even heel concreet, de opdracht van CMO STAMM, dat lijkt me geen probleem om die te verstrekken. Dan hebben we het eigenlijk een beetje, zowel de Partij voor de Dieren als Volt komen nog een beetje op de gebiedsprocessen uit. Hoe kun je vrijwilligheid verankeren? Nou dat... En daarmee nemen we ergens ook de regie eigenlijk dan ook naar de toekomst. Dat vraagstuk ligt eigenlijk nog wel wat breder dan alleen even bollenteelt, want we gaan die gebiedsprocessen in en we gaan afspraken met elkaar maken en hoe we dat nou allemaal nog precies gaan verankeren, dat is op zichzelf nog wel een vraagstuk wat we nog met elkaar ook moeten bekijken. Dus dat zal deels ruimtelijk zijn en deels misschien op een andere manier. Daar gaan wij nog aan werken de komende tijd en nogmaals, dat ligt ook breder dan alleen de bollenteelt.

De voorzitter: U krijgt een interruptie. U geef er de ruimte voor, heel fijn.

Gedeputeerde Otter: Ik geef even ruimte.

De voorzitter: Statenlid Zuiker.

Statenlid Zuiker: Dank u wel, voorzitter. Mijn laatste interruptie. U zegt, dat gaan we nog allemaal bekijken, maar u schrijft in de brief dat over verankering via de omgevingsvisie. U schrijft over vrijwilligheid, dus u moet nu al iets weten hoe u dat zou kunnen willen doen, juridisch gezien, en dat is waar ik naar gevraagd heb.

De voorzitter: Ga uw gang.

Gedeputeerde Otter: Dank u, voorzitter, Het antwoord daarop is dat we dat nog niet helemaal precies weten, hoe we dat gaan doen en of het alleen voldoende is om het in omgevingsvisie en omgevingsplannen vast te leggen, of dat daar meer voor nodig is. Maar nogmaals, dat is een vraagstuk wat eigenlijk nog veel breder ligt dan alleen even de bollenteelt. We gaan over een hele hoop zaken afspraken maken en hoe we dat dan gaan borgen, ook naar de toekomst toe, dat die afspraak ook gestand blijven. Ja, dat is nog wel een vraagstuk. Maar goed, zo zal het wel moeten, want anders dan maak je vandaag afspraken en die zijn morgen weer weg. Dus dat we dan, als die onderling gemaakt worden, dan moeten we die ook op een of andere manier gaan borgen.

De voorzitter: Aanvullend, Statenlid Zuiker?

Statenlid Zuiker: Ja, aanvullend zou ik willen zeggen dat gedeputeerde dus aangeeft dat hij nog geen idee heeft of dat überhaupt kan. En dat wij dus eigenlijk met een kluitje het riet in worden gestuurd doordat het college het steeds heeft over verankeren en over vrijwilligheid en dat dat kennelijk ooit op een gegeven moment zal kunnen, misschien. En dat vind ik echt tekort en dat vind ik ook jammer dat u dat dan toch in brieven opschrijft, terwijl u daar nog geen eens een idee over heeft.

De voorzitter: Nou, het is geen vraag, dus gaat u verder met uw beantwoording.

Gedeputeerde Otter: Dank u, voorzitter. Dan heb ik eigenlijk nog een soort afrondende opmerking. Kijk, ik denk dat niemand er problemen mee heeft, van welke partij ook, dat als het gaat om een veilige leefomgeving, dat je kritisch bent op wat allemaal om je heen gebeurt. En we leven nu inderdaad in dat andere tijdsgewricht waarin we mekaar, denk ik, ook allemaal heel scherp houden en daar is volgens mij ook allemaal niets mis mee, want ik ben echt... Ik snap ook dat er in deze wereld echt ook wel dingen soms niet goed gaan en dan is het goed dat je mekaar scherp houdt, daar is volgens mij ook geen enkel probleem in. Het jammere is alleen dat zodra we de discussie beginnen, dan wordt het heel snel een soort zwart-wit discussie en dan komt het woord hetze over tafel en daar zouden we eigenlijk vanaf moeten. We moeten gewoon elkaar scherp houden en op die manier eigenlijk... Daarmee het beste resultaat naar boven houden. En zo zullen we ook straks die gebiedsprocessen ingaan, waar heel veel belangen spelen en waar we ook moeten kijken, hoe kunnen we al die belangen op een goeie manier en een plek geven? En dan komt inderdaad ook het vraagstuk, hoe kunnen we die dan ook borgen naar de toekomst? Dat is echt nog een hele opgave, en daar zullen we de komende jaren mee bezig zijn en daar zullen we de Staten ook in meenemen. En dat was het, voorzitter.

De voorzitter: Mooie afsluiting, dank u wel. Goed. Na een lange behandeling kijk ik even naar de fractie van de Partij van de Arbeid, heer Bosch. Is het wat u betreft voor nu voldoende behandeld?

De heer Bosch: Dank, voorzitter. Ja, wat ons betreft, voor dit moment wel. Ik ben blij dat we in ieder geval dit agendapunt op deze manier neer hebben gezet en ik denk dat de gedeputeerde terecht aangeeft dat we in de aankomende jaren nog heel veel moeilijke keuzes moeten gaan maken. En ik ben blij met de oproep en ook de toezegging van een flink aantal partijen dat we op basis van de inhoud elkaar scherp blijven houden in dit proces.

De voorzitter: Hartelijk dank.

6. Brief van Overlegorgaan Fysieke Leefomgeving van 3 november 2023 over Aanbieding Agenda Natuurinclusief 2.0, incl. onderbouwing Statenfractie PvdA

De voorzitter: Dan ga ik door naar agendapunt 6 met enige vertraging, maar misschien kunnen we dat nog inhalen. We stellen aan de orde brief van Overlegorgaan Fysieke Leefomgeving van 3 november 2023 over Aanbieding Agenda Natuurinclusief 2.0, geagendeerd wederom door de Partij van de Arbeid, de heer Bosch. Die heeft zijn laatste vakantie goed benut. Ook bij dit agendapunt zijn dezelfde regels die gehanteerd worden qua interrupties en ik geef het woord graag aan de heer Bosch, met pen of zonder pen? Nee, zonder pen. U heeft drie minuten de tijd. Ga uw gang.

De heer Bosch: Nee, voorzitter, met pen maar die heb ik nu zorgvuldig opgeborgen in de binnenzak van mijn colbertje. Voorzitter, een agenda van hoop en verbinding, zo noemt voorzitter van het Natuurinclusief nationaal overleg, professor Van der Zande de agenda Natuurinclusief 2.0 in zijn aanbiedingsbrief. Het is die verbinding waar onze samenleving zo naar snakt. Verbinding niet alleen tussen

mens en natuur, maar ook verbinding tussen groepen mensen met één gezamenlijk doel: Nederland leefbaar houden voor toekomstige generaties, verbinding tussen jong en oud, arm en rijk, links en rechts. Een verdraagzaam Nederland begint bij een gezamenlijk gevoelde urgentie om samen de schouders eronder te zetten, zodat in 2050 in al onze maatschappelijke domeinen natuurinclusief denken tot in alle vezels is doorgedrongen. De opgave om mens en natuur in balans te brengen ligt namelijk niet bij één specifieke sector of binnen één maatschappelijk domein. Deze opgave vergt een inzet van ons allemaal, van alle domeinen, van alle ketens van grondstof, via producent tot consument en van alle lagen van de bevolking, naar rato van hun vermogen om een bijdrage te leveren zonder dat hun bestaanszekerheid hiermee in gevaar komt. De agenda Natuurinclusief 2.0 roept op tot een integrale domein-overstijgende visie op een natuurinclusieve samenleving. We moeten van hyperfocus op deelproblemen naar geïntegreerde oplossingen die bijdragen aan het grotere geheel. Dat grotere geheel is wat de Partij van de Arbeid betreft een robuust, duurzaam economisch model, dat zowel bijdraagt aan welvaart voor de huidige generaties, als ook perspectief biedt op een leefbare toekomst voor toekomstige generaties. We focussen niet alleen op een natuurinclusieve landbouw, maar kijken ook naar hoe bijvoorbeeld natuurinclusief denken in woningbouw, ruimtelijke ordening, transport en vervoer en waterbeheer bij kunnen dragen aan een leefbaar Nederland, waarin de mens niet langer de strijd aan gaat met de natuur, maar de natuur heeft omarmd als essentieel onderdeel van de eigen leefomgeving. Dit is geen agenda kortom, exclusief voor de natuur, maar een agenda voor een duurzaam evenwicht tussen menselijke behoefte en de natuurlijke bronnen die deze behoefte kunnen vervullen. We vragen dan ook het college van GS specifiek om te reflecteren hoe zij de aankomende periode de verbinding tussen de verschillende domeinen of thema's, zoals men wil, wil leggen om bij te dragen aan deze ambitie. Hoe wil het college dit aanvliegen? Heeft het college inspiratie geput uit deze agenda en mogen we dus hoop vestigen op een natuurinclusief Drenthe in 2050? Voorzitter, ik rond af. De PvdA-fractie heeft de andere fracties uitgedaagd om na te denken over hoe zij aankijken tegen de relatie tussen mens en natuur in 2050. Dat vergt aardig wat verbeeldingskracht en wellicht moet daarbij de verbeelding aan de macht. Maar voor de PvdA-fractie is het antwoord eigenlijk in één woord te vangen: balans. In 2050 hebben we grote stappen gezet in het in balans brengen van een natuur die ons, gesteund door natuurinclusief handelen in alle domeinen, ondersteunt in het mogelijk maken van brede welvaart voor onze nakomende generaties, zonder dat dit de natuur uitholt. U hoort, voorzitter, de PvdA houdt hoop, we have a dream.

De voorzitter: Dank u wel. Dan wil ik graag het woord geven aan het CDA en vervolgens aan Sterk Lokaal.

Mevrouw Hilgenga: Voorzitter, PvdA heeft een vraag neergelegd bij de diverse fracties. Het CDA deelt uw visie dat natuurinclusief denken integraal een onderdeel moet worden van alle taakvelden. Juist op die manier kunnen we per taakveld toekomstscenario's neerleggen die ook voor de lange termijn houdbaar zijn. Binnen alle taakvelden geldt dat wanneer we nu bewuste keuzes maken, we niet later extra investeringen hoeven doen en minder hoeven bij te sturen om te zorgen dat Drenthe in 2050 in alle opzichten ook een prachtige provincie blijft. Tegelijkertijd proeven wij in uw vraag de wens om in deze natuurinclusieve trein het tempo op schroeven en wij zijn dan bang dat we belangrijke stations gaan overslaan. Ja, de provincie kan een belangrijke, positieve rol vervullen in het motiveren, stimuleren, maar daar mag wat ons betreft ook een grote dosis realisme bij zijn. De keuzes die wij gaan maken, hebben impact op de bestaande situatie van mensen, ondernemers, agrariërs en die hebben tijd en soms ook financiële steun nodig om stappen te kunnen zetten in het werken naar een natuurinclusieve samenleving. Ze moeten hierover kunnen meedenken en meebeslissen en daarom hecht het CDA enorm aan goede participatieprocessen zoals ook bij DPLG. In de ingekomen stukken die we straks gaan behandelen, zaten brieven van LTO, agrariërs uit Drents-Friese streek en ook een brief van de DAJK over de Elperstroom. Uit deze brieven blijkt opnieuw dat agrariërs maar ook omwonenden zich buitenspel gezet voelen. Ze hebben niet kunnen meedenken, ervaren geen zeggenschap,

terwijl het over hun leefomgeving gaat. Dat moet wat het CDA betreft echt anders. Wij willen bij het DPLG, maar ook bij andere gebiedsprocessen met een grote impact, veel meer aandacht voor heldere participatieprocessen vanaf de start van de planvorming en niet alleen bij de eindstreep. CDA zou graag ook van andere fracties willen weten hoe zij daarover denken. Tot zover.

De voorzitter: Hartelijk dank. De heer Schoenmaker en vervolgens de heer Van den Brand, JA21.

De heer Schoenmaker: Dank u wel voorzitter. Ik zal het redelijk kort houden gezien de twee minuten en me beperken de gestelde vragen. De eerste vraag is: deelt u visie van de PvdA-fractie over de urgente van natuurinclusief denken te verbreden en integraal te verbinden aan alle taakvelden waarbinnen de provincie wettelijke taken heeft? Zo nee, waarom niet? Wij gaan door met zo nee, waarom niet? De mening van Sterk Lokaal Drenthe is dat er balans dient te zijn binnen de natuurgebieden om trent beleven, benutten en beschermen. Wij zijn van mening dat de natuur een belangrijke plaats verdient in Drenthe. Tevens vinden wij dat Drenthe meer is dan natuur alleen en er moet ook gewerkt worden, gerecreëerd worden, gewoond en geleefd. Dit kan conflicterend met elkaar zijn. Daarom delen wij de mening van de PvdA-fractie niet. De PvdA-fractie gaat verder dan onze fractie wil gaan. Sterk Lokaal Drenthe wil in de toekomst een gewogen afweging kunnen maken zonder op voorhand zichzelf vast te leggen, dat de natuur altijd op nummer één moet staan. De andere vraag over 2050 is eigenlijk hetzelfde: wij vinden het belangrijk dat de provincie meer is dan natuur alleen en dat er gewerkt, gerecreëerd, geleefd moet worden en wij zijn op zoek naar de balans.

De voorzitter: Moment mijnheer Schoenmaker, u heeft een interruptie van de heer Bosch.

De heer Bosch: Mijnheer Schoenmaker, u had bij het vorige agenda agendapunt al gehoopt dat ik een interruptie zou plegen, u krijgt deze bij dezen alsnog over een ander onderwerp. Want ik proef uit uw bijdrage, dat u zegt: er is al genoeg ruimte voor de natuur en wij willen daarin veel grotere stappen maken dan Sterk Lokaal. Volgens mij is de vraag een heel andere, tenminste zo heb ik hem opgeschreven, namelijk: hoe gaan we nou nadenken over natuurinclusief bouwen bijvoorbeeld, of natuurinclusief recreëren? Ik heb ook gezegd: dit is geen agenda alleen voor de natuur. Dit is een agenda waarmee we zouden willen gaan proberen om ook in het ruimtelijke domein, ook in de woningbouw, te kijken: hoe kun je daar niet alleen maar exclusief in die natuurgebiedjes, maar in het hele domein dit meenemen? Ik kan me bijna niet voorstellen dat Sterk Lokaal Drenthe tegen is op bijvoorbeeld klimaat adaptief bouwen.

De voorzitter: Kunt u tot een vraag komen?

De heer Bosch: Dat was de vraag.

De heer Schoenmaker: Ik waardeer in ieder geval de interruptie en ik was nog niet helemaal klaar met mijn bijdrage, want u sloot af met het woord balans en dat vond ik een hele goeie. Alleen is de balans bij de PvdA wellicht, zo lees ik uit de motie, iets anders dan hoe wij hem zien. Maar als u nu zegt met bouwen ook: doe het landschappelijk inpasbaar, zorg dat je natuurlijke middelen gebruikt ten opzichte van anderen. Dus daar vinden wij elkaar zeer zeker. Maar wij zien ook: op dit moment is er natuurlijk discussie in Eelde over de Buitenplaats, het museum, wat ontzettend belangrijk is. Maar daar zie ik het onderwerp natuur niet meteen vooropstaan, maar vinden wij wel belangrijk. Dus het gaat verder. Werkgelegenheid: ooit ben ik ondernemer geweest, ik had een bedrijf wat niet meteen natuurgerelateerd was, maar ik had wel een aantal mensen en gezinnen aan het werk, die daar hun inkomen uit hebben en daardoor ook bijdragen aan de leefbaarheid van de provincie. Dat vinden wij ook belangrijk

en dan hoeft het voor ons niet meteen een toevoeging voor de natuur te zijn, maar het kan ook bijdragen aan de leefbaarheid van Drenthe. Die balans, daar zijn wij naar op zoek en daarom willen we niet altijd de natuur op één zetten, omdat andere onderwerpen ook belangrijk zijn.

De voorzitter: Hartelijk dank. Aanvullend, mijnheer Bosch?

De heer Bosch: Ja, ik ben in ieder geval blij om te horen dat ik mijnheer Schoenmaker de hand kan reiken op het woord balans. Inderdaad, u heeft helemaal gelijk, het is maar net hoe je de balans vindt met elkaar. Dus als je er aan de ene kant een gewichtje bij zet, dan gaat het weer wat uit balans. Ik denk dat het de uitdaging in deze Staten is om door dit soort debatten tot een goed gewogen balans te komen. Nog wel een vervolgvraag: als u kijkt naar het debat, wat we hierover meermaals al hebben gevoerd, hoe kijkt u dan aan tegen de wijze waarop we ook vanuit het college, maar ook vanuit de Staten, deze discussie met elkaar moeten voeren in de toekomst?

De voorzitter: De heer Schoenmaker.

De heer Schoenmaker: Ik zou hem eigenlijk willen voeren op basis, zoals ik zojuist heb verwoord: zorg dat de natuur wel een onderdeel wordt, op het moment dat het van belang is. Natuurlijk kun je het bespreken, echter kan het niet altijd zijn dat de natuur op nummer één staat, omdat daar altijd het zwaarste punt zit. En ik sluit af, maar ik wil afsluiten waar de PvdA ook mee af heeft gesloten, nogmaals: een podium; jullie zijn op zoek naar duurzaam evenwicht, vinden wij ook, maar daarbij is er iets meer dan alleen maar natuur altijd op één. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: U ook bedankt. De heer Van den Brand, JA21 en daarna is de heer Pormes van Lijst-Pormes.

De heer Van den Brand: Voorzitter, op de vraag van de PvdA is de mens zelf een onderdeel van de natuur? Ja, natuurlijk is de mens een onderdeel van de natuur. Volledig. Niet meer en minder, gewoon onderdeel van de natuur. Maar dat gezegd hebbende, als je alles op macroniveau aan elkaar koppelt dan kan dat het risico inhouden, dat de gordiaanse beleidsknoop helemaal niet meer te ontwarren is. Ik neem even als voorbeeld een automatiseringsproject in een bedrijf. Vaak zie je dat er met goede voornemens zo'n automatisering plaatsvindt. Al interviews volgend, komen er allerlei klusjes en klussen bij, wordt het een tijdrovende en dure klus en uiteindelijk wordt daardoor het project duurder, tijdrovender. De vraag is even: moet je dan niet echt wat meer robuust tegen zulke zaken blijven aankijken? Ik neem aan dat we ook niet de bedoeling hebben om uiteindelijk AI te gebruiken om onze beleidsvraagstukken op te lossen. Dit gezegd hebbende, klimaatmaatregelen staan de ook belangrijke circulaire economie in de weg. Dat is al een wens die wij naar voren willen brengen. Klimaatmaatregelen allemaal oké, maar wat betekent dat eigenlijk voor de circulaire economie? We putten ook onze grondstoffen uit en alles maar vervangen, voordat het door de investeringstermijn heen is. Dat is natuurlijk ook geen goede zaak. In de ingekomen stukken zat het stuk B18, een advies van de Raad voor de Leefomgeving om beleid en uitvoering met elkaar te verbinden. Dat steun ik van harte, want af en toe heb ik het idee dat de beleidsnota's zo ingewikkeld worden. We krijgen er vandaag nog twee te zien, 7 en 8, dat ik denk dat we echt op moeten passen, dat het nog wel werkbaar blijft, dat het nog uitvoerbaar blijft.

De voorzitter: Kunt u komen tot een afronding?

De heer Van den Brand: Ik ben aan het eind van mijn verhaal, voorzitter. De Omgevingswet is naar onze mening juist bedoeld om integrale afwegingen te maken en ik denk dat de wens van de PvdA straks meer dichtbij de uitvoering, vanzelf wordt ingewilligd. Daar wil ik het even bij laten.

De voorzitter: Hartelijk dank. De heer Pormes nodig ik uit en daarna mevrouw Bolhuis van de BBB.

De heer Pormes: Dank u, voorzitter. De eerste vraag, wij delen die visie uiteraard. Ik zal ingaan op de tweede vraag. We zijn het helemaal eens natuurlijk met het idee dat een natuurinclusieve benadering meer inhoudt dan alleen het behouden van de natuur. Het omvat ook andere aspecten van ons leven, zoals de manier waarop en waar we huizen gaan bouwen, hoe. Maar voornamelijk, welk economisch systeem zien wij voor ons. Het blijft essentieel om actief te zijn om die biodiversiteit te bevorderen en het ecosysteem te herstellen. Maar belangrijker is nog, en dan kom ik weer eigenlijk terug op de eerste van die integrale benadering, dan zou je eigenlijk iets heel concreets moeten voorstellen. Want het is voor ons ontzettend complex, om goed te kunnen volgen hoe dat terechtkomt bij al die andere sectoren. Daarom zou ik ervoor willen pleiten om hetzelfde te doen, als wij met de begrotingen hebben: goed ondersteund door de griffier krijgen we een oplegnotitie. Ik zou graag willen zien dat die opdracht ook gegeven zou worden aan een ambtenaar of bij voorkeur aan de griffier - en als het nodig is om dat met een aantal uren te vermeerderen dan graag zelfs - die ons voorziet om te kijken op alle beleidssectoren wat de gevolgen zijn voor de natuur en dat te verwerken in een oplegnotitie. Dus ik daag u uit richting de Partij van de Arbeid, die dit heeft geagendeerd, om daar in tweede termijn op in te gaan. Dank u wel.

De voorzitter: Hartelijk dank. Mevrouw Bolhuis en daarna de heer Brinkhorst van D66.

Mevrouw Bolhuis: Bedankt voorzitter. Deze agenda opent met een regel dat schade aan natuur voorkomen moet worden en de mogelijkheden van de natuur benut moeten worden. Is dit niet vanzelfsprekend? Is het nodig dat er nog weer op allerlei manieren een nieuwe definitie, nieuwe afspraken en visies gemaakt worden, terwijl er al zoveel gedaan wordt? Wanneer we het coalitieakkoord erop na slaan, wordt er een visie en grondhouding inzake landbouw en natuur duidelijk gemaakt. Zo staat er dat we wettelijke afspraken en doelen nakomen en dat we geen Drentse plus hier bovenop willen. Maar er staat ook duidelijk in dat we moeten vertrouwen op het vakmanschap en meedenkkracht van onze agrariërs en ondernemers. Hier zou BBB ook graag het vertrouwen op de burger aan toegevoegd zien. Immers, het lijkt BBB niet meer dan logisch, dat iedereen wil wonen-werken en leven in een prettige omgeving met een gezonde leefomgeving. Wat is dat, een gezonde leefomgeving? De PvdA wil de balans tussen mens en natuur herstellen. Dat is een nobel streven, maar verhoudt zich slecht met de woningopgave, de opgelegde doelen vanuit het Rijk en gewoon ook de enorme bevolkingstoename. Drenthe is niet groter geworden. Het aantal inwoners wel. Natuurlijk is BBB voor het goed omgaan met groen. Stoeptegels eruit en meer groen in de steden, minder asfalteren zijn daar goede voorbeelden van.

De voorzitter: U krijgt een interruptie van de heer Bosch.

De heer Bosch: Dank u wel voorzitter. Ik wil even reageren op wat u noemt, over dat het één vragen bijt met bijvoorbeeld de woningbouwopgave. Volgens mij is dat juist één van de aspecten van deze agenda, dat we niet alleen kijken naar... Want u legt de nadruk begrijpelijkerwijs in eerste instantie op verantwoordelijkheid en de inzet van de agrarische sector, ook de inzet van burgers. Alleen het gaat er nu juist om dat we in al die domeinen, dus ook bij woningbouwopgaven, nadenken over: hoe kunnen we nou die woningbouwopgaven realiseren en tegelijkertijd daarin zodanig bouwen en de wijk inrichten dat het ook natuurinclusief is? Dus graag even vanuit uw kant een reflectie op dat onderdeel van die agenda.

De voorzitter: Mevrouw Bolhuis.

Mevrouw Bolhuis: Bedankt, voorzitter. Wij vinden het belangrijk dat alles in balans is met elkaar, maar in principe liggen de opgaven er allemaal al en daarbij niet meer dan dat.

De voorzitter: Aanvullende reactie, mijnheer Bosch?

De heer Bosch: Ja, even een reactie. Dan ben ik nog wel even benieuwd naar uw antwoord op onze tweede vraag.

Mevrouw Bolhuis: Die komt straks.

De voorzitter: U bent ongeduldig. Ga uw gang, mevrouw Bolhuis.

Mevrouw Bolhuis: Daarbij dient opgemerkt te worden dat de registratie omtrent de doelen onduidelijk is. Dus eigenlijk gaan we maar door met roepen dat er meer natuur moet komen, zonder dat bekend is hoe de stand van zaken eigenlijk is. Dan antwoord op de vragen. Wij delen de visie niet, voor de urgentie van natuurinclusief denken. Er zijn meer dan voldoende wetten en programma's die bescherming bieden. Voor vraag nummer twee, de samenleving, dus zowel de mens als de natuur, zal evolueren, zoals ze al eeuwenlang gedaan heeft. Met de huidige wettelijke opgaven wordt er hoe dan ook meer grond voor natuur aangewend. Grote zorg voor BBB is wel hoe dit zich gaat wenden en verhouden tot woningbouw, voedselvoorziening en dat is waar wij ons hard voor gaan maken.

De voorzitter: Hartelijk dank. U krijgt nog een interruptie van D66. Ga uw gang.

De heer Brinkhorst: Dank u wel, voorzitter. Is de afgevaardigde van de BBB zich er wel bewust van dat dit stuk eigenlijk een beetje vereist dat we op een metaniveau denken, want er wordt ingezoomd op dingen als: we moeten meer natuur, maar daar gaat dit helemaal niet om. Het gaat toch om die balans te herstellen en op een metaniveau te bedenken hoe we deze provincie willen inrichten. Mijn vraag is dan ook: beseft u wel dat we op een aantal deelgebieden echt wel op dat metaniveau kunnen denken?

Mevrouw Bolhuis: Bedankt, voorzitter, maar volgens mij is dat niet wat wij benoemen in dit stuk. Wij weten ook, we hebben een beleidsstuk Natuurlijk Platteland, in dat programma staat natuurinclusief denken ook heel uitdrukkelijk benoemd. Het is ook duidelijk wat wij benoemen: De huidige wet, maar geen Drentse kop er bovenop. Dat is wat wij uitdrukkelijk benoemen en ook hier aangekaart hebben.

De voorzitter: Dank u wel. Ik wil de heer Brinkhorst vragen om een andere microfoon te bemensen en daarna krijgt de heer Rook van GroenLinks het woord. Ga uw gang.

De heer Brinkhorst: Dank u wel, voorzitter. De PvdA vraagt zijn stuk of D66 natuurinclusief denken zou willen verbreden en integraal verbinden naar alle taakvelden van de provincie. D66 pleit al jaren voor een natuurinclusieve verhouding tussen mens en natuur en zal deze vraag dus volmondig met ja beantwoorden. Het document Natuurinclusief 2.0 geeft de natuur een stem en kan ook onze kompas zijn voor toekomstige keuzes. Dat is dan ook de reden dat D66 tegen de uitwerking van het coalitieakkoord met het budget grondaankopen heeft gestemd, want wij willen wel die € 70 miljoen voor de grondaankopen reserveren. De invulling voor die € 70 miljoen hebben natuurorganisaties voor de verkiezingen in hun document de Kracht van Drenthe al geschreven. Wij kunnen aan de slag. Het document waar we het over hebben, staat vol prachtige volzinnen en D66 wil graag met de PvdA en andere partijen vervolgstappen maken. De agenda, de speerpunten hebben we in handen. Laten we aan de slag gaan en u vindt D66 aan uw zijde.

De voorzitter: Hartelijk dank. Geef ik nu graag het woord aan de heer Rook en vervolgens aan de heer Loijenga.

De heer Rook: Dank u wel voorzitter. De visie van onze collega van de Partij van de Arbeid over natuurinclusief denken, delen we natuurlijk van harte en we zijn ook blij om te zien dat die binnen het college steun heeft. Voor wat GroenLinks betreft, gaat het ook niet over wetgeving, maar het gaat over inspiratie voor nieuw beleid. De alarmerende berichten over de staat van natuur en klimaat zijn glashelder: er moet wat gebeuren. En de mens heeft natuur ook nodig, laten we dat niet vergeten. Dat die thema's klimaat en natuur effect hebben op alle beleidslijnen is duidelijk en dit document legt volgens ons ideale verbinding tussen alle belangen. Het is belangrijk om dat niet door te schuiven, maar aan te pakken, want ik heb al vaak genoeg vanaf deze plek benadrukt dat concrete doelen belangrijk zijn van natuurvisie. Het is duidelijk dat die boodschap ook binnen het college is begrepen, want de meeste leden van commissie hebben vast het tegeltje gezien op de foto van de gedeputeerde Otter, met als wijsheid - en u mag hem zelf afmaken: maak het breed en er gebeurt geen... Die kan ik niet afmaken, want dat is geen parlementair taalgebruik. En wij zouden zeggen: maak het concreet, een natuurinclusief beleid van Drenthe wordt compleet. De Drentse dichter Lévi Weemoedt kan het zelfs nog beter formuleren: zomer, winter, herfst of lente, alles is hier van Natuurmonumenten. Voorzitter, alle gekheid op een stokje, we willen natuurlijk graag van het college horen of zij echt natuurinclusief willen denken op alle beleidsterreinen, want 7% van de natuur in Nederland is niet beschermd, ook niet door Natuurmonumenten, en daar moeten we zuinig op zijn, want natuur is overal. Maar om vooruit te komen hebben we echt concrete stappen per terrein nodig en de Agenda Natuurinclusief betoogt dat terecht, ook namens de provincies. Voorzitter, het college is ambitieus, want het onderschrijft landelijke, Europese en internationale natuur- en klimaatdoelen. Maar we zouden wel graag willen horen hoe het college deze natuurinclusieve ambities ook in landbouw, industrie, verkeer en andere sectoren wil realiseren. Graag reactie. Dank u wel.

De voorzitter: Hartelijk dank. De heer Loijenga van Volt en vervolgens de heer Oosting van de VVD.

De heer Loijenga: Dank u wel voorzitter. Natuurinclusief hoeft zich niet te beperken tot de landbouw. In de Agenda Natuurinclusief 2.0 is het begrip breder getrokken over de genoemde domeinen. Wij zien in deze agenda een betere samenhang en er is meer visie beschreven. Volt vindt dat het college van GS deze agenda goed kan gebruiken om het ambitieniveau betreffende natuurinclusiviteit te verhogen. Dus ja, wij delen de visie van de Partij van de Arbeid-fractie. Dan de relatie tussen mens en natuur in 2050. We hebben dat wat breder gezien: hoe zien wij Drenthe in 2050? De inwoners van Drenthe leven in 2050 in een provincie met een landschap van robuust aaneengesloten natuurgebieden. De overgangsgebieden tussen natuur en landbouw worden beheerd door boeren. Het aantal boeren is verdubbeld en de landbouw is grondgebonden, waarbij de kringloop is gesloten. Het watersysteem in Drenthe is schoon en zelfvoorzienend en de veengebieden zorgen voor CO₂-opslag. De biodiversiteit is hersteld en het ecosysteem is gezond. De inwoners wonen in sterke steden of vitale dorpen. Het wonen en werken in een afwisselend groen landschap zorgt ervoor dat de inwoners gezond en gelukkig voelen. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Oosting, en daarna Statenlid Zuiker.

De heer Oosting: Voorzitter, dank u wel. Wanneer we Drenthe afzetten tegenover de andere provincies in Nederland, dan kom ik tot de conclusie, dat we wel de meest natuurinclusieve provincie zijn van ons land. Veel plannen worden naar mijn idee ook al gemaakt en uitgevoerd op natuurinclusieve basis, maar alles haalbaar en betaalbaar vinden we heel belangrijk. Een al jaren oud gezegde: verbeter de wereld, begin bij jezelf is naar mijn idee ook goed toepasbaar op meer natuurinclusief gaan denken. Een voorbeeld is het tegelwippen in de steden, in de tuinen om het regenwater te bufferen.

Maar dit vergt een mentaliteitsverandering van de mens door eerst in de spiegel te kijken, alvorens naar een ander te gaan wijzen. In het bedrijfsleven kunnen nieuwe technieken en innovaties zorgen voor meer natuurinclusiviteit. Deze processen kosten tijd en geld. Het is dan ook noodzaak dat de overheid de ruimte geeft om te kunnen ondernemen en wat te verdienen, om daardoor de nodige aanpassingen te kunnen doen. We vinden ook zeker dat in alle veranderingsprocessen vooral ook de grondeigenaren en de grondgebruikers hier in Drenthe mee mogen praten in de veranderingsprocessen. Zoals onlangs het gebied Elperstroom besproken is en waar geen enkele grondeigenaar voor uitgenodigd was. Zulke zaken betreuren wij ten zeerste. En de natuur hoeft in Drenthe absoluut niet altijd op nummer één te staan, is onze mening. Dank u wel.

De voorzitter: Hartelijk dank. Statenlid Zuiker en daarna de heer Van de Weg van SP.

Statenlid Zuiker: Voorzitter, de Agenda Natuurinclusief 2.0 staat vol met goede ideeën. Er is echter wel een probleem. Er mist een gevoel van urgentie. Het jaar 2050 is pas over 26 jaar en papier is geduldig. Je kan nu opschrijven wat je wil voor 2050, maar tegen die tijd is alles anders en de bestuurders en politici van nu zijn bejaard of hoogbejaard en niet meer verantwoordelijk te houden voor de keuzes die ze nu maken. Er staat bijvoorbeeld in de Agenda Natuurinclusief 2.0: in 2050 gaan we voor drinkbare rivieren en beken. Dat is natuurlijk een heel goed idee, maar door de focus op 2050 te leggen, hoeven we nu geen moeilijke keuzes te maken. Want om in 2050 drinkbare rivieren en beken te hebben, moeten we toch nu het probleem van bijvoorbeeld overbemesting en gifgebruik onder ogen komen. Die keuzes zijn dus nu nodig om het zorgwekkende traject waar we nu op zitten wat betreft biodiversiteit en klimaat af te buigen naar een gunstige uitkomst voor de volgende generaties. De fractie van de PvdA wil graag natuurinclusief denken in alle aspecten van ons beleid, en dat lijkt de Partij voor de Dieren een prima idee. Het lijkt ons daarom goed, dat we bij elk beleidsvoorstel letten op de consequenties van de plannen voor natuur en klimaat. We stellen daarom voor, dat we bij elk beleidsvoorstel ook een aparte paragraaf hierover opnemen. Dus naast de paragrafen Europese aspecten, economie, werkgelegenheid, participatie, krijgen we dan ook paragraaf F: natuur en klimaat. Is de PvdA bereid om samen met de Partij voor de Dieren daarvoor een motie in te dienen in de volgende PS-vergadering? Dat was het.

De voorzitter: De heer Van de Weg van de SP en tot slot de heer Vorenkamp.

De heer Van de Weg: Dank u wel voorzitter. De vraag stellen is hem eigenlijk beantwoorden: wij zijn absoluut een grote voorstander van natuurinclusiviteit en sowieso van integrale aanpak en de benadering van bepaalde problemen. Alleen dan doet zich ook meteen het probleem voor: hoe maak je de afwegingen bij de verschillende onderdelen? Wat bij mijn voorbereiding op dit agendapunt bovenkwam, was bijvoorbeeld als je kijkt naar de verbreding van de N34, heb je de natuur, de gebruikers van de weg, de veiligheid, de omwonenden, maar welke belangen geef je daar de meeste punten? Die afweging moet altijd in een vorm van balans zijn. Maar welke punten geef je nou de meeste punten om mee te tellen in die balans? Dus een balans daarin is altijd maar: hoe kom je met bepaalde argumenten tot een bepaalde besluitvorming. Zeker als dat ook nog onderhevig is aan een democratische besluitvorming zoals in dit huis, dan krijg je ook nog dat een meerderheid dan in feite ook voor een minderheid bepaalt wat er gaat gebeuren. Dus in die zin is het niet zo eenduidig als het lijkt. Een integrale aanpak lijkt de meest ideale benadering, want dan neem je in principe wel alle belangen mee die er zijn. Het gezegde wat bij mij boven kwam, is: alleen ga je sneller, maar met z'n allen kom je verder. En dat is het principe, wat voor mijn gevoel ook aan de integraliteit van dit probleem ligt, zoals vanochtend ook alweer in de discussie over de bloemen- en bollenteelt naar voren kwam. En het tweede punt: hoe zie je de natuur in 2050? Daar moest ik terugdenken aan de tijd, eeuwen geleden, dat er nog een natuurvolk was. En aan stammen die nog steeds dicht bij de natuur leven, welke rol die natuur speelt in hun leven. Die zullen niks doen om die natuur kwaad te doen, want zij weten dat ze

daarvan afhankelijk zijn, dat ze in evenwicht, in dynamiek met die omgeving en die natuur moeten leven, dus dat ze die natuur in leven moet houden. Ik denk dat het tijd wordt, dat wij ook ons realiseren dat wij in evenwicht, in dynamiek met die natuur moeten leven. Dat betekent respect voor wat we doen met de omgeving. En dat wil ik niet zeggen dat we de belangen van de burger, van de mens maar ver achteruit moeten schuiven, want die zijn er absoluut ook.

De voorzitter: Kunt u tot een afronding komen, want u bent over uw tijd heen.

De heer Van de Weg: In 2050 hoop ik in ieder geval dat we weer terug zijn, met meer respect voor de natuur dan we nu doen, en dat we wat minder zoals ik nu Nederland een beetje zie, een aangeharkte tuin zie dan het nu is. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Hartelijk dank en tot slot de PVV, de heer Vorenkamp.

De heer Vorenkamp: Dank u, voorzitter. Dat de PvdA dit agendeert, die Agenda Natuurinclusief 2.0 en niet GroenLinks of de Partij voor de Dieren zoals je zou mogen verwachten, betekent dit dat de PvdA in een race verwickeld is met haar partner om wie de groenste partij eigenlijk is? Voorzitter, deze agenda lijkt sympathiek, maar gaat bij overname leiden tot veel meer regelgeving, veel meer obstakels voor economische ontwikkeling, vooral door veel meer ambtenarij, onnodige certificering. Heel veel papieren rondslomp, heel veel werk voor allerlei adviesbureautjes met veel geld verslinden. Kortom onze partij is hier onder de streep duidelijk niet voor, dat mag duidelijk zijn. Maar laten we nu eens niet door de koker naar de natuur kijken, maar breder. Hoezo zouden we hiermee een prachtig land krijgen? PvdA, kijk eens naar de instroom van migranten. Net zo 220.000 plus, afgelopen jaar. Allemaal mensen die willen wonen, verwarmd willen worden, transport nodig hebben, voedsel en kleding, zorg nodig hebben. Dat legt allemaal beslag op extra ruimte, energie, CO₂, water, asfalt, spoor, et cetera. Ondertussen, voorzitter, nemen de investeringen door het bedrijfsleven in Nederland met sneltreinvaart af en zijn we ook in vergelijking met onze omliggende landen steeds minder aantrekkelijk om te ondernemen. Behalve voor bureautjes in stikstofrapporten en aardbevingsherstel zijn we natuurlijk wel booming, maar die leveren alleen papieren documenten. Laten we eerst de belangrijkste problemen voor Nederland eens oplossen, voordat we gaan overschakelen door alles op idealistische wijze natuurinclusief te gaan maken. En dan heb ik nog wel een aantal opmerkingen over wat gezegd is, onder andere door de heer Bosch van de PvdA.

De voorzitter: U moet wel tot een afronding komen.

De heer Vorenkamp: Voorzitter, dat zal ik doen. Je moet ook denken aan de uitvoering. Sommige dingen lijken heel erg interessant of lijken heel erg goed voor de natuur. Maar je kunt daar ook vragen over hebben. Denk aan bijvoorbeeld diftar, dat leidt tot meer recycling, et cetera. Op zich een hartstikke goed idee, maar dat heeft ook geleid bij gemeentes in Drenthe die diftar hebben ingevoerd - dus het hoge tarief voor afvalafvoer door de gemeente...

De voorzitter: Kunt u tot een slotzin komen?

De heer Vorenkamp: ... heeft geleid tot grijs afval dat verbrand werd in plaats van aangeboden aan de gemeente, tot heel veel dioxine dus en zware metalen in de lucht. En ik weet niet of dat goed is voor de natuur?

De voorzitter: U bent door uw tijd heen, maar u krijgt een interruptie van de Partij van de Arbeid.

De heer Bosch: Dank u wel voorzitter. Ik denk, ik help de heer Vorenkamp even aan een afronding. Ik ga daarvoor één vraag stellen. U doet nu net alsof wij in een race verwickeld zijn over wie de groenste partij is. Dat is natuurlijk absoluut niet aan de orde. Dat maakt u ervan, dus dat is voor uw rekening. Maar waar ik wel even op in wil gaan, u noemt dat er allerlei werk uit voort komt voor allerlei obscure adviesbureautjes. Maar die Agenda Natuurinclusief gaat ook bijvoorbeeld over: hoe gaan wij om met ons klimaat, klimaatadaptatie? Ik weet niet of u de afgelopen weken door Drenthe bent gereden, maar het klimaatadaptief inrichten van onze omgeving betekent ook werk voor grondverzetbedrijven, voor agrariërs die best een rol willen spelen in het klimaatadaptief inrichten van onze ruimte. Ook dat is onderdeel. Zou u daar even willen reflecteren, dat dat ook onderdeel is van impact op de samenleving?

De voorzitter: Dank u wel. Dat was uw laatste interruptie mijnheer Bosch. Mijnheer Vorenkamp.

De heer Vorenkamp: Voorzitter, dat wil ik graag doen, om daarop te reflecteren. De PVV is niet tegen een klimaatadaptatie. Alleen dat moet niet overdreven gebeuren in de zin van: we laten ons drijven door al die angstgevoelens van toekomstig... over een paar jaar staat de Noordzee tien meter hoger en we moeten daar alvast allerlei maatregelen voor nemen, of de Rijn gaat drie meter binnen de kortste keren omhoog en we moeten daar allerlei maatregelen voor nemen. Of we moeten nu alvast de beekdalen allemaal zo breed mogelijk maken, kilometers breed, zodat ze dus al dat water op kunnen vangen wat wij denken dat in de toekomst gebeurt. Als het klimaat verandert, het klimaat kan ook kouder worden. Ik doe liever geen voorspellingen in die zin, want ze komen vaak uit, helaas. En als het kouder wordt, dan kan ik u vertellen, dan gaat er dus heel veel minder water vallen, want bij een koud klimaat hoort minder waterval, minder regen, minder neerslag en bij een warm klimaat hoort allemaal iets meer neerslag. Wij ontkennen ook niet dat het klimaat verandert. Het klimaat verandert al honderden miljoenen jaren, alleen de rol van CO2 daarin, dat is...

De voorzitter: Aanvullend, mijnheer Bosch?

De heer Bosch: Ik ben toch enigszins blij dat u deze weg in bent geslagen, want dat geeft mij de gelegenheid om daar een vervolgvraag op te stellen. Ik heb afgelopen week naar aanleiding van alle wateroverlast die we hebben gezien, ook goed doorwrochte stukken gezien van ingenieurs die zeggen: we hebben wel een probleem als we inderdaad wel die stijging krijgen en ik vind het getuigen van goed bestuur dat je vooruit kijkt en niet zeg van dat zien we dan wel weer. Bent u het dan met de Partij van de Arbeid eens, dat we echt ook in ons beleid hierin moeten nadenken en vooruitkijken? Of dat we zeggen: er is nu niks aan de hand, dus we hoeven er niks aan te doen.

De voorzitter: Wel een korte reactie graag.

De heer Vorenkamp: Voorzitter, als het gaat over wateroverlast, dan denk ik in de eerste instantie aan de Deltawerken, aan op Delta-niveau brengen van onze dijken. Rekening houden inderdaad met een zekere mate van bijvoorbeeld zeespiegelstijging, want die zou ook verhinderen dat we het makkelijk af kunnen voeren en dat hebben we in de afgelopen weken gezien. Maar voorzitter, wij weten ook heel goed dat die zeespiegelstijging nog steeds maar continu plaatsvindt met ongeveer twee millimeter per jaar, tweeënhalve millimeter per jaar en dat doet ie al 1500 jaar. Wij worden nu bang gemaakt met een versnelde zeespiegelstijging vanwege onze uitstoot van CO2. Wij stoten al tientallen jaren veel meer CO2 uit, maar die zeespiegelstijging, die gaat nog steeds in hetzelfde tempo.

De voorzitter: Hartelijk dank.

De heer Vorenkamp: Laten we ons niet bang maken.

De voorzitter: Goed, dank u wel.

De heer Vorenkamp: Maar rekening houden met de dingen die gebeuren.

De voorzitter: Ik ontnem u nu het woord, want u heeft ruimschoots de tijd gehad om te reageren. Dank u wel. Ik wil graag het woord geven aan de gedeputeerde Van Dijk en u krijgt daar in eerste instantie zes minuten voor. Ga uw gang.

Gedeputeerde Van Dijk: Nou, die heb ik echt niet nodig, voorzitter, want er is het college één concrete vraag gesteld en er zijn verder eigenlijk in de bijdrages weinig vragen gesteld aan het college. Het werken aan en naar een natuurinclusieve samenleving is een proces dat vele jaren loopt en dat zal ook nog vele jaren doorlopen. ik kan in ieder geval vanuit college de vraag van de Partij van de Arbeid beantwoorden hoe daar de komende jaren natuurinclusief beleid domeinoverstijgend zullen gaan vormgeven. Wij doen dat eigenlijk langs vier sporen. Het eerste spoor houdt in dat we invulling geven aan de bestaande afspraken met het Rijk en onze eigen ambities, zoals we die hebben opgenomen, of nog gaan opnemen in de omgevingsvisie en in de natuurvisie. Dan geef ik in dat kader ook graag aan en nog even mee, dat natuurinclusief denken en werken geen nieuwe opgave is, dat mogen duidelijk zijn, en dat het bijvoorbeeld ook onderdeel uitmaakt van de afspraken die we met het Rijk hebben gemaakt in het Natuurpact uit 2013. Het tweede spoor houdt in dat we invulling geven aan het coalitieakkoord. Het uitgangspunt van het coalitieakkoord is dat we bestaande wettelijke afspraken, zoals uit het Natuurpact, nakomen. Het derde spoor houdt in dat we blijven werken aan de basiskwaliteit natuur. Die basiskwaliteit natuur vormt daarmee een belangrijke beleidsmatige onderlegger en geeft ook sturing aan het natuurinclusief maken van de verschillende grote ruimtelijke opgaven. Het vierde spoor houdt in dat we in blijven zetten op het programma Natuurinclusief Drenthe. Dat bestaande programma Natuurinclusief Drenthe richt zich op het landschap en de natuur buiten de natuurgebieden, dus NNN en Natura 2000, het zogenaamde Natuurnetwerk Drenthe. Samen met gebiedspartners zoals medeoverheden, bedrijven, agrariërs en andere inwoners van onze provincie, werken we aan het versterken van landschap en biodiversiteit. We zijn betrokken bij de grote ruimtelijke opgaven, zoals de woningbouwopgave, bedrijventerreinen, infrastructuur, en denken mee over de manier waarop dit natuurinclusief aangepakt kan worden. Ook geven we binnen dit programma invulling aan de wettelijke taken, zoals het Soortenmanagementplan, dat voortvloeit uit de verplichting om natuurinclusief te isoleren. Het programma Natuurinclusief Drenthe geeft hiermee voor een belangrijk deel invulling aan de ambities uit de Agenda Natuurinclusief 2.0. Dus we doen al een hoop, en we blijven dat doen en we volgen gewoon de spelregels zoals we die al met elkaar hebben afgesproken.

De voorzitter: U krijgt nog even een interruptie, ChristenUnie.

De heer Brandsema: Dank, voorzitter. Op zich een helder verhaal. Volgens mij heeft de gedeputeerde het ook gehad over het Natuurpact dat al bestaat. Maar ik lees in de brief van 3 november, die naar alle twaalf de GS-en gestuurd is, dat er de komende tijd gewerkt gaat worden aan die bestuurlijke verankering en daar wordt gesproken over een Natuurpact 2. Is het nou zo dat het college daar in die zin open ingaat om te kijken van wat er gerealiseerd kan worden? Of zegt het college nu eigenlijk bij voorbaat: we doen voldoende, dus wat ons betreft is Natuurpact 2 niet aan de orde. Dat wat we doen, blijven we doen en dat is voldoende.

Gedeputeerde Van Dijk: Goede vraag, voorzitter, dank u wel. We doen al veel en er kan nog meer en u zult ook merken dat in alle discussies die we gaan voeren de komende jaren, ook hier in deze Staten, continu zullen deze thema's mee moeten worden genomen in alles wat we doen. Dus er is al heel veel vastgelegd, we doen al heel veel. En wat ik net al aangaf: ook de komende jaren zullen die ontwikkelingen blijven en zullen daardoor, door die voortschrijdende inzichten, nieuwe besluiten, zal er

ook nieuwe wet- en regelgeving worden ontwikkeld en daar houden we ons aan. Dat hebben we afgesproken met elkaar.

De heer Brandsema: Voorzitter, dank aan gedeputeerde, maar dan concludeer ik inderdaad dat in die zin het college gewoon open de gesprekken ingaat als het gaat om die bestuurlijke verankering, waar de brief over zegt mee verder te gaan. Dank u wel.

De voorzitter: Hartelijk dank. Een tweede interruptie, maar dan van de heer Pormes.

De heer Pormes: Dank u wel voorzitter, even heel kort. Onlangs is de natuurherstelwet aangenomen in het Europees parlement. Dat wordt natuurlijk nog geïmplementeerd in de nationale wetgeving. Wanneer kunnen wij iets verwachten, op welke wijze dat vorm gaat krijgen in de provincie?

Gedeputeerde Van Dijk: Ja voorzitter, ik was vlak voor het kerstreces bij een IPO-overleg waar de natuurherstelwet nadrukkelijk besproken is. Daar werd een eerste presentatie gegeven over de natuurherstelwet en welke mogelijke gevolgen dat heeft voor landelijke wet- en regelgeving. Dus we zitten nog helemaal aan het begin van de uitwerking van de gevolgen van de natuurherstelwet voor Nederland en de provincie.

De voorzitter: Hartelijk dank. Goed. Na de beantwoording wil ik u allemaal toch de mogelijkheid geven om een korte tweede termijn te houden vanaf de zitplaats en ik begin even met de Partij van de Arbeid. Heeft u behoefte aan een tweede termijn?

De heer Bosch: Ja, die heb ik zeker, want ik ben ook uitgedaagd om een aantal vragen te beantwoorden. Allereerst dank aan de gedeputeerde voor de beantwoording. Het is ons volkomen helder dat er al heel veel gebeurt vanuit het college, vanuit het coalitieakkoord. Daar zijn we natuurlijk ook blij mee. We gaan uit van inderdaad een open houding van wat er nu voorligt. Het zou wat ons betreft helemaal geen gek idee zijn om bijvoorbeeld de voorzitter van het NiNO nog eens uit te nodigen van: hoe zouden we dat met een open visie kunnen benaderen? Even terugkomend op de vragen van de heer Pormes en vanuit de Partij voor de Dieren, Statenlid Zuiker: uiteraard is staat de Partij van de Arbeid altijd open om na te denken over hoe we dit nou op de juiste manier kunnen verankeren in wat we gaan doen. En de gedeputeerde geeft net zelf aan: we zullen bij de besluitvorming in deze Staten de aankomende jaren veel vaker deze aspecten mee moeten wegen. Dus nadenken over of we dit dan ook duidelijk mee moeten nemen in overwegingen in een Statenstuk, daar staan we zeker voor open.

De voorzitter: Hartelijk dank. Mevrouw Hilgenga.

Mevrouw Hilgenga: De visie van natuurinclusief gaat over de volle breedte van natuurinclusief denken in onze provincie. Wij vonden in de discussie in de eerste termijn dat het soms wat te veel blijft hangen over spreken over inrichting van onze natuur. Het gaat over circulair bouwen, biodiverse bermen, onze omgeving slim inrichten om water vast te houden op de goede plekken, bedrijvigheid stimuleren die echt lokaal iets toevoegt en eigen afvalstoffen afbreekt tot herbruikbare basisstoffen. Het is veel breder dan dat. Ik denk dat PvdA in de inleiding dat wel heel helder heeft proberen aan te geven, maar dat de discussie daarin toch wat mager bleef. In de visie is nog alles eenvoudig, maar juist bij de vertaalslag naar concrete plannen, ontstaan de problemen. Nauwe betrokkenheid van onze inwoners en ondernemers is dan van groot belang. Juist dat stevige draagvlak zorgt voor een goede implementatie van de Agenda Natuurinclusief en daar ziet CDA met name nog grote uitdagingen voor ons. Tot zover.

De voorzitter: Hartelijk dank. De heer Schoenmaker.

De heer Schoenmaker: Dank u wel, voorzitter. Het is een onderwerp waar we het volgens mij 80% allemaal wel eens zijn. Er is niemand die tegen natuur is en dat is prettig om te constateren. Ik werd wel even getriggerd door de woorden van de heer Van de Weg van de SP over natuur was eerder altijd goed, men ging goed om met de natuur. Toen ben ik even gaan googelen op de levensverwachting in de jaren 1900 en de middeleeuwen. Dat is in de middeleeuwen 30 jaar, in 1900 werd men gemiddeld 44 jaar en uit angst gedreven ben ik niet verder teruggegaan in de tijd. Maar op dit moment is dat 89,5 voor vrouwen en 87,1. Dus alleen terug naar de natuur, dan denk ik dat deze Statenzaal er heel anders uitziet qua samenstelling dan op dit moment. Voor de rest denk ik dat er in elk onderwerp aandacht is voor klimaat en natuur. Een speciale paragraaf hoeft van ons niet, maar aandacht natuurlijk wel. Dank u wel.

De voorzitter: Een interruptie dient u vanaf de microfoon te doen. Maar daar krijgt u alle ruimte voor. Ga uw gang.

De heer Van de Weg: Dank u wel, voorzitter. Ja dat kan ik natuurlijk even niet laten lopen. Als leeftijd duurt het enige criterium is, dan heeft u waarschijnlijk gelijk, want toen waren de medische... Alleen, toen hoefden we ook nog geen eigen bijdragen te betalen, denk ik, en dat soort dingen. En toen was de zorg ook nog niet zo goed. Maar misschien is een kwaliteit van leven van 60 jaar misschien wel veel beter dan een veel mindere kwaliteit van leven van 80 jaar. Maar tot zover, voorzitter.

De voorzitter: Geen vraag. Dank u wel. Ik ga verder naar.....

De heer Schoenmaker: Daar mag ik toch op reageren, op een interruptie.

De voorzitter: Er wordt geen vraag gesteld aan u, dus u kunt heel kort een reactie geven, maar echt niet meer dan één zin.

De heer Schoenmaker: Het is natuurlijk bedoeld om aan te geven dat de natuur niet het enige is. Er zijn meer, maar dat geeft de heer Van de Weg ook al aan. En de levensverwachting... Ja, ik heb ook liever een kwalitatief goed leven en de laatste twee jaar zijn vast niet zo mooi als de middelste twee jaar. Dank u wel.

De voorzitter: De heer Van de Brand.

De heer Van de Brand: Voorzitter, er zijn horende de discussies twee aspecten die ik eruit licht. Waar ik ook nog iets over wil zeggen: het CDA noemde participatie. Dat ondersteunen we bij het uitwerken van beleid en uitvoering. Die participatie is van veel belang. Het werd verder niet meer genoemd in de discussie, daarom noem ik het dan toch. Sterk Lokaal had het over balans van normen, over en weer. Ook dat ondersteunen wij. Er is bijvoorbeeld geen norm van 'en deze woningbouw moet'. Ik denk dat het niet verkeerd is dat we bij elk beleidsvoorstel dat hier in deze Staten wordt behandeld ook meeneemen: is er ruimte voor woningbouw? Dat dat bijvoorbeeld ook zo'n stelling wordt. Ik hoorde de Partij voor de Dieren zeggen: laten we altijd natuur noemen bij elk beleidsvoorstel dat we hier hebben. Over en weer zeg ik dan: is er ruimte voor woningbouw?

De voorzitter: Dank u wel. De heer Pormes. Geen behoefte aan een tweede termijn? Prima. Mevrouw Bolhuis.

Mevrouw Bolhuis: Bedankt voor het inbrengen van dit agendapunt. Het is altijd goed om even discussie met elkaar aan te gaan. Als BBB zijnde horen en zien we wat er in de realiteit gebeurt. Ondernemers zitten vast aan wet- en regelgeving. Alle extra's werken kostprijsverhogend en wij willen de ondernemer weer laten ondernemen, in balans met elkaar zonder extra opgaven waarin woningbouw, voedselvoorziening binnen die ruimte in verhouding is met elkaar. Vrijwilligheid staat hier bovenaan. Bedankt.

De voorzitter: Dank u wel. D66, de heer Brinkhorst.

De heer Brinkhorst: Dank u wel voorzitter. Eigenlijk een korte uitspraak: wij sluiten ons aan bij het CDA, die zegt: dit is een stuk in de volle breedte en wij kunnen het natuurlijk alleen maar over onze beleidsterreinen hebben. En zoals ik al in mijn interruptie zei: het gaat om een manier van denken. Ik denk dat dat belangrijk is en dat heeft echt geen invloed op allerlei dingen in de realiteit. Het gaat om: hoe denken wij over onze toekomst?

De voorzitter: Dank u wel. De heer Rook, GroenLinks.

De heer Rook: Dank u wel, voorzitter. We zijn heel blij om te horen dat het college natuurinclusief denken ondersteund. We zijn ook blij om te horen dat het college er ambitieuzer in staat dan de BBB-fractie. We zien veel ideeën, veel doelen, maar ik mis nog een beetje de toepassing van de wijsheid van de heer Otter: het moet wel concreet worden. Zou het college ervoor openstaan om aan de internationale, nationale, Europese doelen, de maatregelen ook nog wat concreter te koppelen? Dat is één. Tweede punt: ik wil nog even kort ingaan op de bijdrage van de PVV. Als eerste blij om te horen dat PVV terugdringing van CO2 op zich wel belangrijk vindt. Zij koppelt dat meer aan migratie. Dat is natuurlijk niet de visie van GroenLinks. Daarnaast is het ook in tegenspraak met het verkiezingsprogramma van de PVV. Dus we zijn blij om te horen dat daar ontwikkeling in zit. En wat betreft de zeespiegelstijging. Ik heb het even opgezocht: in Nederland is in ieder geval 19, 20 een toename van de stijging en de bodemdaling heeft ook nog een behoorlijk effect op de verhouding tussen de zeespiegel en het land, dus is het belangrijk om dat niet te vergeten. Dank u wel.

De voorzitter: U ook dank. De heer Loijenga, Volt. Prima, niet. Dan ga ik naar de heer Oosting, VVD. Niet. Statenlid Zuiker, Partij voor de Dieren.

Statenlid Zuiker: Ja, dank u wel. Even richting Joost Annabel 21. Het is Partij voor de Dieren, dat wou ik even zeggen.

De heer Van de Brand: Voorzitter.

De voorzitter: Als u wilt interrumperen dient u naar de microfoon te gaan. Sorry, we hebben daar regeltjes voor, dat geldt voor iedereen. Dus als u een reactie wil geven, nodig ik u uit om naar de microfoon te gaan. Moment, Statenlid Zuiker, u krijgt een interruptie.

De heer Van de Brand: Goed, dat we van elkaar wat leren. Het is natuurlijk geen Joost Annabel 21. Het is JA21 en ik verontschuldig me, ik zal voortaan inderdaad het goede voorzetsel gebruiken.

De voorzitter: Wat fijn dat we in harmonie dit allemaal afsluiten.

Statenlid Zuiker: Dan wil ik nog even zeggen dat wij dat ook zullen doen. Dan zullen wij JA21 JA21 noemen. Maar ik had nog wel een bijdrage, een hele korte, namelijk dat de Partij van de Arbeid voorgesteld heeft om samen te kijken hoe wij deze Agenda Natuurinclusief kunnen vormgeven in het beleid van de provincie, en daar werken we graag in samen.

De voorzitter: Duidelijk. De heer Van de Weg, SP.

De heer Van de Weg: Dank u wel voorzitter. Ik kan het toch even niet laten om te reageren naar de VVD en naar de BBB. Zij zijn er ook vast van op de hoogte dat ook steeds meer ondernemers, maar ook steeds meer boeren - inderdaad, de boeren - hun bedrijf runnen vanuit natuurinclusieve gedachten en uitgangspunten. Ik heb nog wel eens het idee dat binnen die partij alleen maar ondernemers, ondernemers, terwijl ik denk, die natuurinclusieve boeren zouden juist meer aandacht moeten krijgen, ook vanuit de provincie. Daar hebben we al eerder voor gepleit: om die boeren te ondersteunen en meer mogelijkheden en ruimte te geven.

De voorzitter: Hartelijk dank, u krijgt een interruptie van mevrouw Bolhuis.

Mevrouw Bolhuis: Bedankt, voorzitter. Heeft u ook gehoord van een project bij de Drentse Aa, boeren die natuurinclusief een pilot hebben gepleegd?

De heer Van de Weg: Dat heb ik inderdaad, ja.

Mevrouw Bolhuis: Heeft u ook gehoord dat de uitkomst is dat er geen verdienmodel voor de boeren was? En dat is uiteindelijk wel de basis voor de ondernemer, voor zijn bestaansrecht.

De heer Van de Weg: Volgens mij zijn er in Nederland best een significant goed deel van boeren, die wel de mogelijkheden zien om er een verdienmodel van te maken, die natuurinclusief gaan boeren. We hebben volgens mij als Staten eens een keer wat bezoeken gebracht aan een boerderij waar ook natuurinclusief werd geboerd en dat dat op zich prima ging.

De voorzitter: Tot slot.

Mevrouw Bolhuis: Bedankt, voorzitter, maar dan blijkt dus dat het niet voor iedereen geldt, want in de Drentse Aa is dus gebleken dat het niet...

De voorzitter: Hartelijk dank.

De heer Van de Weg: Goed. Dat ben ik met u eens, het is een aanloop en dat heeft allerlei aanloopproblemen, maar ik denk dat we vanuit de politiek, maar ook vanuit de provincie, dat juist moeten stimuleren. Dat is ons uitgangspunt daarbij.

De voorzitter: Hartelijk dank. We gaan tot slot de laatste tweede termijn in. Eventueel voor de PVV, heer Vorenkamp heeft u behoefte aan de tweede termijn?

De heer Vorenkamp: Zeker, voorzitter.

De voorzitter: Ga uw gang.

De heer Vorenkamp: Want ik wil mensen ook even de spiegel voorhouden. Natuurinclusief, dan gaan we natuurlijk wel elektrisch rijden, op lithiumbatterijen. Maar hoe natuurinclusief zijn die lithiumbatterijen eigenlijk al, die grondstoffen die nodig zijn, die zeldzame metalen? En die duurzaam opgewekte energie, natuurlijk met windturbines. Dat is heel erg duurzaam, maar ook daar zijn allerlei zeldzame metalen voor nodig, voor die voor die magneten en zo bovenin die windturbines. Die worden met heel veel milieuvervuiling geproduceerd, dan kan ik u wel vertellen, dat weet iedereen overigens.

De voorzitter: Dank u wel. Ik voel me haast aangesproken als rijder van een elektrische auto. Dank u wel. Er is nog een vraag gesteld aan het college. En die weet u niet meer?

Gedeputeerde Van Dijk: Ik heb geen vraag gehoord, ik heb wel een suggestie gehoord.

De voorzitter: Er is een duidelijke vraag gesteld van GroenLinks. Die wil graag, denk ik, de vraag herhalen. Dus de heer Rook. Of weet u hem inmiddels?

De voorzitter: Ik heb bij de heer Rook opgeschreven, maak het breed, enzovoort. Dus wilt u het concreter maken? Op zich is dat ook voor een belangrijk deel aan de Staten zelf uiteraard. Wij zullen de stukken aanbieden en ik weet zeker dat vanuit het college er ook de komende jaren nadrukkelijk gekeken zal worden naar een stukje natuurinclusiviteit. Dat zal gewoon onderdeel uitmaken van de processen. Dus wat ons betreft zullen we het concreter maken, waar mogelijk.

De voorzitter: Dank u wel gedeputeerde Van Dijk.

De heer Bosch: En er was nog één suggestie die gedaan werd door de heer Bosch, die zei: het is geen gek idee om de voorzitter van het NiNO uit te nodigen. Ik weet toevallig dat hij heeft aangeboden om langs te komen, dus wat dat betreft zou ik zeggen: maak gebruik van het aanbod.

De voorzitter: Heel fijn, dank u wel. Dan kijk ik naar de indiener, in dit geval de heer Bosch van de Partij van de Arbeid. Is dit voor u voldoende behandeld op dit moment?

De heer Bosch: Ja, dit is wat mij betreft inderdaad voldoende behandeld. Fijn dat de gedeputeerde nog even terugkomt op de suggestie. Fijn dat het aanbod er ook ligt en dat zullen we met beide handen aangrijpen. Blij ook met de discussie die we hebben gevoerd. Af en toe komen er wat talking points die we al vaker met elkaar uitgewisseld hebben, maar daar komen we graag op een ander moment op terug.

De voorzitter: Hartelijk dank. Dan schors ik de vergadering tot 13:00 uur.

[SCHORSING]

7. Ruimtelijk voorstel Drenthe (NOVEX), brief van het college van GS van 28 november 2023

De voorzitter (mevrouw Udinga): Goed, als iedereen naar zijn plaats wil gaan, dan ga ik heel graag verder met het vervolg van deze commissievergadering. Als ik ook nog een beetje stilte in de zaal mag, dan is dat helemaal fantastisch. En ik ben nog Jan Puper zie ik in beeld, maar dat gaat vast aangepast worden. Agendapunt 7. Mag ik allemaal uw aandacht, dames en heren. Agendapunt 7. We gaan het hebben over het Ruimtelijk voorstel Drenthe, de NOVEX, brief van het college van GS van 28 november 2023. Het verzoek aan u is om uw zienswijze kenbaar te maken met betrekking tot het Ruimtelijk voorstel Drenthe. Ik wil u er nog op wijzen dat er nog een zienswijze is toegevoegd bij de stukken, en dat is een brief van de gemeente Assen en u kunt deze brief betrekken bij de bijdrage. Bij

dit agendapunt geldt weer drie minuten per fractie, negen minuten voor het college en in tweede instantie één minuut voor de tweede termijn en voor het college drie minuten en maximaal drie interrupties per fractie. U weet inmiddels hoe het werkt. Moet ik dan verder nog wat vertellen? Nee, volgens mij is dat het en dan gaan we graag van start. En de eerste die naar voren mag. Ik zie mevrouw Niessink de hand opsteken, ga uw gang.

Mevrouw Niessink: Ik wou toch even een klein puntje aankaarten. Wij hebben sowieso verder geen bijdrage, maar ik vond het toch wel erg bijzonder dat we gisteravond heel laat die brief kregen, dus ik wil daar toch nog wel een keer aandacht aan besteden tijdens deze vergadering, en natuurlijk ook bij het presidium. Maar zo kort voordat er een vergadering is nog een brief sturen vind ik toch niet echt praktisch. En het is niet de eerste keer.

De voorzitter: Nee, we begrijpen uw punt en we delen uw mening ook dat die laat is ingestuurd. Maar daar staat tegenover dat hij ook heel laat is ingediend. Dus het kon ook even niet eerder. Maar ook wij zullen bij de gemeente Assen hen daarop attenderen dat dit in het vervolg echt vroeger en sneller moet. Nog anderen? Niet? Ja, ik nodig u nu natuurlijk uit. mijnheer Omlo JA21.

De heer Omlo: Is die mail alleen via de app gestuurd of ook via de mail?

De voorzitter: Hij staat ook inmiddels op Het SIS. Wij gaan verder met de inhoudelijke bespreking van dit agendapunt, de NOVEX en als eerste daarvoor graag de heer Smeenge van de BBB en daarna de heer Van Dekken van het CDA. U krijgt drie minuten.

De heer Smeenge: Ik ben hier helemaal nieuw en ik heb hier nog niet eerder gestaan dus het is altijd even aftasten hoe het gaat. Maar goed, het lukt met elkaar. Nee, dat is alleen in de Statenvergadering zo, heb ik begrepen, dus vandaar. Bedankt, voorzitter. Met het optuigen van de NOVEX en uiteindelijk de nota Ruimte ligt de regie hiervoor bij de landelijke overheid. GS geeft aan hiermee verheugd te zijn. BBB vraagt zich af waarom die vreugde. Er zijn zoveel provinciale programma's waaraan uitvoering moet worden gegeven. Is het dan wenselijk dat het landelijk bepaald wordt, waar en hoeveel woningen bijvoorbeeld worden gebouwd? We kunnen als provincie dan wel mooi de omgevingsvisie en het DPLG en andere programma's optuigen, maar dat kan alleen om de NOVEX-gebieden heen. We hebben dat kaartje gezien en dat bestrijkt toch een heel groot gebied die heel veel druk geeft op de schaarse ruimte die we hebben. En het heeft gevolgen voor de ruimte die er over is. We zien dat we daar waarschijnlijk nog een herschikking krijgen van ambities. Het lijkt BBB zinvol om eerst in Drenthe goed de balans op te maken wat er van opgaven liggen en wat reeds is gerealiseerd. BBB kan zich niet aan de indruk onttrekken dat maar al te makkelijk geroepen wordt, dat er opgaven gerealiseerd moeten worden, maar dat de actualisatie van en hoe ver we zijn en we hebben actuele gegevens vaak niet paraat. Er is gebleken in perspectief 2, ordening van netwerken, economie, vragen wij ons af wat er bedoeld wordt met lenigheid en regelgeving. Het kan volgens de BBB niet zo zijn dat je in het kader afwijkt van de huidige regel- en wetgeving, terwijl andere sectoren harde eisen soms tegendraads werkt. Meten met twee maten is niet wenselijk. Dus daar willen we graag tekst en uitleg wat hiermee bedoeld wordt. Al met al is de BBB van mening dat er zorgvuldig omgegaan moet worden met de toch al schaarse ruimte. Er is niet aan te ontkomen dat de groeiende aantal inwoners een plek moeten hebben, de natuur en de landbouw een plaats moeten hebben, maar het ene mag niet ten koste van het andere gaan. Zoals de BBB al vaker stelt, geen onteigening of gedwongen uitkoop van agrariërs. We zien graag een balans tussen landbouw en natuur. De natuuropgaven mogen geen probleem opleveren voor de landbouw. We werken niet met het principe van de sterkste overwint. Perspectief voor de blijvers is van groot belang. Landbouwgrond moet landbouwgrond blijven en geen nieuwe natuur voordat de daadwerkelijke staat van de natuur helder is. Onderhoud en beheer is hier essentieel. Gestuurd worden op meer verstedelijking in regio Drenthe. Daar zijn wij ook voor en ook in

de hoogte bouwen in plaats van in de breedte. Als BBB maken wij ons zorgen om de kleine kernen. Voor jongeren is het onmogelijk om in je eigen dorp nog een betaalbare woning te vinden.

De voorzitter: Wilt u afronden?

De heer Smeenge: Ja hoor. Gevolg: jongeren lopen weg uit de dorpen. Jongeren heb je nodig om buurtverenigingen en dorpshuizen in stand te houden. Anders creëer je een leegloop in het dorp. Prioriteit zijn betaalbare woningen, ook voor de kleine dorpskernen. Onze slogan is: voor elke Drent een thuis en samen met elkaar moeten we hier invulling aan geven van onderop.

De voorzitter: Dank u wel. We gaan verder met de heer Van Dekken van het CDA, gevolgd door de heer Dekker van Sterk Lokaal Drenthe.

De heer Van Dekken: Voorzitter, dank u wel. Aan de orde is een zienswijze over het ruimtelijk voorstel Drenthe. Het is duidelijk dat het Rijk ons een aantal vragen voorhoudt rondom ruimtelijke vraagstukken. Het is ook duidelijk dat het Rijk meer regie wil nemen en de provincie een aantal urgente vragen vanuit het programma Nationale omgevingsvisie executie, ofwel beter bekend als NOVEX, van piketpalen voorziet. De perspectieven rondom landbouw, economie en leefomgeving gaan eigenlijk over alles en heel veel. In dit jaar zullen we ongetwijfeld over de uitdagingen rondom landbouw, economie, energie en klimaat nog meer specifiek spreken. Het is voor ons vooral een verhaal over visie en oplossingsrichtingen die aan de nieuwe Omgevingswet raken. Mooi dat de startnotitie Op weg naar een nieuwe omgevingsvisie de horizon van Drenthe, na dit onderwerp behandeld gaat worden. Als zienswijze wil de CDA-fractie het volgende nog meegeven, in richting ook van het college: maak nou elke keer goed duidelijk wanneer wij spreken over het NOVEX-programma met haar verschillende perspectieven en algemene kaders en uitgangspunten, en wanneer het gaat over ontwikkelingen rondom specifieke NOVEX-gebieden. Ik denk dat dan de regio Groningen-Assen... Ergens kom je in de stukken ook in de regio Zuidoost-Drenthe neer, maar dan moet je vervolgens weer heel erg expliciet gaan zoeken naar: wat is er dan bedoeld over Emmen? En de regio Zwolle. Voor de regio Zwolle zouden wij een sterke voorkeur hebben, om te spreken van de regio Zwolle, Zuidwest-Drenthe. Voor de platte-landsontwikkeling, de ontwikkeling naar meer woonruimte, een innovatieve energievoorziening en mobiliteit, hebben we meer ambitie nodig, om dat in Noord-Nederland krachtiger te doen. Dat is eigenlijk het tweede punt, want die nota die nu voorligt, en de brief ook, is volstrekt helder. Maar toch: in dit perspectief missen wij een plan van aanpak, op welke wijze ons college de samenwerking als vertegenwoordigers uit Noord-Nederland nog krachtiger gaat doen. Dus graag op dat punt nog een reactie. Dit moet je als Drenthe niet alleen willen doen, maar in samenwerking met alle stakeholders in het Noorden. Daar wou ik het even bij laten.

De voorzitter: Dank u wel. Naar voren spoedt zich al de heer Dekker, van Sterk Lokaal Drenthe en daarna volgt de heer Van de Brand van JA21.

De heer Dekker: Dank u wel voorzitter. U geeft aan dat het goed is dat het Rijk de regie herneemt. Onze eerste vraag is dan direct: welke voordelen zijn er te bedenken om het Rijk de regie te geven over zaken waar wij in Drenthe zelf de meeste know how van hebben en invulling aan kunnen geven? Betekent dit dan ook niet automatisch dat voor bepaalde vraagstukken of dilemma's een terugkoppeling of toestemming aan het Rijk moet worden gevraagd? Blijven belangrijke zaken die voorheen snel konden worden beantwoord en uitgevoerd, nu hierdoor niet langer liggen en gaat dit geen vertraging oplopen? Jarenlang zag het Rijk voornamelijk de Randstad als het belangrijkste economische deel van Nederland. Nu Drenthe vooruitstrevend is en een grote economisch belang gaat krijgen, komt Drenthe bij het Rijk onder de aandacht en willen ze meer controle hebben. Waarom zijn de bemoeienissen vanuit het Rijk nu ineens nodig? U hoort, voorzitter, wij hebben diverse vragen en zijn kritisch,

want laten we niet de verkeerde keuzes maken door provinciaal en lokaal de regie uit handen te geven. U als college en de Statenleden zijn door de inwoners van Drenthe gekozen om voor hun op te treden. Dit is een voorrecht en de bewoners rekenen op u. De inwoners, gemeenten, provincie, bestuurders en de beleidsbeslissers in Drenthe weten het beste wat er hier gaande is en wat we nodig hebben om te komen tot oplossingen en realisatie. Wij hebben begrepen dat middels een VDG-overleg om een reactie is gevraagd aan de gemeenten. Wat zijn de uitkomsten van deze gemeenten? Het doen van suggesties bij het Rijk, het oproepen tot bepaalde acties bij het Rijk en het vragen voor financiële ondersteuning bij de door de provincie gemaakte keuzes bij het Rijk, lijkt Sterk Lokaal Drenthe voldoende en is zoals het hoort. Natuurlijk is het goed dat we onder de noemer 'elke regio telt' de juiste ondersteuning krijgen, we hebben elkaar namelijk wel nodig. Maar dat zal dan vanuit de motivatie en noodzaak van de provincie moeten komen en niet vanuit het Rijk. Complexe vraagstukken zoals de netcongestie, woningbouw, stikstof, enzovoort, zijn zaken waar we inmiddels al jaren tegen aanlopen en wat al geruime tijd bij het Rijk bekend is. Hierover zijn door zowel gemeenten als de provincie meerdere keren vragen gesteld en is door wethouders en gedeputeerden bij het Rijk aangeklopt voor ondersteuning. In de omgevingsvisie staat al duidelijk omschreven waar de problemen zich bevinden en welke oplossingen hiervoor nodig zijn. Het zou mooi zijn als we de juiste ondersteuning krijgen voor vraagstukken waar wij in Drenthe prima zelf invulling aan kunnen geven. Een gezamenlijke strategie met het Rijk, lijkt Sterk Lokaal Drenthe een goede ontwikkeling, een terugname van de regie door het Rijk absoluut niet. En tot slot, voorzitter, begrepen wij dat Gedeputeerde Staten al een brief naar het Rijk heeft gestuurd en wij dus achteraf mogen reageren. Achteraf is het mooi wonen, maar dat betekent toch niet dat we moeten tekenen bij het kruisje? Dank u.

De voorzitter: Dank u wel. Graag naar voren, de heer Van den Brand van JA21 en daarna de heer Pormes van LijstPormes.

De heer Van de Brand: Voorzitter, eerst een wat changerijnige opmerking. Ik heb hier heel wat uren in zitten en het is mijn conclusie dat er eigenlijk een niet leesbare brief ligt, vanwege geen of weinig samenhang, of er wordt een hele hoop niet verklaard. Ik heb voorbeelden. Die ga ik niet geven, want dat gaat van de spreektijd af, maar ik wil ze desgewenst nog wel een keer noemen. Wat ik wel wil zeggen is: hoe wordt het ruimtelijke beleid eigenlijk weergegeven in dit verhaal? Er zijn drie perspectieven, zes kernkwaliteiten, twee invalshoeken en vijf ruimtelijk leidende principes. Als ik naar die hoofdstukken kijk, dan is daar een beetje random uit gekozen van wat beschreven wordt. Het doet me denken, afgelopen zaterdag was er een conference van een zekere Pieter Derks. Ik weet niet of u die gezien hebt zaterdagavond? Ik wil de link via de griffie graag doorgeven en dan moet u eens kijken vanaf 39 minuten wat daar gezegd wordt. Daar doet dit zo ontzettend sterk aan denken. Goed, afgezien van dat sacherijn heb ik toch een aantal inhoudelijke vragen weten te formuleren. De eerste bij perspectief 2, onder hoofdlijnen staat lenigheid in regelgeving. GS, kan worden verduidelijkt wat hier lenigheid inhoudt? En als tweede: is die gewenste lenigheid niet meer van toepassing bij perspectief 1 en 3? Immers, daar ontmoeten landbouw, natuur en woningbouw elkaar in conflicterende zin, onder meer vanwege de stikstofregels. Bij perspectief 2, waarom moet perslucht worden opgeslagen? En hier staat ook nog: en/of waterstof. Beide tegelijkertijd is sowieso een heel slecht idee. En dan heb ik er nog een paar over. Op bladzijde 19 staat brede welvaart. GS schrijft: we stimuleren kansgelijkheid. Mij wordt niet duidelijk in de daaropvolgende tekst hoe je dat via het RO-perspectief dan vorm kan geven. Bij bladzijde 20 staat een terechte opsomming van problemen die de energietransitie in de weg staan. Maar ik lees geen oplossingen. Wel een oproep aan GS om waterstof als vervanger van methaan in woningen niet op voorhand uit te sluiten. En tot slot, voorzitter, en dan ben ik klaar met mijn betoog, op bladzijde 37 tot 44 wordt ingegaan op de NOVEX-regio's en ik vroeg mij af, want dat lees ik nergens, of dit nou is afgestemd met Groningen en Overijssel en met de steden Zwolle en de stad Groningen? Voorzitter, tot zover mijn bijdrage.

De voorzitter: Hartelijk dank. Ik geef graag het woord aan de heer Pormes van LijstPormes en daarna de heer Brinkhorst van D66.

De heer Pormes: Dank u wel, voorzitter. Laat ik maar meteen beginnen met de brief van de gemeente Assen. Ik ga ervanuit dat de gemeente Assen een schriftelijke beantwoording krijgt van het college en mag ik dan gelijktijd vragen dat wij een afschrift daarvan kunnen krijgen? Zodat we daar niet inhoudelijk op hoeven in te gaan nu, maar gewoon wachten of we het wel eens of niet eens en dan kunnen we het altijd nog agenderen. Voorzitter, in deze notitie liggen vele goede inzichten en kundige analyses. Er wordt van ons een zienswijze gevraagd en toch stelt het college ook terecht, dat ze op vele vlakken niet anders kunnen dan te wijzen naar het ontbreken aan stukken van het Kabinet. En dat betekent dat wij natuurlijk ook gehandicapt zijn in onze reactie op een aantal onderwerpen. Behalve dan wanneer het over water gaat. Kwantiteit, kwaliteit en zoetwateraanvoer vormen een epische uitdaging voor onze toekomst. Het roer moet dan ook om en daarom komen wij met vier voorstellen. Heel concreet. In de eerste plaats verwijs ik u naar het voorstel van de gezamenlijke natuur- en milieuorganisaties Investeren in de kracht van Drenthe, specifiek onderdeel: Laat het Drentse blauwe hart volstromen. Ik hoef dat niet te herhalen, dus dit mag worden beschouwd als onderdeel van mijn bijdrage en ik vraag van u een reactie daarop. Het tweede is: overweeg een onderzoek naar de mogelijkheid van het aanleggen van een meer, een Hondsrugmeer. Ik verwijs naar een voorstel wat in het vorig jaar verder is uitgewerkt door GroenLinks en ongetwijfeld zullen zij daar ook mee komen. Derde is, wat betreft het verleden: laten we niet vergeten dat pesticiden uit de jaren '40 en '50 nu is doorgedrongen tot ons grondwater. Mijn vraag is: wat gaat u daaraan doen? En deelt u mijn waarneming dat dit een gevaar vormt voor de grondwaterkwaliteit? De vierde gaat over de Kaderrichtlijn Water. En help mij, want ik heb nogal wat twijfel, maar u kunt dat wegnemen door te zeggen: wij gaan het absoluut halen in 2027. Voorzitter, mijn tweede onderwerp is de brede welvaart. Drie korte opmerkingen. Het eerste, en ik ben ontzettend teleurgesteld; ik verwacht het wel van paranoïde nationalistes dat ze dat gaan zeggen, maar niet van u mevrouw de voorzitter, althans de gedeputeerde. Want u zegt hier: de analyse over kansongelijkheid, u beperkt zich tot afhankelijk waar je woont en waar je opgroeit. Maar u weet net zo goed als ik dat sekse, etniciteit oorzaken zijn van kansongelijkheid en benoem dat ook. Laten we daar niet bang voor zijn, maar gewoon zeggen dat ras, geslacht, seksuele geaardheid of sociale klasse leidt tot aantoonbare ongelijkheden in kansen en uitkomsten.

De voorzitter: U bent aan het einde van uw tijd.

De heer Pormes: Daarom ben ik ook aan het eind gekomen, mevrouw de voorzitter, en dat is slechts één punt, en dat gaat over de... Min vier seconden, en daarmee eindig ik, en dan komen we er nog wel op terug.

De voorzitter: Lijkt me heel goed. Dank u wel. Naar voren graag de heer Brinkhorst van D66 en daarna de heer Loof van de Partij van de Arbeid.

De heer Brinkhorst: Dank u wel voorzitter. Het NOVEX-ontwikkelperspectief is een onderdeel van de nieuwe omgevingsvisie. Hierin staat de verstillingsstrategie centraal. Voor D66 zal ook hierbij, net als bij de omgevingsvisie, water en bodem sturend moeten zijn. Water- en bodemsturend zal ons gaan helpen om te participeren op de grote opgaven die we hebben, die voortvloeien uit de klimaatopgave en behoud van onze biodiversiteit. Denken wij aan verstedelijking en de woningopgave, dan hebben wij een aantal voorkeursstrategieën: inbreiding in plaats van uitbreiding bij de steden en dorpen. Het straatje erbij, wat we veel hoorden, hoe sympathiek daardoor klinkt, heeft niet bepaald onze voorkeur. Ook niet in onze dorpen. Daarnaast zien wij graag een ontwikkeling van de verpauperde bedrijventerreinen als middel van inbreiden of het upgraden van deze terreinen. Tenslotte, en ik sprak iemand van de woningbouwvereniging gisteren tijdens de nieuwjaarsborrel, denken wij dat er veel winst te halen

valt uit het verduurzamen van de naoorlogse woningen en naoorlogse woonwijken. Dat werd ook zeer bevestigd. Passend in de omgeving en slim verduurzamen, zal op de lange termijn meer winst opleveren voor onze bouwopgave. Naast deze strategieën, zullen wij de kracht van Drenthe verder moeten versterken. Wij willen dat Drenthe samen met onze aangrenzende provincies, zoals het CDA ook al een beetje pleitte, in 2030 in Europa wordt gezien als een belangrijke green valley. Voor degenen die het stuk niet kennen: het is een groene economische agenda, waarin Drenthe in 2030 de provincie is waar circulair ondernemen niet alleen bij de koplopers, maar bij het gehele MKB de standaard is. Drenthe is dan niet alleen economisch sterk, maar ook groen en het is er prettig wonen en werken. Dank u wel voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Loof van de Partij van de Arbeid en daarna de heer... Excuus, de heer Van den Brand van JA21. Ga uw gang.

De heer Van de Brand: Voorzitter, er werd gesproken over inbreiden en inderdaad, dat is in de ruimtelijke ordening een heel populaire maatregel om toch meer huizen te bouwen. Nou zijn die wijken natuurlijk een keer ontworpen, waarbij wonen en groen elkaar ontmoeten. En trouwens voor klimaatadaptie is het niet verkeerd om ook wat groene wijken te hebben. Maar dat inbreiden gaat niet zelden ten koste van juist die groenstroken die in woonwijken liggen. Hoe moet ik dan het voorstel van inbreiden zien?

De voorzitter: De heer Brinkhorst.

De heer Brinkhorst: Dank u wel. Ik fiets nog wel eens door de stad Groningen, waar men daar stevig bezig is met de woonwijken van na de Tweede Wereldoorlog. Daar worden flats die bepaald niet duurzaam meer zijn, afgebroken. Die worden dan wat hoger gemaakt, waardoor we wat winst halen. Ik sprak een inwoner van Grolloo die zegt: we hebben twee voetbalvelden, alleen de F-jes voetballen er nog op. Dat kunnen we natuurlijk best gebruiken. Er is een ondernemer in Grolloo die vertrokken is, die heeft een enorm pand. Dat is best een kans om daar weer voor de starters woningen neer te zetten. Er zijn voorbeelden genoeg, als we het maar willen zien.

De voorzitter: Dank u wel. Dan nu toch echt de heer Loof van de Partij van de Arbeid en daarna de heer Bolumba van GroenLinks.

De heer Loof: Dank u, voorzitter. Ruimtelijk voorstel Drenthe, het duizelt je van de vraagstukken die opgelost moeten worden, met elkaar verbonden zijn, soms tegenovergestelde belangen vertegenwoordigen en allemaal actueel en morgen afgerond moeten zijn. Al lezend bekwam ons bijna het gevoel: laat AI het maar oplossen, maar het blijft mensenwerk gelukkig bij. Wat we maar willen zeggen is dat het woord complex hier niet op zijn plek is. Het is veel meer dan dat. We moeten constateren dat het college deze uitdaging door het Rijk gesteld, met verve heeft opgepakt en uitgebreid. Complimenten daarvoor. Naast enkele inhoudelijke reacties hebben wij ook een algemene reactie: u bent veel te lief voor het Rijk. U vindt het goed, tussen aanhalingstekens, dat het Rijk de regie weer pakt. Dat is helemaal niet goed, dat is hoogst noodzakelijk en urgent. U stelt dat het Rijk vanuit elke regio telt redeneert. Dat hebben we onlangs weer gezien bij het wegstrepen van de extra intercity's op het traject Groningen-Zwolle. We zien dat ook voortdurend bij het wegstrepen rond de problemen in Ter Apel. U stelt dat u een constructieve bijdrage wil leveren en de ruimtelijke opgave samen met het Rijk wilt oppakken, deels vanuit naberschap.

De voorzitter: Eén moment, u heeft een interruptie van de heer Smeenge, BBB.

De heer Smeenge: Ik hoor de heer Loof net zeggen: het is van groot belang en het is noodzakelijk dat de overheid de regie neemt. Ik vraag me dat eigenlijk af, want nu de overheid de regie gaat nemen, gaat ze de gebieden ook inrichten waar ze de woningbouw wil hebben. En daar zijn we toch provinciaal ook wel mans genoeg voor om dat te kunnen doen?

De voorzitter: de heer Loof.

De heer Loof: Deels. Regie betekent voor ons niet dat het Rijk gaat opleggen aan provincies en gemeenten wat er gebeuren moet. Regie is regisseren van de problematiek, verbindingen leggen tussen de zaken die opgelost moeten worden. Maar dat betekent ook dat je als provincie een stevig antwoord en een stevige reactie moet hebben op datgene wat het Rijk aan regie wil gaan uitvoeren. Dus regie is niet hetzelfde als: wij leggen aan u op wat u moet doen.

De voorzitter: De heer Smeenge.

De heer Smeenge: Nog een tweede vraag: het kaartje waarop is ingetekend waar de NOVEX-gebieden zijn, die zijn toch volgens mij door de Rijksoverheid aangewezen. Dan vraag ik me af: bent u het daarmee eens?

De voorzitter: De heer Loof.

De heer Loof: We hebben met een schuin oog op deze kaartjes gekeken, maar de ervaring bij kaartjes leert dat die altijd weer aangepast kunnen worden. Dus ik heb daar niet echt een sluitend antwoord op, mijnheer Smeenge, het spijt me.

De voorzitter: Een vervolgvraag van de heer Dekker, Sterk Lokaal Drenthe.

De heer Dekker: Dank u wel, voorzitter. Ook als vervolg op de BBB: we zitten midden in een netcongestie. De problemen die we hier hebben... het is denk ik niet heel erg voor te stellen dat dat in de Randstad zou gebeuren. En u zegt: we moeten de regie uit handen geven aan het Rijk, terwijl ze alle mogelijkheden hebben gehad om Drenthe, maar ook andere provincies misschien, bij te staan in die netcongestie, maar daar veel te laat mee begonnen zijn. Waarom zouden wij de regie weggeven aan een partij die hier al niet mee om kan gaan?

De voorzitter: De heer Loof.

De heer Loof: Ik heb niet gezegd dat wij de regie uit handen moeten geven. Ik heb gezegd dat het Rijk regie moet pakken op dit onderwerp. Dat is wat anders dan de verantwoordelijkheid uit handen geven en alle oplossingen maar door een ander laten bedenken. Wij hebben als provincie ook iets in de melk te brokkelen en daar is juist dit verhaal voor bedoeld. Dit is ons antwoord op de uitvraag van het Rijk: dit willen wij leveren, dit is ons aanbod. Zie ook de brief van de gemeente Assen, die daar wat dat betreft op dezelfde manier instaat volgens mij. Maar nogmaals: regie is wat ons betreft niet alleen het uit handen geven van verantwoordelijkheden. Zeker niet. Er moet richting worden bepaald en daar heeft het al veel te lang aan ontbroken in dit land.

De voorzitter: De heer Dekker.

De heer Dekker: Ik begrijp wel wat u zegt, u wilt niet de regie uit handen geven. Maar u zegt wel: het moet opgepakt worden door het Rijk. Dan denk ik: als ze dit willen oppakken, waarom hebben ze dan niet al eerder zaken opgepakt, zoals de netcongestie waar we nu veel te laat mee zijn en waar ze alle

tijd voor hebben gehad om dat te doen? Daar nemen ze niet de verantwoordelijkheid voor. Waarom moeten we dan nu wel het Rijk toestaan om bijvoorbeeld, laten we het zo zeggen: als zij de ruimte krijgen om te gaan bouwen, dan krijgen we misschien wel een tweede Almere. Dat lijkt mij niet wenselijk op deze manier.

De voorzitter: De heer Loof.

De heer Loof: Dan krijg je natuurlijk een hele discussie over de Kabinetten die we de afgelopen jaren gehad hebben, wat ze wel hebben gedaan, niet hebben gedaan, of hebben moeten doen. U noemt de netcongestie, ik kan dat ook hebben over volkshuisvesting. Daar heeft het Kabinet ook van gezegd, ooit vijftien jaar geleden: het is klaar in Nederland, we kunnen er wel mee stoppen, met ruimtelijke ordening en volkshuisvesting. Zie hier de resultaten waar op dit moment mee van doen hebben. Toen gaf het Rijk de regie aan, in dit geval de markt. Daar hebben we de resultaten ook van kunnen zien en daar worden we ook niet echt vrolijk van. Dus wij zijn blij dat de overheid de regie wel weer pakt. In goed overleg met, en daarvoor is belangrijk dat wij een stevig antwoord hebben op de vraag die vanuit het Rijk is gekomen.

De voorzitter: Dank u wel. Gaat u verder.

De heer Loof: Ik was nog even bezig met commentaar geven op het lief zijn voor het Rijk. Ik pak het even weer op. U stelt dat u een constructieve bijdrage wilt leveren en de ruimtelijke opgaven samen met het Rijk wilt oppakken, deels vanuit naoberschap. Naoberschap is nou niet echt iets wat in de genen van het Rijk zit, om het zo maar te zeggen, en door naoberschap weer centraal te stellen, kan het Rijk ook rustig redeneren de trant van: dat lossen ze zelf wel op daar in Drenthe. U spreekt dus te veel, wat ons betreft, in termen van: wij verwachten dit en we gaan ervanuit dat. De ervaring heeft geleerd dat u daar steviger op mag gaan inzetten. Dan even naar de inhoud van het stuk. Nog een paar opmerkingen. Het is goed om te lezen dat het college zich helemaal niets aantrekt van het toekomstige Kabinet en klimaatverandering centraal stelt, in allerlei opzichten. Prima uitwerking ook van het Drents coalitieakkoord wat ons betreft. We lezen het terug in meerdere paragrafen, of het nu gaat om water, gewasbescherming, bodem, terugdringen van fossiele et cetera. Het tekent de realiteitszin en de goede inzichten van dit college. In de paragraaf Monumentenzorg lezen we dat het college zogenaamde vrijkomende agrarische bebouwing wil betrekken bij woningbouwopgave en de nieuwe cultuurnota. En dat laatste met name, die verbinding met de cultuurnota, vinden wij wel een spannend gegeven en we zijn benieuwd hoe dat uitgewerkt gaat worden. In het hoofdstuk Brede welvaart een compliment voor de opmerking dat ruimtelijke ontwikkelingen in relatie worden gebracht tot maatschappelijke baten en om in de toekomst robuust te investeren in plaats van vraaggericht. Ik sla even een paar dingen over gezien de tijd. Een kritische opmerking nog onder het hoofdstuk Perspectief landbouw-natuur. De landbouw is een pijler onder de sociale samenhang en leefbaarheid in de dorpen, zo wordt gesteld. Mooi, maar wij betwijfelen dat wel enigszins, gezien de industriële en grootchalige vorm waarin landbouw zich de laatste jaren heeft ontwikkeld. Bedrijventerreinen dragen ook niet echt bij aan leefbaarheid in onze steden. En in hetzelfde hoofdstuk treffen we een voor ons nieuw begrip aan: de Paludicultuur. We hebben dat even geïmagineerd.

De voorzitter: Mijnheer Loof, u bent over uw tijd heen.

De heer Loof: Maar we kunnen ons er gezien de regenperiode van de laatste maanden van alles bij voorstellen. Misschien moeten we zelfs gaan nadenken over het verbouwen van rijst. Dank u, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Het woord is aan de heer Bolumba, GroenLinks en daarna de heer Aikema van ChristenUnie.

De heer Bolumba: Mijn tijd is al begonnen met lopen, maar ik druk net het knopje in. Bedankt, voorzitter, goed. GroenLinks heeft met veel aandacht gekeken naar de brief van het college betreffende het ruimtelijk voorstel Drenthe en we zijn blij dat het college zich bewust is van de vele opgaves die nu en in de toekomst op ons afkomen. Ook zijn veel van de voorgestelde agendapunten binnen de drie inhoudelijke perspectieven op ons vrij goed bevallen. Maar voorzitter, we zouden GroenLinks niet zijn, als we niet zelf ook nog wat op- en aanmerkingen hadden. In het eerste perspectief, over landbouw en natuur, is GroenLinks verheugd om te horen dat dit college zich aan bestaande nationale en internationale afspraken en ambities wil houden. En dat is maar goed ook, want het klimaatakkoord van Parijs, de halvering van de stikstofuitstoot in 2030, en de Kaderrichtlijn Water zijn er niet voor niets. Actie is keihard nodig en afspraak is afspraak. Gelukkig zal dit college zich hier dus ook aan houden, ongeacht wie straks in de regering natuurwetgeving in de prullenbak wil gooien, of de rechtstaat of zo, ik zeg maar wat. Ik had het net al kort genoemd met de Kaderrichtlijn Water, maar water is een grote uitdaging in de komende jaren. Dan gaat het over zowel de opslag en afvoer van water bij hevige regenval, als de kwaliteit van het water dat we drinken en waar we onze Nieuwjaarsduik in doen. Ook de kwaliteit en kwantiteit van drinkwater staat door onder andere het gebruik van landbouwgif onder druk en het college noemt dan ook dat er aanvullende afspraken nodig zijn. Kan het college aangeven welke dat dan zijn? En hoe gaat het college ervoor zorgen dat al deze agendapunten in de brief, concreet worden in de daadwerkelijke omgevingsvisie? Ook is binnen het kopje Landbouw en natuur het thema stikstof een hele grote uitdaging. GroenLinks ziet dat het college op korte termijn stikstofruimte wil creëren, maar vraagt zich wel af hoe het op de langere termijn zit. GroenLinks vindt dat er meer aandacht moet zijn voor de stikstofproblematiek op de lange termijn en wil dat het college graag werk maakt van concrete stappen en doelstellingen. In het tweede perspectief, van netwerken voor circulaire economie, wordt onder andere gesproken over de energieambities van de provincie. Helaas krijgt dat pas aandacht bij de denkrichting van 2050 en wat ons betreft zouden we daar eerder en nog sneller mee aan de slag moeten. En als laatste voorzitter, het derde en het laatste perspectief. GroenLinks is als echte OV-partij erg blij dat het college werk wil maken van het spoor in Drenthe. Zo zijn we ook altijd voorstander geweest van de Nedersaksenlijn. Sowieso lijkt het GroenLinks een goed plan om in het kader van duurzaamheid hevig te investeren in al het openbaar vervoer. Zo blijven basisvoorzieningen goed bereikbaar en kunnen mensen op een goede, snelle, schone manier naar hun werk of familie of andere dingen. En dat betekent wel dat het college dat OV moet faciliteren. Hopelijk kunnen we daar vanuit het Rijk ook de nodige middelen voor krijgen, want meer geld voor de bus is altijd beter. Voorzitter, al met al is GroenLinks best tevreden met deze brief en we hopen dat we veel goede plannen terug gaan zien in de omgevingsvisie. Dank u wel.

De voorzitter: En u bedankt. Naar voren graag de heer Aikema van ChristenUnie, daarna de heer Moinat van de SP.

De heer Aikema: Voorzitter, het is goed dat het college met een Drents voorstel komt. Ruimtelijke keuzes die we nu maken, hebben effect voor de komende decennia. Dan wil je dus zo goed mogelijk richting geven aan waar Drenthe naartoe gaat. Daarbij vindt de ChristenUnie het wel jammer dat voor een behoudende insteek wordt gekozen en gewacht wordt op keuzes die gemaakt gaan worden in de nieuwe omgevingsvisie. Die visie is pas halverwege 2026 gereed. Lopen we dan niet veel te ver uit de pas met het proces dat het Rijk zelf doorloopt? En lopen we daarmee het risico om als Drenthe de kans te missen? We denken hierbij ook aan de brief van de gemeente Assen. Die ziet graag dat Drenthe meer ambitie toont. Assen wijst terecht op een aantal voorstellen die het Rijk zelf doet. Graag ontvangen wij een reactie van de gedeputeerde. Nederland staat voor grote uitdagingen op verschillende

terreinen, zoals wonen, water, natuur, landbouw en energie. Als Drenthe kunnen we een bijdrage leveren aan deze oplossingen. Laten we dat dan ook vooral doen vanuit de kracht en de kans die Drenthe biedt. We hebben sterke regionale steden waar ruimte is voor verdere groei. We hebben vitale dorpen waar het goed wonen is, en een prachtig landelijk gebied. Een combinatie die ervoor zorgt dat het goed leven is in Drenthe. Dat moeten we vasthouden en verder verstevigen. Wat ons opvalt in het document, om even concreet te worden, is de Nedersaksenlijn. De mogelijke komst daarvan wordt genoemd onder de denkrichtingen 2050. Dat is één: veel te laat en twee: te voorzichtig. De Nedersaksenlijn moet er komen en gewoon 2030, zoals ook in het bidbook geformuleerd staat. Waarom is het college hier zo aarzelend? Graag een reactie. Voorzitter, het is een mooie eerste aanzet, maar wat de ChristenUnie betreft, mag er echt wel meer ambitie getoond worden door dit college. Er mag een duidelijkere samenhangende visie van de coalitie op de toekomst van Drenthe uit naar voren komen, waarbij we goed bestuurlijk contact met de twaalf Drentse gemeenten belangrijk vinden. Op welke wijze zijn deze gemeenten hierbij betrokken? En hebben meer gemeenten, net zoals Assen een zienswijze gegeven? Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Dan gaan we nu luisteren naar de heer Moinat van de SP en daarna mevrouw Kramer van Volt.

De heer Moinat: Goed. Ga uw gang. Ik hoor een telefoon. Is al klaar. Zo ga ik lekker door mijn tijd heen. Voorzitter, het programma NOVEX, dat klinkt als een nieuwe James Bond-film. En net als in een film weet je, als je begint te kijken, of in dit geval te lezen, niet helemaal waar dat naartoe leidt. Je mag er best van uitgaan dat de film wel een goed eind zal hebben, want er moet immers weer een vervolg gemaakt worden. Maar hoe ze dat allemaal in elkaar vlechten, is de belevenis waar het over gaat. En dat is eigenlijk ook zo met NOVEX. Alleen is daar niet direct de zekerheid van een happy end. Het college verzoekt ons om een zienswijze met betrekking tot het ruimtelijk voorstel Drenthe te geven. U kent mij inmiddels wel een beetje, ik ben op z'n tijd best wel gehoorzaam en ben er dus maar goed voor gaan zitten. Maar na drie keer lezen weet ik nog steeds niet waar ik eigenlijk iets van moet vinden. Nou, één zin prikkelde mij wel, namelijk: het Rijk wil de regie in de ruimtelijke ordening hernemen. Die zin staat trouwens ook in de Startnotitie Omgevingsvisie. Dat zou dan toch betekenen dat het Rijk vindt dat ze de regie kwijt zijn of waren. En door deze zin op te nemen onderschrijft de provincie, wij dus met z'n allen, die constatering. En als je de regie wilt hernemen, dan doe je dat meestal omdat er zaken zijn die niet goed zijn gegaan, anders herneem je de regie niet. Heeft die onvrede te maken met marktpartijen die wellicht niet leveren wat verwacht wordt? Of gaat het juist om lagere overheden? En als dat laatste het geval is, geven we dan als provincie niet een soort van brevet van onvermogen af? Daarom ben ik ook benieuwd of het college aan de hand van een paar voorbeelden misschien duidelijk kan maken waar of waarin we de regie kwijt zijn of waren. Ik zeg we, omdat we als provincie die zin blijkbaar overnemen. En verder de constatering dat alle agendapunten en bijbehorende denkrichtingen die genoemd worden in acht hoofdstukken, bestaan uit bestaand of komend beleid. Daarvoor komen we nu en straks geregeld bij elkaar om te voelen wat ieders mening is, of verwachting, om vervolgens tot besluitvorming te komen. Om nu dus al iets uit te lichten of alvast een schot voor de boeg te geven, lijkt mij niet echt nuttig. Want laten we eerlijk zijn: het uitgangspunt dat het Rijk weer wil kiezen om niet langer sterker te maken wat al sterk is, maar veel meer kijken naar de kracht van elke regio, is gewoon terecht. Net als onze wens om dat vooral op onze eigen Drentse manier te doen. En goed dat het college daarover ook heel duidelijk is geweest in hun brief. Enerzijds aangeven dat er heel ingewikkelde uitdagingen voor ons liggen en tegelijkertijd dat we dat samen met onze inwoners en partners gaan op pakken, voor zover we daar niet allang mee bezig zijn. De SP hecht erg aan een eigen regierol als overheid en een hechte band met onze inwoners. Samen gaat het gewoon beter.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Kramer van Volt komt naar voren, daarna de heer Vianen van de VVD.

Mevrouw Kramer: Dank u wel, voorzitter. Wij waren als fractie aan het zoeken naar een juiste aanpak van de agendapunten 7 en 8. Er zat zoveel overloop tussen deze twee, dat het tijd kost om daar een goede balans in te vinden. We gaan het toch doen, we gaan hier echt op de inhoud in en bij het volgende punt op het proces. En daarvoor wil ik nog een andere opmerking maken, gaat ook over het proces. Want ik ben in de veronderstelling dat wij als Statenleden een kaderstellende rol hebben en dus, voordat een stuk naar het Rijk gaat, nog mogen meedenken over de kaders. Het is een beetje als een lot kopen loterij de dag na de trekking. Zo voelt het voor ons nu ook. Maar goed, we zijn natuurlijk positief en kijken vooruit en beantwoorden graag de vraag die ons gesteld of wij ons kunnen vinden in het ruimtelijk voorstel van de provincie. Ons antwoord is ja. U heeft het kunnen horen uit de mond van ons commissielid Henk Loijenga dat wij in 2050 een provincie voor ons zien, waarbij landschap bestaat uit robuuste aaneengesloten natuurgebieden. De overgangsgebieden tussen natuur en landbouw worden beheerd door boeren, het aantal boeren is verdubbeld en de landbouw is grondgebonden waarbij de kringloop is gesloten. Het watersysteem in Drenthe is schoon en zelfvoorzienend. En de veengebieden zorgen voor CO₂-opslag. De biodiversiteit is hersteld en het ecosysteem is gezond. En de inwoners leven in vitale dorpen of steden. Het wonen en werken in een afwisselend groen landschap zorgt ervoor dat inwoners zich gezonder en gelukkig voelen. Prachtig verhaal, maar dat is wel van waaruit wij kijken naar het verhaal dat nu voorligt. En dus kunnen we zeggen dat de thema's die nu genoemd zijn goed en nodig zijn. Maar het concreet maken daarvan is wel iets dat wij als Volt verwachten. Bijvoorbeeld de energiemix. Hoe en waar geven we invulling aan je energiemix? En wat gaan we nu echt doen om het probleem van netcongestie op te lossen? Want ja, dat moet opgelost worden. Maar hoe dan en waar dan? Wat dan? En als laatste punt, de stikstofcrisis die moet opgelost worden. Dat is een feit. Volt zou willen zien op welke manier we concreter aan oplossingen gaan werken. Dat staat er niet in. En in de brief van de gemeente Assen, prachtige bijdrage trouwens, staat het mooi verwoord: we denken dat we de wind mee hebben door het rapport Elke regio telt. En dat is een heel mooi vertrekpunt om zelf ook de regie te pakken. Dat wat de gemeente Assen doet, deze inbreng, dat is iets waarvan ik me kan voorstellen dat we van elke gemeente en andere organisaties ook dergelijke inbrengen krijgen. Ik heb één vraag aan de gedeputeerde en die gaat over mijn allereerste punt. Kunt u mij aangeven waarom wij nu, dus die dag na de trekking van de loten, een lot mogen kopen? Waarom krijgen wij nu pas... Waarom mogen we nu reageren op een stuk dat al lang weg is? Terwijl een kaderstellende rol hebben? Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Het woord is aan de heer Vianen van de VVD. Daarna de heer Vorenkamp, PVV.

De heer Vianen: Voorzitter, dank u wel. In het ruimtelijk voorstel van de provincie Drenthe staan een hele hoop zaken waar de VVD zich in herkent. Complimenten voor het college en het ambtelijk apparaat zijn ook op zijn plek. Samenwerking met het Rijk op gebied van ruimtelijke ordening is belangrijk. En er staan in het stuk goede agenderingsvoorstellen. Bij perspectief leefbare dorpen en wijken bijvoorbeeld zien we de herkenbare constatering dat Drenthe een complexe demografie heeft en op veel zaken achterloopt ten opzichte van het westen. Elke regio telt en daarom is het goed dat er een nauwe samenwerking met het Rijk wordt gezocht. Want in Drenthe ziet de VVD namelijk ook meer dan voldoende kansen met drie genoemde stedelijke regio's en de dorpen. Wat de VVD betreft, mag de provincie ook wel wat ambitieuzer zijn. Kijken naar het kaartje in de bijlage bijvoorbeeld. Waarom wordt er bijvoorbeeld niet meer ingezet op onderwijs zoals hbo of universitair onderwijs? We hebben in Emmen al een campus, in samenwerking met universiteiten van het noorden. En waarom wordt het dan niet meer ingezet om samen met het bedrijfsleven en onderwijs te kijken... Even kijken... Naar universitaire opleidingen die aansluiten bij onze regio? Wij zijn van mening dat hierdoor meer jongeren

worden aangetrokken en behouden voor de regio. Ook kunnen bedrijven dan beter samenwerken met de kennisinstellingen. En voorzitter, belangrijk punt, kijk vooral naar de input van de gemeenten en hou rekening met hun dynamiek. Toon meer ambitie, zet in op meer woningbouw en meer economie en zet nog concreter en sneller in op het oplossen van de mobiliteitsvraagstukken zoals het spoor bij Meppel. En integreer de NOVEX Regio Groningen-Assen en NOVEX Zwolle zoveel mogelijk in dit stuk en bouwt daarop voort. Dan perspectief landbouw en natuur. Als we kijken naar het kaartje van perspectief landbouw en natuur in de bijlagen, vragen wij ons wel af waar wij het perspectief van de landbouwsector moeten vinden. Uiteraard is werken aan natuur goed, maar op het kaartje lijkt er alleen nog maar plek voor natuur in 2050. Hoe kijkt de gedeputeerde hier tegenaan? En we lezen daarbij ook een paar punten waar we bezorgd over zijn. Er wordt voorgesteld om de bodem te verbeteren, zodat meer water vastgehouden kan worden. Bijvoorbeeld minder sloten, of door sloten minder diep te maken en drainage tegen te gaan. De verwachting is dat de grondwaterstand met 10 tot 50 centimeter verhoogd wordt en in dit scenario wordt er in Drenthe alleen uitgegaan van een watertekort. Maar het afgelopen jaar was één van de natste jarige meten. Heel veel agrariërs krijgen nu de aardappels en de bieten niet uit de grond en zien hun oogst verloren gaan. Hoe zou dat zijn als de grondwaterstand nog verder verhoogd wordt? Ik vind GS het niet handig om ook te kijken naar waar de overlast als gevolg van klimaatverandering en hierover het gesprek aan te gaan met de agrariërs, de boeren? En in het voorstel staat ook wat, waar, ik citeer, 'Wat, waar en hoe boeren kunnen produceren in de toekomst, verschilt per gebied. Sterk bepalend zijn het streven naar een robuust water- en bodemsysteem en de aard en omvang van doelen voor natuur, water en klimaat.' Wel vindt de provincie het belangrijk 'dat boeren hier zelf de noodzakelijke keuzes in kunnen maken.' Maar gezien de hiervoor genoemde doelen, hoe vrijwillig is deze keuze richting 2050 dan nog, voorzitter? En daar kom ik op terug in de tweede termijn.

De voorzitter: Dank u wel. We gaan verder met de PVV, de heer Vorenkamp en een interruptie van de heer Pormes. Als u weer eventjes terugkomt? Gaat uw gang.

De heer Pormes: Dank u wel, mevrouw de voorzitter. Ik heb even een vraag, u heeft net een uitstekende analyse gegeven over juist een periode waarin veel regen valt, dan hebben we er een overschot aan water. En bij droogte dan veel te weinig. En dan is het toch zo, en ik vraag mij af of u het daarmee eens bent, dat juist bij die overschotten, dat we juist het water moeten vasthouden. En dan worden dan wel voorstellen gedaan door beken uit te diepen, et cetera. Maar bent u het er niet mee eens dat het veel structureler moet door een kunstmatig meer aan te leggen? Die voorstellen zijn er ook.

De voorzitter: De heer Vianen.

De heer Vianen: Ik denk dat het goed is om naar beide scenario's te gaan kijken, zowel wateroverlast als watertekort. En wat doe je in beide scenario's? En wij vinden dat in dit stuk vooral wordt gekeken naar het scenario waar er watertekort is. Dat we dan moeten kijken naar hoe je water op een goede manier vasthoudt, dat lijkt me evident. Of dat is door een kunstmatig meer ergens aan te leggen of juist te kijken naar de beekdalen, dat is iets waar we dan naar moeten kijken wat ons betreft. Maar wij vinden ook dat er moet gekeken worden naar een scenario met wateroverlast, want we zien nu dus dat agrariërs nog steeds met de handen in het haar zitten en kijken over een land waar alle aardappels en bieten nog in de grond zitten en al hun inkomsten verloren zien gaan. En dat is iets wat wij graag willen dat er rekening mee wordt gehouden in dit voorstel.

De voorzitter: De heer Pormes.

De heer Pormes: Maar ik begrijp dat u dat niet uitsluit en daar kunnen we nog over verder praten?

De voorzitter: Dank u wel. De heer Brinkhorst, D66 heeft een vraag.

De heer Brinkhorst: Dank wel voorzitter. Ik hoor hier een soort discussie over weer en klimaat. Sommige mensen kunnen dat niet uit elkaar houden. Is de VVD zich bewust van wat de waterschappen steeds voor boodschappen aan ons geven?

De voorzitter: De heer Vianen.

De heer Vianen: Voorzitter, weer en klimaat zijn natuurlijk twee verschillende dingen, maar ik denk dat de heer Brinkhorst het ook met mij eens is dat vanwege klimaatverandering het best mogelijk is dat wij steeds meer met wateroverlast te maken krijgen.

De voorzitter: De heer Brinkhorst.

De heer Brinkhorst: Dat was een opmerking voor mij, maar ik had een vraag over de waterschappen.

De voorzitter: De heer Vianen.

De heer Vianen: Voorzitter, ik laat mij graag inspireren door de oproep van de waterschappen door middel van de heer Brinkhorst.

De voorzitter: Kijk aan, nog een keer? Want dat kost u wel een interruptie als u nog een keertje gaat.

De heer Brinkhorst: Die neem ik graag.

De voorzitter: Gaat uw gang.

De heer Brinkhorst: Ze hebben er ongeveer drie termen voor. Dat is: water vasthouden, water vasthouden en water vasthouden.

De voorzitter: De heer Vianen.

De heer Vianen: Hartstikke goed, voorzitter. En in mijn betoog net ook op een interruptie van de heer Pormes was dat ik vind dat wij ook moeten kijken naar hoe kun je water op lange termijn goed vasthouden? Tegelijkertijd zeggen wij, ik benadruk nogmaals, dat wij het ook belangrijk vinden om te kijken naar een scenario wateroverlast het probleem is, zoals dat nu aan de orde is. Waar de waterschappen overigens ook ontzettend hard hun best voor doen, de heer Brinkhorst. Dus dat wil ik toch nog even gezegd hebben.

De voorzitter: En daarvoor dank. Achter mij staat klaar de heer Vorenkamp van de PVV en dan sluiten we de geledingen met Statenlid Peeks van de Partij voor de Dieren. Gaat uw gang.

De heer Vorenkamp: Ik ben niet de laatste, dat is heel apart. Dank u wel, voorzitter. De NOVEX. Ik hoor dat die brief al verzonden is. Het lijkt er inderdaad wel op, gezien de datering. En de eerste vraag aan GS is dan ook: wat gebeurt er met onze zienswijze, met onze inbreng? Dat zou ik graag willen weten, want ik sta je liever niet voor de 'koefnoef', op zijn Drents. Voorzitter, een verzoek tot zienswijze van GS. Hier komt vanuit Den Haag het programma rapport Elke regio het naar boven, prima. Er is een noodzaak om keuzes te maken, prima. En onze keuzes, die van de PVV, willen we graag duidelijk maken en voorleggen. Sommigen hadden het over een onduidelijke brief. Onze keuzes zullen

duidelijk zijn. Stoppen met stikstofbeleid en de stikstofwetgeving als onuitvoerbaar retourneren naar Den Haag. Voorzichtig en behoedzaam omgaan met de landbouwtransitie. Drenthe heeft de landbouw hard nodig, economisch en voor onderhoud en behoud van ons Drents landschap. Klimaatbeleid omzetten van vooroplopen vanwege toekomstangsten adaptatie waar nodig. Stoppen met de energietransitie en de RES 1.0 en 2.0 als het gaat om de zonneakkers en de windturbineparken. Zon alleen nog op dak vanaf nu. En ASAP een Kernenergie Agenda opstellen. Waterstofbeleid nog eens heel goed evalueren. In hoeverre is dit economisch toepasbaar eigenlijk? Het is een gok, voorzitter.

De voorzitter: Een moment, u heeft een interruptie van de heer Bolumba van GroenLinks.

De heer Bolumba: Dank u wel, voorzitter. Ik hoor de PVV eigenlijk heel vaak zeggen: we moeten stoppen met deze regeling, we moeten stoppen met die wetgeving. Natuurbeleid, laat maar zitten. Maar tegelijkertijd hoorde ik eerder vandaag nog dezelfde heer Vorenkamp ook nog zeggen: misschien moeten we toch wel wat doen met klimaatmaatregelen. We moeten het niet op angst doen. We moeten onszelf niet bang laten maken, maar we moeten misschien wel wat doen. Het conflicteert zichzelf heel erg en ik vraag me dan af: welk verhaal moet ik hier nu geloven? Gooit u het nu allemaal weg en maakt het allemaal niet zoveel uit? Is het niet zo belangrijk? Of neemt u het serieus en wilt u echt wat gaan doen?

De voorzitter: De heer Vorenkamp.

De heer Vorenkamp: Voorzitter, er is een heel groot verschil tussen paniek en handelen uit paniek of handelen uit realisme. Je ziet op een gegeven moment wat er gebeurt en naar aanleiding daarvan reageer je. En doe je wat nodig is. Je ziet ook ontwikkelingen. Je ziet een tendens bijvoorbeeld, je ziet... Ik ga weer even het zeeniveau nemen. Je ziet dat het zeepijl toeneemt met twee a tweeënhalve millimeter per jaar. Dan kun je daar je maatregelen op nemen. Bijvoorbeeld voor de eerste 20 jaar kun je maatregelen voorzien en uitvoeren. Dat is duidelijk.

De voorzitter: De heer Bolumba.

De heer Bolumba: Ik ben het daar niet helemaal... Bijna verrassend ben ik daar niet mee eens. Je ziet gewoon dat wetenschappers jaar na jaar weer een rapport uitgeven. We hebben zoveel record-droogte, recordneerslag. Je ziet dus van alles gebeuren. En vervolgens is dan de reactie: we gaan er niks mee doen. Maar dan moesten we toch wel weer volgens de heer Vorenkamp, moesten we wel weer reageren op dat wat er gebeurt. We zien dus dat er iets gebeurt, maar dan moet er niks gebeuren, maar ook weer wel. En dat verhaal van onzekerheid en toch wel keuzes maken of toch niet, of het toch wel belangrijk vinden, toch niet... Daar hebben we geen tijd meer voor. Dus ik zou echt heel graag willen dat de PVV ook gewoon met ons mee gaat doen om er uiteindelijk wat van te maken, hier in Drenthe. Dat we goed voorbereid zijn op de toekomst. Niet op angst, maar omdat het gewoon nodig is.

De voorzitter: De heer Vorenkamp.

De heer Vorenkamp: Voorzitter, uit de woorden van GroenLinks klinkt duidelijk het paniek. We hebben daar geen tijd meer voor. Dat is heel duidelijk waar dat op slaat. Dat is die paniek, die klimaatpaniek waar ik tegen wil waarschuwen, juist. Doe dat nou niet! Ga nou gewoon rustig kijken van wat is er nodig? En doe dan datgene wat nodig is. En ga niet allerlei panisch in paniek, allerlei overdreven maatregelen nemen. Zoals bijvoorbeeld waar ik dan regelmatig al voor gewaarschuwd heb, al wel tien jaar geleden, bij de introductie van de beekdalenna. Maar dat bijvoorbeeld de beekdalen met kilometers verbreed moeten worden omdat het water opgevangen moet worden.

De voorzitter: Voordat deze discussie zich ontaardt in iets wat we allemaal niet willen, en dat is de discussie die we volgens mij elke week wel kunnen voeren tussen deze twee partijen, zou ik eigenlijk willen voorstellen dat we verder gaan luisteren naar het betoog van de heer Vorenkamp, als u het daar ook mee eens bent.

De heer Bolumba: Zou ik een afsluitende opmerking mogen maken als afsluiting van mijn interruptie? Oké, top. Ik vind het wel mooi dat er dan wordt gezegd dat het uit paniek is, terwijl ik denk: het is helemaal geen paniek. We zien wat er moet gebeuren en ik zou het noemen: klimaatrealisme. We zien dat er wat moet gebeuren. Wij doen dat ook en vinden het jammer dat u dat niet doet.

De voorzitter: We gaan verder luisteren naar de heer Vorenkamp. Gaat uw gang.

De heer Vorenkamp: Korte reactie. Het is ongefundeerde klimaatpaniek die aangewakkerd wordt door mensen... [gelach]

De voorzitter: Uw tijd loopt. Uw tijd loopt verder.

De heer Vorenkamp: Door mensen zoals Greta Thunberg die totaal geen opleiding hebben, maar die wel op een gegeven moment heel serieus genomen worden. Voorzitter, ik dank daarvoor. Voorzitter, ik ga verder met mijn verhaal. Stoppen, dus met de energietransitie. Het waterstof beleid nog eens goed evalueren. In hoeverre is dit economisch toepasbaar? Het is een gok. De vorige gedeputeerde die erover ging, heeft dat ook zo aangeduid. Is een andere energiedrager niet handiger? Methanol, groen gas, ammoniak, er zijn echt andere mogelijkheden te onderzoeken, voorzitter. De genoemde potentie in dat stuk, in deze brief, van ondergrondse H₂-waterstopopslag is gebakken lucht, voorzitter. Drenthe heeft geen zoutcavernes en die maak je ook niet zomaar even. Verder ben ik het eens met de stellingname dat we hier geen nieuw Almere nodig hebben. En zeker niet in ruil voor de Nedersaksenlijn, daar heb je de Nedersaksenlijn dus. De lijn is weggegooid geld, voorzitter. Eerst maar eens de N34 de vernieuwen en dan, sorry, helemaal verdubbelen. En om positief te eindigen, de groei van kleine kernen met beperkte woningbouw in en daaromheen moet mogelijk worden. Dat wordt nu nog steeds geblokkeerd door de provincie met name. En dit is ook nodig voor het behoud van de leefbaarheid en de economie. Ik ben niet de enige die dat gezegd heeft en anderen hebben dat ook gezegd en waarvoor dank.

De voorzitter: Hartelijk dank en dan als laatste Statenlid Peeks van de Partij voor de Dieren. Gaat uw gang.

Statenlid Peeks: Dank u wel, voorzitter. Het ruimtelijk voorstel Drenthe NOVEX ziet er op het eerste gezicht positief uit en ook de reactie van Gedeputeerde Staten is in principe positief. Maar als je tussen de regels doorleest, en het is ook al eerder genoemd vandaag, dan wordt er voornamelijk gekeken naar het Rijk en worden de plannen niet voortvarend aangepakt. Dat is ook lastig, want er lopen nogal wat plannen door elkaar. Ik doel daarbij op het Deltaplan van het Noorden en het Drents Programma Landelijk Gebied. Zolang daar nog geen concrete stappen in gezet zijn, dan kan NOVEX eigenlijk ook niet in gang gezet worden. Er is namelijk politieke moed nodig om stappen te zetten en die ziet de Partij voor de Dieren nog niet echt. Want er moeten heldere keuzes gemaakt worden, bijvoorbeeld op het gebied van wonen en natuur. Door een krimp van het aantal dieren in de veehouderij komt er landbouwgrond vrij voor natuur en woningbouw. We kunnen dan bestaande bebouwing beter benutten om de natuur en de open ruimte te beschermen. Ook willen wij ervoor pleiten dat er binnenstedelijk natuurinclusief gebouwd wordt, waarbij bewoners dus voldoende groen in de buurt krijgen. Daarnaast kan er gekozen worden voor bebouwing aan de rand van bestaande woonkernen. Zo

scheppen we ruimte voor de natuur en verbeteren we tegelijkertijd het leefklimaat, de woonomgeving en de biodiversiteit. Helaas is de inzet van het DPLG dat landbouwgrond ook landbouwgrond moet blijven, tenzij expliciet anders is afgesproken. En dat wetende wordt het wel heel lastig om meer woningen en meer natuur te krijgen in Drenthe. Want, voorzitter, als het dan zo zou zijn dat grond waar nu bijvoorbeeld maïs op wordt verbouwd, bedoeld voor veehouderij bedoeld voor de export, geen andere bestemming mag krijgen, dan kan het college beter een andere keuze maken. En wel om het vliegveld GAE niet meer te sponsoren met miljoenen, maar op dat terrein woningen te bouwen. Dan hoeven minder boeren te worden uitgekocht en hoeft er ook geen natuur te worden opgeofferd voor woningbouw. Tot zover.

De voorzitter: Dank u wel, dan geef ik nu graag het woord aan gedeputeerde Turenhout en zij heeft negen minuten om alle vragen te beantwoorden. Gaat uw gang.

Gedeputeerde Turenhout: Dank u wel, voorzitter. Daar staan we dan, met een ongelooflijk complexe opgave. En dat is ook al op meerdere fronten geadresseerd en benoemd. En tegelijkertijd is dit ook onze rol en taak, namelijk te komen tot een rechtvaardige en eerlijke inrichting van de ruimte in Drenthe, waarbij onze inwoners ook toekomstperspectief hebben. En daar staan we voor. Wat het complex maakt, is ook het proces waarin we zitten. U heeft daar ook terecht vragen en opmerkingen over gesteld. Dit ruimtelijk voorstel, dat maken we op verzoek van het Rijk en wij hebben gemeend, en dat leest u ook in de visie, om uit te gaan van bestaand beleid. Heel simpelweg omdat dat de basis is van waaruit we nu kunnen redeneren, met een doorkijkje naar 2030 en 2050. Wat ook de vraag van het Rijk is. Tegelijkertijd, en dat is ook de afweging die we gemaakt hebben, hebben we geconstateerd als we over zo'n belangrijk item als de inrichting van onze provincie, dat we het belangrijk vinden om iedereen daarbij te betrekken. En daar hebben we de omgevingsvisie voor ingezet. En dat staat hierna op de agenda. En in dat proces willen we heel goed kijken naar al die ingewikkelde opgaven en een ordentelijk proces gaan inrichten om daar ook goede keuzes in te maken. Waarbij we ook zicht hebben op de maatschappelijke effecten, zodat we goede, afgewogen keuzes kunnen maken, en niet op grond van allerlei veronderstellingen. Dus dat is de spagaat die we allemaal voelen, die ik persoonlijk ook voel. Maar de afweging hebben we als zodanig gemaakt. Bestaand beleid doorkijken. En wat ik constateer is dat dit wel al hele rijke oogst oplevert. Niet alleen door het gesprek hier te voeren en met elkaar bewust te zijn van welke opgaven er liggen en binnen welke bandbreedte we ook de oplossingen moeten gaan zoeken. Maar zo'n zelfde gesprek hebben we de afgelopen periode met gemeenten gehad en met waterschappen. En dat levert steeds verdiepende inzichten op, en dat merk je ook uit de brief van de gemeente Assen, waar ik straks op terugkom. Laat onverlet dat we de komende periode veel te doen hebben, zowel als het gaat om DPLG. Want één van de drie perspectieven is natuur en landbouw in balans brengen. Daar moet veel op gedaan worden. Dat proces loopt ook. En de omgevingsvisie geeft daar straks ook een verre kader om. En ja terecht, de vraag over: hoe opereert die provincie nou en wat vragen we nu van het Rijk? En onze opvatting is dat wij een zeer zelfbewuste provincie zijn en vooral ook moeten blijven. Maar we hebben wel regie nodig vanuit het Rijk. En wat bedoel ik daarmee? Er zijn een aantal opgaven die bovenprovinciaal of van nationaal belang zijn. Die kunnen we simpelweg niet hier oplossen. Daar hebben we het Rijk voor nodig om over alle provincies heen het goede gesprek met elkaar te voeren en ook daar de afweging te maken. Even kleine illustratie. In IPO-verband spreken we elkaar natuurlijk regelmatig. Daar had de gedeputeerde van de provincie Zeeland wel een leuke illustratie van het nut en noodzaak van deze discussie. Die nota ruimte wordt aangegeven dat het goed zou zijn om in de toekomst op wat hoger gelegen delen van het land te gaan bouwen. Maar betekent dat dat ik alle Zeeuwen moet gaan vragen om te verhuizen naar Noord-Nederland? Dit illustreert even hoe complex, maar hoe indringend ook het van belang is om daar keuzes in te maken. Voorlopig stuurt de gedeputeerde op goede dijkbeveiliging en ruimte voor het water, zodat ook de Zeeuwen droog kunnen blijven wonen. Maar goed, dat is even ter illustratie. Even door, want er is nogal veel gezegd. Ambitieniveau. Terecht worden daar vragen over gesteld en daar

komen we weer even in de spagaat. Als je uitgaat van bestand beleid, is dat ook wat we op dit moment hebben gedefinieerd. En wij constateren ook dat in staan beleid ook behoorlijk wat ambitie zit. Want als ik alleen al kijk naar het Deltaplan van het Noorden, waar echt zwaar wordt geïnvesteerd en aandacht gevraagd wordt voor de bereikbaarheid van Noord-Nederland. Is dat... En de Nedersaksenlijn, een paar keer genoemd. Overigens staat daar in de notie 2050 geadresseerd, dat gaan we corrigeren, want dat moet echt 2030 zijn. Dat is niet oké, maar even naar die perspectieven. Het is niet zo dat wat bij 2050 staat, dat we dat pas in 2045 gaan doen. Nee, het Rijk vraagt ons om aan te geven wat je in 2030 gerealiseerd hebt en wat je in 2050 gerealiseerd hebt. Maar ook langlopende projecten vragen nu al om investering om uiteindelijk in 2050 ergens klaar te zijn. Ik ga er even dwars doorheen. Welke invloed heeft Provinciale Staten nog op het ruimtelijke voorstel?

De voorzitter: Als u een moment heeft, u heeft een vraag van de heer Dekker van Sterk Lokaal Drenthe.

De heer Dekker: Dank u wel, voorzitter. U geeft aan dat het Rijk eigenlijk aangeeft: in 2030 moeten zaken gerealiseerd zijn. Hoe hebben we dat ingericht of hoe hebben we dat bereikt? Naar mijn idee is het zo dat NOVEX concreet tot stand is gekomen om compleet nieuwe woonwijken of in ieder geval stadsdelen te creëren en dat daar minimaal 3000 woningen per locatie voor moeten komen. En dat daar een bedrag van, volgens mij is toegezegd € 475 miljoen voor een locatie is toegewezen. Dan betekent dat toch dat wij moeten voldoen aan een eis vanuit het Rijk?

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Turenhout: Als het gaat om de woningbouw, hebben we structureel overleg met het Rijk, zoals u weet. We hebben een woondeal afgesloten voor 13.000 woningen. Afgelopen periode, heb ik in de vorige Statenvergadering ook aangegeven, zijn we in gesprek met de minister, want die wil heel graag dat bod herijken. En dat doen we in heel intensief overleg met onze gemeenten. En we zien dat op basis van de woonvisies er wel wat meer ruimte is om wat extra te bouwen tot 2030. Maar daar moet dan wel wat van het Rijk tegenover staan, want een deal betekent wel dat je van twee kanten uit afspraken maakt. En als er geen tegenprestatie van het Rijk te verwachten is, hoeven wij ook niet per se dat aanbod te verrijken. Lange termijn. In het Deltaplan van het Noorden staat nadrukkelijk een ambitie om toe te groeien naar 45.000 woningen, maar dan hebben we het echt over 2040, 2045. En dat is onze eigen ambitie, hebben we zelf geformuleerd. Om even toch nog een keer terug te komen over wie heeft nu de regie in dit verhaal? Dat zijn we toch zelf, samen met de gemeenten.

De voorzitter: De heer Dekker.

De heer Dekker: Betekent dit ook mijn laatste interruptie?

De voorzitter: Dit is het tweede gedeelte van uw laatste interruptie, ja.

De heer Dekker: Nee, oké, ja, dan toch maar. Wil ik toch nog even terugkomen op andere aspecten die ook hier in de provincie al toch lang aanwezig zijn. Onder andere de netcongestie, natuurlijk de woningbouw, stikstof, et cetera. Daar hebben wij natuurlijk ook onze zorgen over geuit. In dit geval de Staten, de gemeenten, de gemeenteraden, maar ook de colleges en in uw geval ook de Gedeputeerde Staten naar het Rijk. Maar daar is tot op heden nog niet heel erg veel uitgekomen. Waarom moet er dan nu wel worden voldaan aan bepaalde aspecten die nu vanuit de regie vanuit het Rijk naar de gemeenten wordt neergelegd om te gaan bouwen? Om andere aspecten, natuurlijk. Waarom is daar niet al in die problemen meer aandacht aangegeven? Waarom moet dat nu specifiek met NOVEX op dit moment?

De voorzitter: Voordat de gedeputeerde antwoordt, u heeft hier nog één interruptie over. Dus u zit nog goed.

De heer Dekker: Oké.

De voorzitter: De gedeputeerde.

Gedeputeerde Turenhout: Ik vraag me af, ik herken eigenlijk uw signaal niet zo nadrukkelijk. Dus misschien kunt u nog één keer toelichten, want in mijn beleving hebben wij gewoon zelf een visie op wat er nodig is voor onze inwoners. Daar zijn woonvisies van gemeenten voor gemaakt en die hebben een bepaalde behoefte geconstateerd, en daar gaan we voor bouwen. Het lijkt me volstrekt logisch.

De voorzitter: De toelichting van de heer Dekker.

De heer Dekker: Ik zal hem, ik zal hem even... Deze pik ik dan nog even mooi mee. Ik zal hem toelichten. Het gaat om: u zegt we moeten voldoen aan bepaalde aspecten natuurlijk vanuit het Rijk. Woningbouw, et cetera. Er moeten 3000 woningen komen, in 2030 moeten er bepaalde dingen gedaan zijn. Wij zitten midden in een netcongestie waar helemaal niets door het Rijk mee gedaan wordt. We zijn gewoon veel te laat ermee begonnen en dat hadden ze al veel eerder moeten oppakken. Daar hebben Gedeputeerde Staten, gemeenten, de wethouders van onder andere Emmen, zover ik weet, zijn naar het Rijk gegaan van: jongens, los dit op. We zitten in de problemen. We krijgen economische problemen door dat bedrijven niet aangesloten kunnen worden. Hoe gaan we daarmee om? Waarom is het toen niet al door het Rijk gezegd van hier heb je een pot met geld, hier Enexis, TenneT, jullie moeten aan de slag. Ga er mee aan het werk! Veel te laat!

De voorzitter: Het mag voortaan wat bondiger, de heer Dekker. De gedeputeerde.

De heer Dekker: Sorry, sorry, ik verstond u niet.

De voorzitter: Mag voortaan wat bondiger als ik u even de mogelijkheid geeft tot een korte toelichting, dan niet twaalf zinnen. De gedeputeerde.

Gedeputeerde Turenhout: Dank u wel. Deze herken ik natuurlijk als geen ander. En ja, we moeten met elkaar constateren dat we daar heel veel in te doen hebben en het Rijk ook mag opstomen en ik kijk even naar collega Jumelet. Die is daar dagelijks mee bezig. En er wordt opgeschaald en er worden allerlei investeringen gedaan, maar misschien wel too little too late.

De voorzitter: Dank u wel, u mag verder gaan met uw betoog.

Gedeputeerde Turenhout: Nog drie minuten. Nog drie minuten, dan blijf ik toch op de hoofdlijnen. Even de afstemming met de gemeenten. Die is heel intensief geweest. We hebben maandelijks overleg gehad met de gemeenten ambtelijk. Er zijn het afgelopen periode drie keer bestuurlijke overleggen geweest En het laatste in december. En wat je dus merkt is dat al werkende weg in gesprek met die gemeenten ook verdiepende inzichten ontstaan. We blijven ze intensief betrekken, want we hebben ze uitgenodigd om voor 16 december met schriftelijke reacties te komen. De gemeente Assen is de eerste die we hebben ontvangen, maar we verwachten er nog meer. 16 december hebben ook nog overleg met de waterschappen. En werd ook gevraagd: hoe zit dat nu met NOVEX Zwolle en Groningen? Hebben we dan over gelegd met die gemeenten? Ja, natuurlijk, want die samenwerkingsverbanden in die gebiedsgerichte aanpak van NOVEX, we hebben provinciale aanpakken en we hebben de

gebiedsgerichte aanpak. Die bestaat uit dat intensieve overleg tussen die verschillende gemeenten, waar de provincie ook partner is. En datzelfde geldt in Noord-Nederlands verband, omdat er natuurlijk veel zaken over provinciegrenzen heen gaan. We hebben, dat wil ik niet zeggen... De afgelopen periode ook maandelijks overleg gehad met de drie gedeputeerden in Noord-Nederlands verband. De rol van PS kwam ook een aantal keer aan de orde. Dit ruimtelijk voorstel Drenthe, dat valt in principe onder het mandaat van de Gedeputeerde Staten. Maar wij hebben gemeend dat het toch wel heel zinvol was en zelfs noodzakelijk om hier het gesprek te voeren en uw wensen en bedenkingen op te halen. Want uiteindelijk staan we hier samen voor aan de lat. Er is nog geen brief naar de minister gestuurd. Ik begrijp de verwarring, want ik zag later ook dat er al een gedateerde brief stond. Maar er is wel gevraagd of we ambtelijk alvast wat informatie willen delen, zodat het Rijk ook kan anticiperen en alle puzzelstukjes bij elkaar kan leggen en ook met hun processen verder kan. Maar er is niet meer en niet minder dan dat. Dus deze maand halen we alle laatste reacties op, alle zienswijzen, die verwerken we ook nog waar dat kan en waar dat nodig is. Einde van deze maand gaat de reactie dan naar de minister. 9 februari of 8 februari gaat hij dat vervolgens feestelijk in ontvangst nemen. Formeel, want er moet natuurlijk ook wel een feestje van het Rijk gevierd worden. Maar goed, dat is hem dan ook gegund. En voordat dat gebeurt, hebben we in de tweede helft van januari een heel intensief gesprek in IPO-verband. Want wij constateren dat het Rijk ook wel een beetje doordendert op een aantal zaken en zeker in dit proces. En dat er toch niet altijd evenveel gevoeligheid is voor wat er voor nodig is om als provincies dit met elkaar goed te regelen. Dus wij hebben gezegd: we gaan als 12 provincies die puzzelstukken nog eens een keer goed bij elkaar leggen, eigen analyse maken. En dan heel scherp maken: wat willen we nou in IPO-verband van het Rijk hebben? Welke randvoorwaarden zijn er nodig om die nationale en bovenprovinciale opgaves ook met elkaar daadwerkelijk in te kunnen vullen?

De voorzitter: Kijkend naar de tijd, heeft u nog... Kijk ik even naar de heer Pormes. Ja, maar eerst even naar mij. Kijkend naar de tijd. Hoeveel vragen heeft u nog die u moet beantwoorden? En u zit al in de min.

Gedeputeerde Turenhout: Ik zit al in de min.

De voorzitter: Als u daar eventjes heel goed op wilt letten in de beantwoording, zodat u dat wat korter en bondiger doet. Gaan we eerst luisteren naar de heer Pormes, want die heeft een vraag. Gaat uw gang.

De heer Pormes: Dank u wel, voorzitter. De gedeputeerde heeft juist verwezen naar dat de gemeenten, andere gemeenten, we hebben in totaal 12 gemeenten, dat die nog met een reactie komen. En mijn voorstel is om dat te bundelen, ook uw reactie naar al die 12 gemeenten, zodat we in één keer dat op onze agenda kunnen plaatsen, dat wij onze zienswijzen kunnen geven op de reacties van de gemeenten.

De voorzitter: De gedeputeerde.

Gedeputeerde Turenhout: Uiteraard zullen we de reacties delen, maar ik verwacht overigens niet van 12 gemeenten een reactie. Ons beeld is dat ze toch wel redelijk intensief betrokken zijn en dat de meeste aspecten die relevant zijn voor gemeenten ook gewoon al in dit voorstel verwerkt zijn.

De voorzitter: Dank u wel, de heer Pormes in tweede termijn.

De heer Pormes: Ik denk dat dat akkoord is.

De voorzitter: Dank u wel, goed. Dan ga ik naar de heer Van Dekken van het CDA, ook een vraag.

De heer Van Dekken: Dank u wel, voorzitter. Ik dank de gedeputeerde voor de helderheid die ze geeft over het punt of er nu wel of niet een brief is gegaan naar de minister. Want daar hadden wij ook nog wel een overweging. Maar het zou mij een tweede termijn besparen wanneer richting dat IPO toch die suggestie om echt heel bewust te gaan spreken over de regio Zwolle, Zuidwest Drenthe, om dat toch nog eens onder aandacht te brengen. Ik denk dat dat in het belang is van Zuidwest Drenthe, om dat NOVEX gebied Zwolle niet meer te beperken, nu tot alleen Zwolle, maar heel graag richting Zuidwest Drenthe. En het zou nog mooier zijn wanneer deze gedeputeerde me dat nu op dit punt zou kunnen toezeggen.

De voorzitter: De gedeputeerde.

Gedeputeerde Turenhout: Ik aarzel daarover. Want deze gedeputeerde gaat daar namelijk niet over. Daar gaat de regio Zwolle zelf over. Ik herken het signaal, want ik ben coördinerend gedeputeerde voor die regio geworden. Ik dacht ook van: waarom wordt Drenthe niet expliciet genoemd? Maar de desbetreffende gemeenten hebben daar op dit moment nog geen uitgesproken opvatting over. Dus ik neem hem mee als aandachtspunt en we gaan eens even kijken hoe nuttig en nodig dat is om uiteindelijk ook Drenthe ingekleurd te krijgen.

De voorzitter: Dank u wel. Gaat u verder met uw korte beantwoording.

Gedeputeerde Turenhout: Dan kijk ik toch nog even of ik de belangrijkste zaken... Er zijn een aantal zaken rondom water benoemd. De heer Pormes noemde vier voorstellen en ook de VVD, kijk niet alleen naar droogte, maar ook naar wateroverlast. Dat nemen we mee en ik ga met de gedeputeerde die over water gaat ook in overleg. Wat we daarin mee kunnen nemen, toezeggen. Dat pakken we serieus op. Volgens mij heb ik op hoofdlijnen de meeste zaken aan de orde gehad.

De voorzitter: Als dat niet het geval is, dan spoeden de mensen die hun vraag niet beantwoord hebben gezien, zich nu naar het kathedr, en dat is de heer Van den Brand van JA21 in ieder geval.

De heer Van de Brand: Voorzitter, ik had een vraag over die lenigheid en regelgeving. En ik denk even aan die woningbouwopgave. Duizenden woningen, dat wordt toch een strijd om land, welk agrarisch gebied of welk stukje natuur offeren we op om die woningen daar neer te zetten?

De voorzitter: Het is een interruptie, de heer Van den Brand. Graag alleen uw vraag eventjes.

De heer Van den Brand: Mijn vraag is: gaan we daar die lenigheid van die regelgeving op toepassen?

De voorzitter: De gedeputeerde.

Gedeputeerde Turenhout: U liep naar de microfoon en ik dacht: lenigheid in regelgeving. Ik weet niet waarom. maar dat is een belangrijk punt. En u adresseerde terecht, dat moet ook in perspectief 1 natuur en landbouw, gaan we daar nadrukkelijk ook naar kijken. En waar we naar zoeken is, kunnen we met tijdelijke oplossingen, bijvoorbeeld voor het stikstofprobleem een structurele oplossing creëren, zodat we uit die impasse komen? Als voorbeeld.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Pormes heeft ook een onbeantwoorde vraag.

De heer Pormes: Klopt voorzitter, dat gaat over de brede welvaart.

Gedeputeerde Turenhout: Oh ja, duidelijk.

De voorzitter: De gedeputeerde.

Gedeputeerde Turenhout: Brede welvaart. Ik had hem al dik onderstreept. Uiteindelijk willen we dat iedereen een goede toekomst heeft. En als het gaat om discriminatie en alle vraagstukken die annex zijn, want dat adresseerde u, als belemmering voor brede welvaart. Natuurlijk nemen we dat mee. En als u daar een extra notitie in deze notitie wil, dan kan ik die zo toezeggen.

De voorzitter: Dank u wel.

De heer Pormes: In ieder geval dat het ook expliciet zo wordt benoemd.

Gedeputeerde Turenhout: Zeker.

De voorzitter: Dank u wel, dan denk ik dat dit de eerste termijn is van de gedeputeerde en ik neem aan dat ze in haar tweede termijn een samenvatting geeft van wat ze meeneemt aan de wensen en/of bedenkingen en de definitieve besluitvorming. Als ik zo vrij mag zijn. Gaan we nu kijken naar de tweede termijn vanuit de commissie. Ik neem aan dat daar behoefte aan is. Nou... Ik zie... Ja, toch wel. Ik had even de hoop, maar dat is niet het geval. Dat mag vanaf de zitplaats, een minuut. Ik begin met de heer Smeenge, gaat uw gang.

De heer Smeenge: Een minuut is wel heel kort, maar goed. In ieder geval, mevrouw Turenhout, bedankt voor de beantwoording. Er zijn een paar vragen bij ons overgebleven en dat is bestaand beleid, heeft u aangegeven, dat dat de basis is. Hoe verhoudt zich dat met het coalitieakkoord? Wij gaan ervanuit dat dat binnen het niveau van coalitieakkoord past. En een ander punt is die lenigheid in die regelgeving. Als dat ook met betrekking tot stikstof betreft, dan willen wij wel graag dat er gelijke monniken gelijke kappen wordt toegepast. Niet straks dat er voor de woningbouw extra ruimte wordt gecreëerd op een andere manier, terwijl wij nog met alle stikstofproblematiek zitten. Met interimers en dat soort zaken. Dus dat ligt ons wel aan het hart. We hadden ook nog een vraag van... Dit kost te veel tijd om dat antwoord op de vraag weer op te zoeken. Maar goed ten aanzien van wat een zorg voor ons is, de balans tussen alles en de ruimte die er overblijft voor de landbouw. Als je ziet dat we ook nog extensiveren moeten, dan maken wij ons ernstig zorgen. Kunnen wij het beeld wat Volt schetst helemaal niet meer voorstellen. Want als je nog meer boeren wil, je gaat dan grond inleveren en je moet dan nog verder. Dan zie ik geen bestaansrecht meer voor geen één boer in Nederland, hier of in Drenthe. Maar goed, dat is een opmerking die ik hierbij maak.

De voorzitter: Meneer Smeenge, u bent ruim over de tijd heen.

De voorzitter: Heeft u nog een vraag? Anders dan ga ik naar de volgende.

De heer Smeenge: Er was nog een vraag De vraag van de heer Pormes, maar die... Ten aanzien van de blauwe longen, blauw hart. Ik denk dat we eerst maar eens moeten kijken van wat voor ruimte er is en wat voor ruimte er nodig is voor de Kaderrichtlijn Water. En dat is voor ons eerst voldoende als basis, dat we daaraan voldoen.

De voorzitter: U gaf het al aan: een minuut is kort, maar het waren er bijna twee. Dus alleen voor deze keer, volgende keer niet meer. Het CDA, de heer Van Dekken.

De heer Van Dekken: Dank u wel, voorzitter. Wanneer collega's uit deze zaal mij gaan helpen door te attenderen op... Dan wordt het wel heel erg lang. Regio Zwolle, Zuidwest Drenthe, Flevoland, Noord-oostpolder, Gelderland... Dus hartelijk dank richting ChristenUnie denk ik dan. Dus die snap ik ook, zeg ik nog even richting GS. Maar desondanks zou het helpen als je verwijst ook naar dat kaartje, dat wij Zwolle, die regio Zwolle, toch nog wat proberen te versterken met dat uitgangspunt van Zuidwest Drenthe. Daar laat ik het even bij.

De voorzitter: Dank u wel, de heer Dekker, Sterk Lokaal Drenthe.

De heer Dekker: Dank u wel, voorzitter. En dank u wel ook voor de beantwoording van alle vragen door de gedeputeerde. Ik begrijp tussen de regels door ook te horen dat... Hier zit ik hoor. Ik begrijp tussen regels ook door te horen dat inmenging vanuit het Rijk ook maar beperkt dan zal gaan worden. Ik begrijp dan ook dat een decentraal uitvoeringsbeleid dan ook wenselijk is en blijft en wij dan gewoon zelf de teugels in handen houden. En daar wil ik het tot zover bij laten. En nogmaals dank.

De voorzitter: Dank u wel, en even de kleine tip vanaf deze zijde. Als we allemaal stoppen met de gedeputeerde te bedanken voor het beantwoorden van de vragen, dan scheelt het al 15 keer, sowieso tien seconden. Dus dat is dan winst. Laten we daarmee stoppen. Het is gewoon haar werk. [gelach] We gaan naar de heer Van den Brand van JA21 voor zijn tweede termijn.

De heer Van den Brand: Ik wilde alleen maar bedanken, dus ik laat het hierbij. [gelach]

De voorzitter: Ziet u wel, het werkt gewoon. De heer Pormes, LijstPormes.

De heer Pormes: Dank u wel, voorzitter. Ik heb toch even een snelle reactie. Waar het natuurlijk om gaat, ook bij de NOVEX, is dat we eigenlijk over onze schaduw heen springen. In de zin van niet alleen maar over deze bestuursperiode, we gaan naar 2030, we gaan verder. En dat betekent dat we ook het lef moeten hebben en de durf moeten hebben om met hele rigoureuze maatregelen te komen. Vandaar ook mijn verwijzing naar het plan van de natuur- en milieuorganisaties. Het tweede punt: Zojuist zijn we ook getuige geweest van een vorm van politieke schizofrenie, want terwijl elders in het land bossen worden weggezet en voort blijft duren met ontkenningen van energietransitie, stikstof, terwijl op de heide hun leider alles in de koelkast stopt. En dat is een vorm van schizofrenie, voorzitter. Dat wil ik hier toch wel even meegeven.

De voorzitter: De heer Brinkhorst, D66. Niet. De heer Loof, Partij van de Arbeid.

De heer Loof: Voorzitter, ik wil de gedeputeerde niet bedanken, want ik wil nog even een reactie op één opmerking die ik gemaakt heb. Ik heb gezegd: u bent veel te lief voor het Rijk. Bent u dat met ons eens? Dat vind ik wel even interessant. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel, de heer Bolumba, GroenLinks.

De heer Bolumba: Dank u, voorzitter. Ik wilde kort reageren op... Dat is de partij van de BBB, waarin dan werd gezegd dat er geen lenigheid of liever geen lenigheid vanwege de dubbele maten die dan misschien gebruikt zouden worden. Dat impliceert, denk ik wel, dat de BBB zich in ieder geval aan huidige bestaande regelgeving wil gaan houden en daar ook best wel streng op wil zijn. Dat stemt mij in ieder geval positief. Dan nog de vraag van Sterk Lokaal Drenthe, volgens mij. Waarom de regie te geven aan het Rijk? Als we dat niet willen, lijkt het mij prima om gewoon lokaal zo snel mogelijk zoveel mogelijk te gaan doen. En als laatste wil ik nog even wat zeggen over het debatje dat ik had met de PVV. Want GroenLinks werkt gewoon vanuit klimaatrealisme. We zijn niet bang voor de toekomst,

omdat we gewoon weten wat er moet gebeuren en hoelang we daarvoor hebben. Dat kan je negeren of niet, kan je leuk vinden of niet, maar daar niet van. En voor de rest, om dan te zeggen: je hebt hier geen opleiding in genoten. Ik denk dat met die foto van Syp Wynia's boek, dan kom je daar denk ik ook niet helemaal. Maar goed, dat was hem.

De voorzitter: De heer Aikema, ChristenUnie.

De heer Aikema: Een opmerking. Het is goed om te horen dat de ambitie voor de Nedersaksenlijn aangepast wordt naar 2030.

De voorzitter: Dank u wel, de heer Moinat, SP. Niet. De heer... Mevrouw Kramer, Volt.

Mevrouw Kramer: De heer mevrouw Kramer. Ik hoor Kramer, dus ik reageer. Ik ga tegen uw wensen in, toch de gedeputeerde bedanken voor het antwoord, want die helderheid helpt. En die had ik eigenlijk van te voren ook willen hebben. Dat had ons ook geholpen bij het opstellen van de bijdragen, maar fijn bij deze om dit te hebben. Ik kan nog een lot kopen. Dat is eigenlijk de conclusie die ik kan trekken. Eén vraag daarover, mogen we nog voor eind januari aanvullende opmerkingen leveren? Want we hebben in onze bijdrage, zijn we dus uitgaan van het feit dat de brief al weg was. Dan ga je toch anders naar een stuk kijken. Dus vandaar deze vraag nu.

De voorzitter: Dank u wel, de heer Vianen, VVD.

De heer Vianen: Voorzitter, dank u wel. De beleidslijn water en bodem sturend heeft nogal wat impact en natuurlijk is het logisch. Heel goed om naar bodem en water te kijken, voordat je gaat bouwen of kijkt naar functies. Maar we moeten wel erg voorzichtig zijn met verbodsbepalingen en juridische hordes. Want de groep professionals wil dit namelijk juridisch verankeren. En de provincie heeft dit ook als belangrijk punt opgenomen in de NOVEX-aanbod. Een quote uit een opiniestuk uit het NRC van Ties Rijcken en Friso de Zeeuw, beide van TU Delft. In hotel ruimtelijke ordening staan alle gasten vroeg op om hun badhanddoek op een planologische strandstoel te leggen. Water en bodem sturend zijn fundamenteel, maar andere ruimtelijke belangen zijn dat net zo goed. Wonen, energievoorziening, infrastructuur, werkgelegenheid, et cetera. En stel dat elk ruimtelijk belang zichzelf met strakke juridische kaders wapent, dan lopen ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling onherroepelijk vast. Laten we daarom ervoor zorgen dat water en bodem niet dicterend wordt. Volgens deze beleidslijn van het kabinet kunnen bouwplannen van half Nederland worden onderworpen aan een klimaattoets, en dit vertraagt of stopt zelfs de boel. Wij roepen GS daarom op om ruimte te geven aan een belangafweging op regionaal en lokaal niveau. Niet alles kan, maar kijk vooral ook wat er wel kan. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, de heer Vorenkamp, PVV.

De heer Vorenkamp: Dank u, voorzitter. Even een vraag nog. Ik begrijp dat goed, van de gedeputeerde, dat energiecongestie of het oplossen van de energiecongestie dus nu ook een voorwaarde wordt voor gedeeltelijke of gehele invulling van de NOVEX?

De voorzitter: Dank u wel, Statenlid Peeks, niet. Dan wederom het woord aan de gedeputeerde. Drie minuten, we gaan kijken of het lukt. Gaat uw gang.

Gedeputeerde Turenhout: Dat moet eenvoudiger zijn dan de eerste termijn. Dank voor alle reacties en ook de waarderende woorden worden toch in ieder geval door mij ook gewaardeerd. Ik ga even kort in op de reacties tweede termijn. En daarna zal ik proberen die samenvatting te geven. Dat wordt nog wel een uitdaging. Even in de richting van de BBB, bestaand beleid en coalitieakkoord. Natuurlijk is

dat het uitgangspunt. Uiteindelijk hebben we daar met elkaar voor getekend Als het gaat om stikstof. Rechtvaardige invulling van dat beleid, waarbij alle sectoren moeten leveren, lijkt me vanzelfsprekend. En als het gaat om de balans tussen natuur, landbouw, wonen, et cetera, dan kijk ik toch ook even naar de collega-gedeputeerde DPLG. Dat hele proces zal ontzettend belangrijk zijn om met elkaar... Voor dat landelijk gebied, 70% van onze grond is agrarisch, om daar een goede invulling aan te geven. En daar heb ik wel vertrouwen in dat we daar mooie stappen in moeten gaan maken. Om te beginnen met een nieuwe koers voor de landbouw in Drenthe. Regio Zwolle. Ben ik ook een beetje geholpen door de collega's. Lef en lief heb ik hier staan. Lef vraagt de heer Pormes, maar die is er nu niet meer. En niet te lief zijn. Ik denk dat wij heel stevig moeten gaan staan om echt nadrukkelijk duidelijk te maken wat we hier nodig hebben. En zelf hanteer ik daarbij altijd het adagium: hard op de inhoud, zacht op de relatie. Dus vergis je niet in de toon. Als de boodschap maar helder over komt. Afhankelijk van de reactie van het Rijk zullen we daar ook de juiste strategieën kiezen, waarbij mijn beeld is dat scherp naar voren met een gestrekt been erin, niet altijd helpend is. Maar dat is ook niet wat u vraagt. Volt, eventuele bijdrage. Prima, het zou fijn zijn als dat voor 16 januari kan, want dat is ongeveer de wrap up waarbij we uiteindelijk alle visies en zienswijzen bij elkaar gaan brengen. Dan hebben we nog twee weken om het goed uit te werken. Die badhanddoek? We worden allemaal niet gelukkig van juridificeren. Regels stellen en handhaven waar het nodig is, dat is een basaal uitgangspunt. Maar overreguleren en processen en mensen vastzetten, dat zal niet ons uitgangspunt zijn. Dan naar de samenvatting. Ik heb op hoofdlijnen toch draagvlak gehoord voor dit voorstel. Als het gaat om de inhoudelijke details zal ik samen met onze ambtenaren goed kijken wat hier opgebracht is en daar ook een vertaalslag van maken. Het lijkt me iets te ingewikkeld, in ieder geval, als het gaat om mijn min 22 seconden, om dat nu nog integraal terug te geven. Maar ik ga ervanuit dat als ik de vraag van mevrouw Kramer heb beantwoord, dat de rest van de Staten daarmee kan leveren.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Kramer, Volt, gaat uw gang.

Mevrouw Kramer: Dank u wel, voorzitter. Even over de planning. Wanneer komt dit stuk op de Statenvergadering? Is dat dan in februari of later?

De voorzitter: Niet. [overleg]

Gedeputeerde Turenhout: Nee, er is geen besluit. Misschien mag ik daar even op reageren, voorzitter? Er is geen besluit van de Staten nodig. Dit is echt ophalen van wensen en bedenkingen. Natuurlijk wordt u geïnformeerd over wat wij het Rijk gaan aanbieden. En hierna volgt een proces waarvan ons nog niet duidelijk is hoe dat eruit gaat zien, met een demissionair kabinet in de richting van een ruimtelijk arrangement. Waar we uiteindelijk wel ook afspraken met het Rijk gaan maken op de belangrijkste thema's. Maar dat is echt nog vrij onzeker hoe dat eruit gaat zien.

De voorzitter: Dank u wel. Ook een vraag van de heer Dekker. De laatste.

De heer Dekker: De laatste. Even verduidelijking van mijn collega van Volt. Volgens mij, als er beantwoording is geweest vanuit de gemeente, dan zou het toch weer opnieuw in een commissievergadering ter sprake moeten komen? Is dat niet zo dat we het dat in maart dan uiterlijk weer krijgen?

Gedeputeerde Turenhout: Nee. Nee, dat was niet de planning en dat wordt ook niet de planning. Gaan we simpelweg in de tijd niet halen.

De heer Dekker: Oké, dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, u was aan het einde van uw verhaal, geloof ik.

Gedeputeerde Turenhout: Dank u wel, tot straks.

De voorzitter: Ja, tot straks inderdaad. En dat tot straks dat wou ik eigenlijk doen om 14:40, dus even een paar minuten pauze. Tot zo.

8. Startnotitie 'Op weg naar een nieuwe Omgevingsvisie. Horizon van Drenthe'

De voorzitter: Goed, aan de orde is agendapunt 8. Mag ik een beetje stilte in de zaal? Mevrouw Kramer. Hartstikke fijn. Dank u wel. We gaan verder met agendapunt 8, de startnotitie 'Op weg naar een nieuwe Omgevingsvisie. Horizon van Drenthe'. En deze gaan we vaststellen. In februari hebben de Staten de procesaanpak om te komen tot een nieuwe Omgevingsvisie vastgesteld en PS heeft toen gevraagd om een startnotitie op basis waarvan ze kunnen besluiten tot het begin van het traject. De voorliggende notitie gaat achtereenvolgens in op de spelregels voor de inhoud, het proces en de uitgangspunten voor de participatie. GS hechten waarde aan dat u deze spelregels voorafgaand aan het proces bespreekt en vaststelt, teneinde in het verdere traject te kunnen focussen op de inhoud. En deze startnotitie wordt dus, anders dan bij de startnotities die we de laatste maanden hebben gehad in de commissie, vastgesteld door PS. En bij dit agendapunt heeft zich een spreker gemeld en dat is Liselot Raat, voorzitter van de Jongeren Adviesraad. Zij mag vast naar voren komen. De spreker heeft vijf minuten de tijd om het verhaal te doen en daarna is het aan de fracties om eventueel een korte, verhelderende vraag te stellen. Ik zie dat mevrouw Raat achter mij aankomt. Ik vermeld nog even dat straks in de eerste termijn de fracties weer drie minuten hebben. GS negen minuten, in de tweede termijn weer één en GS drie. Mevrouw Raat staat klaar. Ik geef haar graag het woord voor vijf minuten. Gaat uw gang.

Mevrouw Raat (spreker): Dank u wel, voorzitter. Beste commissieleden, wij als JAR hebben met interesse naar de startnotitie voor de nieuwe Omgevingsvisie gekeken. Het gaat immers over onze toekomst. We vinden de plannen ambitieus, en daar houden we van, en kijken uit naar de gedetailleerde uitwerkingen. Maar vooraf willen we wel graag vier punten benadrukken die volgens ons belangrijk zijn bij het opstellen van deze plannen. Ten eerste, in de startnotitie wordt veel gesproken over participatie van inwoners bij de totstandkoming van de plannen. Jongeren worden hier als een aparte groep benoemd en dat vinden wij echt super fijn om te horen. En wij willen u dan ook met klem vragen om deze ambitie ook waar te maken. Betrek ons bij de gesprekken, nodig ons uit voor de bijeenkomsten en zorg ervoor dat de stem van de jongeren daadwerkelijk invloed heeft op de plannen. In andere woorden, betreft de jeugd zo vroeg mogelijk bij het proces van de totstandkoming van deze Omgevingsvisie en weet ons als Jongeren Adviesraad hier dan ook voor te vinden. Ten tweede, om jongeren aan te trekken op de inwonersbijeenkomsten willen we jullie de tip geven deze bijeenkomsten te plannen op tijden waarop jongeren ook daadwerkelijk aanwezig kunnen zijn. Dit is doorgaans 's avonds, na het avondeten. Als er midden op de dag een bijeenkomst wordt gepland, zitten de meeste jongeren op school, stage of werk en kunnen zij dus niet aanwezig zijn. Dit zijn gemiste kansen om waardevolle input van jongeren op te halen. En geloof mij, het hoeft echt niet elke keer, maar geeft de jongeren wel de kans om zich te laten horen. En ten derde, de op te zetten website is volgens ons echt een super goed idee. Zoals u weet, zijn wij altijd online en het succesvol promoten en gebruiken van deze website zal waarschijnlijk bijdragen aan het betrekken van jongeren bij de ontwikkeling van deze nieuwe Omgevingsvisie. Om alvast een concreet idee te geven: ontwikkel een interactief kopje met informatie voor kinderen of jeugd op deze website, die ook door docenten maatschappijleer of docenten van het basisonderwijs kan worden gebruikt, om te vertellen over de ontwikkelingen binnen de provincie. En tenslotte een citaat uit de startnotitie: we streven naar een goede kwaliteit van leven, welzijn, materiële welvaart, gezondheid, arbeid en vrije tijd, wonen, samenleven in veiligheid en milieu

in het hier en nu, zonder dat dit ten koste gaat van de volgende generaties of problemen elders oplevert. Pagina 13. Zorg er alstublieft voor dat u de belofte om rekening te houden met de toekomstige generaties waar maakt. Dit is alleen mogelijk als daar nu al een begin mee wordt gemaakt. Compromis tussen aan de ene kant de kwaliteit van leven in het hier en nu en aan de andere kant de kwaliteit van leven in de toekomst zijn hierbij nodig. We hopen dat u deze punten mee zult nemen in de komende weken, maanden en jaren. Dank u wel.

De voorzitter: En dank u wel. Zijn er vragen vanuit de fracties? Ja, die zijn er. Ik kijk eerst naar het middenblok. De heer Brinkhorst, D66. Gaat uw gang.

De heer Brinkhorst: Dank u wel, voorzitter En dank je wel voor je inbreng. Je begint met dat het een ambitieus stuk is. Kun je een voorbeeld geven waarvan jij zegt: dat is een mooi ambitieus stuk.

De voorzitter: Mevrouw Raat.

Mevrouw Raat (inspreker): Ambitieuze in de zin... Ik denk dat het heel lastig is... ambitieus alleen op het gebied van participatie. Ik denk dat er heel veel wordt gesproken over participatie in deze startnotitie. We weten allemaal dat participatie super lastig is, helemaal om een goede inbreng te geven. Bijvoorbeeld om het te betrekken op de jeugd. We vinden het heel ambitieus om de jeugd hier zo vaak, of niet zo vaak, zo nadrukkelijk bij te benoemen. En die ambitie zouden we heel graag zo uitbundig mogelijk uitgewerkt zien. Dus dat zou een voorbeeld zijn.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Pormes, LijstPormes.

De heer Pormes: Dank u wel, voorzitter. Mag ik namens iedereen u bedanken voor uw inbreng. Ik dank maar één keer. [gelach] Ik omarm uw voorstellen en mijn vraag is meer van het idee om jongeren te betrekken, u noemde net van zorg dat de docenten Maatschappijleer geïnformeerd worden. Het lijkt mij ook een uitermate geschikt moment om te zeggen: misschien dat de Jongerenraad in overleg met alle onderwijsinstellingen hier een bijzonder project van maakt. Zodat we heel gestructureerd die jongeren kunnen betrekken die, hetzij voortgezet onderwijs, mbo, hbo, allerlei vormen van onderwijs hier in Drenthe. Wat vindt u daarvan?

De voorzitter: Mevrouw Raat.

Mevrouw Raat (inspreker): Sorry. Ik denk dat dat een heel goed en ambitieus plan is. Ik wil hier wel bij benadrukken: u heeft ons een budget gegeven voor dingen organiseren et cetera. Wij zijn een beperkt clubje van hele enthousiaste jongeren die ons vrijwillig hiervoor inzetten. Wij hebben op dit moment niet de mankracht of de middelen om structureel elke maand met vijf jongeren of zes verschillende scholen door Drenthe te staan. Ik denk wel dat het een goed plan is. Hierover valt zeker te praten, aangezien ook de Omgevingsvisie natuurlijk van langere termijn is. Wellicht is het mogelijk om daar en keer gesprek over te voeren, want daar staan wij wel open voor. Maar dan moet het dan wel goed besproken worden.

De voorzitter: Dank u wel. Ik kijk naar die kant, mevrouw Kramer, Volt.

Mevrouw Kramer: Dank u wel, voorzitter van de Jongeren Adviesraad. Heel fijn dat je zo'n goed en duidelijk betoog houdt. Ik kan me niet voorstellen dat wij op al die vier punten die je aangeeft zeggen: ja dat moet, ja dat moet. En dan is de volgende stap: hoe dan? Wanneer? En dat we de dan de bijeenkomst in de avond organiseren. Dat is natuurlijk prima. Dat kunnen we gewoon heel simpel doen. Ik wil je wel vragen om deze vier punten ook aan het einde van het proces nog eens een keer tegen

het licht te houden met ons: is het nou gelukt? Ook om onscherp te houden. Laatste punt heb ik wel een vraag over, want dat past helemaal bij de generatietoets die Volt ook heel belangrijk vindt. Ik zou wel met je willen doorpraten over hoe dan? Hoe zorgen wij er dan voor dat we ook echt dat wat we nu doen, nu bedenken, dat dat ook echt concreet werkt. Hoe dat je dat zichtbaar? Dat is eigenlijk waar het mij om gaat. Dus ik zou... Heb je daar nu al een idee over? En/of sta je open voor dat gesprek?

De voorzitter: Mevrouw Raat.

Mevrouw Raat (inspreker): Zichtbaar, er is een reden dat het heel lastig te implementeren is en daarvoor zal ik hier nu niet de oplossing hebben. Dat zou heel mooi zijn geweest. Maar ik denk wel dat een hele belangrijke stap al is: als je beleid maakt voor de toekomst, heb het dan met mensen daarover, die dan op dat moment onder dat beleid leven. Dus betrek ons erbij. En wij staan zeker open om te kijken hoe we dat verder kunnen ontwikkelen of hoe we daartegenaan kunnen staan. Zeker, absoluut.

De voorzitter: Dank u wel. Nog anderen? De heer Vorenkamp, PVV.

De heer Vorenkamp: Dank u, voorzitter. Ook dank voor uw vier punten die u ingebracht heeft. U heeft heel erg de nadruk gelegd op het laatste punt. Punt 4, u heeft het woord 'écht', denk daar écht aan om die aandacht voor de toekomstige generaties. Ziet u op dit moment voorbeelden waarin het misgaat?

De voorzitter: Mevrouw Raat.

Mevrouw Raat (inspreker): Ik kan zo niet een, twee, drie een concreet voorbeeld noemen. Maar wat ik wel zie is dat we misschien bijvoorbeeld tien jaar geleden iets hebben gedaan, waarvan we nu denken: chips. Hadden we toch misschien anders moeten doen, kijkend naar wat er nu gebeurd is. Dus ik kan zo niet een concreet voorbeeld noemen. Maar ik denk wel dat er, als je even verder nadenkt, joh wat is er nu gebeurd? Hoe gaan we de komende maanden, jaren hiermee aan de slag? Dat er genoeg om je heen te zien is, als je het maar wil zien. Maar zo een, twee, drie, concreet, daar zou ik even op terug kunnen komen, als u dat wilt.

De voorzitter: Ja, dat gaat gebeuren. Nog anderen? Nee, dat was het dan tot nu toe. Hartelijk dank, u kunt eventueel in de tweede termijn nog een minuut inspreken op dat wat er dan tot dan toe gezegd is, maar voor nu bedank ik u in ieder geval. En dan gaan wij verder met het inhoudelijke deel van de vergadering. Ik ga weer mijn lijstje bij langs. Zoals gezegd, drie minuten en hoe verrassend, de heer Smeenge wederom als eerste van de BBB en daarna de heer Steenbergen van Sterk Lokaal Drenthe. Gaat uw gang.

De heer Smeenge: Voorzitter, op weg naar een nieuwe Omgevingsvisie. Horizon van Drenthe. Het is voor de BBB erg belangrijk om in een nieuwe omgevingsvisie vroegtijdig de inwoners erbij te betrekken. In het voorstel staat er aan de hand van scenario's verkennen hoe de toekomst van 2050 tot 2100 eruit moet gaan zien. Dit laatste is voor ons wel erg ver vooruit. En voorafgaande aan de uitwerking die in dit stuk staan, wilden we graag de spelregels vaststellen, mee vaststellen. Naast het principe stellen we ook wat er in een stuk gezet... Naast de ruimtelijke principes stellen we ook voor eerder gemaakte afspraken na te streven. Dan hangt er voor ons wel even van af: wat zijn het voor afspraken? Zijn dat politieke afspraken die in de vorige periode zijn gemaakt? Daar hebben wij niet helemaal duidelijk over, maar wij gaan er vanuit dat in ieder geval het coalitieakkoord zoals we die hebben, dat dat de basis is om hiermee verder te gaan. Bij bestuurlijke vernieuwing zoals we die voor ogen hebben, willen we vooraf... Oh, dat heb ik al gezegd. Ten aanzien van de gemaakte afspraken hangt ook voor de BBB... Dat heb ik ook al gezegd. Mocht het laatste het geval zijn, horen we graag de mening van belanghebbenden die hiermee instemmen. De kiezer heeft... Dat de registratie niet

altijd klopt... Wacht even. Structurele keuzes op nationaal niveau helpen ons ruimtelijke keuzes op provinciaal niveau te maken. Dit is de mening van GS dus. De BBB ziet dit echter enigszins anders. Opgelegde ruimtelijke plannen vanuit landelijk kan zeer beklemmend werken. Immers opgelegd en bedacht vanuit andere regio's kan een heel andere visie op het gebied hebben dan wanneer inspraak en betrokkenen vanuit het gebied meegenomen worden. Verder zien wij in het perspectief voor de landbouw en natuur onderaan staan dat gewenst is dat landelijk perspectief moet komen. Landbouw en voedselvoorziening om concrete stappen in het gebiedsplannen te kunnen zetten. BBB vraagt zich op basis waarvan de huidige lopende gebiedsprocessen dan gebaseerd zijn en wil daar graag duidelijkheid over. Een ander punt is dat er staat dat het belangrijk is om grondig te zijn en tegelijkertijd niet te veel tijd te nemen voor het maken van keuzes. Dat staat op gespannen voet, zoals de BBB dat voor ogen heeft. Wij vinden het belangrijk dat inwoners op zorgvuldige wijze worden meegenomen in de kwaliteit en de visie en dat er ook draagvlak voor is. Het advies om in te stemmen met de uitgangsprincipes en leidende zijn opgenomen in de startnotitie. Hier maken we dan even een opmerking bij dat het voor ons weer van belang is dat alleen werkelijke verplichting vanuit Europese en landelijke regelgeving telt voor Drents deel en ambities eerst afstemmen voor draagvlak voor inwoners en belanghebbenden. Wij vragen ons af of dit nu goed geborgd is. We hebben dan ook een aantal vragen. Gezien de kaarten en de ambities is er weinig tot geen plek voor de landbouw. Hoe kun je nog spreken van extensivering? Waarom is het wenselijk dat alle landbouwers extensiveren, terwijl we hier in Nederland het meest efficiënt produceren met de laagste voetprint per kilogram of product?

De voorzitter: Denkt u aan uw tijd?

De heer Smeenge: Ja hoor, ik ben er bijna door. Hoe verhoudt zich dit stuk ten aanzien van aanliggende opgaves, NNN, natuurpact en wateropgave die nog versterkt worden door de stedelijke bebouwing? Wat maakt het dat GS het prima vindt dat er landelijk meesturing komt op RO? Wat als de provinciale opgaven van woningbouw in gedrang komt door ambities en opgaven die er al liggen? Wie betaalt straks deze gronden om betaalbare woningen te creëren? Hoe wordt de leefbaarheid en de brede welvaart hierin verankerd? Dit was het.

De voorzitter: Dank u wel. We gaan luisteren naar de heer Steenberg Sterk Lokaal Drenthe en daarna de heer Van den Brand van JA21.

De heer Steenberg: Voorzitter, dank u wel. Op weg naar een nieuwe Omgevingsvisie. voor ons ligt de startnotitie om te komen tot een nieuwe Omgevingsvisie. Iets waar PS om gevraagd heeft. Als eerste willen we opmerken dat het een heel goed leesbaar stuk is. Laat de volgende startnotitie op dezelfde manier naar ons toe komen, en wij zijn daar heel content mee. Zeer belangrijk voor Sterk Lokaal Drenthe is dat participatie goed wordt geborgd bij de opstelling van deze visie. Deze eerste opzet gaat in de goede richting, maar wij kijken uit naar het plan dat in het eerste kwartaal naar ons toekomt. Voor Sterk Lokaal Drenthe is het essentieel dat er ruimte blijft om te wonen, werken en recreëren in onze regio. Maar ook als agrariër goed te kunnen boeren. Sterk Lokaal Drenthe vindt het ook een must dat de medeoverheden meedoen en dat er een duidelijke afbakening is van wie waar verantwoordelijk voor is. Daarbij zeggen wij dat wij wat de provincie wettelijk gezien los kan laten, dit ook daadwerkelijk moet overlaten aan andere overheden, zoals gemeenten en waterschappen. Maar dat vinden wij ook als je wat hoger kijkt van het Rijk naar de provincie. Zorg als provincie, niet voor enorme vertragingen doordat de provincie de vinger aan de pols wil houden. Maakt het voor iedereen goed werkbaar. Wij vinden het zeer verstandig dat er wordt gekeken naar waar wil Drenthe naartoe in 2050? Met een doorkijk heel ver weg naar 2100. Wat heeft dit als gevolgen voor 2030? De drie vraagstukken waar het in hoofdzaak om gaat, zijn landelijk gebied, netwerk voor economie en energie en leefbare dorpen. Landelijk gebied gaat voornamelijk om een toekomstscenario voor de landbouw, rekening houdend met een aantal indicatoren. Maar wat wordt de norm voor stikstof? Om één van die

indicatoren te benoemen waar nog erg veel onzekerheid over is. Die vraag stellen we eigenlijk aan het college. Hoe pakt het college dat aan, gezien ook de korte termijn waarmee deze visie moet worden gerealiseerd? Netwerk voor energie en economie. Uitdagingen hierbij zijn waar kamer naartoe qua energievoorzieningen? Komt er kernenergie of niet? Hoe zorgen we voor blijvende groei van de economie? Onze vraag aan GS is: hoe kijkt het GS hier tegenaan? Leefbare steden en dorpen. Uitgangspunt is volgen de startnotitie bouwen binnen stad en dorp. Onze vraag is: verbreed de horizon toch en geeft wat meer ruimte aan met name de woningbouw. De inbreiding in stad en dorp...

De voorzitter: U bent door uw tijd heen.

De heer Steenbergen: Nog vijf zinnen en dan ben ik er. De inbreiding in stad en dorp raakt uitgeput. Het is noodzakelijk dat we jongeren behouden op het platteland. Dan verdienen plannen door jongeren ingebracht om buiten de kern te bouwen, een positieve benadering vanuit de provincie. De urgentie om woningen te bouwen voor jongeren die geboren en getogen zijn op het platteland is extreem hoog. Nu wegkijken zou wel eens de doodsteek kunnen zijn voor de leefbaarheid op het platteland. Planning is zacht uitgedrukt uitdagend. We leven een zeer onzekere toekomst met een demissionair kabinet en er zijn enorm veel onduidelijkheden over de uitgangspunten, op met name het landelijk gebied. Het Rijk, het nieuwe kabinet zal hiervoor knopen moeten doorhakken. Afsluitend: goed verhaal met veel onzekerheden, maar we wachten eerst de reacties van GS af voordat wij ons standpunt bekendmaken. Voorzitter, dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Ik neem aan dat u geen tweede termijn heeft, want die minuut heeft u inmiddels opgesoupeerd.

De heer Steenbergen: Dat beloof ik niet.

De voorzitter: We zullen zien. Nee, maar ik wil echt alle commissieleden echt ertoe oproepen: time het eventjes. Je kunt gewoon voorlezen en timen. Drie minuten zijn gewoon drie minuten. Wat voor de een geldt, geldt voor de ander ook. Dus alstublieft, houdt u zich daaraan. Dat is voor iedereen leuker. Ik geef het woord aan de heer Van den Brand van JA21 voor zijn drie minuten.

De heer Van den Brand: Voorzitter, dank u wel. Mijn allereerste vraag gaat over die indeling. Prima indeling, alleen ik heb één zorg. En dat is dat op deze manier de strijd tussen grond, over de natuur, de agrarische sector en wonen, met name dat aspect wonen, daardoor onderbelicht wordt. Dus ik heb wat zorg dat wonen eigenlijk bij landelijk gebied hoort en/of landelijk gebied ook een beetje bij wonen. Dat is een beetje het probleem waar ik mee zit. Dan de spelregels. Die afspraak is afspraak-spielregel, na zuinig zijn met schaarse ruimte, brede welvaart, sturing op water, bodem en ruimtekwaliteit. Die spelregels, dat is natuurlijk wel interessant. Want hoe ga je daar nu dadelijk mee om in het kader van klimaat en de Klimaatwet en regelgeving? Wat zijn hiervan de consequenties, vraag ik aan GS? Neem de stikstofproblematiek. Je zou kunnen stellen dat je bij de huidige wet geen discussie meer hebt. Ik heb echter het idee dat er een meerderheid in deze Staten is die daar toch anders over denken, inclusief de grootste coalitiepartij. En ik heb vandaag ook al woorden in die strekking gehoord. Dan tot slot in de tabel bij dat stuk. En daar wordt het een beetje onduidelijk. Wat mij is beloofd in het stuk: 2100 een doorkijk, wat holistisch waarschijnlijk, 2050 en 2030. In de tabel vind ik alleen op weg naar 2050 en wat we op dit moment al doen. Dus ik mis nog een aantal dingen en daardoor kan ik niet helemaal meer plaatsen hoe de visie er precies uiteindelijk uit gaat zien. Wel, voorzitter, dat zijn... Oh, wacht, participatie. Een laatste opmerking die ik wilde maken is dat Burgerberaad. We hebben er de vorige keer over gesproken hier in de in de Staten. Krijgt het nou daar een speciaal plekje in? Want die gaat juist over wonen nadenken. Kortom, bij participatie is Burgerberaad daarin meegenomen? Ben ik nu binnen de tijd, voorzitter?

De voorzitter: Jazeker, heel goed, dank u wel. We gaan luisteren naar de heer Bosch van de Partij van de Arbeid en daarna de heer Pormes van LijstPormes. Drie minuten.

De heer Bosch: Dank u wel, voorzitter. Als er iets de afgelopen weken duidelijk is geworden, dan is het wel dat we ook in Drenthe onze ruimtegebruik meer rekening moeten gaan houden met de effecten van klimaatverandering. De gigantische hoeveelheden water die ons watersysteem te verstouwen kreeg, staan in schril contrast met de periodes van langdurige droogte in de zomer. De extremen nemen toe en daar moeten we ook in ons ruimtelijk ordeningsbeleid rekening mee gaan houden. Water en bodem sturend dus, dat is de Partij van de Arbeid uit het hart gegrepen, maar daar hoort meer bij. Wat ons betreft ook een krachtige regie, daar is hij weer, van de overheid. In dit geval voornamelijk de provinciale overheid, om uiteenlopende belangen in het ruimtegebruik in de schaarse ruimte goed in te passen. In de ruimtelijk leidende principes, kan de Partij van de Arbeid zich prima vinden. We staan samen voor grote maatschappelijke opgaven die impact hebben op ons landschap, de natuur en de mogelijkheden om ook de toekomstige generaties in Drenthe te laten wonen, werken en recreëren. Een nieuwe visie op Drenthe die uitgaat van de brede welvaartsgedachte spreekt aan. We werken niet alleen aan waar we de stenen stapelen, onze stroom opwekken of de oogst binnenhalen. We borgen een gezonde fysieke leefomgeving voor alle Drenten. Dat de overheid de regie terug wil halen, juicht de Partij van de Arbeid natuurlijk toe. We kunnen dit soort grote vraagstukken die impact hebben op vrijwel alle aspecten van het leven van onze inwoners, niet overlaten uitsluitend aan de krachten van de markt. Ongeacht je sociale positie, bezit of vermogen, iedereen heeft recht op leefruimte en op een gezonde omgeving. Daarbij komt bij mijn fractie wel de vraag boven of we als provinciale overheid, en ditzelfde geldt ook voor onze gemeenten en andere samenwerkingspartners, over voldoende mensen, middelen en expertise beschikken om deze grote regierol ook echt waar te maken. Ook met het oog op het op ons afkomende ravijnjaar. Daarop graag een reactie van de gedeputeerde. Dan, er wordt gewerkt met toekomstscenario's en vensters, Drenthe draagt bij aan het inzichtelijk maken van de effecten van beleidskeuzes. De verbeeldingskracht van inwoners die wordt aangesproken is essentieel om tot gedragen keuzes in dit huis te komen. Een groot belang dus voor een goed ingericht participatieproces waarin die verbeeldingskracht van onze inwoners, ook de creativiteit van onze jongeren, mevrouw Raat refereert daar al aan, moet worden benut. Kortom, voorzitter, en daarmee rond ik mijn bijdrage af, we hebben met elkaar en onze inwoners een flink traject voor de boeg. Een scherpe planning is daarbij essentieel en we hopen dat vertragingen in andere dossiers, zoals de uitwerking van het DPLG, niet gaat doorwerken op de planning zoals GS voor dit dossier voorstelt. Daarmee kan namelijk de samenhang tussen dossiers verloren gaan. En dat schuurt met de integrale aanpak die de huidige maatschappelijke vraagstukken vragen. Laten we daarom met elkaar de handen aan de schep staan en aan de slag gaan om Drenthe toekomstbestendig de eenentwintigste eeuw in te sturen. En we wensen daarbij alle betrokkenen, ons als PS inclusief, veel visie en verbeeldingskracht. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel, en klaar staat de heer Pormes, LijstPormes en daarna commissielid Faber van de Partij voor de Dieren.

De heer Pormes: Dank u wel, voorzitter. Ik ga afwijken. De vraag die ik mij heb gesteld bij het lezen: in welke Drenthe gaan mijn kleinkinderen wonen? Daar gaat het om. Niet om mij, maar om de toekomstige generatie. Ik wil graag mijn waardering uitspreken voor het voorgestelde Statenvoorstel. Het vormt een samensmelting van alle relevante ingrediënten en legt een stevige basis om van start te gaan met het ontwikkelen van een samenhangende visie op ruimte, water, milieu, natuur, landschap, verkeer en vervoer, infrastructuur en cultureel erfgoed. Toch moeten we erkennen dat dit een uitdagende complexe en lastige opgave is. We kunnen dit niet alleen bewerkstelligen, noch uitsluitend door middel van ambtelijke stukken en informatiebijeenkomsten. Het is juist dat dit proces een andere rol

vraagt van Provinciale Staten. In het ontwikkelingsproces fungeren we voornamelijk als toehoorders, maar laten we niet vergeten dat het vaststellen van de nieuwe Omgevingsvisie een belangrijk en omvangrijk besluit is. Ik ben ervan overtuigd dat de nauwe betrokkenheid van Provinciale Staten in dit proces van cruciaal belang is. We moeten balans vinden tussen onze rol als gekozen volksvertegenwoordigers en onze uiteindelijke rol als beslissers. En daarom kom ik met het voorstel dat... U schrijft zelf dat in samenwerking met de Statengriffie komt u met een aantal informatieve en bijpraatsessies. Ik zou juist willen voorstellen dat Provinciale Staten hun verantwoordelijkheid zelf ter hand neemt en komt met eigen bijeenkomsten, expertmeetings of hoorzittingen van deskundigen. Dat is één. En desnoods kom ik bij over twee weken met een motie hierover. Het tweede, en dank nog een keer de inbreng van de Jongerenraad, vraag ik het college om het initiatief te nemen, desnoods met ProDemos om een onderwijsproject in te zetten met dit als hoofdthema. Mocht dat niet het geval zijn, dan zal ik kijken of ik over twee weken daarover een motie kan indienen. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. De volgende spreker is commissielid Faber van de Partij voor de Dieren en daarna de heer Brinkhorst van D66.

Commissielid Faber: Voorzitter, de Partij voor de Dieren juicht een langeretermijnvisie toe. Wat betreft de nieuwe Omgevingsvisie en vraagt zich het volgende af: waar staan we wat betreft de leefomgeving? Wat komt er op ons af en wat is er nodig? En wat kan PS GS doen? Te beginnen met waar we staan. Wij zijn de afgelopen jaren steeds verder verarmd. Niet qua BBB, maar we zijn wel verarmd wat betreft biodiversiteit, insecten, weidevogels. Stikstofuitstoot blijft onverminderd hoog. De luchtkwaliteit is nog altijd verre van gezond. De waterkwaliteitsdoelen gaan we vrijwel nergens halen. Klimaat, de toenemende droogte wordt afgewisseld met buitensporige regenval. Mensen, dieren en drinkwater worden nog steeds blootgesteld aan gevaarlijke chemicaliën en landbouwgif. De klimaatopwarming beperkt houden tot anderhalve graad lijken we in de verste verte niet te halen. De kwaliteit van voedingsmiddelen is eerder ziekmakend dan gezondheidsbevorderend. En we bungelen onderaan de lijst voor het opwekken van duurzame energie. En wat komt er op ons af? De opwarming van de aarde van misschien wel drie tot misschien wel vijf graden. Dat betekent ongekende droogte, ongekende wateroverlast, het uitsterven van diersoorten, verlies van de natuur, toenemende sterfte door hittegolven en stijgende zeespiegel, en een toename van migratie. Dus als je echt een duurzame toekomst wil voor de volgende generaties, dan zijn de juiste randvoorwaarden voor een leefbaar Drenthe hard nodig. Dan moet je keuzes maken. Voldoende ruimte voor mensen om gezond te wonen komt niet vanzelf. Voldoende gezonde natuur en een duurzame landbouw vraagt harde keuzes en een breuk met het beleid van de afgelopen decennia. Dan moet je serieus het bestaande klimaatbeleid uitvoeren. De mensen, de dieren en de natuur de bescherming bieden die ze verdienen. Kappen met die idiote hoeveelheid dieren in de bio-industrie, kappen met veel vliegen. Stoppen met het grondwaterpeil blijven verlagen en stoppen met het drinkwater blijven vervuilen en dus stoppen met landbouwgif en industrieel gif. Niet meer accepteren dat er elk jaar meer plastics in de natuur komen. En wat kan PS GS doen? Tja, we zullen het zien. De Partij voor de Dieren zal erop blijven hameren dat de vereiste uitgangspunten voor de nieuwe Omgevingsvisie eerst gehaald dienen te worden om te komen tot een toekomstbestendige omgeving. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Een vraag van de heer Brandsema, als u nog eventjes terug wilt, van de ChristenUnie. Gaat uw graag.

De heer Brandsema: Ja. Dank, voorzitter. Toch even een vraag. In het vorige agendapunt gaf de Partij voor de Dieren aan dat landbouwgrond onder andere nodig was voor natuur, maar ook voor woningbouw. Hier zegt u het niet zo expliciet, maar gaat natuurlijk ook wel over dat mensen goed moeten wonen. Maar mijn fractie is wel even benieuwd, ook uitgaande van de uitgangspunten die het college

stelt in dit stuk. Is de Partij voor de Dieren primair voor uitbreiden, als het om woningbouw gaat, of om inbreiding? Dus binnen de bebouwde kom, om het maar even plat te zeggen.

Commissielid Faber: Eigenlijk, als het kan natuurlijk, dat is altijd makkelijk gezegd, voor allebei. Het liefst de mogelijkheden aanpakken die er op dit moment zijn. En dan is vooral binnen de dorpskern of aan de rand van de dorpskern het beste.

De voorzitter: De heer Brandsema.

De heer Brandsema: Voorzitter, want het makkelijkste is gewoon een lap grond. Dat is altijd de goedkoopste, maar misschien niet het beste. Maar ik ben dus wel benieuwd of de Partij voor de Dieren hier eigenlijk zegt: prima om de breedte in te gaan, het groen in te gaan, waardoor ook die schaarse ruimte die er al is nog meer onder druk komt te staan. Of zou het juist beter zijn om te kijken voor inbreiding? Rapporten als Ruimte Zat in de Stad laten ook zien dat er echt nog voldoende potentie zit binnen steden en dorpen. Is dat niet primair waar de focus op moet liggen, in plaats van al vrij snel te gaan zeggen: ga maar lekker de ruimte in, het groen in?

De voorzitter: Commissielid Faber.

Commissielid Faber: Dat is wel wat we primair vinden, dat klopt.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Vorenkamp, PVV heeft ook een vraag.

De heer Vorenkamp: Dank u, voorzitter. Wat een verschrikkelijk rampscenario wordt er geschilderd hier door de partij voor de Dieren, voorzitter. Alles is de afgelopen jaren, ik neem aan tientallen, misschien wel honderden jaren, verkeerd gegaan. Je zou haast niet begrijpen dat u nog in Nederland woont, want ik weet ergens een plek op de wereld waar je dus helemaal natuurinclusief kunt werken, leven en wonen, helemaal in de natuur. Dat is dan natuurlijk Zuid-Afrika. De San. Zuidwest-Afrika, sorry. De San leven zo. Zou dat dan niet een betere plaats zijn voor alle aannames van de Partij voor de Dieren?

De voorzitter: Commissielid Faber.

Commissielid Faber: Ja, dat zou kunnen, maar dan moeten we wel weer vliegen, en dat is juist wat we niet willen. [gelach]

De voorzitter: De heer Vorenkamp.

De heer Vorenkamp: Dat is niet correct, want er is een landbrug tussen Afrika en Europa. Dus je kunt via de landbrug, kunt u daar naartoe.

De voorzitter: Commissielid Faber.

Commissielid Faber: Bedankt voor de suggestie, maar ik ga nog liever roeien, denk ik dan.

De voorzitter: Dank u wel. Ik denk dat dat het einde van uw betoog was. Hartelijk danken we gaan luisteren naar de heer Brinkhorst van D66 en daarna de heer Bolumba van GroenLinks.

De heer Brinkhorst: Dank u wel, voorzitter. Wij zijn door de gedeputeerde en de ambtenaren zeer zorgvuldig meegenomen naar deze nieuwe Omgevingsvisie. Ik heb de placemat nog in mijn tas en

dan zie je hoe ontzettend complex dit geheel is. En wij denken natuurlijk graag kritisch mee en hebben nog wat aanvullingen op deze startnotitie. Over de leidende principes zijn er vragen en we hebben twee aanvullingen. Voor D66 is het ruimtelijk principe water en bodem sturend een topprioriteit. Dit mag van ons wel een prominentere plaats in de notitie krijgen. Dit is in de ogen van D66 een fundament waarop we immers bouwen. Tweede aanvulling is dat het woord 'zuinig ruimtegebruik' wordt gebruikt en dit geeft naar onze mening een verkeerd beeld. Alsof het niet te veel geld mag kosten. Het opwaarderen van onze ruimtelijke omgeving moet natuurlijk niet alleen vanuit een economisch perspectief worden bekeken. Waar wij het vanmorgen al hadden over een natuur denken, kun je natuurlijk ook vastlopen in het economisch denken. Natuurinclusief denken, circulariteit, inbreiden, we hadden het er net al over, boven uitbreiden van zowel woningbouw als bedrijventerreinen horen daarbij. En tegelijkertijd kan niet alles en ook niet overal. Wij zien ook graag dat sierteelt weer plaats gaat maken voor voedselteelt. Als suggestie geven wij in plaats van het woord 'zuinig ruimtegebruik' mee, dat misschien iets langer is, 'optimaal ruimtegebruik passend binnen de omgeving'. Misschien past het dus. Participatie, er zijn meerdere partijen die daarover hebben gesproken. Daarin willen wij graag verwijzen naar de visie van het college van de Rijksadviseurs van december 2018. Door Corona heeft deze visie, geheten Panorama Nederland, geen vervolg gekregen als Panorama van Drenthe. Dit zou nu een uitstekende inspiratiebron kunnen zijn in de participatie en communicatie en ook voor onze jongeren. En wij hopen dat de gedeputeerde in haar beantwoording kan aangeven of ze hier gebruik van wil maken. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Hartelijk dank. Het woord is aan de heer Bolumba van GroenLinks. Daarna mevrouw Martens-Schuitema van de VVD.

De heer Bolumba: Dank u wel, voorzitter. Allereerst wil ik mevrouw Raat bedanken voor haar bijdrage over jongerenparticipatie. GroenLinks neemt, zoals jullie vandaag al eigenlijk al de maanden hiervoor best wel vaak hebben kunnen zien en horen, jongerenparticipatie erg serieus en we hopen dat goed voorbeeld goed doet volgen. In de startnotitie en de NOVEX brief werd veel gesproken over vraagstukken waar we nog geen antwoord op hebben. En terwijl ik dat stuk las, kreeg ik bijna jeuk aan mijn handen. Op deze vragen moeten toch wel antwoorden zijn, dacht ik bij mezelf. En was er nou maar een groene en een linkse partij met toffe plannen om precies die vragen te beantwoorden. En dan zou het college nog een heel eind kunnen komen in de uitdagingen waar we voor staan. Je moet dus denken in oplossingen en dat is precies wat we vandaag komen doen. Eén van de grootste vragen binnen dit stuk is: hoe gaan we om met de gevolgen van klimaatverandering? Overal ter wereld hebben we te maken met de gevolgen van klimaatverandering. We zien steeds extremere weersomstandigheden die voor steeds meer schade zorgen bij mens, dier en natuur. Ook in Nederland. Denk bijvoorbeeld aan die dam die is doorgebroken in Maastricht. En ook in het hoge noorden ontkomen wij niet aan klimaatverandering. Steeds zwaardere regenval betekent dat we gewoon water beter moeten opslaan en afvoeren. En hitte en droogte vormen een gevaar voor onze akkers en natuurgebieden. Dus daarom moeten we een aantal dingen doen. Allereerst moeten we het stimuleren van regionale en gemeentelijke klimaatadaptatieplannen waar dat wenselijk is, zodat we weten wat we moeten doen, waar we dat moeten doen. We moeten er ook voor zorgen dat onze steden en dorpskernen groener worden, door het planten van bomen en andere planten, om de steden en dorpskernen te vergroenen en te verkoelen. En ook niet onbelangrijk: versieren. We moeten ook onze nieuwbouw gaan aanpassen op het klimaat. Want als we werken met duurzame materialen die hittebestendig zijn en tegelijkertijd ook goed isoleren, kunnen we ervoor zorgen dat we toekomstige kosten besparen doordat we huizen bouwen die heel lang meegaan en ook direct goed zijn voor de portemonnee. Verder zijn we erg blij om te zien dat GS voornemens is om zich te houden aan nationale en internationale afspraken. En niet alleen bij afspraken over klimaatbeleid, maar ook als het gaat over ambities en akkoorden rondom energie, natuur en wonen. Tijdens het lezen moest ik ook denken aan de vraag hoe we ervoor zorgen

dat ons landschap aantrekkelijk blijft. En hoewel GroenLinks altijd veel ideeën heeft over dit onderwerp, wil ik het graag toch nog een keer hebben over het gebruik van landbouwgif. Want ook daar hebben we het eerder vandaag nog over gehad. Want als er iets is dat er in ons landschap is dat het onaantrekkelijk maakt, is dat het wel. Het aanzicht van dorre, gele velden is ronduit bedroevend en wat ons betreft compleet onnodig. Maar het uitzicht is niet het grootste probleem. Was dat maar zo. Het grootste probleem is dat er veel te weinig gebeurt om de gezondheid van onze inwoners te beschermen. En helaas lijkt het college daar nog niet genoeg aan te doen. Er wordt in de brief alleen maar gevraagd om een actievere houding van het Rijk en vervolgens houdt het daarmee beetje op. GroenLinks vindt dat dat anders moet. Kunnen we echt niks doen, of willen we niks doen?

De voorzitter: Kunt afronden?

De heer Bolumba: Zeker, voorzitter, ik ben er bijna. Kunnen we echt niks doen of willen we niks doen? Brede welvaart is een hoofdthema van het college en vrij recent hebben we het daar ook nog over gehad. En gelet op het kopje van bodem en water sturend, moeten we ook zorgen dat de schadelijke middelen, de uitspoeling daarvan voorkomen. GroenLinks wil graag dat er wat aan gebeurt en dat het college na het debat van vandaag echt in beweging komt om dat te regelen, en dan heb je onze steun daarvoor. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Eén moment, de heer Van den Brand van JA21, één moment. Nee, geen probleem.

De heer Van den Brand: Ja, nog even wat extra tijd.

De voorzitter: Precies.

De heer Bolumba: Altijd welkom, dank u wel.

De heer Van den Brand: Voorzitter, ik worstel nog steeds met die vraag, dat werd namelijk in de voorgaande betogen ook al genoemd. Dat inbreiden. En dan hoor ik hier GroenLinks terecht zeggen: ja, maar we hebben vanwege klimaatadaptie ook groene wijken nodig, bomen en groen. En de vraag aan GroenLinks is: hoe kijken zij dan aan tegen dat inbreiden? Want hoe je het zo bekijkt, je kan misschien wel hier en daar eens een keer een oud gebouw slopen en daar wat meer woningen kwijt. Maar inbreiden is meer dan dat. Het gaat ten koste van groen, wellicht. Hoe kijkt GroenLinks daartegenaan?

De voorzitter: De heer Bolumba.

De heer Bolumba: Dank u wel, voorzitter. Ik vind het echt een goede vraag die wordt gesteld. Als GroenLinks zijn we natuurlijk ook voorstander van inbreiden, want we zien ook gewoon bijvoorbeeld in mijn eigen Assen, waar ik natuurlijk woon, zien we dat er heel veel leegstand is. En ik denk dan bij mijzelf, wat nou, als we ervoor gaan zorgen dat we die huizen weer opnieuw gaan benutten? Dat we ze klaarmaken voor de toekomst? En dat we op die manier ervoor zorgen dat onze steden, en misschien als we dat op andere plekken doen, gewoon groener worden. Er was nog een deel van uw vraag, maar die ben ik even kwijt, moet ik heel eerlijk zeggen. Maar wat ons betreft lijkt het ons een heel goed plan om ervoor te zorgen dat bestaande huizen die er nu al zijn, om die nog groener te maken.

De voorzitter: De heer Van den Brand helpt u even met het tweede deel van zijn vraag.

De heer Van den Brand: Ja, want de ruimtelijk ordenaar ziet dat anders hoor, die ziet bestaande huizen niet opknappen als inbreiden. Bij inbreiden denkt men gewoon: die wijken kunnen wel wat compacter. Dat kan gewoon per vierkante meter of per hectare, gewoon kunnen daar meer woningen komen. En mijn vraag had betrekking op het feit dat dat altijd ten koste gaat van het oorspronkelijke wijkplan en dat je dus groen kwijtraakt. En daar had je een betoog op, wat mij erg aansprak. Van: goed, je moet zorgen dat er bomen zijn en groen in de wijken vanwege klimaatadaptie.

De voorzitter: De heer Bolumba.

De heer Bolumba: Ja, maar dan denk ik ook dat we het daar op zich ook op eens zijn. Kijk, groen dat we verliezen moeten we wat ons betreft gewoon zo snel mogelijk weer compenseren en gewoon extra maken. Dat is natuurlijk ook gewoon iets waar wij ons de komende jaren mee bezig zullen moeten houden. We moeten gewoon meer groen hebben. Want meer groen is meer beter.

De voorzitter: Dank u wel, we gaan... Dat was het. We gaan luisteren naar mevrouw Martens-Schuijtema van de VVD en daarna de heer Van Dekken van het CDA.

Mevrouw Martens: Dank, voorzitter. Als fractie zijn we verheugd dat wij deze bestuursperiode de kans hebben om met elkaar gezamenlijk na te denken over en richting te geven aan de toekomst van Drenthe. De Omgevingsvisie van Drenthe is het beleidsmiddel dat ons met elkaar doet uitdagen echte keuzes te maken voor een toekomstbestendige de provincie. Allereerst willen we waardering uitspreken voor het proactief handelen van GS in het traject tot nu toe. De aftrap in september jongstleden met het symposium Horizon van Drenthe en nu voorliggend een startnotitie, waardoor we als Staten tijdig wensen en bedenkingen kunnen meegeven. Voorliggend Statenvoorstel behelst zich tot de vraag of wij ons als fractie kunnen vinden in de spelregels en uitgangspunten zoals opgenomen in de startnotitie. Het is een gedegen startnotitie, maar we willen de kans natuurlijk niet onbenut laten om alvast wat VVD richting mee te geven. Eén: voer uitnodigend ruimtelijk ontwikkelingsbeleid. Niet teveel dichttimmeren en voorschrijven, maar durf ruimte te geven. De ambitie is hoog op het behouden en versterken van de hoeveelheid ruimtelijke kwaliteit die onze provincie heeft, zo valt al op te maken uit de startnotitie. Begrijpelijk, want het is deze grote hoeveelheid aan cultuurhistorie en bijzondere landschappen dat onze provincie zo bijzonder maakt. Echter, dit staat ook meteen op gespannen voet met de ruimtelijke ontwikkeling. Alles behouden met zo'n scala aan grote ruimtelijke opgaven, met allemaal inherent eveneens een grote ruimteclaim, is niet realistisch. En dat maakt dat de Omgevingsvisie het ideale instrument is om afweging en richting te geven aan de verdeling. En, voorzitter, schot voor de boeg. In de optiek van onze fractie moet er in deze balans voldoende ruimte zijn en blijven voor ontwikkeling. Twee: wat in onze optiek nog ontbreekt, is een vooruitkijken en planning voor het traject na vaststelling. Hoe gaan we de opgestelde doelen en ambities bereiken en hoe monitoren we tussentijds of we op koers liggen? In de startnotitie lopen alle ambtelijke plannings slechts tot 2026, jaar van vaststelling. Maar een visie krijgt pas kracht als het wordt omgezet tot resultaten en uitvoering. Anders blijft het straks slechts bij een inspiratiedocument voor de toekomst. En dat zou geen recht doen aan de verwachting die met participatie wordt gewekt en de grote hoeveelheid financiële middelen die worden ingezet op dit traject. We vernemen graag of de gedeputeerde dit met ons eens is en aanvullend daarop, of er al ideeën zijn om het werken aan deze ambities goed te borgen. Drie: in de startnotitie wordt uitgegaan van een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor Drenthe in het kader van de samenwerking met medeoverheden. Het belang van deze samenwerking onderschrijven wij met klem. Elk gebied binnen onze provincie heeft namelijk zijn eigen specifieke belangen en identiteit. Belangrijk is dan ook dat onze gemeenten en overige stakeholders de ruimte krijgen hun specifieke belangen goed en tijdig in te brengen. Het woord 'tijdig' belichten we hier nadrukkelijk, want iets wat wij nog regelmatig horen van uit gemeenteraadsleden en bestuurders, is dat gemeenten vaak vrij laat pas de ruimte krijgen om inbreng te leveren op de provinciale beleidstrajecten. Met krappe deadlines en

nagenoeg geen ruimte meer voor gedegen inbreng tot gevolg. Dat er nu geen gemeentelijke brieven liggen, is bijvoorbeeld een mooi voorbeeld. Nou ja, mooi mag ik het eigenlijk niet noemen. Een uitvoerings- en communicatieplanning zoals voorgesteld in het stuk, is een goede start. Maar wordt deze ook op haalbaarheid neergelegd bij de medeoverheden en stakeholders, is onze vraag aan de gedeputeerde. Tot slot, voorzitter, we hebben door deze goede startnotitie veel vertrouwen in het proces en zien uit naar de conceptscenari's en verbeeldingen van Drenthe in 2050. Schot voor de boeg. Als fractie hopen wij hierin een levendige provincie te herkennen met veel ruimte voor ontwikkeling en woongenot.

De voorzitter: Dank u wel. Het woord is aan de heer Van Dekken van het CDA, daarna de heer Brandsema van de ChristenUnie.

De heer Van Dekken: Voorzitter, dank u wel. Voorzitter, we leven in een klein land met schaarse ruimte her en der. Vooral in het westen is dat ruimteprobleem evident. Maar ook in Drenthe en in het noorden moeten wij heel bewust omgaan met onze omgeving. Het woord 'bestemmingsplan' is bijvoorbeeld een echt typisch Nederlands woord. En in sommige gemeenten is inmiddels wel duidelijk geworden dat je met alleen tegen roepen, je de komst van bijvoorbeeld grote windmolens niet tegen kunt houden. Nee, voorzitter, je zult een constructief aanbod moeten doen om je leefomgeving te brengen naar een haalbaar perspectief. Een integraal perspectief dat rekening houdt met bodem, water, lucht en mensen en vooral ook alle juridische uitspraken die daaromheen of bij staan. Je kunt helemaal losgaan op dit onderwerp, maar ik ga toch een paar dingen belichten. In het vorige onderwerp, we hebben zojuist al stilgestaan bij de noodzakelijke samenwerking in Noord-Nederland. Die is ook van belang om te komen tot andere vormen van energievoorziening dan alleen fossiel. Denk bijvoorbeeld aan kernenergie, waarvoor ook Groningen een hele goede infrastructuur heeft. En dat is geen discussie van gooi het maar over een provinciegrens. Nee, juist een voorbeeld van eendrachtige samenwerking in Noord-Nederland en mijn collega Kreuze was daar vorig jaar ook al helder over. Ook in de doorontwikkeling rondom wonen betekent dat dat we werk moeten maken van nog meer woningen dan alleen in onze ambitie is uitgesproken. Meer tempo en meer daadkracht. Dus elk dorp of stad een straat of woonlaag erbij, met daarbij de vraag aan jonge inwoners of alle inwoners, waar die straat dan zou kunnen komen. En een haalbaarheidsonderzoek is samenwerking met gemeenten om dat te realiseren. Wij hebben daar in de vorige Staten ook bij motie toe opgeroepen. En ik kijk toch even in de richting van de collega's van de VVD, want ik vond dat mijn collega Kees Vianen daar zojuist wel een mooi punt had. Ook wij hebben het beeld dat een klimaattoets en verder gaande juridisering daar soms toe in de weg staat. Dus ook op dat punt zouden we graag een reactie willen vanuit college. Klopt dat? En dan landbouw en oplossingsrichtingen in verhouding tot natuur en andere grond. Dat blijft een belangrijk onderwerp, ook voor ons. Ook de inpassing van nieuwe fabrieken rondom bijvoorbeeld duurzaam vliegen. Dan moet je toch echt denken aan die waterstofontwikkeling zoals we die nu in Eelde zien. Ik weet dat de collega's Hilgenga en Zuur daar beiden op hun eigen onderwerp volop betrokken zullen blijven. Voorzitter, kort en goed, ook nu vandaag wil ik weer zeggen: wat een prima instrument om dit vanuit de startnotitie te brengen naar focuspunten in het dynamisch houden van onze Omgevingsvisie. En wij realiseren ons dat als wij bijstelling willen plegen, dat we dat bijvoorbeeld via de provinciale omgevingsverordening zouden moeten kunnen doen. En dan zit mijn tijd er net op.

De voorzitter: Fantastisch, hartelijk dank. Graag naar voren de heer Brandsema, ChristenUnie, daarna mevrouw Dijkers van de SP.

De heer Brandsema: Een confessioneel onderonsje, voorzitter. Dank u wel. Voorzitter, als provincie staan we voor grote opgaven en dat is in het vorige agendapunt ook al aan de orde geweest. De Omgevingsvisie biedt kansen om daar invulling aan te geven. En tegelijk ziet de ChristenUnie de Omge-

vingvisie als middel om een vergezicht van onze provincie te schetsen, waarbij we de kracht en kwaliteiten van Drenthe borgen en verder verstevigen. De voorgestelde leidende principes bieden daar wat de ChristenUnie betreft de juiste aanknopingspunten voor. In Drenthe is het goed wonen, omdat we bruisende steden zijn, ook vlak over de provinciegrens, vitale dorpen en prachtige natuur waar nog echte rust en ontspanning te vinden is. Om dit te behouden en verder te versterken moeten we zuinig zijn met onze schaarse ruimte. En als het bijvoorbeeld om wonen gaat, dan moeten we primair focussen op inbreiden. Onze steden bieden daar ruimte voor en ook in dorpen kan daar ruimte voor zijn. Niet zomaar overal een straatje erbij, maar pluksgewijs, contextbewust en met kwaliteit. Drenthe is een oerprovincie waar je eenvoudig duizenden jaren terug in de tijd kunt en tussen eeuwenoude karrensporen kunt wandelen. En tegelijkertijd biedt Drenthe ruimte voor een bloeiende economie en werkgelegenheid, die beide bijdragen aan een goede, brede welvaart. Daarbij moeten we ook oog hebben voor verschillen die er zijn. In Zuidoost-Drenthe bijvoorbeeld, staat die brede welvaart meer onder druk dan in Noord-Drenthe. En voor die verschillen moet oog zijn en rekening mee worden gehouden bij de te maken keuzes. Voorzitter, mijn fractie vindt het belangrijk dat de Omgevingsvisie breedgedragen wordt. En even specifiek met betrekking tot de gemeenten: we verwachten dat de 12 Drentse gemeenten voldoende mogelijkheden krijgen om een inbreng te leveren, niet alleen ambtelijk maar vooral ook bestuurlijk. En in algemene zin hebben we vertrouwen in de participatie-uitgangspunten zoals deze worden voorgesteld. Er wordt gekoerst op vaststelling van de visie halverwege 2026 en dat is pas over tweeënehalf jaar. Dat is een lange tijd en mijn fractie weet niet of het sneller kan, maar we zouden toch graag nog wat meer kleuring van de gedeputeerde horen over waarom die tweeënehalf jaar nodig is. Ondanks prettig leesbare, grove planning die we ook in het stuk hebben kunnen lezen. Tot zover, voorzitter, dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Het woord is aan mevrouw Dijkers van de SP, daarna mevrouw Kramer van Volt.

Mevrouw Dijkers: Dank u wel, voorzitter. Ik dacht dat ik de laatste was, dus ik had al bedacht: er is ontzettend veel al gezegd en heel veel waar wij ons als SP in kunnen vinden. Ik ga niet alles herhalen, en ik maak een soort afronding. Hou me toch maar even hierbij een beetje de procesaanpak om te komen tot de door de Omgevingswet vereiste nieuwe Omgevingsvisie, stelden we in 2023, februari 2023 vast. En met deze startnotitie gaan we nu als Staten besluiten tot het begin van het traject. Een traject dat in de periode van 2023 tot 2027 moet leiden tot deze nieuwe Omgevingsvisie. Een strategische, integrale visie dus voor de lange termijn. Nu moeten we dus vaststellen of we de spelregels voor de inhoud, het proces en de uitgangspunten voor participatie oké vinden. De veelheid van onderwerpen die bij elkaar gebracht moeten worden, maakt het moeilijk om op dit moment op dit toch wel abstracte niveau op onderdelen in te gaan. Dat kan en dat hebben heleboel collega's ook gedaan. Als we het hebben over woningbouw, inbreiding, uitbreiding, volgens mij komt dat nog uitgebreid weer terug via andere documenten, Statenstukken en dan kunnen we daar op inhoud verder op ingaan. Wat mij wel opvalt is dat de grote dreigingen van klimaatverandering en de daaraan gekoppelde mogelijke gevolgen wat ons betreft niet expliciet genoeg benoemd worden in de inleiding. Het lijkt mij van realiteitszin getuigen wanneer dit mee in die visie benoemd wordt. En dan de monitoring. De monitoring die moet vorm gegeven worden met helder geformuleerde uitgangspunten over voortgang en einddoelen. Zodat als we daar dan op kunnen ingaan, we niet voortdurend op zoek moeten naar de onderliggende afspraken. Daar wou ik echt met klem naar vragen. Verder is de SP tevreden met het feit dat er voor een heel breed draagvlak gekozen wordt, gezien de grote uitdaging waar we voor staan, is dat een must. We zijn ook erg benieuwd naar de communicatie- en participatiekalender, de praktische uitvoering moet de voornemens uiteindelijk waar gaan maken. Conclusie: we kunnen op dit moment instemmen met de uitgangspunten en de leidende principes zoals ze opgenomen zijn in deze startnotitie.

De voorzitter: Dank u wel, ik kijk naar de klok. Dit was eigenlijk het moment dat in het draaiboek stond dat de vergadering afgelopen zou moeten zijn, maar het is niet het geval. Want wij gaan luisteren naar mevrouw Kramer van Volt en daarna de heer Vorenkamp van de PVV.

Mevrouw Kramer: Wel mooi dat ik dan nog een stuk mag doen, voor na die tijd dat u gedacht naar huis te kunnen gaan. Luister nog even mee. Dank u wel, voorzitter. Helder stuk ligt voor ons. Dank jullie wel allemaal voor het werk wat is geleverd. Vanuit Volt zijn we akkoord met de drie perspectieven die worden genoemd: landbouw en natuur, ordenende netwerken voor circulaire economie en de leefbare steden en regio's. Ik heb het eerder gehoord vandaag, ook bij D66 dat water en bodem sturend topprioriteit zou moeten zijn. Dat is ook voor Volt het geval. Evenals de implementatie van de energiemix waarbij ook de netcongestie moet worden opgelost. En dat thema water, dan heb ik één vraag over, want het baart me dan toch zorgen dat de Kaderrichtlijn Water pas in de bijlage en dan ook nog een keer onder het kopje vragenstukken richting 2050 terugkomt. Ik constateer daarmee dat het vertrekpunt voor GS niet zo belangrijk is en ik hoop dat ik daar ongelijk in heb. Aan de gedeputeerde de vraag of dat klopt. Het onderdeel participatie. Daar is gelukkig heel veel aandacht voor met de hele omgeving, de medeoverheden maatschappelijke organisaties, inwoners en gelukkig ook jongeren, met een paar hele mooie suggesties. En dat is belangrijk en waardevol voor een goed proces en een goed resultaat. Wat wij ons vanuit Volt dan afvragen is of we hier bij ons ook richten op de stakeholders buiten onze landsgrens En daarmee doel ik natuurlijk op onze Duitse oosterburen. Er zijn uitdagingen die zich niets van grenzen aantrekken. Er bestaan grensoverschrijdende bestuurlijke, maar ook ambtelijke overlegstructuren, die benut kunnen worden bij de aanpak van de uitdagingen die zich dus niet van die grens aantrekken, zoals water, wolf en stikstof. Hoe kijkt de gedeputeerde aan tegen het benutten van die bestaande grensoverschrijdende netwerken? Ik sluit af door te zeggen dat Volt uitkijkt naar het proces de komende jaren en wil iedereen succes wensen in dit proces.

De voorzitter: Dank u wel, de heer Vorenkamp van de PVV, en dan tenslotte mevrouw Niessink van Forum voor Democratie.

De heer Vorenkamp: Voorzitter, dank u wel. Het gaat er hier om op basis van integrale afwegingen nieuwe doelstellingen te formuleren waar nodig voor de ruimtelijke indeling en ruimtelijke prioriteiten van Drenthe. En dit vooral door Drenthe, de inwoners, de organisaties, stakeholders worden ze wel genoemd. En daarbij wil ik uitdrukkelijk ook de grondeigenaren noemen. Die horen ook in dit proces meegenomen te worden. PS heeft volgens dit document alleen de rol als waarnemer en het nemen van de definitieve eindbeslissing. Oké, tot zover. Ook meer aandacht, en daar heb ik ook een compliment voor over, we zijn zuinig met complimenten, dat weet u. Maar ik heb zeker een compliment over voor alles wat er gebeurt op het gebied van informeren van Drenthe over wat er staat te gebeuren en wat er gebeurt. Wij willen vooral dat de consequenties van alle wijzigingen in de nieuwe Omgevingsvisie van alles wat toegevoegd wordt of gewijzigd wordt, goed in beeld gebracht wordt voor onze inwoners. Dat is namelijk in het verleden te weinig gedaan bij de revisies ervan. Ik ben in ieder geval betrokken geweest bij één opstelling van een nieuwe Omgevingsvisie en ik heb in ieder geval meerdere visies van de Omgevingsvisie meegemaakt. Het informeren van Drenthe, daar heb ik dus heftig klachten over gehad in het verleden. Oudere Statenleden die hier langer zitten, die hebben daar wel kennis van. Verder, een vraag en opmerking. In het verleden werd de Omgevingsvisie niet direct binnen de Omgevingsvisie of en ook niet binnen het proces gekoppeld aan het concrete beleidsdoelen en middelen, budgetten. Dat zou nu volgens deze startnotitie wel dienen te gaan gebeuren? Vraagteken. Is dat niet vreemd? Gaan we meteen programma's opstellen? Ja, voor 2050 en voor 2021. Oh nee, 2100 zelfs. Sorry. Dat is dus wel een vreemde vraag voor mij. Ik vind het bevreemdend. Verder wel zorgen over een aantal uitspraken die reeds weer vooraf in dit document gedaan worden. Afspraak is afspraak, bijvoorbeeld over het Klimaatakkoord. Sommige partijen, zoals de PvdA, die zeggen zelfs: er

moet meer rekening gehouden worden met het Klimaatakkoord. Om dat op te nemen in zo'n document dat eigenlijk alleen het proces hoort te beschrijven, vind ik heel vreemd. Er staat bijvoorbeeld in dat...

De voorzitter: Eén moment, u heeft vanzelfsprekend een vraag van de heer Bosch van de Partij van de Arbeid.

De heer Bosch: Ik heb even heel snel teruggekeken in mijn betoog. Ik zou de heer Vorenkamp toch willen vragen om nog eens even goed na te luisteren achteraf. Volgens mij heb ik dat helemaal niet genoemd. Dus ik ben wel even benieuwd waar u dit nu ineens vandaan haalt.

De voorzitter: De heer Vorenkamp.

De heer Vorenkamp: Dank u wel, voorzitter. Ik heb dit genoteerd in mijn notities en ik verzoek de heer Bosch dan ook om zijn eigen woorden dus na te kijken in de videonotulen. Dank u wel.

De voorzitter: Voordat het een welles-nietes wordt, maar gaat uw gang de heer Bosch.

De heer Bosch: Goed, laat ik het erbij houden, voorzitter, dat de heer Vorenkamp kan opschrijven wat hij wil, maar ik ga volgens mij over mijn eigen woorden. Daar wil ik het dan even bij laten.

De voorzitter: Precies, waarvan akte. De heer Vorenkamp, u heeft nog 20 seconden. Gaat uw gang.

De heer Vorenkamp: Voorzitter, ik dank de heer Bosch dat hij dus in ieder geval een zekere mate van terug... Dat hij zich wat dat betreft terughoudender opstelt. Dank u. De laatste regel. Er staat bijvoorbeeld verder in dit document dat er ruimte moet komen voor beekdalen en ruimte voor wateropvang. Dat dit een onderwerp is, oké. Ik geef dit even als voorbeeld. Dat het een onderwerp is, oké, maar laat er ruimte zijn binnen dit document om te evalueren waar en hoe en hoeveel en in welke mate. Er worden dus allerlei stellingnames opgeschreven waar? wij dus... Wij vinden dat dat er niet in hoort. Dit is een procesdocument, niet een document waarin allerlei uitgangspunten aldus vastgesteld worden.

De voorzitter: De heer Vorenkamp, als dit één regel is, ... dan ben ik Mickey Mouse. Ik snap er helemaal niets meer van. Wilt u afronden? Eén zin.

De heer Vorenkamp: Eén zin. Er staat dus alweer behoorlijk wat richtinggevende, sturende tekst in deze startnotitie, en die zou onze fractie op zijn minst eruit willen hebben of op zijn minst wat afgezaakt willen zien.

De voorzitter: Dank u wel, dat was het. En dan gaan we luisteren naar mevrouw Niessink van Forum voor Democratie, als laatste van deze rij. Gaat uw gang.

Mevrouw Niessink: Dank u wel, voorzitter. Waar is het begin en waar is het eind van de Omgevingsvisie? We ontwikkelen misschien wel scenario's voor 2050 of 2100. Wat ons betreft is dat onrealistisch. Er is in de huidige tijd sprake van continue verandering. Er heerst veel onrust in de wereld en vooral veel verschuiving in het politieke landschap. We lezen in dit stuk dat een uitgangspunt voor het uitwerken van toekomstscenario's is dat we niet terugkeren op gemaakt afspraken. Deze afspraken zijn achterhaald zodra er een andere politieke wind waait, zoals we nu ook zien in Europa. Het is dus noodzakelijk om de mogelijkheid te hebben om de Omgevingsvisie te allen tijde te kunnen bijsturen bij nieuwe ontwikkelingen. We zouden het vandaag hebben over het opstellen van het proces, maar dit stuk staat bol van ideologische kaders. Het begint al met de keuzes die gemaakt zouden moeten worden. Hoe

gaan we om met de gevolgen van klimaatverandering? De transitie naar duurzame energie. Welke inrichting van het landelijk gebied willen we? En de internationale doelen voor natuur, et cetera, et cetera. Dit zijn bekende doelstellingen die rechtstreeks te herleiden zijn naar de agenda 2030. Helaas zit deze startnotitie vol tegenstrijdigheden. Aan de ene kant zouden wij, de Staten, de spelregels voorafgaand aan het proces vaststellen en de inhoudelijke behandeling zou in Q4 plaatsvinden. Maar aan de andere kant wordt er gesteld dat we al aan allerlei afspraken vastzitten. Als al deze afspraken leidend zijn voor de Omgevingsvisie, dan zouden we kunnen spreken over een onwerkbaar circulaire besluitvorming. Wie heeft nu de regie? Het Rijk, de provincie? Of is het eigenlijk de niet genoemde EU? En wellicht kan de gedeputeerde antwoord geven op de betekenis van de zin, ik citeer: 'waarbij balans moet zijn tussen de rol als gekozen volksvertegenwoordiger en uiteindelijke beslissing.' Wie is dan nu de beslisser? Voorzitter, we bespreken nu deze startnotitie en vooralsnog ligt exact dezelfde ongewijzigde versie voor in de PS vergadering van 14 februari, waar we bij uitzondering ook direct over gaan stemmen. Wat ons betreft zou dit anders moeten. Daarom roepen wij GS op om met deze startnotitie terug te gaan naar de tekentafel, met als opdracht om alle ideologisch verankerde en ondemocratische kaders te schrappen en een herziene versie voor te leggen aan de Provinciale Statenvergadering op 14 februari. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, u heeft de vraag van de heer Brandsema, ChristenUnie.

De heer Brandsema: Voorzitter, ik kan overal vragen over stellen, maar laat ik eentje doen. Ik ben wel benieuwd welke kaders ondemocratisch zijn volgens Forum voor Democratie?

De voorzitter: Mevrouw Niessink.

Mevrouw Niessink: Het begint al met het Klimaatakkoord, daar hebben wij hier in Drenthe niet voor gestemd. Maar daar willen we wel aan vasthouden. Dus dat is al in de eerste instantie een ondemocratisch besluit.

De voorzitter: De heer Brandsema.

De heer Brandsema: Voorzitter, dit maakt me een klein beetje droevig. En ik vraag me ook af hoe zinvol het is om deze vragen te stellen, want het feit dat wij in Provinciale Staten er niet democratisch over gestemd hebben, betekent niet dat een Tweede Kamer een ondemocratisch gremium is. Is mevrouw Niessink het dat met mee eens?

De voorzitter: Mevrouw Niessink.

Mevrouw Niessink: In zoverre ben ik het oneens met de heer de heer Brandsema dat in de Tweede Kamer, ja tuurlijk, daar zitten gekozen volksvertegenwoordigers. En daar komt een Klimaatakkoord of andere dingen worden daar naar voren gebracht en ter stemming gebracht. Alleen het Klimaatakkoord komt niet... Dat wordt in Den Haag besproken, maar het komt uit de EU. Dat is de grondslag. En via de EU komt het in Den Haag en via Den Haag komt het dan hier. Maar hier in Drenthe, we hebben het nu over de Omgevingsvisie van Drenthe. En dan zouden we het ook moeten hebben over hoe wij het in Drenthe hier zien. En dan vind ik dat we in ieder geval niet in, als het gaat over een stuk waar het gaat over proces, dat we al deze inhoudelijke dingen al in dat stuk moeten hebben staan.

De voorzitter: De heer Brandsema.

De heer Brandsema: Voorzitter, tot slot, ik zou toch ook aan Forum voor Democratie willen vragen om iets kritischer te zijn naar de eigen woorden. Want het feit dat we er als Provinciale Staten niet over

besloten hebben, maar andere geledingen in het hele democratische bestel van EU tot en met de gemeenteraad die we ook in Nederland hebben, dat is allemaal democratisch. Dus om weg te zetten: als wij er niet over hebben gegaan, dat het dan daarmee ondemocratisch is. Ik vind dat behoorlijk slordig en ik verwacht wel iets beters van Forum voor Democratie. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Wilt u daar nog op reageren? Nee. De heer Bolumba, GroenLinks.

De heer Bolumba: Dank u wel. Mijn eerste vraag is eigenlijk dat als ik het goed heb begrepen, even samenvatten, dat dat u het dan raar vindt dat er ideologische keuzes worden gemaakt in een visiestuk? Begrijp ik dat zo goed?

De voorzitter: Mevrouw Niessink.

Mevrouw Niessink: Ja, dat begrijpt u goed, want dit stuk zou gaan over met name het proces. En de inhoudelijke bespreking zou pas in Q4 plaatsvinden. En die vindt nu al plaats, omdat er in dit stuk al een heleboel standpunten fysisch, ideologie staat. Dus ja, wat ons betreft had het... Dit gewoon puur proces en in Q4 gaan we het hebben over de inhoud.

De voorzitter: De heer Bolumba.

De heer Bolumba: Oké, oké, nee, dan heb ik dat dus wel goed begrepen. Maar dan vraag ik me toch af, want het gaat om een startnotitie en uiteindelijk wordt daarom aan ons steeds als Staten gevraagd wat we vinden, wat we willen, om daar ook iets van te vinden. En uiteindelijk moeten we daar dus ook, zoals u zegt, een keuze op maken. Maar ik vraag me dan toch wel af: hoe kijkt u dan op het feit dat dat u zelf ook een keuze moet maken die ook ideologisch is? Alle keuzes die we hier maken zijn op basis van ideologie, omdat we het vinden. Kijk, ik vind natuur heel belangrijk, ik vind dat dingen eerlijker verdeeld moeten worden. Daarom ben ik groen, daarom ben ik links. Dat vind ik ideologisch. Maar ik vraag me toch af hoe dat voor u dan zit? Als u dan zegt: er mag geen ideologie in dat visiestuk komen.

De voorzitter: Mevrouw Niessink.

Mevrouw Niessink: In dit stuk, zoals het voorligt, zou het moeten gaan over het proces. Als we het hebben over het stuk of uiteindelijk de Omgevingsvisie, dan zouden daar democratisch gezien alle standpunten van de partijen in meegenomen moeten worden. Maar dit stuk, zoals het nu ligt, gaat op 14 februari naar de Statenvergadering, waar alles in staat wat er nu in staat. En dat is ook waarom wij oproepen om juist die inhoud er even uit te halen, puur alleen naar het proces te gaan. Want die inhoud en uiteindelijk waar we naartoe willen, zou volgens het proces ook via participatie met burgers, et cetera pas later en gedurende het proces gaan plaatsvinden. Dus ja, natuurlijk onze visie, die geven wij, dat hebben we allemaal gedaan. En de inhoud dus echt de kritische inhoud, dat zou pas later moeten plaatsvinden. Wat ons betreft.

De voorzitter: Dank u wel. Uw tweede interruptie de heer Bolumba? Nee, die is al geweest. Dan wordt het een nieuwe. Nee, niet dus. De heer van Dekken, CDA.

De heer Van Dekken: Dank u wel, voorzitter. Want toch even richting, mevrouw Niessink van Forum voor Democratie. Het is toch glashelder dat dit een startnotitie is op weg naar een contourennota en een concept-Omgevingsvisie? Dus wat mij betreft hebben wij hier ook in dit huis, in alle commissies, in allerlei gremia nog volop het moment en het overleg, om dat democratische gehalte wat u ook

graag wilt, om dat te borgen. Dat zeg ik dan ook met heel veel warmte richting de Jongeren Adviesraad, die wij ook als CDA erg hebben gepromoot. Dus ik begrijp eerlijkheidshalve niet waar uw moeite nu zit om deze startnotitie toch een beetje te brengen naar een soort verwijt bijna, alsof dit niet democratisch genoeg is. Dus mijn open vraag in uw richting is: ziet u nog mogelijkheden om later in dit proces uw geluid bijvoorbeeld betreft de concept-Omgevingsvisie en de contourennota te geven?

De voorzitter: Mevrouw Niessink.

Mevrouw Niessink: Ja zeker, want volgens mij was ook juist de bedoeling dat we ook in participatie tot een uiteindelijke Omgevingsvisie komen. En ons probleem zit vooral in het stuk dat normaal gesproken bij de vorige startnotities was. We geven onze visie, dat gaat terug naar GS, GS gaat ermee aan de slag en later komen ze weer met een vervolgstap van de startnotitie. Alleen in dit geval ligt de startnotitie nu voor en 14 februari ligt hij ook direct voor tot stemming. En daar zit op dit moment nu ons punt, want dat betekent dat we nu moeten gaan stemmen voor dit stuk zoals die hier voorligt, waar al de input van alle fracties niet in meegenomen is. En daar zit eigenlijk op dit moment, los van of we het inhoudelijk ermee eens zijn, wat er in staat, ook wat ons betreft het problematische punt.

De voorzitter: Dank u wel, de heer Van Dekken nog, gaat uw gang.

De heer Van Dekken: Voorzitter, ik kijk daar toch wat anders naar, dat was ook in de laatste Statenvergadering denk ik wel duidelijk. Het is volgens mij een misverstand op het moment dat je zegt: oké, en dan ligt dat stuk straks ter stemming voor in de Staten, dat we daarmee te snel af procederen of dat we daarmee te snel deze stukken willen brengen naar een nieuwe werkelijkheid. Dus ik zou daar toch een beetje voorzichtig mee willen zijn om dat zo af te concluderen. En dan toch nog even een tweede vraag in deze context, want dat woord 'participeren' valt ook nu weer. Ik kijk ook even naar mijn collega Vorenkamp van de PVV. Ik denk dat we het allemaal erg belangrijk vinden dat onze burgers kunnen meedenken in de stukken die voorliggen en dat ze daar ook wat van mogen vinden. Maar volgens mij moeten we ook een beetje voorkomen dat we daarmee niet een scheve verwachting creëren, dat je mag gaan over al die documenten die hier in dit huis voorbijkomen. Dus ik zou u willen vragen, hebt u nog frisse suggesties? Ook richting de Jongeren Adviesraad? Hoe we onze burgers kunnen meenemen om dat proces van participatie verder vorm en inhoud te geven?

De voorzitter: Mevrouw Niessink.

Mevrouw Niessink: Wij zijn als partij natuurlijk groot voorstander voor een referendum. En we hebben het hier over de omgeving en dat raakt iedereen. Natuurlijk is het belangrijk om jongeren mee te nemen, maar we moeten ook ouderen meenemen. We moeten elke generatie meenemen, want we wonen hier met zijn allen, samen. Dus wat ons betreft, ja er zijn zeker mogelijkheden: Burgerberaad komt eraan voor wonen, maar wat ons betreft zou een referendum ook helemaal niet misstaan.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Van Dekken. De volgende interruptie, gaat uw gang.

De heer Van Dekken: Dan denk ik dat we tegen elkaar moeten zeggen: u weet wat wij vinden van een referendum. Maar zullen we het dan zo afspreken dat zolang dat referendum en nog niet is, dat we ons best blijven doen om die participatie vorm en inhoud te geven via de gremia die er nu op dit moment daarvoor zijn?

De voorzitter: Mevrouw Niessink.

Mevrouw Niessink: Ja, we hebben geen keuze, denk ik, maar we blijven pleiten voor een referendum. Daar zullen we niet mee stoppen.

De voorzitter: Dank u wel, de heer Van den Brand, JA21.

De heer Van den Brand: Voorzitter, ik kom terug op de eerste woorden die u zei bij de bespreking van dit stuk. En ik wil toch graag aan Forum voor Democratie vragen hoe ze dan daartegen aankijken? Het proces zouden we hier bekijken, maar daarnaast zouden we een inhoudsopgave bekijken en we zouden spelregels bekijken. En ik kan niet, van wat wij hier allemaal bediscussieerd hebben vanmiddag over dit stuk, dat ging over inhoudsopgave én spelregels. En toch zegt u: we gaan daarin te ver. Ik begrijp dat gewoon niet, want dat zijn de onderwerpen die we aan de orde hadden vanmiddag.

De voorzitter: Mevrouw Niessink.

Mevrouw Niessink: Ik zal even kijken, want de GO app werkt niet mee. Het staat namelijk expliciet in het stuk, in de beleidsbrief, dat we pas de inhoud behandelen nadat we het proces hebben besproken. Maar de exacte tekst... Mijn GO app is wit, blanco, dus ik kan even niet letterlijk de tekst naar voren krijgen.

De voorzitter: De heer Van den Brand helpt u.

Mevrouw Niessink: Volgens mij heb ik wel duidelijk gezegd...

De heer Van den Brand: Voorzitter, juist omdat u precies hetzelfde zei als ik als eerst had opgeschreven, denk ik dat er echt wel in staat dat we het hierover de inhoudsopgave zouden hebben. Dat betekent dat je de titels van de onderwerpen die je bespreekt in ieder geval hier bespreekt. En dan wil ik nog niet zeggen dat we dan precies hebben afgekaart wat de spelregels zijn, et cetera, maar we zouden ze wel bespreken vanmiddag. Ik snap het gewoon niet.

De voorzitter: Mevrouw Niessink.

Mevrouw Niessink: Waar ons heikel punt zit, is dat aan de ene kant zouden we in de toekomst moeten bespreken waar we naartoe willen met de Omgevingsvisie, maar in dit stuk staan al allerlei afspraken waar we aan vastzitten. En daarom hebben we gezegd: dat moet eruit uit, want als je het over de inhoud wilt hebben, dan moet je ook de ruimte hebben om het daarover te hebben. En als er al allerlei afspraken zijn wat vastligt, dan kan je het daar niet over hebben. Dus dat is wat we later willen bespreken met elkaar en nu gewoon hebben over de procesvorming.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Vorenkamp, PVV heeft ook een vraag.

De heer Vorenkamp: Dank u wel, voorzitter. Ik wil even reageren op dat participeren, dat dat inderdaad door de PVV heel belangrijk gevonden wordt. Vooral ook het informeren, het goed informeren van iedereen die belang heeft, die heel betrokken is en belang heeft bij die Omgevingsvisie is ontzettend belangrijk. Als je namelijk niet goed geïnformeerd bent, kun je ook niet goed participeren. Maar dan kun je ook niet goed reageren. Dan kun je ook niet goed meedoen.

De voorzitter: Wat is uw vraag, de heer Vorenkamp?

De heer Vorenkamp: Vindt u ook dat in het verleden qua Omgevingsvisie de omgeving onvoldoende geïnformeerd is over wat er gebeurt en wat de consequenties zijn, met name wat de consequenties

zijn? En vindt u het ook belangrijk dat de consequenties goed uitgelegd worden aan onze inwoners? Alles waarbij we toevoegen en wijzigen?

De voorzitter: Mevrouw Niessink.

Mevrouw Niessink: Ik denk dat dat zeker belangrijk is, want deze hele Omgevingsvisie heeft ongelooflijk veel impact op alle inwoners. Dus als er dingen besloten worden, wat echt impact heeft op de bewoners, dan moeten ze dat van tevoren weten. Alleen, we lezen ook in dit stuk dat de inwoners van Drenthe pas betrokken worden als de toekomstscenario's al voldoende zijn uitgewerkt. Met andere woorden, de toekomst ligt al vast. Dat gaan we uitleggen en dan wordt er pas wat meegedaan. Waar gaan die gesprekken met de burgers dan nog over?

De voorzitter: De heer Vorenkamp.

De heer Vorenkamp: Precies, voorzitter, daar ben ik ook bang voor. Als dat gebeurt, is dat niet goed. Met die gang van zaken zijn we het dan ook zeker niet eens, want dat is namelijk precies wat er in het verleden ook gebeurd is. En dan werden de inwoners geïnformeerd met een A5-je of twee keer een A4 met glanzende plaatjes, waarvan iedereen dus alleen maar kon zeggen: wat ziet dat er mooi uit. Hartelijk dank, provincie, jullie zijn op de goede weg, totdat de windturbines geplaatst werden. Toen veranderde dat. Totdat de zonneparken overal in het land neergezet werden. Toen was dat mooie plaatje opeens een beetje veranderd in: zijn ze helemaal gek geworden?

De voorzitter: Had u nog een aanvullende vraag? Want daar was deze tweede voor bedoeld. U heeft geen aanvullende vraag. Mevrouw Niessink is aan het einde van haar betoog? Heel fijn. Dank u wel allen, wij gaan luisteren naar gedeputeerde Turenhout en zij krijgt negen minuten om alle vragen te beantwoorden. Gaat uw gang.

Gedeputeerde Turenhout: Dank u wel, voorzitter. Welke toekomst zien wij voor Drenthe? Daar gaat het hier over. En u bent inderdaad gevraagd om uw visie te geven op de uitgangspunten, het proces, de planning en de participatie, om met al daar een goede start te maken en voor een proces wat inderdaad tweeëneenhalf jaar voor de boeg heeft. Ik loop ze even stap voor stap, loop ik de verschillende zaken door. Dan probeer ik het in één keer bij elkaar te pakken. Allereerst dank de of aan de Jongeren Adviesraad. Mooie toevoegingen, die nemen we zeker mee in het participatieproces, dus dat is mooi. Uitgangspunten, die zijn een aantal keren aan de orde geweest. We beginnen niet bij nul. Als we de wereld opnieuw zouden moeten scheppen, dan hebben we denk ik een andere scheppingskracht nodig dan dat wij hier in de Staten kunnen organiseren. Maar we zitten in een wereld waarin we al afspraken met elkaar gemaakt hebben en ook tussentijds zal het nodige gebeuren. Want de tijd staat niet stil en daar zullen we steeds ook op moeten anticiperen. We willen ook een betrouwbare overheid zijn. Vandaar dat wij u ook vragen om in te stemmen met de leidende principes en de uitgangspunten voor dit proces, zodat we ook met elkaar kaders hebben waarbinnen we dit proces organiseren, en ook helderheid naar al onze stakeholders, inwoners, alle betrokkenen die we in dit proces gaan meenemen. Dus belangrijk om daar helderheid over te hebben. Er zijn er een paar zaken genoemd ten aanzien van die uitgangspunten. Namelijk water en bodem sturend, dat is voor onze absolute prioriteit. Daarom heet het leidend principe, dus laat daar geen twijfel over bestaan. D66 kwam ook met zuinig ruimtegebruik en maakte dat economisch financieel. Zo zien wij dat absoluut niet. Ruimte is schaars en waardevol en wij pleiten dus voor meervoudig ruimtegebruik, effectief omgaan, efficiënter omgaan met de ruimte. Volgens mij waren dat de belangrijkste zaken ten aanzien van de uitgangspunten. Dan naar de rol van de overheid en de rol van PS. Een krachtige rol van de overheid is absoluut nodig. En dat is ook precies de reden waarom we hier staan. Waarom we die Omgevingsvisie nu ook gaan actualiseren, om zelf de regie te hebben en te kunnen komen met een constructief

aanbod, zoals het CDA voor pleit. Gaan we doen. Waarmaken, dat wordt een uitdaging. Want er zitten nogal wat complexe processen onder die randvoorwaardelijk zijn om dit uiteindelijk integraal te kunnen afwegen. En dan gaan wij als college in ieder geval stinkend, en dat is ook niet heel erg parlementair, maar we gaan stinkend ons best daarvoor voor doen. Ravijnjaar zou problemen kunnen opleveren, maar als ik kijk naar hoe we dit proces uitgestippeld hebben en welke personele inzet en middelen we daarvoor nodig hebben, dan kan ik vanuit dit huis in ieder geval zeggen dat we daar prima in kunnen voorzien. En gelet op het strategische karakter van dit proces, zullen we daar ook niet heel veel aan inboeten. Tenzij u ons dat dwingt, maar dat verwacht ik eerlijk gezegd niet. Dan naar de planning zijn een aantal vragen gesteld. Tweeëneenhalf jaar hebben we gewoon nodig voor een succesvol en zorgvuldig proces. Ook de heer Dekker zei al: we gaan van de startnotitie naar een contournota naar een ontwerpvisie en uiteindelijke finale afrekening. En hopelijk met veel verbeeldingskracht en een inspiratie voor de toekomst. En daarna zullen we dat moeten vertalen, en soms zal dat ook tussentijds gebeuren in die beleidsprogramma's. Dus dat is niet een onderdeel van dit proces, maar om te borgen dat we ook gaan doen wat we met elkaar afspreken en inhoud geven aan de visie, zal dat gekoppeld worden aan de inhoudelijke programma's die we daarna moeten uitvoeren. En uiteraard een provinciale Omgevingsvisie. Er was wat kritiek op de betrokkenheid en de tijd...

De voorzitter: Eén moment, u heeft een vraag van de heer Vorenkamp.

De heer Vorenkamp: Dank u, voorzitter. Ik begrijp dat GS direct programma's en middelen wil toekennen naar aanleiding van de nieuwe Omgevingsvisie. Nieuw beleid, nieuwe programma's, dat begrijp ik, maar zijn die dan bedoeld voor 2030, voor 2050 of voor 2100?

De voorzitter: De gedeputeerde.

Gedeputeerde Turenhout: Over het algemeen nemen wij financiële consequenties voor de programma's die we binnen onze beleidsprogrammering kunnen overzien. De visie reikt veel verder, omdat we ook moeten terugploegen. Wat is ervoor nodig om die stip op de horizon te bereiken? De programmering zal kort erop zijn.

De voorzitter: Dank u wel. Gaat u verder.

Gedeputeerde Turenhout: Er was wat kritiek op de tijd die gegund was aan de gemeenten op het ruimtelijk voorstel. Ja, dat delen we. We zijn helaas in dat proces nogal wat opgedrongen door het Rijk. En daar proberen we naar vermogen invulling aan te geven. Met dit proces hebben we er vertrouwen in dat alle stakeholders en gemeenten voorop, op een hele zorgvuldige manier betrokken worden.

De voorzitter: Een interruptie van de heer Steenbergen, Sterk Lokaal Drenthe.

De heer Steenbergen: Voorzitter, dank u wel. In tegenstelling tot andere partijen, hadden wij juist onze twijfels of het in die tweeëneenhalf jaar zou lukken. Omdat eind van dit jaar moet de contouren er al liggen. En daarbij zijn er wel een paar indicatoren, onder andere stikstof, maar ik benoem ook de energie. Gaan we naar kernenergie toe? Waar nog geen enkele duidelijkheid over is. Dus daar zal eind dit jaar ook geen duidelijkheid over zijn. Dus wij vragen ons af: is het wel haalbaar in tweeënhalft jaar?

De voorzitter: De gedeputeerde.

Gedeputeerde Turenhout: Ik herken het dilemma als geen ander. Het zou naïef zijn om te zeggen dat wij daar onvoorwaardelijk invulling aan kunnen geven, want daar hebben we natuurlijk ook het Rijk voor nodig, zoals we in het vorige debat ook aan de orde hebben gehad. Laat onverlet dat wij de verantwoordelijkheid hebben om te doen wat we kunnen en in ieder geval koersen op wat wel kan. En dat zal onze inzet ook zijn.

De voorzitter: Gaat u verder.

Gedeputeerde Turenhout: Dan hebben we het proces planning gehad, participatie. Een aantal vragen daarover, het Burgerberaad gericht op wonen, dat wordt natuurlijk... De adviezen die daar daaruit voortkomen, worden integraal meegenomen. Onze bureaus in het buitenland betrekken. Heb ik nog niet zo bij stilgestaan, maar we gaan even kijken op welke sporen dat nuttig en nodig is. Gaan we doen. Burgers pas betrekken op het moment dat we over scenario's gaan spreken en zitten die dan dicht getikt? Het karakter van scenario denken is juist dat je met elkaar open het gesprek aangaat en langs een aantal robuuste ontwikkelingen het gesprek met elkaar gaat voeren. En het mooie aan dit proces vind ik dat we scenario's maken en vervolgens ook kijken: wat zijn nou de maatschappelijke effecten als we die kant uitgaan? En wat zijn de maatschappelijke effecten als we die kant uit gaan? Zodat we ook echt een goede afweging kunnen maken en niet alleen die stip bepalen, maar ook goed door-dacht hebben: en wat betekent dat dan? En willen we dat dan? Dus ik ben eigenlijk heel enthousiast over deze aanpak. Participatie, jongeren, ouderen, iedereen. Dat hebben we ook afgesproken. En het aardige, en dat is ook de uitdaging die we onszelf wel gesteld hebben, de toekomst verbeelden en daar een visie en verbeeldingskracht op loslaten. Partij van de Arbeid pleit daarvoor, warm voorstander van. Dat doen we dus ook met die scenario's. En de panorama van Nederland, Rijksbouwmeesters, natuurlijk zullen we die input daarbij betrekken, want die hebben ook hele mooie ideeën gedeeld. En dat helpt ons ook om die toekomst nog nadrukkelijker te verbeelden. Ik kijk even, want volgens mij heb ik de meeste zaken nu gehad. Monitoring, SP. Zeker, gaan we goed naar kijken hoe we daar invulling aan kunnen geven, zodat u ook kunt volgen wat we er uiteindelijk van realiseren en kunt bijsturen waar nodig. Maar dat zal natuurlijk voor een deel ook op onderliggende programma's zijn. Volgens mij...

De voorzitter: Dank u wel. Een vraag van de heer Pormes, LijstPormes.

De heer Pormes: Dank u wel, voorzitter. Ik heb een vraag over die scenario's, want dat lijkt mij juist goed dat je echt een stip op de horizon zet. Dat we ook periodiek al die scenario's kunnen aanpassen. Dat is toch de bedoeling?

Gedeputeerde Turenhout: Die scenario's gebruiken om richtinggevende keuzes te maken, dus dat is een onderdeel van het proces. Ik hoop wel dat we uiteindelijk keuzes maken. Ik ga ervanuit en in ieder geval zullen wij erop sturen, wat de richting is. Want we willen niet tussen het ene en het andere scenario zwabberen. En waarschijnlijk komt daar een robuust verhaal op waar we echt een aantal ontwikkelingen echt ook goed kunnen doortrekken.

De heer Pormes: Ik hoop dat we elkaar goed hebben begrepen. Dat betekent dat we komen een Omgevingsvisie, een stip op de horizon, en dat we om de zoveel jaar het kunnen aanpassen vanwege nieuwe ontwikkelingen of zaken die we niet hebben voorzien of wat dan ook.

Gedeputeerde Turenhout: Zeker.

De heer Pormes: Zeker, toch?

Gedeputeerde Turenhout: Volgens mij hebben we dat recht en is het ook verstandig om elk jaar kritisch te kijken. Is onze visie nog wel robuust genoeg, of zijn er onvermoede of ongekende veranderingen die maken dat we daar toch nog weer eens kritisch naar moeten kijken? De vorige Omgevingsvisie was vanuit 2010, hebben we met lichte aanpassingen steeds kunnen handhaven. Nu liggen er andere vraagstukken voor.

De heer Pormes: Nee, oké.

De voorzitter: Dank u wel. Het spijt me, de heer Vorenkamp, u bent door de interrupties heen. Nee, helaas. Gaat u verder, mevrouw Turenhout.

Gedeputeerde Turenhout: Voorzitter, volgens mij heb ik de hoofdlijn van de vragen en opmerkingen op deze manier beantwoord.

De voorzitter: Dank u wel. Er komt nog een vraag van de heer Steenbergen, Sterk Lokaal Drenthe.

De voorzitter: In de tweede termijn moet ik me heel beperkt houden, dus ik heb nog een interruptie vraag, nog één vraag die blijft mij even intrigeren. Er wordt ingezet op inbreiding in dorpen en steden en niet op uitbreiding. Maar ziet u werkelijk door inbreiding onze opgaven... Want in diverse gemeenten zijn opgaves, noem bijvoorbeeld gemeente Hoogeveen, die heeft eigenlijk een nieuwe wijk nodig, maar daar is geen mogelijkheid voor. Ziet u echt binnen de dorpen en wijken en steden de opgave gerealiseerd voor woningbouw?

De voorzitter: De gedeputeerde.

Gedeputeerde Turenhout: Dank u wel, voorzitter. Dat was ik even vergeten te melden, maar ik ben ingegaan op alle zaken, uitgangspunten, proces, planning en aanverwante aspecten en niet op de inhoudelijke vraagstukken, omdat dat debat over de inhoud en of het nu gaat om het landelijk gebied of waar we gaan wonen, waar we gaan bouwen, dat debat volgt later op de inhoud. Maar ik wil u, omdat ik dat toevallig ook in mijn portefeuille, ook nog wel mijn visie, delen, onze visie. En die staat ook in de notitie, primair kiezen we voor inbreiden, omdat we denken dat daar nog ruim mogelijkheden voor zijn. Maar dat gesprek en de dialoog daar over, inbreiden, uitbreiden. Erfdelen is genoemd, in de dorpen ook de ruimte goed benutten. Dat zal de komende paar maanden echt tot u komen en dan kunt u uw visie daarop loslaten.

De voorzitter: Een vervolgvraag.

De heer Steenbergen: Er werd heel uitdrukkelijk gezegd: uitgangspunt is inbreiding. Dus daarop reflecteer ik eigenlijk, want dan is dat al wat vaststaat voor de voortgang van de startnotitie, voor de Omgevingsvisie.

De voorzitter: De gedeputeerde.

Gedeputeerde Turenhout: Ja, dat is onze visie op hoofdlijnen, maar op alle onderdelen gaan we de komende maanden verdere verdieping geven. Dus als u daar een andere visie op heeft, dan kunnen we dat meenemen in het totaalproces. Want uiteindelijk landt dit in een contourennotitie en daarna in een ontwerpvisie. En daar gaan we pas finale beslissingen op nemen.

De voorzitter: Dank u wel. En hartelijk dank voor uw inbreng tot nu toe, mooi binnen de tijd, dus dat is heel fijn. Ik kijk even naar onze inspreker van de JAR. Wil zij nog voor de tweede termijn een minuut reageren op wat er is gezegd allemaal? En dat is het geval. Liselot Raat van de JAR.

Mevrouw Raat (inspreker): Dank u wel, voorzitter. Ik wil heel kort van dit moment gebruik maken om iedereen hier te bedanken, want ik heb echt mooie reacties gehoord op mijn bijdrage. Ik was even weg, maar ik heb de vergadering wel geluisterd en gevolgd, dus heel erg bedankt daarvoor. Ook heel fijn dat de gedeputeerde aangeeft onze punten mee te gaan nemen in de participatie. En dan als laatste wil ik dit moment toch nog ook wel graag gebruiken om de Statenleden hier in ieder geval nogmaals te wijzen op het feit dat wij omtrent de Cultuurnota die eraan zit te komen, een Cultuur Jongeren Avond organiseren op 6 februari, waarvoor enkelen van jullie zich al hebben aangemeld. Dus voor degenen die dat nog niet hebben gedaan, doe dat vooral. Kom en hoor wat de jongeren over de cultuur in Drenthe te zeggen hebben. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. We gaan kijken voor de tweede termijn. Zal ik het lijstje maar weer gewoon afgaan? Ik denk dat dat verstandig is. De heer Smeenge, BBB, een minuut.

De heer Smeenge: Bedankt, ik wil het in een halve minuut doen, dat ik in ieder geval niet vandaag over mijn tijdsoverschrijding heen ga. Maar wij gaan er als BBB vanuit dat alle inbreng die vandaag in de startnotitie is opgehaald, dat we die 14 februari als bijgewerkt stuk weer terugzien bij 132 Statenstuk.

De voorzitter: Dank u wel, de heer Steenberg.

De heer Steenberg: Voorzitter, dank u wel. Ik zal het heel kort houden. Die inbreiding dat blijft mij triggeren, dus ik blijf daar even bij. Ik wil wel even binnen de fractie bespreken hoe we hiermee omgaan, want het voelt niet goed. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, de heer Van den Brand.

De heer Van den Brand: Voorzitter, het zal u niet verbazen, ook ik zat al op dat inbreiden. Ik heb mijn tijd ondertussen ook goed gebruikt. Ik heb eens gekeken naar wat de heer Rob van Muilekom, dat is de gedeputeerde van Utrecht, over hoogbouw schrijft. En misschien gewoon een suggestie om mee te geven. Misschien is dat inbreiden wel mogelijk, maar dan moeten we de lucht in. En wellicht is het wel handig dat de provincie ook zo'n stuk schrijft voor de stedelijke bebouwing die we in Drenthe hebben. Daar wil ik het bij laten, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel, de heer Bosch, Partij van de Arbeid.

De heer Bosch: Ook van mijn kant even heel kort. We zijn in ieder geval blij dat die verbeeldingskracht meermaals in de bijdrage is teruggekomen. Ik denk dat het belangrijk is om die scenario's inderdaad uit te werken, zodat de keuzes die we gaan maken in de toekomst ook helder zijn voor de inwoners en daarmee dus ook een volwaardige plek kunnen krijgen in dat participatieproces. Dus dank in ieder geval daarvoor, dat we dat als uitgangspunt nemen voor dit hele proces. Dank u, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Pormes, LijstPormes, niet. Commissielid Faber, niet. De heer Brinkhorst, wel.

De heer Brinkhorst: Dank u wel, voorzitter. Fijn om te horen dat Panorama Nederland, Panorama Drenthe wordt meegenomen. Want ik heb me daarin verdiept en dat is echt een zeer rijk programma en het is zeer de moeite waard om daar de participatie aan op te hangen.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Bolumba, GroenLinks.

De heer Bolumba: Heel kort. Wij kijken gewoon heel erg uit naar het Burgerberaad en ook hoe dat wordt meegenomen in de Omgevingsvisie natuurlijk. Want daar hebben hard werk voor gedaan. En we zijn blij dat dat dat er komt.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Martens-Schuitema, VVD.

Mevrouw Martens: Voorzitter, nog even kort. We willen als fractie nog graag meegeven aan GS dat het feit dat het Rijk haar eigen beleid en doelen nog niet voor alle opgaven heeft uitgewerkt, dat we dat niet als obstakel moeten beschouwen. Maar dit biedt in onze ogen juist een kans om als provincie zelf goed na te denken over wat we belangrijk vinden. Als fractie zijn we namelijk van mening dat we ons in Drenthe wel iets minder bescheiden mogen opstellen. Het mooie van visies is namelijk dat het onze eigen visie is, onze Drentse visie. En daarin mogen we onze eigen ambitie uiten. We doen dan ook een oproep aan GS om als Drenthe deze kans goed te benutten.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Van Dekken, CDA.

De heer Van Dekken: Voorzitter, dank u wel. Voor zover daar nog onduidelijkheid over is. Wat wij bedoelen met die woonlaag erbij is inderdaad de hoogte in. Maar wij realiseren ons dat dat gewoon straks bij de contourennota en die concept-Omgevingsvisie nog ruimschoots voorbij kan komen. Op welke manier je dat begrip 'inbreiden, uitbreiden' verder ook zou kunnen interpreteren. Dus dat toch even in reactie op de lucht in en verbreden en inbreiden. En dan tot slot nog even een wat technische opmerking, misschien. Maar bij bladzijde 2 zien wij van dat document iets wat verwijst naar de begroting. Nu staat daar vrij cryptisch geformuleerd: 'we willen ons beleidsbouwwerk verbeteren. Hiermee bedoelen we de eenduidige aansluiting van visie op instrumenten en programma's op de begroting. In de provinciale begroting van 2027 (ter behandeling in 2026) krijgt dit zijn uitwerking.' Ik vraag niet van de gedeputeerde dat zij daar nu op reageert, maar het zou ons winst lijken om daar nog even een antwoord op te horen, waarom dat zo is geformuleerd.

De voorzitter: Dank u wel, de heer Brandsema, ChristenUnie.

De heer Brandsema: Dank, voorzitter. Nog even een reactie op toch volgens mij ook Sterk Lokaal Drenthe die zich wat afvraagt: waar gaat het om? En voor mij de gedeputeerde die aangaven rondom inbreiding, dat we het nu niet veel over de inhoud gaan hebben. Maar er wordt ons natuurlijk wel gevraagd vanuit GS richting de Staten om in te stemmen met deze leidende principes, waar dat vraagstuk van primair inbreiding, uitbreiding, hoe staan we daarin? Dus er wordt wel degelijk ons gevraagd daar iets van te vinden, nu. Waarbij ik nogmaals aangeef dat we als ChristenUnie voorstander zijn van het standpunt van primair kijken naar inbreiding. Voor de fracties die dat misschien ook wat spannend vinden, zou ik me voor kunnen stellen, zoek eens het rapport Ruimte Zat in de Stad op. Dat is een interessant ding als het gaat om de mogelijkheden rondom inbreiding. En hoogbouw voorzitter, wat de ChristenUnie betreft, dus niet per definitie tientallen meter hoge flats. Maar dan gaat het ook over, vijf, vier, vijf bouwlagen hoog, dat is ook hoogbouw. Voorzitter, tot slot nog even daarbij moeten we ook kijken naar zorgvuldige toevoeging in dorpen bijvoorbeeld of de omzetting van boerderijen naar woningen voor meerdere gezinnen. Dat ze niet gelijk ontzettend veel zoden aan de dijk. Maar dat soort aspecten, helemaal in een context van Drenthe, moet ook zeker bekeken worden. En tot slot,

voorzitter, wensen we vooral ook de ambtenaren en de andere betrokkenen heel veel succes in dit mooie maar ook pittige proces. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. U heeft een interruptie van de heer Steenbergen, Sterk Lokaal Drenthe.

De heer Steenbergen: Klopt, dank u wel. U heeft het over hoogbouw, maar ziet u al hoogbouw gerealiseerd worden in de dorpen? Want daar gaat het ons voornamelijk om. Dus ik zie dat niet gebeuren.

De voorzitter: De heer Brandsema.

De heer Brandsema: Voorzitter, wat ik heb gezegd over dorpen. Ik heb u aangegeven als ChristenUnie dat het ons goed lijkt om, als het om die inbreiding gaat, ook te kijken, niet alleen in stedelijk gebied ook, maar ook naar dorpen, omdat daar ook behoefte is om te kunnen blijven wonen, om een wooncarrière te kunnen maken. En wat de ChristenUnie betreft, moet vooral daar niet zomaar lukraak een straatje erbij, maar moet er vooral pluksgewijs, contextbewust en met kwaliteit gekeken worden wat er extra kan in dorpen.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Dijkers, SP. Mevrouw Dijkers, SP? Mevrouw Kramer, Volt.

Mevrouw Kramer: Dank u wel. Ik ben vooral heel blij te horen dat de gedeputeerde wil verkennen op welke thema's de grensoverschrijdende tafels ingezet kunnen gaan worden. Succes.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Vorenkamp, PVV.

De heer Vorenkamp: Dank u, voorzitter. Als het gaat om inbreiden, daar heeft onze fractie intern uitgebreid over gesproken. En de PVV fractie ziet inbreiding, tenminste in de vorm van hoogbouw in de kleine kernen, niet zitten. Dus ik wens iedereen heel veel succes met downtown Assen, downtown Hoogeveen, enzovoort. Dat zal dan wel gebeuren. Even in organisatorische zin. Wij achten dit als een B-stuk. Neem aan dat dat juist is.

De voorzitter: Dank u wel, daar kwam ik zo nog op, maar alvast een schot voor de boeg van uw kant. En tenslotte mevrouw Niessink, Forum voor Democratie, niet. Dan vraag ik nog één keer mevrouw Turenhout naar voren voor haar laatste drie minuten om te reageren op dat wat er is gezegd.

Gedeputeerde Turenhout: Dank u wel, voorzitter. Ik krijg hier een minuut, maar misschien is me toch wat twee minuten extra gegund. Dank u wel. Ik denk niet dat ik ze nodig heb, overigens. Dank voor alle inbrengen en zienswijzen die we mee hebben gekregen. Ik proef toch, als ik het even zo samenvat, breed draagvlak voor de uitgangspunten en het ingezette proces. Ik kom even terug op een paar reacties. BBB vraagt om een bijgewerkt stuk. Dat gaat er niet komen, u mag in de volgende Statenvergadering over dit stuk beslissen. Ik heb nog even goed gekeken overigens naar de tekst over het wonen en het leidende principe daarbij. Dat laat, wat mij betreft, ook alle ruimte nog over voor het gesprek, want er staat: we kijken vooral naar opties binnen de bestaande bebouwing. En dat wil niet zeggen dat er staat 'alleen' of 'exclusief'. Dus voor alle fracties die daar zorg over hebben. Het zit niet dichtgetimmerd, ook niet als u instemt met dit leidinggevende principe. VVD doet een appèl op onze eigen ambitie en ons vooral niet te laten belemmeren door beperkingen vanuit elders, deze kans goed benutten. Uitdaging aanvaard. En daar zijn we gelukkig samen bij. De begroting en de vraag van CDA. Ik begrijp de zorg niet helemaal, moet ik eerlijk bekennen, omdat ik net ook aangaf: we gaan kijken wat we binnen de scope van dit college en termijnen die ons gegeven is, aan zaken kunnen regelen. En na de verkiezingen hebben we weer een volgend college die ook haar eigen begrotingsvoorstellen mag doen en uiteindelijk over beslissen. Dus ik begrijp de zorg niet helemaal.

De voorzitter: Een vraag van de heer Van Dekken van het CDA, gaat uw gang.

De heer Van Dekken: Voorzitter, heel hartelijk dank. Het is eigenlijk een vrij technische discussie rondom bladzijde 2. Dat probeerde ik u voor te houden. En daar wordt dan gesproken op enig moment over de begroting 2026, wat we dan vervolgens laten doorrekenen richting 2027. Dus daar zitten bij onze fractie nog wat vragen. Maar dat bedoelde ik te zeggen met de opmerking misschien dat we daar later schriftelijk nog even wat antwoord op kunnen krijgen. Wij vonden die formulering daar nogal verwarrend. Laat ik het dan even wat diplomatiek zeggen.

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Turenhout: Dank u wel, voorzitter. In de technische zin kan ik hem volgen, de strekking is: als we ambities hebben, moeten we het ook op geld zetten en proberen te realiseren. Als u zich daarin kunt vinden, dan hebben we elkaar goed verstaan.

De voorzitter: De heer Van Dekken.

De heer Van Dekken: Ik laat het hier even bij, mevrouw de voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel.

Gedeputeerde Turenhout: Dank u wel. Dan tot slot. Ik heb gelukkig ook de nodige complimenten gehoord voor dit stuk en die draag ik bij deze over aan onze ambtelijke organisatie, die zowel op procesinhoudelijk als... Procesmatig als inhoudelijk volgens mij topwerk levert. Dus ik ben daar trots op en ik ga na de besluitvorming in de Staten hier graag verder mee aan de slag. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. En die besluitvorming, die gaat plaatsvinden op 14 februari, Valentijnsdag. En dan gaan we nu bepalen of dat gebeurt als zijnde een A-stuk of een B-stuk. De heer Vorenkamp heeft wel aangegeven B-stuk, maar zijn er meer mensen die dat willen? een B-stuk? Want anders vraag ik de heer Vorenkamp nog even waarom hij dat wil.

De heer Pormes: Voorzitter, ik kom in ieder geval met twee moties.

De voorzitter: U komt met moties, dan gaan we het sowieso als een B-stuk doen.

De heer Steenbergen: Voorzitter, wij komen ook met een motie of een amendement.

De voorzitter: Akkoord. De heer Steenbergen van Sterk Lokaal Drenthe komt ook met een motie of amendement. Goed.

De heer Smeenge: Dat kan ook voor BBB gelden. Dat moeten we nog even uitzoeken.

De voorzitter: Daar. De heer Smeenge, idem. Akkoord. Dan weet ik zeker dat het een B-stuk gaat worden, dus daar geen discussie meer over mogelijk.

9. Ingekomen stukken

De voorzitter: Dan komen wij aan bij agendapunt 9. We gaan maar eventjes door. En dat betreft de ingekomen stukken. A1 t/m A41, B1 t/m B20, de vragen staan op het SIS. U mag ze vanaf uw zitplaats stellen. En ik begin met A7, D66. Wie van de drie? Dat was vroeger een programma. Ja, de heer Hellendoorn gaat uw gang.

De heer Hellendoorn: Sorry, ik was zo in de stukken verstoppt. Wij hebben een vraag naar aanleiding van dit stuk en dat is: Rijk en provincie zouden zich voor het eind van 2023, het vorig jaar dus, inzetten om een gezamenlijke oplossing te bereiken voor de kosten die hoger uitvallen voor de verbinding Emmen – Rheine. Wat is de uitkomst van die inspanningen?

De voorzitter: Dank u wel, en de heer Jumelet gaat die vraag beantwoorden.

Gedeputeerde Jumelet: Dank u wel, voorzitter. Ik kan u melden dat de uitkomst is dat dat gelukt is. Het Eijk heeft eind december toegezegd het tekort op het spoor in beheer van ProRail te willen dekken. Binnenkort, en dat is denk ik ook voor ons hier belangrijk, volgt een Statenvoorstel voor de bijdrage aan het project Emmen – Rheine. Ook onze bijdrage is daar vooral ook aan de orde. En ook moet u weten dat op 17 januari aanstaande er ook een moment is over in zijn algemeenheid mobiliteit. Maar daar wordt dit onderwerp ook aan de orde gebracht, waardoor u ook daar zal worden bijgepraat over dit project. Dus positief, maar de eindjes moeten nog wel even met elkaar verknoopt worden. En dat zullen we doen in het Staten wat ook hier aan de orde komt, zo snel mogelijk, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel, ik sla A8 even over met uw welbevinden, die bewaar ik even tot het einde. En dan ga ik graag verder met A18, actualisatie Cultuurhistorisch Kompas, JA21, de heer Van den Brand.

De heer Van den Brand: Voorzitter, de vraag is: er wordt een beperkte actualisatie van dat kompas voorzien. Besteedt GS ook aandacht aan de mogelijke negatieve consequenties die de klimaatmaatregelen, zonneparken en gasloos maken van gebouwen mogelijk zou kunnen hebben op de cultuurhistorische waarde die er in Drenthe zijn?

De voorzitter: Gedeputeerde Otter gaat antwoord geven.

Gedeputeerde Otter: Voorzitter, het Cultuurhistorisch Kompas is juist bedoeld om die negatieve consequenties van klimaatmaatregelen op het cultuurlandschap en karakteristieken van de gebouwde omgeving zoveel mogelijk te voorkomen. Dus de huidige opgaven rond het klimaat, die worden ook opgenomen in dat Cultuurhistorisch Kompas en de te verwachten impact die deze zullen hebben op de cultuurhistorische waarde van Drenthe. Dus vervolgens dient dat kompas, biedt het kompas richtlijnen, inspiratie om nieuwe ruimtelijke ontwikkeling, waaronder energietransitie, te realiseren met behoud van de karakteristieken van Drenthe. En om het een beetje concreet te maken. Als we een heel bijzonder cultuurlandschap hebben en er moet toch een zonnepark komen, dan moet dat kompas ons daar eigenlijk een antwoord op geven hoe we daarmee om willen gaan.

De voorzitter: Dank u wel. Dan drie vragen over A19, het advies van de commissie Oppervlaktewaterwinning Drentsche Aa. En ik zie dat deze brief ook geagendeerd gaat worden. Dan kijk ik even rond of we dan de vragen wel of niet gaan beantwoorden.

Mevrouw Kleine Deters: Voorzitter, mag ik...

De voorzitter: Ja, u mag.

Mevrouw Kleine Deters: We hebben een even vergaderorde. D66 wil samen met de Partij van de Arbeid dit agenderen, dit punt, en we hebben de werkafpraak dat andere vragen dan meegenomen worden in de bespreking. Dus nu geen beantwoording aan de orde.

Gedeputeerde Otter: Ja.

De voorzitter: Pardon, lijkt me prima. Dan gaan we verder met A20 en A31, de fractie van GroenLinks over de subsidie H2 Hollandia. Even kijken hoor, de heer Bolumba, gaat uw gang.

De heer Bolumba: Dank u wel, voorzitter. GroenLinks was verbaasd dat de brief A20 van 5 december op de lijst met ingekomen stukken stond voor deze vergadering van 10 januari met de vraag of wij vragen of bedenkingen hadden voor een subsidie van € 1 miljoen. En die moesten we dan stellen voor 19 december. En onze vragen waren dan eigenlijk: waarom is de brief A20 niet op een agenda geplaatst zodat de fracties in het openbaar hadden kunnen reageren, zoals dat eigenlijk zou kunnen? Want bij gebrek aan tijd had het eventueel ook op de PS van 20 december gekund. En waarom gaat er op de brief 'ter informatie', als het een verzoek is om voor 19 december te reageren? Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Jumelet. gaat uw gang.

Gedeputeerde Jumelet: Dank u wel, voorzitter. In de vorige periode is nadrukkelijk aan de orde geweest de voorhangprocedure. Die is door de vorige Staten uiteindelijk besloten om niet meer te hantieren. En dat betekende dat die vanaf 1 juli jongstleden ongedaan is als het gaat om bedragen boven de € 150.000. Toen wij met elkaar in ons college spraken over een bijdrage aan de electrolyser, en in dit verband dus als het gaat om Hollandia en een subsidie, hebben we gezegd tegen elkaar: misschien is het goed, juist toch, om de Staten mee te nemen in deze ontwikkeling. Eigenlijk met het idee u nog in de gelegenheid stellen om vragen te stellen. Dat stond ook in die brief. Daarmee zijn we eigenlijk faciliterend geweest, dat heb ik ook toegelicht toen. Sec, zal ik maar even zeggen, is het de bevoegdheid van GS om dit besluit nemen. Toch hebben we gemeend u daarover te informeren op de wijze zoals we gedaan hebben. En we hebben ook gezegd: mochten er nog vragen zijn, dan horen we dat graag. Dat is niet geweest, en daarmee hebben we dus uiteindelijk op 19 december het besluit kunnen nemen, zodat u ook uiteindelijk hebt gezien dat het besluit definitief is geworden. Dus deze wijze is eigenlijk een tussenstap en in ons idee vooral geweest om u nog vooral bij deze grote bedragen de gelegenheid te geven om nog te informeren en te vragen. Voorzitter, ik heb toch even de neiging om ook te reageren op het stukje wat u ook hebt meegestuurd, namelijk we hopen dat er geen trend wordt. Volgens mij doen we wat we hebben afgesproken in dit huis en we hebben juist iets extra's willen doen om u goed op de hoogte te brengen, voorzitter. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. A24.

De heer Vorenkamp: Voorzitter, mag ik ook een aanvullende vraag stellen?

De voorzitter: Nee, want u heeft geen vraag ingediend, dus dat gaan we niet doen. A24, de bodemdaling Nieuw-Amsterdam. De heer Bolumba, als het heel kort is.

De heer Bolumba: Heel kort, ja is goed. Want het gaat er eigenlijk vooral ook omdat die zowel niet op de lijst stond, 6 december van de commissie, als van de Provinciale Staten op 20 december. Maar dat het nu pas komt, en het feit dat er dus geen antwoord is geweest is misschien ook wel tekenend voor dat dat misschien niet helemaal de handigste manier is om dit te doen? Zou het college dan ook misschien kunnen kijken of we dat voortaan op een andere manier kan doen?

De voorzitter: De gedeputeerde.

Gedeputeerde Jumelet: Voorzitter, dit was een eerste keer op deze manier. En ik moet u zeggen dat ik juist het ook heb toegelicht dat we het op deze manier zouden doen. U er ook op gewezen dat de brief bij de stukken zat van 10 januari. Dus het is niet zo dat u pas bij de agenda van 10 januari dit hebt kunnen zien. Ik heb er juist op geduid in december dat die daar zat. Maar dat is de werkwijze zoals u ook met elkaar hebt afgesproken. Dus ik kan me niet aan de indruk onttrekken dat we juist hebben geacteerd op dit punt, maar dit is ook een uitzondering. Misschien wordt het wel een regel, maar dat is aan ons met elkaar. Dat zou misschien nog een keer aan de orde kunnen komen. Voorzitter, dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, dan gaan we nu toch echt naar A24, D66. De vragen over de bodemdaling Nieuw-Amsterdam. Mevrouw Kleine Deters.

Mevrouw Kleine Deters: Dank u wel, voorzitter. De vraag die we hebben is: wat GS ziet als haar verantwoordelijkheid in dit dossier? Natuurlijk meerdere zaken die hier onder vallen. Maar de verantwoordelijkheid voor de Hoogeveense Vaart valt volgens ons wel degelijk onder de provincie. Dus we zouden graag van GS horen wat zij zien als hun verantwoordelijkheid in dit dossier en hoe ze daar invulling aan geeft.

De voorzitter: Dank u wel. Het antwoord komt van mevrouw Meeuwissen. Gaat u gang.

Gedeputeerde Meeuwissen: Dank u wel, voorzitter. Wij zien niet direct een relatie tussen de Hoogeveense Vaart en de bodemdaling in Nieuw-Amsterdam. Er is veel onderzoek gedaan naar de oorzaken van de bodemdaling en van de problemen met de funderingen daar. En dan zien we diverse oorzaken. Je hebt de veenoxidatie, je hebt de zetting door de lage grondwaterstanden en door Grondwateronttrekkingen, en ook als gevolg van droogte. Dus er zijn allerlei verschillende oorzaken. Dus die link naar de Hoogeveense Vaart, die leggen wij niet. De provincie heeft ook, u vraagt naar onze verantwoordelijkheden... Als je heel formeel en juridisch kijkt, zijn wij niet verantwoordelijk voor de funderingsproblemen. Dat zijn de eigenaren zelf. Wat wel is, is dat wij als provincie samen met de gemeente en de waterschappen zien dat hier grote problemen zijn, dat wij heel erg nauw samen optrekken, dat we kijken: hoe kunnen wij de mensen die dit overkomen, hoe kunnen wij die zo goed mogelijk helpen en ondersteunen? Er is al een aanbod dat er gratis onderzoek gedaan kan worden of dat dat gesubsidieerd wordt. We zijn ook bij het Rijk erop aan het aandringen dat er financieringsmogelijkheden voor beschikbaar gesteld worden. Zo nog een aantal zaken. Dus we zijn er... Hoewel formeel die verantwoordelijkheid er niet is, zijn wij wel op allerlei manieren daarbij betrokken om te kijken hoe we daar zo goed mogelijk kunnen acteren.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Kleine Deters in tweede instantie.

Mevrouw Kleine Deters: Dank u wel, voorzitter. Ik denk dat de gedeputeerde inderdaad aangeeft dat het water met name van invloed is. Voor zover D66 bekend staat er water in de Hoogeveense Vaart en zou dus ook het water in de Hoogeveense Vaart op de waterstand van invloed kunnen zijn. En wij zouden dan toch de gedeputeerde mee willen geven om zich te verdiepen in het proces voor de aanwonenden van het kanaal Almelo-Coevorden, die te maken hadden met bodemdaling, Funderingsvraagstukken, problematiek wat jaren voortgesleept heeft. En waar nu dan toch ook de provincie Overijssel zegt: wij hebben daar wel degelijk een verantwoordelijkheid in gehad. Want er stond in het kanaal van Coevorden-Almelo ook water, net als in de Hoogeveense Vaart.

De voorzitter: De gedeputeerde.

Gedeputeerde Meeuwissen: Er is dus... Het is herhaling van wat ik net zei. Er is uitgebreid onderzoek geweest naar de oorzaken. Daar stond dit niet bij, dit kwam daar niet uit. Ik kan nog een keer kijken naar het voorbeeld dat u aangeeft, maar vooralsnog zie ik daar niet een link.

De voorzitter: Dank u wel. We blijven even bij D66, want ze hebben ook een vraag over A32, de stand van zaken gebiedsproces oliewinning Schoonloo.

Gedeputeerde Meeuwissen: Voorzitter, mag ik nog een vraag stellen?

De voorzitter: U een vraagstellen? Even heel onorthodox, maar gaat uw gang.

Gedeputeerde Meeuwissen: A23 staat op mijn lijstje dat de fractie van D66 die brief graag wil agenderen. Daar wil ik graag nog wat over zeggen dan, als dat...

Mevrouw Kleine Deters: Voorzitter, dat is een gezamenlijke agendering met de Partij van de Arbeid, met het UPDA, uitvoeringsprogramma Drentsche Aa en de Kaderrichtlijn Water. Die willen we in gezamenlijkheid agenderen, omdat ook daar een relatie voor ons ligt.

De voorzitter: Aha, daar was geen vraag over, dat is gewoon ingediend als zijnde we gaan dit agenderen, maar dat komt aan het eind van mijn verhaaltje. Maar daar wilt u alvast wat over vertellen, begrijp ik, gaat uw gang.

Gedeputeerde Meeuwissen: Wat wij hebben aangeboden is... Het is best wel een complex gebeuren de Kaderrichtlijn Water. U heeft daar een uitgebreide rapportage van gekregen die u nu wil agenderen. We hebben aangeboden om daar een informatiebijeenkomst voor te organiseren, zodat het nog verder verdiept kan worden. En het staat bij de griffie al op het lijstje om ingepland te worden. En qua volgorde lijkt het ons goed om eerst de informatiesessie te doen en dan het debat daarover te voeren in de commissie. Dus dat zou mijn voorstel zijn, als u het nu ook aan UPDA verknoopt, wat op zich wel natuurlijk met elkaar te maken heeft, maar wel een ander onderwerp is. Dat is aan u. Maar goed, ik zou graag die volgorde, het lijkt mij handig om die te hanteren. Om eerst de informatiebijeenkomst te hebben en dan het debat daarover.

De voorzitter: Mevrouw Kleine Deters, is dat een goede suggestie?

Mevrouw Kleine Deters: Voorzitter, ik denk dat het dan even een afstemmingsvraagstuk is. Als we het nu agenderen, dan wordt het... Het is januari, ik geloof pas in maart of april dat we dan de commissie hebben waarin we het bespreken. Dus dan heeft de gedeputeerde nog enige tijd om de informatiebijeenkomst te organiseren. Maar goed, dat lijkt me een afstemmingsvraagstuk buiten deze vergadering eigenlijk.

De voorzitter: Klopt, ik zie mevrouw Meeuwissen knikken. En het ligt bij de griffie en de griffie gaat heel hard werken. Dus ik denk dat het goed komt, daar gaan we gewoon voor. Tot zover.

De voorzitter: Dan nu echt verder met A32, D66, de heer Brinkhorst.

De heer Brinkhorst: Dank u wel. Voor het gebiedsproces oliewinning Schoonebeek wordt de provincie gevraagd een verklaring van geen bedenkingen af te geven. Dat wordt natuurlijk weer afgekort. Kan

de gedeputeerde hieraan aangeven dat de provincie Drenthe van alle fossiele brandstoffen af wil en in de verklaring aangeven dat oliewinning in Schoonebeek als ongewenst wordt gezien?

De voorzitter: Dank u wel. De heer Jumelet, gaat uw gang.

Gedeputeerde Jumelet: Dank u wel, voorzitter. De brief die wij u gestuurd hebben geeft een overzicht van een aantal ontwikkelingen. Ook de verschillende sporen die op dit moment ook lopen om uiteindelijk ook recht te doen aan de directe omgeving. U hebt ook gezien dat er inderdaad, en daar refereert u aan, ook nog het vergunningentraject openstaat. En op uw laatste vraag dan ook om aan te geven dat de oliewinning in Schoonebeek als ongewenst wordt gezien, is op dit moment aan de orde of het überhaupt mogelijk is om olie te winnen of in ieder geval dat waterinjectie toe te passen. Want daar gaat het uiteindelijk hier om. En daar is natuurlijk aan de orde dat daar ook de minister over gaat, of in ieder geval de Staatssecretaris de heer Vijlbrief. In ieder geval is het SodM daar nu bezig om een advies te formuleren, zodat uiteindelijk ook een goed besluit kan worden genomen. Als het gaat om uw vraag, over die geen verklaring van geen bedenkingen, moet ik zeggen, ziet dat vooral op die waterinjecties. Kijk, en als uw vraag natuurlijk kan... In die verklaring van geen bedenkingen ook iets gezegd worden over het afgaan van fossiele brandstof. We willen met elkaar van die fossiele brandstof af, maar we weten ook dat we in een energietransitie zitten. En ik zou u even nog willen wijzen op buiten. Dus we hebben op dit moment buiten vriesweer. Dat kunnen we niet met elkaar, dit huis ook verwarmen en alle andere huizen verwarmen zonder fossiele brandstoffen te gebruiken. Dus dat zou echt nog steeds nodig zijn. Het moment dat we af kunnen van die fossiele brandstof, wat we allemaal willen uiteindelijk, dat duurt nog even. Dus we zullen we dat echt nodig hebben. In die verklaring voor geen bedenkingen gaat het vooral over wat ons gevraagd wordt, welk advies en dat gaat dus over de waterinjecties. Maar ik snap wat u zegt en dat heeft uiteindelijk, denk ik, ons alle aandacht. Onze Energie Agenda is aan de orde, energievisie is aan de orde en ik daag u uit om daar ook uw bijdrage aan te leveren. Om te zeggen en te constateren in welk tempo wij ook met elkaar van fossiele brandstof af willen in Drenthe. En dat is uiteindelijk ook aan ons om vast te stellen in deze Staten op enig moment dat het voorligt, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Voldoende? Akkoord. We blijven nog even bij D66 voor A40, de ondertekening van het integraal zorgakkoord Drenthe. Het woord is aan nogmaals de heer Brinkhorst.

De heer Brinkhorst: D66 vindt het regioplan een indrukwekkende opsomming van hoe de zorg in Drenthe er voorstaat met een minimale inbreng van het onderwijsveld. Wij vinden dat het onderwijs, mbo en hbo en hopelijk ook de universiteit, betrokken moet zijn en vragen GS om het onderwijs te verbinden aan de noodzakelijke zorgtransformatie. Deelt GS dit? En wil de gedeputeerde het onderwijsveld betrekken bij de governance als thematrekker en schrijfteam?

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Turenhout, gaat uw gang.

Gedeputeerde Turenhout: Dank u wel, voorzitter. Herkenbaar punt. Wij delen het feit dat onderwijs een hele belangrijke pijler is, ook voor de zorgtransformatie. Die moet zeker mee. We hebben daar ook al meerder malen aandacht voor gevraagd in het kader van de ontwikkeling van dit zorgakkoord. Maar we zien dat inderdaad ook nog beperkt terug in het finale concept. Dus die neem ik zeker mee. Wij gaan er niet over, we gaan er niet alleen over, laat ik het even zorgvuldig formuleren. Maar zeker daar waar het gaat om arbeidsmarktvragestukken, maar ook bij de inhoudelijke innovaties, zou het onderwijs minimaal betrokken moeten worden. Dus daar zetten we ons zeker voor in.

De voorzitter: Dank u wel, we gaan naar B13, een brief over groen gas De Wolden. Fractie van JA21, de heer Van den Brand.

De heer Van den Brand: Voorzitter, ik lees hier dat eigenlijk de vraag is of de provincie een soort bank wil spelen voor € 5 miljoen voor 34 bedrijven die dat groen gas zouden laten produceren. En ik vroeg mij gewoon af: hoe staat GS daar tegenover? De vraag is binnengekomen, maar wat doen we er nou mee?

De voorzitter: Dank u wel, gedeputeerde Jumelet.

Gedeputeerde Jumelet: Ik dacht dat u neemt gelijk de andere vragen ook mee van de partij... Maar misschien wel even goed om hier alvast op te reageren. Het is zo dat inderdaad er een brief is gekomen. Dat is altijd goed dat mensen zich kenbaar maken. Tegelijkertijd, er is al contact met de gemeente, de Wolden en ook met RENDO. En er is ook contact met initiatiefnemers. En als het gaat om een lening, u kunt zich voorstellen dat wij het niet ook als bank zien, dat is ook voor de gemeente De Wolden zo. RENDO heeft er ook al iets over gezegd, dat heb ik gelezen in de pers hoe zij zich verhouden tot deze vraag. Maar het is natuurlijk wel van belang om te kijken hoe we wel met elkaar dit mogelijk kunnen maken. Dus we staan er positief tegenover. Maar we moeten ons realiseren dat er natuurlijk veel meer initiatieven zijn. Dus in die context proberen we nu met elkaar te kijken: wat is nodig en hoe kunnen we dat ook van de grond krijgen? Want er is meer nog nodig dan alleen maar ja zeggen. Er moet ook nog goed gekeken worden naar de hele impact, maar ook zeker naar de businesscase. En zo heb ik een paar dingen genoemd, maar zullen er zeker nog meer zaken zijn. Dus we staan er positief tegenover. We spreken met de partijen, maar moeten nog wel zien hoe we dit ook met elkaar verder brengen, voorzitter. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Over deze brief is ook een vraag gekomen van de Partij van de Arbeid en ik zie een hele lange inleiding. Zou u wellicht alleen de vraag willen stellen?

De heer Loof: In grote lijnen is de beantwoording eigenlijk al wel een beetje geweest. Wij vroegen niet meteen om een lening of om geld in te zetten. Wij vroeger vooral om een proactieve houding, om te kijken of je samen met de gemeente en initiatiefnemers tot bepaalde oplossingen zou kunnen komen. Maar in feite hebben we al antwoord gehad, voorzitter.

De voorzitter: Dan gaan we meteen door naar B18, Brief van Raad voor de leefomgeving uitvoering aan zet. De heer Van den Brand weer, JA21, gaat uw gang.

De heer Van den Brand: Ik werk niet bij de brandweer. [gelach] Maar misschien, wie weet. De vraag is het volgende. Achter deze B18 zit een echt interessant rapport, een veelzijdig rapport met een aantal, denk ik, heel goede suggesties. Zo wordt er gewezen op een belemmerende factor stapeling en complexiteit regelgeving. En daar staan dan een aantal adviezen van hoe je daarmee om moet gaan in de uitvoering. Beleid en uitvoering dichter naar elkaar toe brengen. Dat zou zomaar eens wat stroperigheid uit de organisatie kunnen halen. En mijn vraag is gewoon: hoe gaat GS daarmee om?

De voorzitter: En deze vraag wordt beantwoord door gedeputeerde Turenhout.

Gedeputeerde Turenhout: Dank u wel, voorzitter. Helemaal eens, prachtig rapport. Kim Putters heeft ook al eerder bij zijn afscheid bij het SCP gevraagd: wees nou eens meer bewust van de uitvoerbaarheid van je beleid. Want daar loopt veel beleid toch in vast. Dit rapport geeft daar voor een deel antwoord op. Ook leuk detail, Evelien van Everdingen, onze directeur Prolander, die is intensief betrokken bij dit rapport. Dus dicht bij huis krijgen we de gratis adviezen. Maar GS omarmt in algemene zin het advies en de aanbevelingen. Een paar wil ik er uit pakken. Beleid en uitvoering gelijkwaardig maken en zorgen dat uitvoeringspartijen in positie zijn bij de beleidsontwikkeling. We doen niet anders,

denk ik, bij nu het inrichten en het ontwikkelen van onze omgevingsvisie. Slim en goed omgaan met de schaarse en menskracht is ook een van die aanbevelingen. Ook daar zijn we heel specifiek al met onze gemeenten mee bezig. Impulsteam is een mooi voorbeeld. En een uitvoeringsplatform wonen, waar we de vorige Statenvergadering ook over gesproken hebben. En de laatste. Organiseer... Ik heb hier staan: ontoereikende organisatie als één van de belangrijkste knelpunten. Ook dat herkennen we. Dus als je beleid verzint, zorg dan ook dat je de mensen, de middelen en de goede organisatie hebt om ook daadwerkelijk uit te kunnen voeren. Dus we nemen dit serieus mee, deze aanbevelingen. Hoewel ze primair gericht zijn op het Rijk. Ik heb zelf ook de indruk dat we hier in de provincie, maar dat oordeel laat ik ook aan u over, dat we daar eigenlijk ook al wat meer bewust van zijn en ook invulling aan geven.

De voorzitter: Tot zover, dank u wel, dan de agendering... Oh nee, we gaan nog even naar A8. Ik kijk even naar mevrouw Meeuwissen. Ja, ze is zover voor A8. Zoek ik hem er weer eventjes bij. Even kijken, de stand van zaken rondom de mogelijke vestiging van Puy du Fou in Meppel. De fractie van het CDA, gaat uw gang.

Mevrouw Hilgenga: Het college meldt in deze brief dat de Raad van Bestuur van Puy du Fou verwacht aan het einde van dit jaar een besluit te kunnen nemen over de vraag of zij zich in Meppel wil vestigen. En het CDA fractie is benieuwd of de Raad van Bestuur inmiddels daar al een besluit over heeft genomen?

De voorzitter: Gedeputeerde Meeuwissen.

Gedeputeerde Meeuwissen: Ik kan u melden dat ik een klein uurtje geleden het telefoontje kreeg. Vandaar dat ik nog even wat dingen moest uitzoeken. Dus die kan nu melden dat Puy du Fou een besluit heeft genomen. En dat zij ervoor gekozen hebben om niet naar Drenthe te komen. Dus dat is ons medegedeeld. U krijgt hierover dit ook nog even per brief. Dat wordt nu achter de schermen voorbereid en verstuurd, komt naar u toe.

De voorzitter: Hartelijk dank voor deze berichtgeving. Vers van de pers zullen we dat dan maar noemen.

De heer Schoenmaker: Voorzitter.

De voorzitter: Waar? Ja, daar. De heer Schoenmaker van Sterk Lokaal Drenthe.

De heer Schoenmaker: Even toch op dit nieuws. Is ook verteld waar dan wel de voorkeur naar uitging? Was dat in België?

De voorzitter: Mevrouw Meeuwissen.

Gedeputeerde Meeuwissen: We hebben een heel kort telefoontje en een heel kort berichtje gehad. Meppel heeft het bericht gehad en dat met ons gedeeld. Dus daar moeten nog iets meer gesprekken plaatsvinden om dat te doorgronden. Maar het eerste beeld wat ik heb gekregen is dat zij gekozen hebben voor niet het aanleggen van een park ergens, maar het bieden van shows. Ze doen dat ook in de Ravelijn bij de Efteling, de Ravelijnshow. Dat ze op twee plekken, één in Italië en één in Engeland, dat ze daar een show gaan organiseren. Dus een veel geringere investering gaan doen, is mijn eerste beeld. Maar nogmaals, dat is een beeld en meer informatie zou misschien via Meppel en wellicht ook op een later moment naar buiten komen.

De voorzitter: Nogmaals dank. Even kijken. Hebben we dan alles gehad? Ik kijk even naar mijn rechterhand, volgens mij zijn we klaar of niet? We zijn gewoon klaar. En dat heb ik speciaal gedaan voor mevrouw Kleine Deters, want die moest om 16.50...

Mevrouw Hilgenga: Nog één punt van orde, want wij hadden ook een agenderingsverzoek neergelegd en die nog niet genoemd.

De voorzitter: Ik wil gewoon te snel. Ja, ik zie daar die klok en ik weet tien voor vijf, mevrouw Kleine Deters. Maar u heeft helemaal gelijk, want ik had alweer omgeslagen. Er zijn agenderingsverzoeken van... Weet jij het nog? Ja, fractie van D66 heeft A19 en A23, CDA heeft B4 en u heeft...? B4. Excuus, het is laat. En de onderbouwingen zien we graag voor 1 februari tegemoet.

10. Rondvraag

Er zijn geen rondvragen binnengekomen.

11. Schorsing

De voorzitter: Nou, volgens mij heb ik nu echt alles gezegd. Ik sluit de vergadering en ik wens u allen wel thuis.

Transcript

Vergadering van de Statencommissie van het Drents Parlement

Woensdag 24 januari 2024

Locatie: Statenzaal

Aanwezig:

de heer J. Puper (voorzitter morgen)
de heer H.L. Smeenge (BBB) (voorzitter middag)

de heer J. Barelds (PVV)
mevrouw B. van den Berg-Slagter (ChristenUnie)
de heer B. Bolumba (GroenLinks)
de heer R.A.A. Bosch (PvdA)
de heer D. van den Brand (JA21)
de heer G.B.H. Brandsema (ChristenUnie)
de heer J.W. Brinkhorst (D66)
de heer J.P. Brouwer (BBB)
de heer B. van Dekken (CDA)
mevrouw G.J. Dijkers (SP)
de heer P. Edelman (BBB)
de heer F. El Masoudi (Forum voor Democratie)
commissielid J. Faber (Partij voor de Dieren)
de heer J.C. Hellendoorn (D66)
mevrouw S. Hilgenga-van Dam (CDA)
de heer A.J. Hingstman (BBB)
de heer M. Jansen (BBB)
mevrouw A.M. Kleine Deters (D66)
mevrouw M. Kramer-Hammenga (Volt)
de heer J.H. Kreuze (CDA)
de heer H. Loijenga (Volt)
de heer H. Loof (PvdA)
de heer W.L.H Moinat (SP)
mevrouw H. Mulder (VVD)
mevrouw C.E. Niessink (Forum voor Democratie)
de heer H. Omlo (JA21)
de heer J.R. Oosting (VVD)
Statenlid S.J. Peeks (Partij voor de Dieren)
mevrouw K.E. Pouwels-Koopman (ChristenUnie)
de heer J. Puper (PvdA)
de heer J.J. Rook (GroenLinks)
de heer A.K. Schoenmaker (Sterk Lokaal Drenthe)
de heer H.G.J. Schuinder (BBB)
de heer H.L. Smeenge (BBB)
de heer J.H. Steenbergen (Sterk Lokaal Drenthe)
de heer C. Truong (JA21)

mevrouw A. Udinga (VVD)
de heer C. Vianen (VVD)
de heer A. Vorenkamp (PVV)
de heer A.V.B. Vos (Forum voor Democratie)
de heer W.H. Vosseveld (BBB)
de heer H. van de Weg (SP)
Statenlid R.R.M. Zuiker (Partij voor de Dieren)
de heer G. Zuur (CDA)

de heer T.H. Corporaal, Statengriffie
de heer K.F.J. Bertels, Statengriffie

Voorts aanwezig de leden van GS:

de heer J. Otter (BBB)
de heer E. van Dijk (BBB)
mevrouw Y.M. Turenhout (PvdA)
mevrouw W.M. Meeuwissen-Dekker (VVD)
de heer H.G. Jumelet (CDA)

12. Heropening en mededelingen

De voorzitter (de heer Puper): Dames en heren, goedemorgen. Goedemorgen, ik heropen de vergadering van de Statencommissie. Ik heet iedereen welkom, de kijkers thuis en de mensen hier aanwezig. Straks is er aangekondigd dat er een rondvraag zou komen, die rondvraag is inmiddels ook weer ingetrokken, dus die slaan we vandaag over.

13. Beleidskader privacy provincie Drenthe; Statenstuk 2023-135

De voorzitter: En ik begin bij... En ik begin bij agendapunt 13: Beleidskader privacy provincie Drenthe; Statenstuk 2023-135. Ik stel aan de orde hiermee het Statenstuk en ik herinner u eraan dat de fracties allemaal drie minuten spreektijd hebben. Vervolgens heeft gedeputeerde Turenhout... Van Dijk, herstel. Ik heb ze in ieder geval wel wakker aan die kant. Goedemorgen. En ik begin bij de eerste woordvoerder van de fractie van de CDA, de heer Van Dekken. ... En daarna gaan we verder met de ChristenUnie.

De heer Van Dekken: Dank u wel, voorzitter. Ik had de computer nog niet eens opgestart, dus ik ben blij dat ik het ook even heb uitgedraaid. Ging heel erg snel. Nee, maar dank u wel, voorzitter. De AVG of voluit de Algemene Verordening Gegevensbescherming en de Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming zijn in haar bruikbaarheid voor overheden en burgers soms lastige dingen. Want aan de ene kant willen we als volksvertegenwoordigers, media en burgers volledig geïnformeerd worden, maar soms moet of kan informatie ook niet altijd gegeven worden. Ik denk dan aan de informatie die de persoonlijke veiligheid kunnen raken of een groter belang dienen, nationaal belang dienen, en daarom ook een relatie hebben met de Woo. Ik weet uit mijn OM jaren dat dat lang niet altijd eenvoudig is, in een tijdsgewricht waarin nog meer technologische vooruitgang rondom de digitale informatievoorziening op de loer ligt. Voorzitter, strikt genomen kan GS niet namens PS spreken in hoeverre dit beleidskader gewenst is. Sterker nog, zelfs PS kan hier geen oordeel over geven. Wij moeten, simpel gezegd, recht doen aan de wettelijke verplichting om zorgvuldig te zijn in het beschermen en beveiligen van onze informatie. En dat gaat in 2024 nog een interessant staartje krijgen onder druk van de Europese regelgeving. Voorzitter, ik ga terug naar het beleidskader dat nu voorligt en ik weet dat we dat vanuit de 13 privacy principes, zoals bijvoorbeeld, inrichten; verwerken; gebruiken; raadplegen; consulteren; voor advies of juist bewaren, moeten verankeren. De CDA-fractie kan het op dit onderwerp eigenlijk kort houden. Het is een uitstekend, helder en zeer bruikbaar kader dat nu voorligt en ik wil toch GS vragen om de behandelend ambtenaar, mevrouw Schutte in deze, een compliment te geven. Dit heldere kader is voor verdere verspreiding naar andere overheden vatbaar. Ik wil het ook wel wat op zijn Drents zeggen: dit kom je heel vaak slechter tegen. Een helder beleidskader waarin de normen op hoofdlijnen goed zijn uitgewerkt. En dan nog twee kleine juridische dingetjes die misschien raken aan de begrippen uit de verordening. Het inzien van persoonsgegevens betekent ook daadwerkelijk alleen maar inzien. Iemand mag van daaruit bijvoorbeeld geen kopie vragen en dat zou nog beter in het stuk kunnen worden uitgewerkt. En een tweede punt is, wanneer er over kan worden gegaan tot vernietiging. Dat is dus iets anders dan moeten vernietigen. Ik doel daarmee op het juridische punt dat je gegevens nooit langer moet bewaren dan voor het doel waarvoor de gegevens zijn opgeslagen, dus los van bewaren misschien ook nog iets meer tekst over vernietigen. En op dat punt zou ik nog graag reactie willen vanuit GS, maar nogmaals, chapeau voor het uitstekende werk op dit punt. Dit beleidskader kan rekenen op instemming van onze fractie en kan voor wat ons betreft door als hamerstuk naar de komende PS.

De voorzitter: Hartelijk dank. Geef ik het woord graag aan mevrouw Van den Berg van de ChristenUnie en daarna aan de SP.

Mevrouw Van den Berg: Dank u wel, voorzitter. We krijgen als provincie heel veel gegevens van onze inwoners en het is belangrijk dat we daar goed en zorgvuldig mee omgaan. En met dit beleidskader laten we dat ook zien. Er ligt een mooi stuk, waar wij goed mee uit de voeten kunnen. We hebben nog twee aanvullende punten, of randpunten, eromheen. De eerste is de vraag van hoe zorgen we dat dit een levend document wordt? Dus dat medewerkers, maar ook wij als Provinciale Staten deze toch wel ingewikkelde materie ook goed snappen. Is het misschien een idee om een A4'tje te maken of een soort stroomschema waardoor we allemaal goed weten wat we moeten doen? En het tweede is dat je ziet dat sommige organisaties een beloning uitloven voor mensen die een datalek ontdekken, een 'bug bounty' heet dat. Bijvoorbeeld dat als ze ergens die data vinden, dat ze die netjes terugbrengen bij ons, ons erop wijzen en dat ze dan bijvoorbeeld een bos bloemen of een leuke presentje krijgen om dat te stimuleren en te waarderen. Graag een reactie. En verder kunnen wij goed leven met dit stuk. Dank u wel.

De voorzitter: U ook bedankt. Geef ik graag het woord aan de SP, mevrouw Dijkers en daarna aan de VVD.

Mevrouw Dijkers: Dank u wel, voorzitter. Ook wij zijn blij met dit beleidsdocument, dit kader ziet er goed uit. We hebben één onderdeelje waar wij een opmerking over hebben. Dat gaat over principe 9, profilering. Profileren is, zoals u weet, een punt waar je nogal wat mee overhoop kunt halen. En in de tekst van de provincie, van de privacy verklaring op de website, staat: ... Wij maken geen gebruik van geautomatiseerde besluitvorming of profilering, met andere woorden onze medewerkers en niet onze systemen nemen beslissingen op basis van een zorgvuldige afweging. In dit beleidskader staat, 'De provincie,' en dat is pagina... Even kijken, wat was het? Nou, moet ik zo even nazoeken. In ieder geval, 'De provincie Drenthe doet niet aan louter geautomatiseerde besluitvorming of profilering, welke herleidbaar is tot het individu,' en dat is inhoudelijk nogal een andere formulering, want als je 'niet louter' aan geautomatiseerde besluitvorming doet, dan doe je dat dus wel. ... Dus wij willen heel graag dat woord 'louter' geschrapt zien, daar wil ik graag ook een reactie op. Als dat toegezegd wordt, dan is dat prima en anders maken we daar een amendement van. Het gaat over de tekst op bladzijde 23, heb ik inmiddels teruggevonden. Dat was het.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Mulder van de VVD en daarna de PVV.

Mevrouw Mulder: Voorzitter, waar wij gewend zijn om ons werk in de openbaarheid te doen, geldt voor de bedrijfsvoering een ander regime. En dit beleidskader geeft wel wat meer inhoud dan wij ook van een kader gewend zijn - het is zeer nauwkeurig beschreven, complimenten daarvoor - maar het kan daarnaast ook gaan voelen als een keurslijf met behoorlijk wat maatregelen, met name ook voor hier intern de ambtelijke organisatie. De provinciale privacy-officer en de functionaris gegevensbescherming zullen ook nauw toezien op het gebruik van de privacy voorschriften, dat is hartstikke goed. En hiermee houden we ons aan de aan de wet en het is ook noodzakelijk, uiteraard, om geldige en afgewogen besluiten te kunnen nemen. De VVD stemt in met dit beleidskader. Overigens vond ik een goede opmerking vanuit de ChristenUnie om ook te zorgen voor stroomschema, ook voor onszelf als Statenleden, zodat we zelf ook weten waar de grenzen liggen voor wat betreft privacybescherming. Wij willen nog wel de opmerking maken dat er sprake moet blijven van een werkbaar en praktische informatievoorziening, ook om besluiten binnen de wettelijke gestelde termijnen te kunnen nemen. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: U ook bedankt. Geef ik graag het woord aan de heer Vorenkamp van de PVV en tot slot, de Partij voor de Dieren.

De heer Vorenkamp: Dank u, voorzitter. Ik denk dat het goed is dat er een beleidskader opgesteld wordt en dat ziet er ook prima uit, Voorzitter. Het lijkt ons een gedegen stuk met een degelijke uitwerking voor een in de huidige maatschappij toch wel belangrijk onderwerp, blijkbaar, de privacybescherming. Er zijn

heel wat mensen bij de beschreven lijntjes, dan lijkt het goed te moeten gaan. Nog een paar vragen, voorzitter. Het reglement voor bezoekers hier van het Provinciehuis en van de provincie is niet digitaal opvraagbaar is mij gebleken en dat lijkt mij een goed idee. Dan, in hoeverre is een en ander reeds voorafgaand aan dit beleidskader aan de opstelling hiervan in werking getreden? Ik mag hopen, tenminste, dat de privacy toch veel aandacht heeft gehad tot op heden, toch? De BurgerServiceCode wordt genoemd met de tien kwaliteitseisen voor de publieke dienstverlening. Prima. In hoeverre acht de provincies zich hieraan gebonden? En zijn deze ook van toepassing indien een burger, namens een bedrijf, de provinciale overheid nodig heeft? In hoeverre vallen verbonden partijen, als bijvoorbeeld Prolander en de RUD, ook onder deze regeling? Er is sprake van aparte afspraken die gemaakt zouden gaan worden of zijn, maar in hoeverre mogen die hiervan afwijken? En dan even over een opmerking die het CDA heeft gemaakt over het vernietigen van data. Het is mijn vak een beetje, maar het lijkt mij niet simpel als je denkt over back-ups, bijvoorbeeld, en die back-ups moeten ook over langere termijn vastgehouden worden in een roulatiesysteem. Daar zitten dan persoonsafhankelijk te vernietigen data, vermoedelijk, in. Dat is niet simpel. Hoe kijken de partijen daartegenaan?

De voorzitter: Dank u wel. Goed. En tot slot, de Partij voor de Dieren, Statenlid Peeks.

Statenlid Peeks: Dank u wel, voorzitter. Het Statenstuk ziet eruit als een zorgvuldig samengesteld stuk, waar op het eerste gezicht weinig aan te merken is. De provincie Drenthe heeft de organisatie ingericht om aan de AVG en UAVG te voldoen. De Partij voor de Dieren is echter scherp op de privacy van personen en geen voorstander van het opslaan van persoonsgegevens, van analyse en profilering. Wij vinden dat privacybescherming altijd gewaarborgd moet worden. Vooral het recht om vergeten te worden vinden we heel belangrijk. Hierover staat in dit beleidskader dat de burger hiervoor een verzoek kan indienen en dat het verzoek dan wordt beoordeeld of dit gerechtvaardigd is. Kan de gedeputeerde hier wat meer uitleg over geven? Want in welke gevallen wordt dit dan afgewezen en wie beoordeelt het? Met betrekking tot big data tracking, tracing en het gebruik van camera's, lezen we dat de provincie Drenthe als maatregel heeft om in principe niet aan profilering op basis van persoonsgegevens te doen. Maar verderop staat dat het wel kan en dat dan toestemming van de functionaris gegevensbescherming kan worden gevraagd. Ik zou van de gedeputeerde willen weten in hoeverre er in de praktijk toestemming wordt gevraagd aan deze functionaris en of hier ook actief toezicht op is. Dan over het cameratoezicht, kan de gedeputeerde aangeven of dit camera's zijn die op het internet zijn aangesloten of dat dit een gesloten systeem is? En zijn het ook camera's met gezichtsherkenning? Mijn fractie wil ook weten of dit camera's zijn van het merk Hikvision of Dahua, aangezien daar wel zorgen over zijn, want deze zijn via internet benaderbaar. Ik hoor graag een reactie van de gedeputeerde hierover. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Ik weet niet of dit valt onder technische vragen of niet, maar daar zullen we dan achter komen. Gedeputeerde Van Dijk, u heeft in beginsel negen minuten om de gemaakte opmerkingen te beantwoorden en eventueel de vragen te beantwoorden. Gaat u gang.

Gedeputeerde Van Dijk: Voorzitter, zoveel tijd heb ik niet nodig, denk ik. Het is een stuk van uw Staten, uiteraard en het is... GS heeft het al voor de organisatie hier een besluit over genomen, dus je moet vooral zelf hier iets van vinden. De kaders in dit document voor het privacybeleid van de provincie Drenthe liggen voor en daarbij is inderdaad voor de provincie Drenthe zoveel mogelijk nadere invulling gegeven aan de Europese en landelijke wetgeving rondom privacy. Er werd al aan gerefereerd, er zijn 13 privacy principes verwoord en die geven precies weer hoe de provincie Drenthe omgaat met privacy en de bescherming daarvan. Er staat in voor wie deze richtlijnen gelden, wat de spelregels zijn, wie welke taak of rol heeft, wie waar verantwoordelijk voor is en welke keuzes de provincie heeft gemaakt ten aanzien van privacy. Op dit moment wordt van u gevraagd het beleidskader zoals het voor uw eigen Staten zal gelden, vast te stellen. En ik moet zeggen, ik was zeer content met het compliment van de heer Van Deken. We zullen dat compliment zeker overbrengen. Ik denk, even heel praktisch, want ik heb inderdaad

nogal wat technische vragen gehoord waar ik gewoon geen antwoord op weet nu. Ik weet niet welk merk camera's we hebben, etcetera. Dat weet ik gewoon niet. We zullen even na laten kijken of die technische vragen ook gewoon technisch beantwoord kunnen worden, schriftelijk en als het gaat puur om de inhoud van het stuk: inzien, wanneer vernietigen van stukken. Ik denk dat er dan eventueel nog een amendement zal moeten plaatsvinden, want wij kunnen dat nu niet meer wijzigen natuurlijk. Dat zal misschien op termijn bij een herijking of zo wel wel wel kunnen. Maar als er nu iets gewijzigd moet worden in het stuk, dan denk ik dat dat via een amendement zal moeten gebeuren.

De voorzitter: Moment, u krijgt een interruptie van het CDA.

De heer Van Dekken: Voorzitter, dank u wel. Want natuurlijk zie ik die weg ook wat de gedeputeerde geeft in zijn antwoord. Maar ik denk dat als je puur naar het beleidskader zelf kijkt en de uitwerking van die 13 principes die men daar doet, eigenlijk ook nog wel voldoende rek en comfort geeft om daar zodanig flexibel mee om te gaan dat je eigenlijk nu niet hoeft te amenderen.

Gedeputeerde Van Dijk: Prima.

De heer Van Dekken: En dat ziet denk ik - als het dan toch gelijk mag, voorzitter - ook een beetje op de opmerking die ik zojuist vanuit de Partij voor de Dieren hoorde. Kijk, ook ik heb gezien, woorden als 'kunnen', 'dan kun je de functionaris gegevensbeheer op dat punt consulteren bij profiling'. Maar ik hoop toch niet dat we de kant opgaan dat op het moment dat er hier in dit huis informatie binnen zou komen, dat er allerlei orde versturende groepen zich hier aan de poort melden, dat we dan niet meer in een bruikbare, effectieve werkwijze kunnen komen om juist daar effectief tegen op te treden. Dus ook daar zie ik dat woordje als 'kan', dan kun je dat doen. Maar dat hoeft dus niet.

Gedeputeerde Van Dijk: Precies. Dat soort... ..

De voorzitter: Gedeputeerde, ga uw gang.

Gedeputeerde Van Dijk: Helder, goede aanvulling en ik denk dat u dat terecht constateert. Dan nog even praktisch, mevrouw Van den Berg, een stroomschema of een A4'tje en VVD refereerde er ook aan. Ik denk dat het gewoon een hele praktische uitwerking kan zijn van het stuk dat nu voorligt. Dat kan gewoon opgepakt worden, kunt u zelf opdracht toegeven en dat kan gefabriceerd worden. Dat lijkt mij geen enkel probleem. Even kijken. Als het gaat om profiling, inderdaad, op zich staat het volgens mij wel goed in het stuk, mevrouw Dijkers. We doen niet aan louter geautomatiseerde besluitvorming en ik denk dat we nog even moeten kijken naar de tekst zoals die op de website staat. Dus wat dat betreft, dat is nog wel iets om even te bezien. En dan inderdaad verder, voorzitter, veel technische vragen en die zullen we even terug moeten luisteren, want ik heb gewoon inderdaad al die antwoorden heb ik niet.

De voorzitter: Blijft u nog even staan, u krijgt een tweetal interrupties, waarvan de ChristenUnie de snelste was.

Mevrouw Van den Berg: Dank u. Het is vooral even om een tweede termijn te voorkomen. Ik had nog een vraag gesteld, of een suggestie gedaan, als het ging om een bug bounty. Dus een beloning voor als iemand een datalek...

Gedeputeerde Van Dijk: Heel goed idee en ik denk ook dat is een stukje uitwerking, omdat het stukje van uzelf is, denk ik dat dat iets is dat u ook zelf kunt oppakken. En als u als Staten dat een goed idee vindt. Ik persoonlijk vind het een heel goed idee, maar...

Mevrouw Van den Berg: Voorzitter, op zich kunnen we dat natuurlijk als Staten sowieso oppakken, maar het zou natuurlijk mooi zijn als het organisatiebreed geldt, want het geldt natuurlijk ook voor datalekken die aan de andere kant, aan de GS kant of aan de organisatiekant plaatsvinden.

Gedeputeerde Van Dijk: Ik vind het een heel goed idee en we moeten even kijken hoe we dat praktische invulling kunnen geven.

De voorzitter: Mevrouw Dijkers, gaat uw gang.

Mevrouw Dijkers: Dank u wel. Mijn opmerking was niet bedoeld om de website aan te passen richting het document, omdat in het document iets staat dat potentieel gevaarlijk kan zijn. Want je zegt dat wij 'niet louter op geautomatiseerde...' Nou, de precieze tekst ken ik zo niet meer, maar het gaat ons echt om dat woord, 'louter' wat in die tekst staat. En ik hoor de toezegging niet, dus we zullen dat via een amendement aan onze collega's voorleggen of die die mening delen.

De voorzitter: U kunt daarop reageren, gedeputeerde.

Gedeputeerde Van Dijk: Kijk, een amendement is aan de Staten, daar ga ik niet over. Dat is aan de Staten.

De voorzitter: De heer Vorenkamp, u heeft een interruptie.

De heer Vorenkamp: Dank u wel voorzitter. De provincie bestaat natuurlijk uit meer dan alleen maar de organisatie in dit huis, het Provinciehuis. Want we hebben, zoals iedereen weet, de verbonden partijen. Ik noem bijvoorbeeld Prolander en de RUD, die heel veel belangrijk werk doen voor de provincie. Geldt dit... of hoe ziet GS dit? Geldt dit al voor de verbonden partijen? Gaat dit gelden en in hoeverre gaat dit gelden?

De voorzitter: Gedeputeerde, ga uw gang.

Gedeputeerde Van Dijk: ja, een partij als Prolander, of andere partijen die aan ons gelieerd zijn, of met ons samenwerken. Voor hen geldt de wetgeving ook als het gaat om privacy. Dus het is niet zo dat het ineens nu uit de lucht komt vallen. Ik hoor ook een opmerking: Het is toch niet zo dat we nu ineens aan privacy gaan doen? Nee, natuurlijk niet. De wetgeving is er al en we gaan dit nu in die concrete beleidskaders ook heel erg concreet voor deze organisatie vaststellen. Maar voor al die andere partijen gelden diezelfde wet- en regelgeving.

De voorzitter: Hartelijk dank. U krijgt nog...

Gedeputeerde Van Dijk: Bij deze, als er nog technische vragen zijn die beantwoord kunnen worden...

De voorzitter: Moment, u krijgt nog een interruptie van de Partij van de Arbeid.

De heer Bosch: Ja, ik had me niet ingeschreven, maar ik reageer toch even. Inderdaad geldt dezelfde wet- en regelgeving, maar de verhouding van 'Verwerker' en 'Verwerkingsverantwoordelijke' is voor die organisaties, dus voor de RUD maar ik denk ook bijvoorbeeld een Drents Archief is natuurlijk een andere verhouding. En over die verhouding van dit beleidskader, wat in zichzelf gewoon een prima stuk is, maar die verhouding mis ik nog wel. Omdat we natuurlijk ook wettelijke taken hebben rondom het archiveren van bepaalde stukken. Hoe verhoudt zich dan dit beleidskader tot die wettelijke taken?

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Van Dijk: Goeie vraag, ik heb daar gewoon geen antwoord op. Dus net als ik zeg, die nemen we dan mee bij eventueel beantwoording van technische vragen en dan zie ik deze als technische vraag.

De voorzitter: Was u aan het eind gekomen?

Gedeputeerde Van Dijk: Ik ben aan het eind van mijn betoog.

De voorzitter: Hartelijk dank. Ik heb het idee dat de beantwoording voldoende is geweest. Toch kijk ik even rond of er nog behoefte is aan een tweede termijn. Kort. Het CDA, heeft u daar behoefte aan? Niet. De ChristenUnie? Niet. De SP? Niet. VVD? Niet. PVV? Tevreden. Partij voor de Dieren? We hebben gewoon harmonie vandaag. Fantastisch.

Statenlid Peeks: Sorry, ik had nog wel een klein vraagje.

De voorzitter: O, sorry. Gaat uw gang.

Statenlid Peeks: Ik zou graag willen weten wanneer ik dan een antwoord zou krijgen op mijn technische vragen.

De voorzitter: Kunt u daar een reactie op geven? Dat mag vanaf uw plaats, gedeputeerde.

Gedeputeerde Van Dijk: Ik zal dit echt even moeten overleggen met ambtelijke organisatie, hoeveel tijd ze nodig denken te hebben om even terug te luisteren en waarschijnlijk hebben ze meegeschreven. Ik mag toch hopen dat het binnen een maand voor elkaar is.

De voorzitter: Goed. Nou, in de eerste instantie leek mij dit een A-stuk, maar wetende dat er mogelijk een amendement komt van SP, stel ik voor om dit als B-stuk door te leiden naar de Statenvergadering. U kunt zich daarin vinden? Dank u wel.

De voorzitter (de heer Smeenge): Heeft iedereen zijn plaats weer ingenomen? Dan hebben we nog even een puntje van... We zijn vanmorgen begonnen met Beleidskader Privacy Provincie Drenthe. Daar heeft mevrouw Dijkers in de tussentijd nog informatie over gekregen, die ze graag even wil delen met jullie.

Mevrouw Dijkers: Dank u wel, voorzitter. Inmiddels heeft de gedeputeerde toegezegd dat het onderwerp met betrekking tot het beleidskader het woord 'louter', waar het ons om ging, uit de tekst verwijderd gaat worden en daarmee hoeven wij geen amendement in te dienen en kan het een A-stuk worden.

De voorzitter: Bedankt voor uw aanvulling.

14. Startnotitie Economische Koers Drenthe en Herziening proces Economische Koers Drenthe, brieven van het college van Gedeputeerde Staten van 5 december 2023

De voorzitter (de heer Puper): Dan gaan wij verder naar agendapunt 14: Startnotitie Economische Koers Drenthe en Herziening proces Economische Koers Drenthe. Ik stel dit aan de orde en ik geef wederom alle fracties het woord. En ik begin vandaag bij de ChristenUnie, gaat uw gang, en daarna met het CDA. Mevrouw Pouwels.

Mevrouw Pouwels: Dank u wel, voorzitter. De economie is een middel om aarde, en mens en dier te laten floreren. Een heel groot onderwerp. Erg lastig om in drie minuten te vatten, maar we doen ons best. Allereerst over de economische koers. Dit is een koers voor vier jaar, maar we hebben wel heel graag ook een stip op de horizon erbij voor over tien of 20 jaar. Waar koersen we anders naartoe? Over de uitgangspunten slim, groen en met impact, die vinden we veel te algemeen. Die woorden gebruikten we de afgelopen vier jaar ook en met een beetje goede wil kun je alle bedrijven daar wel onder schuiven. Zelfs Fage uit Hoogeveen paste daaronder en dat bedrijf moet nu toch zijn plannen aanpassen omdat het niet echt groen en slim was. Dus kijk nog eens naar die uitgangspunten. Drenthe als proeftuin en toepassingsregio voor slimme oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen, schreef het vorig college. Vasthouden, denken wij. Wat we wel heel belangrijk vinden: in dat kader, daar past gezondheidseconomie heel goed bij, maakt daar ook een groter aandachtspunt voor in Drenthe. Wat wij heel belangrijk vinden, is de nabijheid en bereikbaarheid van het bedrijfsleven voor de jeugd. Veel jongeren moeten stage lopen, werkervaring, opdoen, bijbaantjes zoeken. De afstanden in Drenthe zijn groot, OV is niet altijd toereikend, de bus stopt niet altijd bij de bedrijventerreinen. Graag meer verbinding tussen bedrijven, scholen en gemeenten om te zorgen dat iedere jongere een haalbare kans krijgt voor een passende stage en een gezonde kans op passend werk. En diezelfde vraag geldt eigenlijk ook met het oog op mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, letterlijk en figuurlijk. In Drenthe zijn veel MKB-bedrijven die een belangrijke basis vormen voor de economie. Veel van die MKB-bedrijven en trouwens ook bedrijven in de agrarische sector, zijn familiebedrijven. En over dat onderdeel, familiebedrijf zijn, missen wij op alle fronten ondersteuning in Drenthe. Bij een familiebedrijf moet je het bedrijf managen, maar ook de familie. Een grote uitdaging, weet ik uit ervaring. Dus graag meer aandacht daarvoor. En ook verder het MKB: faciliteer, stimuleer innovatie, ondersteun, zorg voor soepele afhandeling van vergunningsaanvragen, c.q. zorg voor goede randvoorwaarden om voor hen maatschappelijk betrokken en duurzaam ondernemen mogelijk te maken, maar ook praktisch. U kent ze wel, al die vakmensen die met busjes naar hun werk gaan, honderden, elke ochtend weer. Gisteren sprak ik nog iemand, 'Mijn bus is een aantal jaren oud. Ik moet hem eigenlijk vervangen, maar dan moet ik over op een elektrische bus. Dat kost me €100.000, want hij moet een behoorlijk laadvermogen hebben, maar ik kan het niet betalen'. En daarnaast in veel gevallen hebben ze ook nog een groot rijbewijs nodig. Heel veel ondernemers zitten met dat soort praktische vragen. Wie denkt met al deze mensen mee? Graag aandacht daarvoor. Samenvattend, dit waren een paar belangrijke punten. Er zijn er nog veel meer, daar komt u allen ook nog mee. Die worden vast ook nog uit het veld opgehaald. Maar dit geven wij vanuit de ChristenUnie alvast graag mee. Dank u wel.

De voorzitter: U ook bedankt. Geef ik graag het woord aan het CDA en daarna aan de BoerBurgerBeweging.

De heer Kreuze: Voorzitter, dank u wel. Een prachtig onderwerp: nota economie. En in Europa, daar gaan we dan maar mee beginnen, is er veel aandacht voor het fenomeen 'verantwoord kapitalisme' met stevige Europese waarden. Een economie die inspeelt op de enorme uitdagingen waar onze samenleving voor staat, uitdagingen die we aan moeten gaan, is een belangrijke functie van ook onze Drentse economie. Voorzitter, wat het CDA betreft, mag bij de uitwerking van deze op zich prima startnotitie het een schepje pittiger. Meer visie, meer visionair. ChristenUnie zei net ook al: 10, 20 jaar, maar in ieder geval langere termijn. Groen, slim en met impact past wel bij die zojuist genoemde Europese trend, maar zouden wij als provincie met die prachtige natuur, innovatieve boerenbedrijven, familiebedrijven, niet wat uitgesprokener mogen zijn over onze economische koers? Wij zijn immers de eerste generatie met zicht op een duurzame en inclusieve economie. Voorzitter, we hebben wensen, een oproep en een waarschuwing. W.O.W. De wensen. Vijf wensen. Eerst de wensen waar we wat meer van willen zien, sluiten we aan bij de ChristenUnie, meer richten op het MKB familiebedrijf, dat mist wat ons betreft in deze uitgangspunten. Twee, inzetten op recreatie en toerisme, groeiende vrije tijdseconomie, bruisende binnensteden. Drie, de zorgsector ook al genoemd door de ChristenUnie, zijn we het over eens. Het is een tijd voor een nieuwe agenda voor de zorgeconomie, misschien wel zelfs met de link naar de vrije tijdseconomie. Dan,

minder. Wat ons betreft stoppen we minder energie in externe werving van grote, internationale concerns, moederbedrijven over ver. En het vijfde punt, ook minder. Minder ik, meer wij. In dit geval gericht op het wij van Noord-Nederland, één economische regio Noord met een duidelijke link naar Noord-Duitsland. Eén startnotitie, vraagteken? Tenslotte, voorzitter, we hebben een oproep en een waarschuwing. De oproep, wat het CDA betreft, zetten wij in op een Drenthe wat dé Rijnlandse provincie van Nederland wordt en daarom vragen wij concrete doelen. Smart, graag. En vanuit die doelen zien wij graag een duidelijk afwegingskader, waarom gaan we een bedrijf helpen en hoe gaan we een bedrijf helpen? Een waarschuwing: de economie zit vol paradoxen en dilemma's. Wij waarschuwen voor een Drenthe met twee snelheden: een economie en een arbeidsmarkt, met koplopers, met robotisering, AI, een eigen energievoorziening, vervoersoplossingen, die steeds minder arbeidskrachten nodig hebben en één met achterblijvers die te arm zijn om te verduurzamen, het juiste perspectief te bieden aan hun stakeholders. Dit vraagt een lange termijn en een gewogen visie op de Drentse economie, zelfs de Noordelijke economie. Hoe ziet het college dit? Om af te sluiten, voorzitter, met Balkenende en Buijs die net een boek hebben geschreven, laten we ons richten op een economie van hoop. Een hoop is dan duidelijk iets anders dan optimisme. Wat ons betreft zal dit tijdperk er een zijn van verantwoordelijk kapitalisme, een markteconomie die bijdraagt aan menselijke bloei, binnen ecologische grenzen, een Drentse economie van hoop. Precies op tijd.

De voorzitter: Keurig, dank u wel. Dan graag het woord aan de heer Jansen van de BBB en daarna aan de heer Hellendoorn van D66. Gaat uw gang.

De heer Jansen: Dank u wel, voorzitter. Voor ons ligt de Startnotitie Economische Koers Drenthe. Een gezonde economische basis is voor onze provincie ontzettend belangrijk. Als provincie moet er dan ook goed gekeken worden op welke aspecten ingezet gaat worden om de economie van Drenthe te laten floreren. Hierbij is het volgens BBB belangrijk om op verschillende vlakken in te zetten, zoals toerisme, infrastructuur en bedrijven. Dit betekent dat we als BBB Drenthe een provincie willen zijn waar bedrijven zich willen vestigen. De afgelopen decennia stond in het teken van realisatie van extra werkgelegenheid en economische groei. Wij zijn blij dat dit in de komende periode ook een belangrijk streven blijft. Voor elke inwoner een passende werkplek in Drenthe. Het is belangrijk dat we blijven investeren in de verschillende doelgroepen om de inwoners te kunnen laten werken en wonen in Drenthe. We vinden dan ook dat het verdienvermogen bovenaan het prioriteitenlijstje mag staan. We zeggen altijd wel 'dat is het risico van ondernemer zijn', maar door de druk van verschillende factoren wordt de ondernemer verplicht om aan bepaalde eisen te voldoen om slimmer en duurzamer te produceren. Hier zijn altijd hoge investeringen aan verbonden, wat je niet direct weer terugziet in je portemonnee. Ook is hierbij de schaarse ruimte, de landelijke opgelegde klimaatdoelen en de andere groene eisen een struikelblok voor de economie. Wat is de definitie van 'groen' in de uitgangspunten van de nieuwe economische koers op basis van verdienvermogen? Bij de behandeling van CuRe Technology hebben we gesproken over de inzet van subsidies en leningen. In de Verzamelbrief Afdoening openstaande moties en toezeggingen van 19 december 2023 van GS, staat dat dit meegenomen wordt in de nieuwe ontwikkeling van de economische koers Drenthe. In de startnotitie constateren wij dat dit nog niet meegenomen wordt. Naar de mening van de BBB dient GS dit nog te verwerken in deze startnotitie en te kijken of er andere instrumenten zijn dan alleen subsidies verstrekken, waardoor er financiële middelen terugkomen in de portemonnee van de provincie. Subsidie kan een middel zijn, maar het mag niet zo zijn dat het doel is om bedrijven te laten vestigen die middels subsidie bereikt moeten worden. En wat is het afwegingskader om een subsidie te verlenen? Als BBB zijn we akkoord met deze startnotitie als het expliciet mee wordt genomen. Het is van belang dat we blijven focussen op familiebedrijven en lokale ondernemers van ons Drenthe. Een ondernemend Drenthe voor ons allemaal, want onze Drentse ondernemers zijn bezig, bekwaam en bevlogen. Dank u.

De voorzitter: Hartelijk dank. Geef ik graag het woord aan de heer Hellendoorn van D66 en daarna de Partij van de Arbeid.

De heer Hellendoorn: Dank u wel, voorzitter. Zoals Gedeputeerde Staten zelf schrijft, is de regionale economie een belangrijke kerntaak van de provincie. Daar zijn wij het mee eens. Het is een beleidsterrein waar we samen kunnen bouwen aan het Drenthe van de toekomst. Maar er is geen toekomst zonder verleden en daarom vraagt D66 aan GS een reflectie over de impact en resultaten van de economische koers 2020-2023, zoals die in oktober 2020 in Provinciale Staten is vastgesteld. Ook willen wij graag van GS weten wat de resultaten zijn geweest van de groene economische agenda, een deelagenda die binnen de economische koers op 29 september 2021 in de Staten is vastgesteld. Wij zoeken dus vooral naar: wat zijn de resultaten geweest van eerdere inspanningen op het gebied van de regionale economie? Voor D66 is vergroening van de economie noodzakelijk en urgent. In 2021 steunde D66 de ambitie van Gedeputeerde Staten om van Drenthe een toonaangevende provincie te maken op het gebied van vergroening. Wij denken dat het daarbij noodzakelijk is om vergroening boven groei te plaatsen. De Startnotitie Economische Koers Drenthe leest als een verzameld wensenlijstje, maar zoals Gedeputeerde Staten terecht stelt, zullen er keuzes gemaakt moeten worden in de economische ontwikkeling die Drenthe simuleert. Bij het maken van die keuzes speelt voor D66 het verminderen van de druk op het milieu en de natuur een rol, en stellen wij natuurinclusief denken centraal bij toekomstige ontwikkelingen. Hierbij denkt D66 ook aan het investeren in duurzame energie en groene waterstof. De Economische Koers Drenthe geeft richting aan een toekomstbestendige en vitale economie. Een gezonde economie is een belangrijk bestanddeel van brede welvaart. Met de beperkingen van Drenthe op het gebied van arbeidspotentieel en bijvoorbeeld ruimte en middelen, is het met nadruk de kwaliteit van de economische activiteiten die belangrijk is. En met die kwaliteit doelen wij op activiteiten die bijdragen aan de welvaart, het welzijn en de leefomgeving van de mensen in Drenthe. De economie moet iets doen voor de mensen van Drenthe en raakt daarmee aan de sociale agenda. Gedeputeerde Staten spreekt over een langjarige visie en wil met andere actoren langjarig eenzelfde kant op werken. D66 juicht dat toe en wenst ons toe dat we als provincie koersvast en als voorspelbare overheid opereren. Daarmee wordt het voor onze omgeving, en bijvoorbeeld voor nieuw te vestigen bedrijven en organisaties, helder en duidelijk waar Drenthe voor staat en voor gaat. Wij verwachten een inhoudelijk afwegingskader voor het maken van concrete keuzes in de beleidspraktijk, terug te lezen in de economische koers, evenals een concrete uitvoeringsstrategie bij de realisatie van die opgave. Voor D66 moet vergroening van de economie daarbij voorop staan. Ik sluit af, voorzitter. D66 denkt dat het recente verleden evalueren en lessen trekken uit bereikte resultaten, ons helpt bij het bouwen aan de toekomst. Daarnaast zijn er in oktober 2020 en in september 2021 voornemens vastgelegd in beleid die ook nu nog inspiratie bieden. Voor organisaties waarmee wij samenwerken, tot slot, biedt bijvoorbeeld het voortzetten van de lijn van vergroening houvast naar de toekomst. We zijn dan een betrouwbare overheid. Dank u wel.

De voorzitter: U ook bedankt. Geef ik graag... U krijgt nog een interruptie, moment. Het CDA.

De heer Kreuze: Voorzitter, dank u wel. Bedankt voor uw betoog en we zijn op grote delen heel erg met u eens. U zegt wel steeds, vergroening gaat voor op andere afwegingen. Er is natuurlijk een groeiparadox: als we meer groeien, hebben we meer energie nodig, hebben we meer uitstoot. Heeft u ook een idee hoe we dat kunnen doorbreken? Want als we alles op groen zetten, dan krijgen we een probleem met, wat ik net zei, die economie op twee snelheden. Kunt u daar nog iets over zeggen?

De voorzitter: De heer Hellendoorn.

De heer Hellendoorn: Dank u wel, voorzitter. In reactie op de vraag van het CDA zou ik zeggen: we hebben ook in onze bijdrage net gezegd dat groei niet een doel op zich is en als we groeien, dat we dat op een groene manier moeten doen. Dus inderdaad, er moeten keuzes gemaakt worden. In uw bijdrage sprak u van een paradox en ik zou willen parafrazeren dat ook om die paradox te doorleven, er keuzes

gemaakt moeten worden. Linksaf of rechtsaf, en de keuze die D66 maakt is dat dat via de groene weg moet.

De voorzitter: Hartelijk dank. Partij van de Arbeid en daarna de fractie van GroenLinks.

De heer Loof: Dank u, voorzitter. Een economische koers met als uitgangspunten slim, groen en met impact. Dat was de koers uit de vorige periode, en wij zijn het met de ChristenUnie eens dat dit geen loze kreten mogen worden. Het zijn drie goede uitgangspunten, nog steeds actueel en rijp voor verdere uitwerking. Het college plaatst onder het kopje 'ontwikkelingen', een kritische noot bij eeuwig durende economische groei ten koste van alles: milieu, grondstoffen, et cetera. Niet alles kan en zeker niet tegelijkertijd, zoals Willem Drees senior ooit al eens verkondigde - wij kennen ook onze klassiekers. Dat vindt ook de Partij van de Arbeid-fractie nog steeds en het is prettig om dat ook terug te lezen in het voorliggende stuk. Het getuigt van realiteitszin. We zijn in een periode aangekomen waarin het niet meer moet gaan over groei alleen. Natuurlijk moet een bedrijf financieel gezond kunnen zijn, maar niet alles hoeft steeds groter of steeds meer. Het is belangrijker om andere waarden toe te voegen aan producten dan uitsluitend economisch winstbejag. Maatschappelijke waarden die bijdragen aan brede welvaart. Dat is waar het om draait in de toekomst, een sociale markteconomie gebaseerd op brede welvaart. Dat is ook de strekking van een advies in het rapport 'Perspectief op brede welvaart in 2040. Bouwen aan de economie van de toekomst', dat vorige week door de SER is aangeboden aan de informateur. Het rapport benoemt trends als onder andere vergrijzing, toenemende arbeidskrachte en sociale ongelijkheid, digitalisering en uiteraard een groeiende vraag naar ruimte. Heeft het college kennis genomen van dit rapport en graag uw reflectie daarop. Een tweede rapport is zo mogelijk nog interessanter in dit verband. Dat is het rapport van de Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050, ingesteld op verzoek van de Tweede Kamer om in beeld te brengen of en hoeveel Nederland moet groeien om en de gevolgen van vergrijzing, en behoud van welvaart en sociale cohesie te verwerken. Gematigde groei is een conclusie en dat op het moment dat vier partijen ergens in een kasteel plannen aan het smeden zijn om zoveel mogelijk vreemdelingen buiten de deur te houden. Maar ook verhoging van productiviteit en investeringen in nieuwe technologie zijn nodig. Actief economisch en migratiebeleid zijn nodig. Heeft het college ook van dit rapport kennis genomen en kunt hier eens op reageren. Tenslotte, voorzitter, nog een paar korte opmerkingen over de startnotitie. Innovatie vraagt om een flexibele overheid, want met innoveren gaat een bedrijf iets nieuws doen. Het is van groot belang dat de provincie zich in deze flexibel opstelt en ondersteunend is aan de gemeentes waar, over het algemeen, bedrijven als eerste aankloppen. En, zoals ook in de startnotitie staat vermeld, heeft deze koers raakvlakken met veel andere thema's, energietransitie is daar een hele belangrijke in. Een belangrijk onderdeel van de economische koers zou voor de Partij van de Arbeid-fractie de energievoorziening van bedrijven moeten zijn. Warmtegrids op industrieterreinen, ik noem maar wat, zijn wellicht oplossingen waarmee je in één klap veel bedrijven en woningen... gebaad kunnen zijn. De Partij van de Arbeid zou het daarnaast mooi vinden om in Drenthe jaarlijks een prijs uit te reiken aan het bedrijf wat uitzonderlijk veel heeft gedaan aan het verduurzamen van zijn of haar eigen bedrijf. Wat vindt de gedeputeerde van dit voorstel? Alles bij elkaar kunnen wij ons vinden in deze startnotitie, voorzitter. Een aanscherping van de huidige koers met hier en daar belangrijke accenten. En interessant vinden wij om te vernemen hoe GS tegen de genoemde rapporten aankijkt. Dank u.

De voorzitter: U ook bedankt. De heer Bolumba GroenLinks en daarna JA21.

De heer Bolumba: Dank u wel, voorzitter. Voor ons ligt de startnotitie over de toekomstige economische koers van onze provincie. En hoewel dit nog maar het begin van een visie is, vind ik juist deze over de economische koers zo interessant, omdat het vrij fundamenteel raakt aan onze ideeën over visie en ideologieën. Ik verwacht vandaag dan ook daarom best wel veel ideeën en een mooi debat. Voorzitter, voor GroenLinks zijn vandaag ook een paar dingen belangrijk. Allereerst vinden wij het belangrijk dat er goed

wordt stilgestaan waar we op lange termijn, ook voorbij de komende vier jaar, precies heen willen. En uiteindelijk is alleen nadenken natuurlijk niet genoeg, we moeten dan ook nog ergens voor kiezen. Daarbij moeten het doel en de ambities waar we naartoe werken wel eerst duidelijk zijn. En GroenLinks heeft als doel een groene, circulaire welzijnseconomie waar we leven in overeenstemming met wat de aarde ons biedt en waarbij economische groei niet een doel op zichzelf is. En helaas zien we dat het kapitalisme met haar eeuwige streven naar eindeloze groei met beperkte middelen, grote schade doet aan mens, milieu en natuur. En mijn speldje zegt het ook al, er is geen planeet B om op te leven, dus we moeten het doen met deze. En we moeten dus zuinig zijn op de grondstoffen die we tot de beschikking hebben, en veel daarvan ook hergebruiken. In het kader van onze economie is het dan ook belangrijk om een keuze te maken in welke bedrijven, banen en sectoren daar wel of niet aan bij kunnen dragen en dus wel of niet wenselijk zijn. Hierin kunnen we als provincie ook sturen op gewenste ontwikkelingen, door bijvoorbeeld subsidievoorwaarden te richten op de manier waarop subsidieontvangers hun bedrijfsvoering in hebben gericht of misschien in gaan richten. En afrondend, ik had hij net ook al even over werk, en GroenLinks merkt op dat het college stelt dat de groei in werkgelegenheid door vergrijzing en krapte op de arbeidsmarkt echt niet voor alle sectoren vanzelfsprekend is. En hoewel we die analyse op zichzelf wel delen, vragen wij ons toch af wat het college hiermee probeert te zeggen, want wat betekent dit dan voor het beleid met betrekking tot het aantrekken en het behouden van bedrijven? Welke bedrijven willen we wel, welke willen we niet. En welke sectoren zou het college wel of niet willen laten groeien? En in hoeverre speelt automatisering, bijvoorbeeld, een rol in overweging van het college? Want het kan ook best wel zijn dat er banen misschien verdwijnen en die krapte misschien wat minder erg wordt als gewoon minder banen zijn. Eén ding is duidelijk voor GroenLinks: onze toekomstige economie begint hier vandaag en het is daarbij echt heel belangrijk dat we voorbij de komende vier jaar kijken, omdat we de economie nu pas vorm kunnen geven en dat gaat best even tijd duren. In ieder geval, wij zijn er klaar voor en als er nog vragen zijn, hoor ik het graag.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Omlo van JA21 en daarna de fractie van Volt.

De heer Omlo: He he. [Gelach]

De voorzitter: Het is een eind lopen.

De heer Omlo: Ja, dat was een eind lopen. Daar gaan alweer vier seconden. Voorzitter, de uitgangspunten voor de nieuwe koers zijn veelal de uitgangspunten van de koers 2020-2023 en in grote lijnen kan onze fractie zich daarin vinden. We delen wel de zorgen die door VNO-NCW afgelopen week zijn uitgesproken en de brieven die we allen afgelopen weekend hebben ontvangen, laten aan duidelijkheid niets over. Heeft gedeputeerde ook kennis genomen van deze brieven en deelt ze de zorgen zoals die daarin worden beschreven? De economische koers. We hebben enkele opmerkingen en vragen. Opvallend vond onze fractie dat er afstand wordt gedaan van de zogenaamde ad-hoc inzet van de afgelopen jaren. Kan gedeputeerde ons uitleggen wat dit specifiek betekent? Onze fractie heeft al vaker haar zorgen geuit over het vestigingsklimaat in Nederland en ook specifiek in Drenthe. Dit komt ook tot uiting in het selectieve acquisitiebeleid die dit college wil gaan voeren. Hoe gaat deze acquisitiestrategie eruit zien? Welke bedrijven willen we wel en welke willen we niet? Afgelopen periode zijn we in de provincie vooral geconfronteerd met bedrijven die net niet hun keuze laten vallen of Drenthe. Ik noem het themapark Meppel bijvoorbeeld. Welke ambitieuze onderneming is de volgende die niet komt als we dit beleid handhaven? Ook bedrijven die wel kiezen en vervolgens tegen regelgeving en beperkte voorzieningen aanlopen. Hoe kijkt het college hier tegenaan en hoe kunnen we dit gaan voorkomen? Geeft dit geen negatief beeld voor de aantrekkelijkheid van onze provincie? Recent hebben we subsidie beschikbaar gesteld voor CuRe in Emmen, een prachtig innovatief bedrijf die met het beschikbaar stellen van de subsidie heeft aangegeven in Emmen gevestigd zal blijven. Is het college het met JA21 eens dat dit soort afwegingskaders in de nieuwe koers afgedekt dienen te worden? Voorzitter, 95% van het Drentse bedrijfsleven is MKB. Enorm

van belang voor de Drentse economie en leefbaarheid in de kleine kernen. Opgenomen in de economische koers is de inzet voor het versterken van de concurrentiekracht. Present heeft het college op initiatief van JA21 een signaal afgegeven aan het kabinet om terughoudend te zijn met accijnsverhogingen en aandacht te hebben voor het verminderen van de regeldruk. We zien dat veel ondernemingen in de grensstreek enorme nadelen hebben ten opzichte van hun collega's net over de grens in Duitsland. Voor steeds meer consumenten is het aantrekkelijk om de reis dat Duitsland te maken voor de dagelijkse boodschappen. De grens komt steeds verder in onze provincie te liggen. Ziet het college de bedreiging hiervan ook? En kunnen we vanuit de provincie hier focus op leggen? We beseffen uiteraard dat dit natuurlijk veel landelijk beleid is. Voorzitter, nog een laatste punt waar onze fractie aandacht voor zou willen vragen, is de koppeling vanuit de economische koers met kennis- en onderwijsinstellingen. JA21 juicht hierin de ambities van Assen en NHL Stenden toe om op termijn van Assen een studentenstad te maken. In de economische koers zou hier, in het kader van de welvaartsontwikkeling, iets over ingezet kunnen worden. Hoe kijkt het college hier tegenaan? Tot zover.

De voorzitter: Dank u wel. Geef ik graag het woord aan mevrouw Kramer van de fractie van Volt en daarna aan de heer Schoenmaker.

Mevrouw Kramer: Voorzitter, dank u wel. Dit is precies dat ik zo mooi vind aan dit... aan het voeren van debat in deze Statenzaal, dat je naar mekaar luistert en wellicht geïnspireerd raakt door elkaar. En dat is bij mij gebeurd door u, heer Kreuzer, met uw voorstel om een grensoverschrijdende startnotitie op te gaan stellen. Volgens mij is dat precies wat ook de kern van mijn punten is. Wij zijn tevreden met de uitgangspunten zoals die nu benoemd zijn in de startnotitie. Volt onderschrijft het geschetste beeld: de groei van de economie op zich is geen doel, maar een gezonde economie met brede welvaart is dat wel. Het stimuleren van innovaties die de noodzakelijke transitie mogelijk maken, zoals beschreven in de RIS3, is van groot belang voor de maatschappij. De vier lijnen vinden wij goed geformuleerd: van lineair naar circulair, analoog naar digitaal, van zorg naar gezondheid en zeker ook van fossiel naar hernieuwbare energie. Allereerst één vraag aan de gedeputeerde: wordt of is de vorige economische koers geëvalueerd? Dat kan ik niet terugvinden en ook niet wat daar dan mee gedaan is. Om de vier lijnen succesvol uit te werken, hebben wij drie aanbevelingen. Er wordt terecht opgemerkt dat er een krapte is op de arbeidsmarkt. Vanuit Volt zien we daarom graag dat de provincie zich inzet om kansrijke asielzoekers beter te betrekken bij de arbeidsmarkt. Dat vraagt om denken en doen buiten de gebaande paden. Het tweede punt is dat we graag zien dat de provincie werk maakt van het slechten van barrières als het gaat om werken over de grens. Ik heb het ook wel eens eerder gehoord vandaag. Het zou goed zijn als de provincie hierover in gesprek gaat met de Duitse deelstaat Nedersaksen. Het beter verbinden van de fysieke verbindingen, zoals rondom het OV-netwerk, maar ook de digitale verbindingen denken aan e-ticketing of het MaaS concept, Mobility as a Service. Ook dat is in deze context van belang. En het derde punt gaat over het thuis wonen en het thuis werken, waarbij glasvezel natuurlijk heel erg belangrijk is. En nu is het zo dat glasvezel slechts op 70% van de adressen beschikbaar is. Gaan we dat verhogen? Zijn er op dat vlak ambities? Dat is wat ons betreft iets wat zeker meegenomen moet worden in de economische agenda. Een laatste opmerking over het proces. Zoals het nu beschreven is, geven we nu input mee en krijgen wij een definitieve versie te zien, en dus geen conceptstuk. Volt wil voorstellen het conceptstuk te behandelen in de commissie. Ik hoor graag van de gedeputeerde of dat mogelijk is. Dank u wel.

De voorzitter: U ook bedankt. Dan ga ik naar Sterk Lokaal, waar de heer Steenbergen woordvoerder van is en daarna naar de SP.

De heer Steenbergen: Voorzitter, dank u wel. De regionale economie is één van de belangrijkste kerntaken van de provincie. En de economie, die bijdraagt aan de grote transitie van deze tijd, zoals van fossiele brandstof naar duurzame energie, de stikstofproblematiek, gebrek aan ruimte, tekort aan elektriciteit, tekort aan werknemers en dan zijn we nog lang niet volledig. Dit zijn allemaal enorme opgaven, maar

ook uitdagingen waar wij als provincie mee aan de slag moeten om onze ondernemers te versterken in hun concurrentiepositie. Een gezonde economie blijft uitgangspunt voor Sterk Lokaal Drenthe, waarbij rekening gehouden zou moeten worden met milieu en klimaat, maar dat wel in samenhang en niet ten koste van alles. Milieu en klimaat zijn belangrijk, maar dan wel stapsgewijs en betaalbaar en realistisch, waarbij de economie gezond blijft. De provincie is faciliterend en de ondernemer komt met initiatieven, en samen gaan we die binnen de kaders realiseren. Met betrekking tot participatie, het is een must dat ondernemers, onderwijs, belangenorganisaties en medeoverheden een prominente rol krijgen bij het opstellen van deze economische koers. Zij moeten het in de praktijk gaan uitvoeren. We hebben een paar vragen. Als provincie zullen wij in onze faciliterende rol ook voor cofinanciering moeten zorgen bij nationale en Europese fondsen die naar Drenthe toe komen. Ziet GS daar wel mogelijkheden toe, gezien het ravijnjaar 2026 wat nog steeds in beeld is? En tweede opmerking of vraag is, kleine windmolens - die in het kader van de energietransitie toch belangrijk kunnen zijn - tot 25 meter bij agrariërs en kleine bedrijven toestaan, zou de steun van Sterk Lokaal Drenthe zeker krijgen. Ook van GS? En als laatste opmerking willen wij ons eigenlijk aansluiten bij de opmerkingen die zijn gemaakt over familiebedrijven. Dank u, voorzitter.

De voorzitter: U ook bedankt. Geef ik het woord aan de SP, mevrouw Dijkers, en daarna aan Forum van Democratie.

Mevrouw Dijkers: Dank u wel, voorzitter. De nieuwe economische koers gaat voortbouwen op de uitgangspunten groen, slim en met impact. Dat juichen we toe, hoewel we natuurlijk op moeten passen dat het geen holle frasen zijn. De bijdrage van Volt zonet ligt een aantal punten eruit die we van harte onderschrijven. Drenthe is geen eiland en we hebben een noordelijke breedte nodig, en ook de relatie met ons buurland is een belangrijke in de economische ontwikkeling. Groen, gericht op duurzaam en circulair, slim, gericht op kennisbevordering, innovatie en digitalisering en met impact. En dat impact... Aangegeven wordt dat we met dat laatste als provincie het verschil willen maken, met zoveel mogelijk resultaat voor welvaart, welzijn en leefomgeving. Vanuit de SP pleiten we, net als in de vorige bestuursperiodes, voor het versterken van de mogelijkheden van sociaal ondernemerschap. Ondernemers, die zich zonder winst oogmerk richten op de verbetering van brede welvaart, zouden juist vanuit de mogelijkheden van de provincie, die de provincie heeft, vooral in de opstartperiode gestimuleerd en ondersteund moeten worden. Daar wil ik ook heel graag de mening van de gedeputeerde op horen. Tegenover gesteld daaraan moeten we als provincie dus heel kritisch zijn op de ambities van grote bedrijven, die enerzijds een groot beslag op ruimte leggen, anderzijds een wissel trekken op grondstoffen, milieu en het Drentse landschap. Zulke bedrijven moeten we weren in plaats van stimuleren, en dat zien we graag in een inhoudelijk afwegingskader terug. ... De ambitie om de economische koers te verbinden met andere beleidsterreinen, zoals de sociale agenda, maar ook natuur, energie, mobiliteit, ruimte en wonen, geeft kansen om daadwerkelijk het verschil te maken. Wat de SP betreft, staat daarmee de brede welvaart voor alle inwoners van Drenthe als uitgangspunt centraal. Tot zover.

De voorzitter: U krijgt nog een interruptie van het CDA.

De heer Kreuze: Voorzitter, dank u wel. Ik hoorde tot mijn genoegen het fenomeen sociaal ondernemerschap. Een hartstikke mooi concept. SocialEnterprise.nl probeert dat al jaren aan te jagen in Nederland. Zou de SP ook concreter kunnen maken wat zij dan willen. Denken zij bijvoorbeeld - het gaat om opstarten, hoor ik u zeggen - denken ze dan bijvoorbeeld aan impact financiering, of aan een opstartfonds, of... Kunt u dat ook concretiseren?

De voorzitter: Mevrouw Dijkers.

Mevrouw Dijkers: Met name in de aanloopfase hebben bedrijven steun nodig en dat kan in verschillende vormen. Dat kan met impact financiering en u geeft een aantal andere voorbeelden. Waar het vooral om gaat, is dat in een aanloopperiode, zeker non-profit bedrijven, eigenlijk die financiering niet uit de markt kunnen houden en daar zou de provincie een groot verschil kunnen maken. En niet kunnen... Ik zie u schudden van 'alles is mogelijk', maar u begrijpt heel goed wat ik bedoel.

De voorzitter: Dank u wel. Ik geef nu graag het woord aan de heer Vos van Forum voor Democratie en daarna aan de PVV.

De heer Vos: Dank u, voorzitter. Vandaag bespreken wij hier de startnotitie van de nieuwe economische koers in Drenthe. Maar wat is er nou nieuw aan deze economische koers? Eén belangrijke verandering die er wordt genoemd, is de schaarste van productiefactoren zou zijn toegenomen. Dit zit hem voornamelijk in de energie en de grondstoffen. Ja, hoe zou dat nou komen? En wat is de oplossing van de provincie? Ondernemers moeten nog meer gedwongen worden om mee te gaan in die hele duurzaamheids-hype. Dat betekent feitelijk gewoon dat uiteindelijk die tekorten nog verder zullen oplopen. Verder staat het document ook weer vol met vage kaders, zoals brede welvaart en de alsmaar verdere digitalisering. En ook voor de rest veel open deuren natuurlijk weer. De uitgangspunten slim, groen en met impact staan er natuurlijk in. Ja, want je gaat als bestuurder immers niet dom beleid zonder impact opstellen? Ja, dat zou heel raar zijn. Langzamerhand wordt het voor ons eigenlijk ook steeds veel duidelijker wat het doel is van al die startnotities. Startnotities zijn eigenlijk een soort tactiek van het bestuur hier om de andere partijen die niet in het dagelijks bestuur zelf zitten, de illusie te geven dat ze invloed hebben op de grotere kaders van het beleid. Maar dat zien we hier eigenlijk heel duidelijk, want we mogen wel wat vinden van de economische koers in Drenthe, maar de grotere kaders zijn toch al vastgesteld. Nou en dit is wat een onderdeel van een bepaalde beleidstechniek, die door de Amerikaanse filosoof Noam Chomsky wordt... Die wordt door hem genoemd en dat heet 'manufacturing consent'. Ik hou niet van de Engelse termen, dus ik noem het hierbij 'gefabriceerde toestemming'. We hebben dan ook hier heel erg te maken met een technocratie en niet met een democratie. Feitelijk heb je wel invloed op de implementatie van bepaald beleid, alleen zijn de kaders dus al bepaald. Dus op het beleid zelf heb je geen invloed. En dit komt uit een tijd, dit hele idee van de technocratisering, komt uit een tijd die door de Amerikaanse filosoof Francis Fukuyama genoemd wordt, 'het einde van de geschiedenis'. We zijn... Bijna alle partijen hier zijn het eigenlijk grosso modo eens over de grotere kaders waar met zijn allen naartoe moeten. We moeten alleen nog maar kijken wat de implementaties zijn, of het nou gaat over groen, over verdere internationalisering. Dat gaat allemaal dezelfde kant op, dus wat hebben we hier nou eigenlijk te bepalen? Alleen zien we nu langzamerhand in de wereld, en ook hier in Nederland, dat de tijd van de ideologie weer terug aan het komen is. We gaan weer de ideologische discussies voeren en daar moeten wij als provincie ook geraamd zijn. En dat moeten wij ook mee gaan nemen met hoe wij hier een vergadering zitten in te delen. Wij komen dan ook bij het presidium met een voorstel om een echte fundamentele discussie hier met elkaar te kunnen gaan houden. Dat we niet meer dit soort halve discussies hier gaan voeren, want dit is gewoon zonde van onze tijd en van ons geld. Dank jullie wel.

De voorzitter: U krijgt nog extra spreektijd. Nog een interruptie van mevrouw Dijkers, moment.

Mevrouw Dijkers: Dank u wel, voorzitter. Ik vraag mij af wat de... U heeft het over de brede kaders, definieert ze verder niet, en wat ik niet hoor is wat nou eigenlijk vanuit Forum dan de visie op de economie zou zijn. Wat is het concept waar u vanuit gaat? Waar moeten we naartoe?

De voorzitter: De heer Vos.

De heer Vos: Dank u wel, voorzitter. Waar wij voor staan, is een economie die zo veel mogelijk lokaal is ingericht. Waar lokale bedrijven worden geprefereerd boven de grote internationale concerns. Waar de

lokale economie belangrijk is en waar ondernemers inderdaad winst kunnen maken, maar ook in die zin de grotere gemeenschap dienen en de lokale gemeenschap. Dus lokaliteit wordt daarboven geprefereerd.

De voorzitter: Aanvullend? Goed, dank u wel. Dank u wel, de heer Vos. En ik ga verder naar de heer Vorenkamp van de PVV en daarna de woordvoerder van de Partij voor de Dieren.

De heer Vorenkamp: Dank u, voorzitter, Er wordt gesteld dat de Drentse economie slechts in beperkte mate maakbaar is en dat moeten we ons goed voor ogen houden. We hebben als provincie slechts een beperkt sturende rol en we zijn als overheid niet goed in staat economische activiteiten te ontwikkelen, maar wel heel goed in staat om deze te frustreren en te blokkeren door allerlei regelgeving. U kent het wel, de paarse krokodil waarvan iedereen met de mond belijdt dat deze bestreden dient te worden, maar wat steeds maar niet lukt. Daarom graag realisme en haalbaarheid, Sterk Lokaal heeft dat ook al benadrukt. Dat moeten we ons voor ogen houden en met behoud van ons economisch peil, alstublieft. Er wordt gesteld, en dat is al vaak genoemd, dat er een schaarste is ontstaan aan productiefactoren waardoor de bedrijven slimmer en duurzamer moeten gaan produceren om het verdienvermogen op peil te houden. Dat slimme produceren, daar zijn bedrijven altijd al mee bezig. Dat is het bedrijfsmodel. Maar duurzamer kunnen je op meerdere manieren uitleggen, ook in de zin van meer circulair met minder CO₂ uitstoot, maar dat heeft wel geleid tot een stop op de uitbreiding van vestiging... De uitbreiding en de vestiging van nieuwe bedrijven hier. En u weet allemaal wel waarom, omdat het tekort heel erg groot is, inmiddels, op de capaciteit van het elektriciteitsnetwerk. De belangrijkste vraag, wat dus inmiddels... die wij willen stellen aan GS: hoe voorkomen we stagnatie in Drenthe, voorzitter? Er wordt een suggestie gedaan dat in plaats van groei, er naar toename van kwaliteit gestreefd moet gaan worden. Ons inziens zal dit bij dat laatste gaan mislukken als er geen of te weinig aandacht is voor de continuïteit van bedrijven en bedrijfstakken. Ziet GS dit ook zo en heeft ze daar aandacht voor? De genoemde deeldomein voor beleidsinzet lijken ons in orde en de PVV staat voor alsnog positief over deze startnotitie, met inachtneming van het voorafgaande wat ik gezegd heb. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: U ook bedankt. Geef ik graag het woord aan Statenlid Peeks en daarna als laatste woordvoerder mevrouw Udinga van de VVD.

Statenlid Peeks: Dank u wel, voorzitter. De Startnotitie Economische Koers. De visie van de Partij voor de Dieren op de economie valt te vatten in twee pijlers, namelijk een eerlijke economie en een groene economie. En is dit ook van toepassing op Drenthe? Ja, zeker als we de uitgangspunten van deze startnotitie lezen. Echter zien we dat niet altijd in de uitvoering terug. Een voorbeeld: we hebben het hier uitgebreid gehad over de yoghurtfabriek in Hoogeveen. Dat zou veel banen opleveren voor de regio. We weten echter allemaal dat er krapte is op de arbeidsmarkt en dat zo een bedrijf dan toch tegen zo laag mogelijke kosten wil produceren. Wij vermoeden dan ook dat er dan toch wel arbeidsmigranten moeten worden ingevlogen of ingereden. Ik weet niet hoe ze hier komen. Maar goed, u begrijpt het. Er zijn veel kansen op het gebied van de transformatie naar een duurzame regionale en circulaire economie, hiervoor zijn ook mensen met kennis nodig. Er zou dus gekeken kunnen worden naar omscholingstrajecten. Het zou verder ook goed zijn dat Drenthe zich gaat richten op een echte maak en herstel economie: het maken van duurzame producten en veel meer producten herstellen, of een nieuwe bestemming geven. Dan de groene economie, de Partij voor de Dieren vindt het ook belangrijk dat er wordt gekeken naar de bulkproductie van de gangbare veehouderij, of dat nog wel in onze strategie past en met betrekking tot het geven van subsidies en vergunningen aan bedrijven. We zien dat er erkend wordt dat de effecten voor het milieu moeten worden meegenomen. En hierdoor komen we dus achteraf niet voor onvoorziene effecten op de leefomgeving te staan. Tot slot wil ik nog even aanstippen dat de Monitor Brede Welvaart, dat ik daar

eigenlijk niks over kon vinden in de startnotitie. Wel wordt heel vaak de brede welvaart als belangrijk aangegeven. Dus wij stellen voor om die monitor ook op te nemen in de economische koers, omdat welzijn niet hetzelfde is als welvaart. Tot zover.

De voorzitter: Hartelijk dank en tot slot het woord aan de VVD.

Mevrouw Udinga: Dank u wel, voorzitter. Als ondernemerspartij zijn we blij dat er een nieuwe economische koers op stapel staat en we willen daarom graag meer inzicht krijgen in de concrete plannen, de uitvoeringsstrategieën en de verwachte impact. En we hebben dan ook een behoorlijk aantal vragen, wensen en suggesties die we de gedeputeerde mee willen geven. Wat wordt bijvoorbeeld bedoeld met de sterke focus op de kwaliteit van economische activiteiten en het duurzaam versterken van de brede welvaart van onze inwoners? We willen graag meer duidelijkheid over deze spannende zin, want daar kun je alle kanten mee op en ook de verkeerde, wat ons betreft. En we lezen verder: economische groei die onder druk staat, hoeft niet erg te zijn. Nou, u begrijpt vast wel dat dit in onze ogen wel erg is. Een gezonde economie is noodzakelijk om onze welvaartsstaat te behouden, klimaatdoelstellingen te halen en armoede te bestrijden. Dus we hopen dat we in de volgende stukken deze zin niet meer lezen. Er staat in de notitie dat waar nodig, bijeenkomsten worden gepland om informatie op te halen en wij pleiten ervoor om dat in elk geval te doen. Ondernemers voelen zich nu vaak niet gehoord en gesteund door overheden, en hier ligt een mooie kans om dat beter te doen. En we maken ons verder zorgen, omdat we niet langer inzetten op het bevorderen van werkgelegenheid. En om te voorkomen dat een 'old people valley' oftewel een oude mensen paradijs worden, moeten we ervoor zorgen dat jonge mensen niet weggaan. We hebben een goede aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt nodig en we moeten bedrijven aantrekken die hoogwaardige werkgelegenheid bieden. Hoe kunnen we onze hogeschool in Drenthe beter laten aansluiten op het bedrijfsleven? Wat doen we aan acquisitie en hoe kunnen we ons in Drenthe beter profileren? Tonen wij voldoende lef? Een andere vraag: hoe kunnen we een 'remote working paradijs' worden, waar mensen liever in Drenthe wonen en toch in de Randstad gaan werken? Dit zou goed zijn voor onze voorzieningen, de leefbaarheid en de lokale economie. Zet bijvoorbeeld in op de aanpak van netcongestie - en gelukkig is gisteren al groen licht gegeven voor de aanpak van de flessenhals bij Meppel, dus dit is al een enorme stap voorwaarts. Maar er zijn ook veel raakvlakken met andere domeinen, zoals de bouw van woningen en investeringen in de digitale infrastructuur en de bedrijventerreinen. Doen we genoeg om MKB-ers, starters en groeiers te faciliteren en aan te moedigen? Laten we kijken naar programma's in bijvoorbeeld onze buurtprovincies Overijssel en Gelderland, en ons nog beter profileren bij ondernemende starters en groeiers. Kunnen we wellicht de ontwikkeling van een nieuwe economische zone Noord-Nederland stimuleren, want dit zou de samenwerking in Noord-Nederland richting Den Haag en Europa versterken. En heeft het IBDO daar dan een rol in? En zo ja, wordt deze rol anders en strategischer? Is er bespreken van provincie overschrijdende samenwerking? Tot zover, dank u wel.

De voorzitter: Hartelijk dank. Nou, we hebben een aantal vragen en opmerkingen gehoord en aan gedeputeerde Meeuwissen de eer om deze te beantwoorden. En in beginsel heeft u daar ongeveer negen minuten voor. Gaat uw gang.

Gedeputeerde Meeuwissen: Voorzitter, allereerst wil ik de commissie hartelijk danken voor al deze suggesties. U heeft ontzettend veel suggesties gedaan en die gaan we zeker meenemen. U heeft ook allerlei vragen gesteld van wat vindt het college daarvan? Op dit moment is eigenlijk de status: wij nemen alle suggesties mee samen met een aantal andere activiteiten, dat we ook van buiten deze zaal allerlei suggesties ophalen en dan komen we daarmee bij u terug. Dus ik ga niet op alle inhoudelijke punten nu in, maar ik zal wel een aantal aspecten bij langsgaan. De economische koers, zoals u ook al aangaf en ook in het stuk staat, is het versterken van de regionale economie één van de kerntaken van de provincie en daarvoor stellen we dus ook samen die koers op. En waarom is nou de economie zo belangrijk? En we hebben dat gekoppeld aan de brede welvaart, omdat dat allerlei aspecten raakt. En daar neem ik u toch

even in mee, want een aantal partijen ging daar ook op in. Allereerst het hebben van een baan, het hebben van een inkomen, het meedoen, dat is hartstikke belangrijk voor je welzijn. Dus het hebben van voldoende banen is heel erg belangrijk en blijft ook heel belangrijk. Drenthe heeft van oudsher toch een wat ijle economie. Op dit moment gaat het wel goed met de arbeidsmarkt qua aantal banen. Werkeloosheid is relatief laag. Maar als je kijkt naar de conjunctuur dan verwachten we gewoon dat het de komende tijd toch weer wat naar beneden zal gaan en dan merk je dat in Drenthe als een van de eerste provincies. Dus Drenthe is vrij kwetsbaar en moeten we echt heel goed in de gaten houden dat we voldoende banen houden, juist ook voor de mensen die hier wonen. Daarnaast hebben we oplossingen voor de toekomst nodig. We hebben allerlei transities en daarvoor hebben we innovaties nodig. Nou, we noemen op het gebied van energie, groene chemie, duurzaamheid. We hebben daarvoor ook sterke bedrijvencusters nodig in Drenthe, bedrijven die mekaar opzoeken, die samen die innovatie oppakken, toeleveranciers dicht in de buurt hebben zitten, en dat levert ook een bloeiende economie op hier in Drenthe. Dat is ook belangrijk. En ook het verdienvermogen is al een paar keer genoemd, is ook heel belangrijk, want juist het verdienvermogen, het verdienen van geld, dat geld is weer nodig, ook juist weer om in die innovaties te steken. Dus dat blijft ook heel belangrijk en is een basisvoorwaarde, want het geld moet wel eerst verdiend worden. Leefbaarheid, ook zo een punt, heel erg belangrijk. Een bloeiende economie houdt voorzieningen in stand, denk aan winkels, denk aan horeca, maar ook zwembaden, culturele podia, ook zij hebben omzet nodig om te kunnen draaien. En er valt wat te beleven. En ook ons Drentse MKB heeft daar een hele belangrijke rol in. De MKB zit in de haarvaten van de samenleving, steunt ook allerlei initiatieven, dus dat moeten we koesteren. Sociaal-economisch perspectief is ook nodig op het platteland, waar we mogelijk door veranderingen in de landbouwsector nieuwe verdienmodellen nodig hebben. Dus daar zullen we ook naar kijken. Daarnaast, zeg ik dan ook even richting de VVD, voor jonge mensen moeten we aantrekkelijke banen hebben, zodat ze in Drenthe blijven of na hun studie elders weer terugkeren naar Drenthe. En we zetten in op extra woningen en dan komen er extra mensen hier wonen. Maar daar hebben we ook weer extra banen voor nodig. Dus ook als de conjunctuur straks tegenzit, zijn die extra banen hartstikke nodig. De aansluiting van het onderwijs en andere vormen van ontwikkeling en scholing moet goed aansluiten op de mensen die hier wonen, wat hebben zij nodig en de bedrijven die er zitten, wat mist daar nog en wat kunnen we daaraan bijdragen? En ook in de huidige krappe arbeidsmarkt staan er nog steeds mensen aan de kant en wat kunnen we doen om hen toch in het arbeidsproces een rol te geven? Dat is overigens in eerste instantie een gemeentelijke taak, maar je kunt overkoepeledend kijken wat je daar als provincie nog... Of je daar nog een zetje aan kan geven. Dus dat is eigenlijk allemaal nodig ter ondersteuning van die brede welvaart. En dat hebben we nodig in alle Drentse regio's, maar specifiek in onze zuidoostelijke regio van Drenthe, kan dat nog wel een extra zetje gebruiken. Het is ook al aangehaald, onze rol als provincie in de economie, die is bescheiden. Wij zijn niet bepalend, maar wij kunnen daar wel zeker een rol in hebben en dat doen we dan ook niet alleen. Dat doen wij samen met onze burens. Dat is ook al een aantal keer aangehaald. Samen met bijvoorbeeld Noord-Nederland hebben wij het tal van initiatieven, de RIS3 hebben we samen ontwikkeld, de Noordelijke strategie op de economische koers. We stemmen ook heel regelmatig af op allerlei terreinen. Dus we doen heel veel in samenhang met de partijen om ons... De overheden om ons heen. Maar natuurlijk doen wij dat ook met ondernemers, met bedrijven, met brancheverenigingen, maatschappelijke organisaties, het onderwijs, noem het allemaal maar op. Dus daarom hebben we hen ook allemaal uitgenodigd om samen met ons na te denken over de economische koers. Wat hebben we al, wat willen we versterken en naar de toekomst toe, waar willen we op inzetten?

De voorzitter: U heeft een interruptie van mevrouw Kramer.

Mevrouw Kramer: Dank u wel, voorzitter. Ik hoor dat er veel aandacht wordt gegeven aan samenwerking met andere overheden, andere stakeholders. Ik hoor u daarbij niet iets zeggen over samenwerking met de Duitse deelstaat Nedersaksen. Is dat een bewuste keuze?

Gedeputeerde Meeuwissen: Nee, dat is geen bewuste keuze. Het maakt eerlijk gezegd al jaren deel uit, ook van de Duitsland agenda, dat wij samen kijken met partijen aan de overkant van de grens hoe wij kunnen samenwerken. We zitten nu op dit moment ook te kijken of we misschien een keer een handelsmissie over de grens willen organiseren. Daar zijn we nog een beetje over aan het nadenken. En we willen ook vragen aan bedrijven of zij daar echt behoefte aan hebben, want anders gaan we dat natuurlijk niet doen. Dus dat is zeker een onderdeel van de koers. Even kijken.

De voorzitter: Moment, u krijgt toch direct een tweede voordat u verder gaat met uw betoog. Gaat uw gang.

Statenlid Peeks: Dank u wel, voorzitter. Ik hoor de gedeputeerde over brede welvaart uitgebreid uitweiden. Mijn vraag of de monitor ook een onderdeel van de economische koers kan worden, heb ik eigenlijk nog niet gehoord of dat ook een punt is.

Gedeputeerde Meeuwissen: In onze economische koers willen we ook opnemen hoe wij onze inzet gaan monitoren. En er zijn allerlei monitoringsinstrumenten, dus moeten we even kijken hoe we dat een plek willen geven. Maar het is denk ik wel belangrijk dat we kunnen monitoren of ons beleid bijdraagt aan de gestelde doelen en daarbij moet ik meteen de kanttekening maken dat dat wel hartstikke ingewikkeld is. Omdat je natuurlijk ziet dat onze rol bescheiden is en dat je niet kan zeggen: doordat wij dit gedaan hebben, hebben we die grote economische beweging op gang gebracht. Dat zou een iets te grote broek zijn. Maar goed, we gaan willen wel kijken wat we daarin kunnen, omdat we ook met elkaar natuurlijk willen weten of het zin heeft wat we aan het doen zijn.

De voorzitter: Dank u wel. Gaat u verder.

Gedeputeerde Meeuwissen: Verder is er ook door een aantal partijen gevraagd: hoe zit dat nou met die met die acquisitiestrategie? Welke bedrijven? Waar gaan we nou op inzetten? En sommige bedrijven, die maken... Of sommige fracties maken zich zorgen dat we te breed kijken. Andere fracties maken zich zorgen dat we te smal kijken. Nou, daarmee gaan we ook komen in de strategische koers, van hoe pakken we dat nou aan? Waar letten we nou op waar we op in willen zetten? En dan moet u denken aan dat we willen inzetten op ketens van bedrijven. Ja, we noemen dat dan ecosystemen. Ik vind het nogal een vreselijk woord. Maar als je kijkt naar een cluster van bedrijven, hoe kunnen die mekaar versterken? Kun je een toeleverancier vinden die dichtbij gaat zitten? Kunnen ze samen... Om innovatieve stappen te zetten, wat mis je dan nog aan type bedrijven? Dus daar willen we naar kijken. We hebben de RIS3 strategie en die vier thema's, die stonden ook in het stuk. Dat gaat over circulaire economie, over digitalisering, over energietransitie, gezondheid. In noordelijk verband zeggen we: dit zijn de thema's waar wij sterk in zijn in het noorden en waar ook echt een opgave ligt. Dus dat zou in het afwegingskader een plek kunnen krijgen. Maar ook wat voor type baan hebben wij nodig voor onze inwoners? Want ja, we kunnen hier bedrijven heen halen die vervolgens geen mensen kunnen vinden, dat is dan misschien niet heel verstandig. Maar wat past bij onze inwoners? Welke transities hebben we te gaan? Ik noemde het al. En we gaan dat zeker niet te smal bekijken. Wat we ook meenemen, is hoe doen we dat dan die acquisitie, zeg ik ook even richting de BBB. Doen we dat met subsidies? Doen we dat met leningen of wanneer doen we wat? Wat zijn dan de afwegingen die we willen maken om daar een goede keuze in te maken? Dus dat willen we allemaal meenemen in dat afwegingskader wat in die strategisch koers komt. En eerder hebben wij hier ook gesproken over de NOM, Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij, die ook voor ons betrokken is bij allerlei acquisities. Wat is nou het nieuwe strategisch kader voor de NOM? Ook daarvan willen we aspecten opnemen in onze koers. En eerder hebben we ook gesproken over de KPI's van de NOM, de rekenkamer had daar een onderzoek naar gedaan. Dus waar rekenen we de NOM op af, zeg maar, of ze

hun werk goed doen. Dat doen we ook in noordelijk verband en samen met het Rijk, die ook aandeelhouder is van de NOM, om daar goede KPI's voor over af te spreken. En daar komen wij ook met u nog over te spreken.

De voorzitter: Moment. U krijgt een interruptie van de ChristenUnie.

Mevrouw Pouwels: Dank u wel, voorzitter. Even een vraag. Misschien heb ik het niet helemaal goed gevolgd. Maar u zegt over die koers, we hebben voor vier jaar, die is nu al begonnen. Dus een half jaar is al voorbij. Hoe zit het nu met die stip op de horizon? Gaat u die ook wat breder oppakken, zodat we daar ook vooral met elkaar een goed debat kunnen hebben over wat willen wij nu met elkaar in Drenthe?

De voorzitter: Gedeputeerde Meeuwissen.

Gedeputeerde Meeuwissen: Ja, want je maakt natuurlijk niet een economische koers voor vier jaar. Dat zou heel raar zijn, want op het moment... Het gaat echt om grote bewegingen, die je langjarig moet steunen en niet elke vier jaar weer iets nieuws gaat verzinnen, dat gaat echt niet werken. Dus daarom sluiten we ook aan met de RIS3, daar doen we ook in mee, dat is in noordelijk verband, dat is... Nou, ik doe het even uit mijn hoofd. Volgens mij is het zeven of acht jaar, of zo. Over twee jaar wordt er weer een nieuwe RIS3, is het moment om die te herijken. En we hebben nu met elkaar al afgesproken, daar gaan we goed naar kijken, zijn dit nog steeds de vier? Uitgangspunt is wel dat we ze niet alle vier overboord gaan gooien. De kans is groot dat we deze vier houden, of met een kleine koerswijziging, of een kleine accentverschuiving of zoiets, want we vinden echt dat langjarige heel belangrijk. Dus ook in de koers zullen we een doorkijk geven naar het langjarige perspectief.

De voorzitter: Gaat u verder met het slot van uw betoog, alstublieft.

Gedeputeerde Meeuwissen: Het slot. O jee. Dat waren de algemene opmerkingen waarbij ik op veel van u wel ben ingegaan, maar ik wil toch nog even wat dingen eruit pikken. Even kijken. O ja, gezondheids-economie heb ik ook nog een paar mensen horen zeggen. Die krijgt ook een plek. Ik kreeg nog de vraag van de twee snelheden van het CDA: zetten we nou in op innovatieve bedrijven, die heel belangrijk zijn, maar hoe zit het dan met andersoortige bedrijven, namelijk het brede MKB? [De voorzitter spreekt zonder microfoon] Ik moet doorpraten. Ja, dat doen we allebei, want ook juist dat brede MKB, dat misschien niet vooraan staat bij elke innovatie, omdat ze gewoon druk aan het werk zijn om hun dagelijkse dingen te doen, dat is in Drenthe hartstikke belangrijk. Dus daar doen we ook al veel voor, maar onze intentie is om dat zeker ook te blijven doen en veel familiebedrijven vallen daar ook onder. Dus dat gaat u zeker terugvinden in de economische koers.

De voorzitter: Moment, u krijgt een interruptie van de Partij van de Arbeid.

De heer Loof: Dank u, voorzitter. U was bezig, of u had net uw algemene opmerkingen afgerond. En daar zat ik naar te luisteren en ik denk: ik hoor wel een heel erg oud economisch verhaal, terwijl u in de startnotitie onder kopje 'ontwikkelingen' - dat heb ik ook aangehaald in mijn bijdrage - toch een aantal zaken benoemt: schaarste aan productiefactoren, arbeidskrapte, druk op de economie. 'Zou ook niet erg kunnen zijn', schrijft u zelfs, maar daar gaat u helemaal niet op in en ik ben wel heel erg nieuwsgierig hoe u dat nu ook echt... Is dat nou opgeschreven omdat het er even tussen hoort of vindt u dat ook echt? En wat zijn dan oplossingen in die richting? En waar denkt u dan aan? Wat ik vooral hoor is meer, meer, meer en volgens mij zijn er ook andere invalshoeken denkbaar. Zou u daar nog eens op willen reageren?

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Meeuwissen: De zaken die we hebben opgeschreven op het gebied van vergroening, verduurzaming, arbeidsparticipatie, ik denk dat u aan dat soort zaken refereert, die vinden we ook allemaal belangrijk en die gaan ook zeker een plek krijgen. En dat is, u noemt het oude economie, maar het is ook niet dat we dat nu voor het eerst gaan doen, want daar waren we natuurlijk ook al mee bezig. En wat wel zo is, op het moment... Je kijkt steeds naar de situatie waar je staat, ook naar de bedrijven om je heen. Waar zijn zij mee bezig? Wat hebben zij nodig? En deze thema's komen daar ook steeds meer, als je het vergelijkt met tien jaar geleden, komen daar steeds meer naar boven. Verduurzaming is echt een heel belangrijk thema. En ja, dan koppel ik het toch weer aan de economie ook, de economische, financiële kant. In onze optiek, ook in mijn optiek, heb je, als je niet verduurzaamd als bedrijf, heb je ook geen toekomst. Dus ook vanuit economisch perspectief moet je gewoon meegaan met die economische kant. En ook bijvoorbeeld de digitalisering, daar zitten ook weer heel veel kansen in om weer veel slimmer en beter om te gaan met milieuaspecten, met je uitstoot, met... En dat heeft ook weer financiële voordelen, dat je minder, misschien wel energiekosten kwijt bent en zo. Dus ik zie allerlei dwarsverbanden. Ik zie het niet als tegenstelling, maar allerlei dwarsverbanden. Kan zijn dat sommige dingen wel wat langer duren dan misschien sommige mensen hopen, dat zie ik ook. Wij kunnen kijken waar we daar een zetje aan kunnen geven. Aan de andere kant van die grote bewegingen, dat gaat ook als een soort van tanker beweegt zich dat en ik denk dat we daar zeker op onderdelen een zet aan kunnen geven.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Loof, aanvullend?

De heer Loof: Dank u wel. Dank u wel voor de toelichting. Eén ding puzzelt me nog: u schrijft een aantal ontwikkelingen, dat heb ik net al even genoemd. U zegt: 'Dat kan tot gevolg hebben dat economische groei in Drenthe en in Nederland als geheel onder druk komt te staan. Dit hoeft niet altijd erg te zijn.' Is dat een... Ja, hoe zwaar telt die zin? Hoe duidt u die precies? Want ik hoor ook een partij langskomen die roept: het is wel erg.

Gedeputeerde Meeuwissen: Nou, ik denk wel dat je... Sorry, voorzitter.

De voorzitter: ga verder.

Gedeputeerde Meeuwissen: Ik denk wel dat je economische groei... Een gezonde economie, misschien moet ik dat dat woord gebruiken, dat je die echt nodig hebt, juist ook om geld te hebben voor die verduurzaming, voor die goede stappen. Dus ik denk dat dat zeker belangrijk blijft. Maar ik zie ook dat je dat hand in hand kan laten gaan. Dus als je het hebt over bepaalde sectoren is misschien de krimp gewoon minder erg en op andere sectoren ga je dat weer goed maken met extra groei. Is dat een antwoord op uw vraag?

De heer Loof: Ik kan er voorlopig mee leven, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. U krijgt ook een interruptie van mevrouw Pouwels.

Mevrouw Pouwels: Voorzitter, toch nog even. U zegt net: zonder verduurzaming heb je geen economische kans. Nu sta ik van harte achter verduurzaming, maar het omgekeerde wilde ik ook in mijn voorbeeld aangeven: met verduurzaming heb je soms ook geen economische kans. In dat dilemma... Ik wil van harte dat u ook dat dilemma meeneemt. Heel veel bedrijven, gewoon heel praktisch, zien het gewoon niet zitten, redden niet met al die eisen die gesteld worden en toch hebben we ze keihard nodig. Al die mensen met het handwerk. Dus neem die kant van het verhaal ook mee en kijk wat u daarvoor kunt doen.

De voorzitter: Het is geen vraag, dus gaat u verder met uw beantwoording, alstublieft.

Gedeputeerde Meeuwissen: Ja, ik heb dus ik heb de aansporing gehoord. Dank u wel. Even kijken. Dan... Daar ben ik al op ingegaan. Blijven investeren is belangrijk, zegt de BBB. Dat vinden wij ook. Het verdienvermogen. Daar ben ik ook al ingegaan. D66, u vraagt ook expliciet, en een aantal anderen later ook, reflectie op de vorige koers. Is er een evaluatie geweest? Volt heeft dat ook gevraagd. We hebben niet een evaluatiedocument eerder al opgesteld, maar wat we nu doen is die ronde die we maken langs allerlei bedrijven en partners en zo, daar stellen we ook heel nadrukkelijk de vraag: om terug te blikken, wat heeft het opgeleverd? Heeft u nog suggesties? Dus wat zijn de lessons learnt, want die willen we heel graag betrekken bij het opstellen van die nieuwe koers. Dus daar zullen we ook wel expliciet even met u op ingaan dan, om dat ook duidelijk te maken wat dat rondje heeft opgeleverd, zodat u dat kunt herkennen. Overigens wordt er voor die ronde een bijeenkomst gepland. Nou wist ik net nog uit mijn hoofd wanneer... Even weer kijken. Nou, waar u ook met alle... Nou, goed. U krijgt daar een brief over, dus daar kunt u dat ook lezen. We gaan een bijeenkomst organiseren op 5 maart, met allerlei partijen ook om... We hebben heel veel partijen al individueel gesproken, maar ook om ze in een groep uit te nodigen. En u krijgt dan ook een uitnodiging als u het interessant vindt om als toehoorder daarbij aanwezig te zijn, om ook te horen wat die partijen vinden. Maar het is geloof ik niet op een woensdag, want dat was niet te plannen. Maar goed, we zullen ook zorgen dat u op andere manieren informatie krijgt. Ja, ik wil graag nog even wat dingen bij langsgaan, voorzitter. Ja? Even kijken, daar heb ik het over gehad. Energievoorziening werd genoemd. Die is heel erg belangrijk, dat klopt. Dat is nu echt een bottleneck, de energie, de netcongestie en daarbij fluisterde mijn collega net in dat er Drents actieprogramma netcongestie, afgekort DAN - wij houden van afkortingen - dat die van start is gegaan en in de energieagenda is hier ook uitgebreid aandacht voor. En vanuit economie hebben we daar natuurlijk ook veel interesse in, want het is gewoon een heel erg belangrijk thema. Verder geeft u een aantal suggesties en die nemen we mee, ja of niet, maar dat moet nog blijken de komende weken. Dus daar kunt u dan straks als het stuk er ligt op ingaan. De rapporten van de Partij van de Arbeid. Daar nemen wij kennis van, of gaan wij kennis van nemen en dat kunnen wij betrekken bij de koers. Daar ga ik niet nu een inhoudelijke reactie op geven, maar er zitten veel aspecten in die de koers gaan betreffen. Veel parallellen zie ik daarin.

De voorzitter: Dank u wel. U krijgt een interruptie van de fractie van Volt.

Mevrouw Kramer: Dank u wel, voorzitter. U heeft nu de woorden in de mond genomen, waarbij u zegt: als het rapport ligt. En misschien komt u daar nog op, ben ik iets te vroeg met mijn interruptie, maar wij zouden graag willen zien dat we niet het definitieve rapport pas zien, maar de conceptversie. En volgens mij zijn er zoveel suggesties gedaan hier die ook waardevol vindt en waar u nog over na moet gaan denken. Is het een idee om dan de conceptversie ook te gaan bespreken in de Staten?

Gedeputeerde Meeuwissen: Ja, eigenlijk was ons oorspronkelijke voorstel voor de startnotitie om een tussenstap te doen en een contourennota te bespreken hier. Alleen omdat er toen een soort van instructie is gekomen vanuit de griffie hebben we dat aangepast aan de instructie vanuit de griffie hoe wij startnotities met u bespreken. Dus toen is die gesneuveld. Maar ik kan mij op zich de wens best goed voorstellen, hoor. Dus laten we even kijken op wat voor manier of dat met een... Nou, op wat voor manier we dat gaan vormgeven, want ik... Het is fijn om tussentijds nog een keer met elkaar daarover van gedachten te wisselen.

De voorzitter: Aanvullend?

Mevrouw Kramer: We kunnen toch nu afspreken dat we dat gaan doen?

Gedeputeerde Meeuwissen: Wat mij betreft.

De voorzitter: Goed. Maar dat is ook iets voor het presidium verder, denk ik.

Gedeputeerde Meeuwissen: Maar de vorm waarin, laten we daar even over bekijken hoe we dat dan gaan doen.

De voorzitter: Goed, komt u tot een slot, alstublieft.

Gedeputeerde Meeuwissen: Ja. Die heb ik al gehad, die heb ik al gehad. Nou, dat was eigenlijk de laatste opmerking, maar die heeft u al gevraagd. Dus volgens mij ben ik nu... Heb ik in ieder geval mijn best gedaan om zoveel mogelijk op uw vragen in te gaan, en waar ik niet op ingegaan ben, hebben we wel gehoord... O, oké.

De voorzitter: Moment, u krijgt ook allemaal nog de kans om een tweede termijn te houden. Wat openstaande vragen betreft, krijgt u nu de mogelijkheid voor. Ik denk dat dat het handigste is. Dit is de laatste interruptie van het CDA.

De heer Kreuze: Ik ben me daarvan bewust. Daarom wachtte ik even tot het verhaal klaar was. Bedankt voor het betoog over de samenwerking in Noord-Nederland. Dat is wel veel praten. De RIS komt natuurlijk voorbij tot 2027, met een visie tot 2050 zit daarin. Kunnen we daar niet gewoon beter met zijn drieën, als drie provincies, een kapstok van maken. Dat we dat niet zelf bedenken, maar dat we met zijn drieën één visie gaan maken.

Gedeputeerde Meeuwissen: Ja, dat is wel een beetje ingewikkeld, want in Friesland hebben ze een economische koers vastgesteld die, even uit mijn hoofd, nog twee jaar doorloopt. Dus die hebben een ander ritme dan wij hier. Groningen zit wel meer op ons spoor. Maar eerlijk gezegd, ook los daarvan doen we dat al als colleges en als ambtelijke organisaties, en met de partijen om ons heen, hebben wij die gesprekken eigenlijk ook, even los van de koers, het moment waarop je die vaststelt. Als u als Staten ook met zijn drieën wil praten, dat is aan u natuurlijk hoe u dat wil organiseren, maar wij zijn met elkaar voortdurend hierover in gesprek.

De voorzitter: Aanvullend?

De heer Kreuze: Dank u wel. Ja, zo kom je nog tot een vierde. Maar betekent dat dat we die keuzes ook gezamenlijk gaan maken? Want we krijgen natuurlijk waterstof in de Eemshaven. We hebben waterstof in Emmen nodig, dus we hebben allemaal problematieken door mekaar heen lopen. Gaan we dan ook met zijn drieën die keuzes maken?

Gedeputeerde Meeuwissen: Die RIS3 is waar de grote thema's instaan, die hebben we ook met zijn drieën gemaakt. De NOM, die werkt ook op Noord-Nederlandse schaal. We hebben SNN, die werkt ook op Noord-Nederlandse schaal, dus we doen al heel veel dingen met zijn drieën. Daarin heb je soms wat accenten voor je eigen provincie, bijvoorbeeld in Drenthe, recreatie en toerisme heeft meer aandacht dan bijvoorbeeld in Groningen. Maar die grote lijnen van die vier richtingen, daarin trekken we eigenlijk al samen op. Dat doen we al. En ook als we daarvan af zouden willen wijken, stemmen we dat eerst samen af. Dat is niet iets wat we hier in Drenthe in ons eentje doen.

De voorzitter: U heeft ook een interruptie van JA21. Gaat uw gang.

De heer Omlo: Dank u wel, voorzitter. Toch nog even over vestigingsklimaat, of beleid. Uw voorganger, want we breien toch een beetje voort op de oude economische koers, heeft vaak gesteld dat we open staan voor veel bedrijven, maar niet voor die enorme distributiecentra, die blokkendozen, daar was hij

niet zo van. In Oranjedorp wordt wel degelijk een enorm distributiecentrum, een enorm groot gebouw neergezet. Wat is uw visie daarop?

Gedeputeerde Meeuwissen: Kijk, het gaat er ook om, als provincie is het niet zo dat wij bepalen wat waar komt. Ik bedoel, het zijn bedrijven, die moeten zich aan de regels houden. We hebben ruimtelijke ordeningsregels en daar houden ze zich aan en dan kunnen ze zich ergens vestigen. Dus dat even de context waarin we opereren. Nou ja, wat wij als Drenthe willen, wat willen wij stimuleren? Wat willen we actief... Wie willen we actief benaderen van 'kom je hier vestigen'? Ja, dat is iets wat we in onze economische koers met elkaar nu gaan uitwerken. En of je dan wel of niet iets wilt, je kan kijken in hoeverre je daar een rol in kan nemen en wil nemen. Maar dat is juist onderdeel van de koers, dus ik hou een beetje op een algemeen antwoord.

De voorzitter: Goed. Nou, niets meer aan de orde. Dank ik u en dan gaan wij naar een... Als daar behoefte aan is, naar een tweede termijn en ik ga alle fracties even kort bij langs. Ik begin bij de fractie van de ChristenUnie. Dat mag van de plaats en u heeft maximaal één minuut. Gaat uw gang.

Mevrouw Pouwels: Dank u wel, voorzitter. Ik heb nog één vraag en bij economie mag dat denk ik ook wel. Er zijn heel wat wensen geuit en dingen naar voren gekomen, maar ik heb niet kunnen vinden hoeveel geld is hier nu voor beschikbaar? Dus misschien kunt u daar nog iets over zeggen?

De voorzitter: Dank u wel. De fractie van CDA.

De heer Kreuze: Voorzitter, dank u wel. In de eerste termijn riepen we op om van Drenthe de Rijlandse provincie van Nederland te maken en dus een goed afwegingskader daaraan te koppelen - hebben we mooie dingen over gehoord van alle collega's ook. En in dat kader hebben we ook steeds over brede welvaart en een concrete, brede welvaartsindicatoren. Wellicht moeten we die wat omarmen, maar ook wat specifiek maken voor Drenthe. En een luchtballonnetje, ik geef het toe, maar zouden we dan niet moeten spreken over bruto Drents geluk, vrij naar de koning Wangchuk van Bhutan? En in Hoog... Sorry, freudiaans. In Drenthe wat meer integraal daar onze bedrijven en onszelf mee op pad sturen? Zou het college graag horen over hoe gaan we nou die brede welvaart concretiseren en kunnen we daar bruto Drents geluk van maken?

De voorzitter: Dank u wel. De fractie van de BBB.

De heer Jansen: Dank u, voorzitter. Ik zal even een paar positieve noten eruit gooien. Wij als BBB hebben de verschillende partijen aangehoord, om te horen dat er zoveel steun is voor de familiebedrijven en roep voor de ontwikkeling van een positief vestigingsklimaat en gaan er ook vanuit dat dit door de hele ontwikkeling van de notitie wordt meegenomen. Dit onderschrijven wij ons BBB uiteraard ook. We mogen ons ook focussen op werkbare regels, niet regels die na een grote investering na een aantal jaren weer drastisch gaat veranderen, wat ook de fractie van de PvdA aangeeft, dat de innovatie in combinatie moet met een flexibele overheid. Wij zeggen: tijd en rust, we maken een economische koers voor een langere tijd dan vier jaar. De VVD stelde voor om samen in gesprek te gaan met de ondernemers. Dit onderschrijven wij natuurlijk ook. Het is belangrijk: waar lopen ondernemers tegenaan of wat kan dat beter? En wij zien graag ook een tussentijdse bespreking, dus eens met Volt.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Hellendoorn van D66.

De heer Hellendoorn: Dank u wel, voorzitter. Ik heb de gedeputeerde horen vertellen dat zij informatie ophaalt bij verschillende partijen, die evaluerend zijn over het verleden. Het verbaast mij en ik ben daar maar wat expliciet over, dat als de gedeputeerde ook in de startnotitie opschrijft dat we met een lange

lens willen kijken naar een ontwikkeling en niet vandaag opnieuw willen beginnen, maar juist willen voortzetten wat we al gedaan hebben, dat er niet beter en integraler is gekeken naar wat er in het verleden al is afgesproken en gedaan. Dus ik ben benieuwd naar wat er uit die evaluatie komt als het gaat om input van buiten. Maar ik zou nogmaals aan de gedeputeerde willen vragen om ook zelf te bekijken wat er nou de afgelopen jaren is vastgelegd aan koers en ontwikkeling, en in welke mate dat resultaat heeft gehad en op de juiste wijze heeft geleid tot het bouwen aan een Drentse economie, en daar dan ook de lessen van meenemen in de ontwikkeling van de volgende stap. En tot slot, maar dat kan zijn omdat ik daar niet goed naar geluisterd heb, heb ik het gedeputeerd weinig horen zeggen over de vergroening waar mijn betoog over ging, de noodzaak om natuurinclusief te denken bij het bouwen aan de economie van Drenthe. Dank u wel.

De voorzitter: U ook bedankt. De heer Loof van de Partij van de Arbeid.

De heer Loof: Dank u, voorzitter. We bespeuren toch bij de reactie van de gedeputeerde een soort wel willen, maar niet helemaal weten hoe. Als je een aantal zaken opschrijft in je startnotitie over de richting waarin de economie zich zou moeten gaan ontwikkelen en de moeilijkheden die je daarbij onderweg tegenkomt en... Dus daar ook mee in kunnen slaan richting een andere soort economie misschien wel, dat dat nog niet helemaal in het DNA van de gedeputeerde zitten. Dat snap ik ook gezien haar achtergrond, maar kijk daar toch eens naar. En de beide rapporten waar u nog geen kennis van heeft genomen - dat snap ik ook hoor, het is ook wel een beetje vals om dat te vragen - dat zijn weliswaar landelijk georiënteerde rapporten, landelijk georiënteerde aanbevelingen, maar ze zijn ongelooflijk belangrijk, althans ze kunnen heel erg belangrijk zijn voor de Drentse schaal en de Drentse ontwikkeling. Dus ik zou zeggen: ga er eens zondagmiddag voor zitten en doe er misschien iets meer mee dan kennis van nemen. En tenslotte, voorzitter, twee opmerkingen nog. In de richting van Volt, die brak een lans voor het inzetten van mensen die al te lang op hun handen zitten, asielzoekers, statushouders. Dat ondersteunen wij zeer. En de tweede opmerking in de richting van... nog weer in de richting van de gedeputeerde, de reactie over de grote doos die in Oranjedorp wordt gebouwd. Daar kun je niks tegen doen, was het verweer van de gedeputeerde. Dat lijkt mij niet helemaal te kloppen. Je hebt omgevingsbeleid, je hebt een omgevingsverordening. We hebben daar ook afspraken over gemaakt, volgens mij, in het verleden, dus daar ga je niet zomaar mee in zee.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Bolumba van GroenLinks.

De heer Bolumba: Dank u wel. Ik moest nog even denken aan dat we ook... Aan een van de antwoorden over een economie waar ook jongeren natuurlijk baat bij hebben, ook in de toekomst. En daarbij moest ik ook even denken, in hoeverre zijn eigenlijk vakbonden en studentenorganisaties betrokken in hoe we vorm geven aan beleid over hoe we jongeren hier houden om een baan te kunnen hebben, woningen te hebben hier, dat we dus ook de mogelijkheid geven om hier te kunnen blijven. Dat bedacht ik me nog net. En ja, volgens mij, dat was het voor nu.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Kramer van Volt.

Mevrouw Kramer: Dank u wel. Volt heeft alle begrip voor het feit dat de gedeputeerde nu niet op alles in kan gaan en de suggesties meeneemt. En ik ben heel blij te horen dat u aangeeft dat het goed is om een conceptversie te gaan bespreken. Daarbij, u heeft het aangegeven en dat is ook meerdere fracties benoemd, het belang van samenwerking met Duitsland, ook op dit thema. Er komt een Duitsland agenda. Ik ben erg benieuwd wanneer we die te zien krijgen. En nog even een heel concreet iets, of in ieder geval dat zou concreet moeten worden, Volt wil graag zien dat er duidelijke criteria worden benoemd bij de ontwikkeling van de economie. Dat we goed benoemen of het de economie baat heeft als Noordelijke grens-

regio, draagt het bij aan duurzaamheidsdoelstellingen, zoals duurzame productieprocessen, of het verduurzamen van de bouw, levert het banen op voor alle lagen van de bevolking, is het natuurinclusief? Dat soort criteria, dat die duidelijk worden benoemd. Dus dat op basis van die criteria de keuzes die gemaakt worden ook een toelichting krijgen op de keuzes die gemaakt worden en de onderbouwing daarvoor. Dat is iets wat wij graag zouden willen zien. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Steenberg van Sterk Lokaal.

De heer Steenberg: Voorzitter, dank u wel. Onze twee vragen en opmerkingen over het ravijnjaar en over de kleine windmolens, die vinden we waarschijnlijk wel terug in de definitieve koers. En daarnaast hebben we twee opmerkingen. Wij staan achter de opmerkingen van Volt over de tussentijdse bespreking, zoals de PvdA ook al aangaf. En om aandacht te gaan schenken aan asielzoekers en statushouders, zoals ook door Volt en ook door de PvdA opgemerkt, staan wij ook vierkant achter. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: U ook bedankt. Mevrouw Dijkers van de SP.

Mevrouw Dijkers: Dank u wel. Wij willen ook graag bij het vervolg van de uitwerking tussentijds betrokken zijn. Dat lijkt ons heel slim en verder wachten we nu eerst even af.

De voorzitter: Prima. De heer Vos van Forum van Democratie.

De heer Vos: Dank u, voorzitter. Verder geen aanvulling vanuit ons.

De voorzitter: De heer Vorenkamp van de PVV.

De heer Vorenkamp: Dank u, voorzitter. Sommige partijen hier, die zijn erg benauwd blijkbaar dat er grote bedrijven aangetrokken gaan worden. Maar, voorzitter, en ik denk dat de gedeputeerde dat alleen maar kan beamen, dat kan helemaal niet, want de capaciteit van ons elektriciteitsnetwerk kan dat niet aan en we zitten natuurlijk met de stikstofregulering die alles blokkeert. Tot zover, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Statenlid Peeks van Partij voor de Dieren.

Statenlid Peeks: Dank u wel, voorzitter. Even over die banen, die extra banen en dat soort dingen. Ik zou graag willen aangeven dat het ook wel zinvolle banen moeten zijn. Want als je dus banen creëert met heel weinig uren en waar mensen niet van kunnen leven, dat komt dan ook niet echt het welzijn ten goede. Daarnaast over subsidieverlening aan vestiging van nieuwe bedrijven. Ja, het lijkt ons goed om ook een natuurtoets daarbij te betrekken en ik zou graag zien dat dat meegenomen wordt in het concept.

De voorzitter: Dank u wel. Tot slot, mevrouw Udinga van de VVD.

Mevrouw Udinga: Dank u wel. Wij zijn het eens met Volt dat een tussentijdse conceptversie hier besproken zou moeten worden. En verder nog de vraag over het programma 'Ik ben Drents ondernemer'. Kunt u een beetje toelichten hoe dat in de toekomst eruit gaat zien? Welke rol dat gaat vervullen?

De voorzitter: Dank u wel. Het is misschien goed om straks even te kijken hoe je nou precies zit, daar helemaal in de verte, want u heeft allemaal een andere naam in beeld. De microfoons zijn een plek opgeschoven. Het is niet erg, maar het brengt misschien voor andere mensen weer verwarring. Goed, dank u wel voor uw gemaakte opmerkingen. Nog een aantal vragen...

De heer Omlo: Voorzitter?

De voorzitter: De gedeputeerde krijgt nog een tweede termijn om hierop te reageren.

De heer Omlo: Voorzitter? Ik weet dat ik laat was, maar om me nou helemaal van de lijst af te schrappen. Grapje, hoor.

De voorzitter: Ja, ik zie het. Jullie staan net op de vouw. Maar, wat een eer om als laatste te mogen. [Gelach] Gaat uw gang.

De heer Omlo: nou, dan komt die dan, want het is een zeer zinvolle. Voorzitter, dank voor de beantwoording aan de gedeputeerde. We merken dat er nog veel uit het veld gehaald moet worden, veel gesprekken gevoerd moeten worden. Naar ons inziens was het logischer geweest om eerst die ideeën uit het veld te halen en dit mee te nemen. Blij met de toezegging om een terugkoppeling naar de PS te doen in de commissie. Tot zover.

De voorzitter: Deze hadden we inderdaad niet willen missen, dat geef ik toe. Alsnog een tweede termijn voor de gedeputeerde. Gaat uw gang.

Gedeputeerde Meeuwissen: Dank u wel, voorzitter. Ik loop even zo kort mogelijk de gestelde vragen bij langs. Hoeveel geld beschikbaar? Voor 2024 is het opgenomen in de begroting en in de eerste uitwerking van het coalitieakkoord, wat in december is vastgesteld. Dus voor 2024 zijn die budgetten daarin op te zoeken. Voor de jaren daarna, dat komt in de tweede uitwerking van het coalitieakkoord voor de zomer. Dus dan hebben we het totaal en tegelijkertijd met de oplevering van de koers hebben we dat dan ook. Dus dan weten we ook hoe het zit. En dan ook de integrale afweging waar u om gevraagd heeft, kun je dan ook maken. Dan, brede welvaart en de monitoring daarvan concretiseren. Bruto Drents geluk werd zelfs genoemd. Nou, daar zijn we geloof ik niet zo een voorstander van, omdat die definitie niet zo scherp is, veel discussie oplevert. Maar dit is iets wat we eigenlijk organisatiebreed oppakken, zeg ik even richting het CDA, want dat gaat niet alleen over economie, dat is breder. Dus daar zijn we naar aan het kijken hoe we dat willen monitoren. Tussentijdse bespreking had ik al aangegeven dat dat een goed idee is. D66 zegt: het terugblikken moet breder en integraler. Nou., ik hoop ook echt dat we het breed en integraal doen, want ik vind het zelf ook heel belangrijk dat dat de basis vormt voor de toekomst. Dus ja, dat is wel onderdeel van het proces om dat op een goede manier te doen. Dan, vergroening en opnemen daarvan in de... in de... Of een natuurtoets hebben sommige partijen dat genoemd. Ik heb uw suggesties gehoord, dus wij nemen dat mee in de uitwerking. En dan kunt u kijken of u daarmee eens bent en andere partijen uiteraard ook, als het stuk er ligt. Even kijken. Partij van de Arbeid, ik ga de twee rapporten lezen, en of ik dan een ander verhaal ga houden, is maar de vraag. Maar goed, dan heb ik ze in ieder geval gelezen. De inzet van studentenorganisaties. We hebben wel de Jongerenraad expliciet uitgenodigd ook om in ons input te geven. Dus dat is een beetje ons lijntje. Als er nog andere suggesties zijn, dan horen we dat graag. Nog even over de doos, die past binnen het geldende bestemmingsplan en als dat zo is, dan is het niet dat je daar nog wat kan vinden achteraf van de provincie. Zo heb ik mijn opmerking bedoeld over de ontwikkeling daar. De Duitsland agenda is in voorbereiding, ergens dit jaar - een beetje vaag - maar ergens dit jaar zal die komen. Een aantal partijen van u heeft gezegd dat het zinvol is om asielzoekers of statushouders, om te kijken of die deel kunnen nemen aan het arbeidsproces. Ik weet dat gemeenten en UWV, dat die daar heel erg druk mee zijn en ook om te kijken wat daarin mogelijk is en wat de randvoorwaarden daarvoor zijn. Dus daar wordt al aan gewerkt. Ik weet niet direct of we daar als provincie nog iets aan kunnen toevoegen, maar dan zal ik mijn... Dat zal ik onderzoeken. Even kijken. Dan, IBDO, Ik Ben Drents Ondernemer is nog steeds een hele belangrijke organisatie. We zijn nu bezig om te kijken of we het construct kunnen aanpassen. Het was dat we van tevoren ... in een markt moesten zitten met een opdracht en een gunning en zo. En als je dan... Dan was je niet zo flexibel. Dus we gaan

nu het construct opnieuw bekijken hoe we het organiseren. We hebben ook gekeken hoe doen ze het in Friesland en in Groningen, want daar hebben ze ook een soort van IBDO met een andere naam. Welke dingen kunnen we samen doen? Kunnen we van elkaar leren? Aan de andere kant is de nabijheid en de Drentse kant is ook belangrijk om die wel overeind te houden. Dus we gaan er zeker mee door. En het wordt een belangrijke organisatie in de economische koers. En extra banen moeten zinvolle banen zijn. Ja, ik hoop dat dat zinvolle banen zijn.

De voorzitter: Dank u wel, gedeputeerde. Ik probeer te concluderen dat het voldoende is behandeld. De vragen zijn gesteld en waar mogelijk beantwoord. Er is een toezegging gedaan en een opmerking gemaakt dat voor de zomer uiteindelijk de nieuwe economische koers zal worden vastgesteld. En dat zal vermoedelijk zijn in een Statencommissie van 26 juni en een maand later in Provinciale Staten. We lopen prachtig voor op schema. Complimenten daarvoor. Dank daarvoor. Dat tempo kan ik niet langer bijhouden. We wisselen dan ook met een nieuwe voorzitter. Vers bloed wordt ingevlogen. En ik schors de vergadering voor vijf minuten en dan gaan we verder met de eerste termijn van het volgende agendapunt.

15. Startnotitie Agenda Recreatie en Toerisme, brief van het College van Gedeputeerde Staten van 5 december 2023

De voorzitter (de heer Smeenge): We stellen agendapunt 15: Startnotitie Agenda Recreatie en Toerisme. Brief van het College van Gedeputeerde Staten van 5 december 2023. Gevraagd wordt uw zienswijze kenbaar te maken met betrekking tot de ontwikkeling van de Agenda Recreatie en Toerisme. Heel concreet heeft het college de volgende vragen aan u: hebt u aanvulling of inhoudelijke aandachtspunten voor de ontwikkeling van de Agenda Recreatie en Toerisme? Stemt u in met het proces om te komen tot een Agenda Recreatie en Toerisme? Hebt u er behoefte aan om tussentijds in maart 2024 geïnformeerd te worden over de Agenda Recreatie en Toerisme? Dan gaan we verder met de woordvoerders het woord te geven en het woord is eerst aan de BBB, de heer Jansen en daaropvolgend het CDA, de heer Zuur. U hebt drie minuten de tijd.

De heer Jansen: Dank u wel, voorzitter, voor ons ligt de startnotitie Agenda Recreatie en Toerisme. De vrijetijdssector is in de afgelopen jaren gegroeid. Dat zien we dan ook in de cijfers terug. Als BBB zijn we erg blij met deze stijging voor de recreatie- en toerismesector in Drenthe. Goede recreatie in Drenthe is belangrijk. Recreatie is een ontspanning voor de burgers van Nederland. Dit zouden we als Drents Parlement moeten blijven stimuleren om het recreatie-aanbod in ons mooie Drenthe te blijven ontwikkelen en Drenthe zo aantrekkelijk mogelijk te maken voor de toerismesector. In Drenthe hebben we ook een aantal topattracties die we toch even willen benoemen. De topattracties TT circuit, Truckstar, het Drents Museum in Assen, Unesco-status Veenhuizen, gevangenismuseum Veenhuizen en Wildlands in Emmen. Om even terug te komen op de laatste attractie, waar het afgelopen jaar 11% bezoekers meer zijn geweest ten opzichte van 2022 en in de afgelopen kerstvakantie een prachtige show te zien was, Wild-nights, waar ruim 42.000 bezoekers op afkwamen. Iets om trots op te zijn. Maar nu naar de startnotitie Recreatie en Toerisme. Wij zijn als BBB erg blij dat de inwoners van Drenthe meegenomen worden in een bewonersonderzoek. Wel zouden wij het college willen vragen om te kijken of de ondernemers in recreatie en toerisme ook een plek kunnen krijgen in het onderzoek. Zij zijn immers een onmisbare schakel. Ondernemers ervaren een steeds grotere regeldruk. Neem ze mee vanaf het begin, zodat het draagvlak groot blijft. We moeten als Drenthe ervoor zorgen dat de ondernemers voldoende handvatten krijgen om in deze sector te kunnen blijven ondernemen, zodat daarmee ook andere sectoren bestaansrecht houden. Recreatie doet veel voor Drenthe, houdt de dorpen op de been met de lokale supermarkt, bakker, snackbar, restaurant, drogist, en zo verder. Wel is er een kanttekening dat het drukker wordt in de dorpen, dus moet er ook geïnvesteerd worden in de infrastructuur of openbaar vervoer. Naast dat Drenthe een fietsprovincie is, is het wandelnetwerk ook verder uitgebreid in Drenthe. Onze gedeputeerde mevrouw Meeuwissen heeft de afgelopen week het laatste routebordje bevestigd in de gemeente Tynaarlo

en in april heeft heel Drenthe wandelknooppunten. Daar zijn wij als BBB erg blij mee. Waar wij als BBB wel onze zorgen over hebben, is het volgende: aan de ene kant wil Drenthe zich profileren als Oerprovincie, wat dat dan ook moge zijn. In het perspectief van Drenthe op bestemmingdrenthe2030.nl wordt als tweede hoofdpunt aangegeven: natuurlijke waarden optimaal inzetten en ons profileren als dé Oerprovincie. We verbinden onze natuurgebieden en maken op unieke wijze toegankelijkheid en leefbaarheid. Een nobel streven, maar onlangs verschenen berichtgeving van Natuurmonumenten baart onze hierin dan zorgen. Tot slot de vragen.

De voorzitter: Kunt u afronden? U bent bijna door de tijd.

De heer Jansen: Ja, voorzitter, tot slot de vragen. BBB wil graag in maart 2024 geïnformeerd worden over de Agenda Recreatie en Toerisme en met inachtneming van de genoemde punten stemmen wij in met het proces om te komen tot een goede Agenda Recreatie en Toerisme. Dank u wel.

De voorzitter: Bedankt voor de inbreng, meneer Jansen. Dan geef ik nu het woord aan de heer Zuur en dan kan de heer Schoenmaker van Sterk Lokaal Drenthe zich voorbereiden als volgende spreker. Het woord is aan u, de heer Zuur.

De heer Zuur: Dank u wel, voorzitter. Goed dat het college werk maakt van de Agenda Recreatie en Toerisme en goed dat relevante spelers en inwoners daarin kunnen participeren. Dat laatste gaat voorlopig met de inzet van Drents Panel, dat eigenlijk een instrument is van de Staten. Over dit voorstel is in de commissie van onderzoek nog wel even gediscussieerd en de commissie zal dit monitoren. Wij hebben de volgende aandachtspunten: er staan bij ons als provincie op veel domeinen en beleidsdossiers ontwikkelingen te wachten die grote invloed hebben op R&T. Maar ook andersom, R&T is en blijft een zeer cruciale sector in en voor Drenthe. In onze ogen moet R&T als een soort van satéprikker door al die domeinen heen lopen. Dat is ook een opdracht voor de provinciale organisatie zelf. Ik noem als voorbeelden: wonen in relatie tot vitale vakantieparken, recreatief wonen en ook het DPLG, strategisch grondbeleid kun je daar facetten van zien en kun je daar de verbinding zoeken. Want welke waarde kan R&T daarbij toevoegen? Tweede aandachtspunt: de vrijetijdseconomie is stevig in beweging op weg naar de toekomst. Wensen van mensen, maar ook mogelijkheden veranderen in snel tempo en goed personeel is schaars. Kwaliteit, waaronder duurzaamheid, maar ook beleving te relateren aan de brede welvaartsdoelen staan steeds meer centraal. Kijk dan ook verder dan de dag van morgen, zeg maar de komende vier jaar. Kom met een visie op langere termijn. Betrek dit ook op het onderwijs en maak creatieve verbindingen met zorg en dagbesteding. Het derde punt: bij recreatie en toerisme wordt vaak snel en alleen gekeken naar het platteland. Kijk bij leisure ook naar het belang van bruisende steden. Winkelen en fun wordt steeds meer met elkaar verbonden. In een kledingwinkel huist tegenwoordig bijvoorbeeld ook een barbier voor de partner en bij het bezoek aan de kapper kan steeds vaker ook gewoon een drankje worden besteld. Zorg voor balans tussen aandacht voor platteland en steden. Beiden hebben elkaar nodig en het CDA-fractie pleit dan ook voor deze integrale benadering en naar nieuwe dienstverleningsconcepten. En als laatste: denk na over wat je rol is als provincie en zorg dat je ook rolvast blijft. Drenthe is de fiets- en wandelprovincie en heeft op die gebieden een uitstekende basisinfrastructuur. Wij denken dan ook meer aan een kwaliteitsimpuls dan het verder uitbreiden daarvan. Die aandacht heb ik ook proberen te verwoorden in mijn kledij vandaag. Ik heb het dasje en jasje maar even achterwege gelaten en maak wat reclame voor onze fietsprovincie. Onze fractie heeft eerder aandacht gevraagd voor het fietspad van de toekomst, breed genoeg en met goed onderhoud en innovatieve verlichting. Zet daarop in en ondersteun de TBO's hierbij, zodat ook de recreatieve voorzieningen in hun gebied weer op een goed kwalitatief niveau komen. Gebruik hier ook bijvoorbeeld andere financiële potjes voor, zoals natuur- en plattelandsontwikkeling. Tot slot nog even de drie vragen. Aanvullingen: ja, net genoemd. Vraag twee en drie. Het antwoord van ons is: ja. Dank u wel.

De voorzitter: Bedankt voor de inbreng, de heer Zuur. Dan geef ik nu het woord aan de heer Schoenmaker en dan kan de heer Puper van de Partij van de Arbeid als volgende hier achteraan komen. Het woord is aan u, de heer Schoenmaker.

De heer Schoenmaker: Dank u wel, voorzitter. Allereerst, mooi van de heer Zuur dat dit zijn wielerkleding is. Ik heb hem onlangs gezien in een bepaalde vorm van zwemkleding, dus ik ben benieuwd wat voor sporten we dan meer voorbijgaan gaan zien komen. Erg mooi en verrassend, zou ik zeggen. Vandaag wordt aan de fracties gevraagd om hun zienwijze kenbaar te maken met betrekking tot de ontwikkeling van recreatie en toerisme. Recreatie en toerisme is een belangrijk onderwerp voor Sterk Lokaal Drenthe. Wij zetten in op leefbaarheid van Drenthe en dat sluit naadloos aan bij dit onderwerp. Drenthe is meer dan een paar schapen in de wei of op de hei. Sterk Lokaal Drenthe wil vandaag een drietal ideeën meegeven aan het college. Eén is de kunstijsbaan in Drenthe. Sterk Lokaal Drenthe zet zich al jaren in voor de komst van een kunstijsbaan in Drenthe. En wij zijn blij dat de KNSB het initiatief neemt om te onderzoeken of en waar dit mogelijk zal zijn. Dit hebben we 2 januari jongstleden kunnen vernemen uit de berichtgeving van RTV Drenthe. Het realiseren van een kunstijsbaan zal volgens onze fractie zeer bijdragen aan de recreatieve mogelijkheden in Drenthe. En we wachten dus met spanning op de terugkoppeling vanuit de KNSB. Het tweede, het werd net ook al even genoemd, de TT van Assen. Wij willen graag inzetten op het realiseren van het TT-museum in Drenthe. Volgend jaar bestaat de TT 100 jaar en dat was dus de eerste keer dat de TT is verreden. De TT is een ongekend groot evenement waar Drenthe trots op kan zijn. Vele toeristen komen ten tijde van de TT naar Assen voor de sfeer en de races. In tegenstelling tot andere steden waar grote motorsport evenementen plaatsvinden, is er in Assen geen mogelijkheid voor het brede publiek om kennis te nemen van de zeer grote historische collectie wat aanwezig is. Een TT-museum in Assen zou voor Drenthe van grote meerwaarde zijn. De Assen-TT is wereldwijd een top-evenement en het wordt tijd dat we dit als Drenthe met trots het hele jaar door kunnen laten zien. Dan het laatste onderwerp: het verder doorontwikkelen van de VAM-berg. De VAM-berg is een unieke sportberg in Drenthe, maar ook uniek voor Nederland. Met een hoogteverschil van 63 meter is het hoger en steiler dan de Cauberg in Limburg. Het verder doorontwikkelen van de VAM-berg is voor wat betreft recreatie en toerisme voor Drenthe van groot belang. Hierbij denkt onze fractie, naast het uitnutten van de topsportmogelijkheden, vooral aan de breedtesport en de brede beleving. Wij zijn benieuwd hoe het college aankijkt om de kansen rondom de aanleg en de exploitatie van een zomerrodelbaan op de VAM te onderzoeken. Onze fractie ziet wel een horecagelegenheid onder aan de VAM-berg en de uitbater wordt tevens verantwoordelijk voor de exploitatie van de rodelbaan. Tevens denkt onze fractie aan het aanleggen van Skelterpaadjes, met stepjes naar beneden vanaf de VAM, zoals je dat in Oostenrijk en Frankrijk ook wel tegenkomt. En de exploitatie kan verzorgd worden door diezelfde uitbater.

De voorzitter: Kunt u tot een afronding komen?

De heer Schoenmaker: Ik heb nog een heel klein stukje voorzitter. Daarnaast juichen we ook andere vormen van de dagrecreatie toe. Tot slot, voorzitter, zou het niet mooi zijn als we, net als in de film Cool Runnings, de film waarbij een Jamaicaans bobsleeteam meedoet aan de Olympische Spelen in Calgary jaarlijks een zeepkistenrace op de VAM-berg georganiseerd kan worden. Bijvoorbeeld een NK zeepkistenrace. En in tegenstelling tot een Nieuwjaarsduik, het fietsen de VAM op zal ik deze keer niet het college en niet één van de aanwezigen aansporen om mee te doen aan een dergelijke race. Dank u wel.

De voorzitter: Kunt u even blijven staan, u heeft nog een interruptie. U heeft de interruptie van de heer Truong.

De heer Truong: Dank u wel. Vraagje aan de heer Schoenmaker van Sterk Lokaal Drenthe. U zegt dat u een TT-museum wilt gaan realiseren. Bent u ook bereid om via provinciegeld dit te bewerkstelligen? Ik

heb namelijk te horen gekregen van de gemeente Assen dat hier ook al een tijdje over wordt gepraat. Maar dat er toch wel een grote financiële dekking voor is vereist. Hoe kijkt de heer Schoenmaker ernaar?

De heer Schoenmaker: Ik ben blij dat u de vraag stelt, maar het TT-museum is natuurlijk ongelooflijk belangrijk om een evenement als deze uit te dragen en het hele jaar door toegankelijk te maken. Dat de provincie Drenthe daar een belang bij heeft in het kader van recreatie en toerisme staat natuurlijk buiten kuif. En heel vaak werkt de provincie in cofinanciering met een gemeente. Dus ik zou zeggen, hier ligt een enorme kans om te laten zien waar we in Drenthe trots op kunnen zijn. En ik zou zeggen: pak de kant van de cofinanciering aan, dus niet alleen bij de provincie. Doe het samen. Bedankt.

De voorzitter: U ook bedankt voor de inbreng. Wil ik nu het woord geven aan de heer Puper. Ik wil toch iedereen wil oproepen toch een beetje proberen binnen de tijd te blijven, want ik heb nu drie insprekers gehad die over de tijd heen gingen. En als het een seconde of twee is, is dat niet zo erg, maar ik heb er al een paar van 30 seconden bij gehad. Dus vandaar. De heer Puper het woord is aan u.

De heer Puper: Dank u, voorzitter. Laat ik beginnen met te benadrukken hoezeer de Partij van de Arbeid de waardering uitsprekt voor de erkenning in de woorden: meer nog dan voorheen stellen we brede welvaart centraal in de bijdrage die recreatie en toerisme hier aanlevert. Het belang van goede recreatievoorzieningen en het verwelkomen van toeristen draagt immers aanzienlijk bij aan het welzijn van ons allemaal als Drenten. Een belangrijk thema dat naar voren komt is duurzaamheid, voorzitter. Hoewel het verheugend is dat de startnotitie op meerdere plekken de duurzaamheid benoemt, moeten we ook aandacht besteden aan de woorden onder het kopje uitgangspunten. De toegankelijkheid van natuur en landschap. Recent hebben we hier vernomen dat Natuurmonumenten ingrijpende maatregelen neemt, zoals het hanteren van nieuwe regels in het bos, zoals het uitlaten van maximaal drie honden, het verbieden van as uitstrooien en het vereiste van toestemming voor fotoshoots voor bijvoorbeeld trouwerijen. Toegankelijkheid is essentieel voor de Partij van de Arbeid, maar het moet gepaard gaan met respect voor natuur en landschap en dat gedrag wat daarbij hoort. De provincie heeft hierin een ondersteunende rol, ook voor deze organisaties. En het is belangrijk om een balans te vinden tussen natuurbehoud, duurzaamheid en het gebruik van deze prachtige omgeving. Daarnaast is het urgente vraagstuk van ondermijning. In ons verkiezingsprogramma benaderen wij dit vanuit twee invalshoeken, voorzitter. De ondermijning die wij onlangs hebben gezien bij praktijkvoorbeelden in bijvoorbeeld die container die hier heeft gestaan, maar ook bedrijven die recreatieparken opkopen, bewoners verdrijven en uniforme huisjes plaatsen. Wij vinden, de Partij van de Arbeid vindt, dat investeerders die recreatieterreinen en vakantieparken willen overnemen, rekening dienen te houden met de rechten van de huidige bewoners en het behoud van natuurlijke omgeving. Daar zal aan getoetst moeten worden en dat kan. Daarnaast blijft, wat ons betreft, aandacht nodig voor de soms noodgedwongen bewoning op de parken. Dan heb ik het over de permanente bewoning. Voorzitter, de te ontwikkelen visie moet ook rekening houden met de belangen van de grote trekpleisters in Drenthe, zoals het herinneringscentrum de Koloniën, het hunebedcentrum, enzovoort. Zijn ze goed bereikbaar? Worden ze voldoende gefaciliteerd? Krijgen ze genoeg aandacht en ruimte in de Agenda van Recreatie en Toerisme? Kortom, de Partij van de Arbeid...

De voorzitter: Kunt u even wachten? Er is een interruptie van de heer Schoenmaker. De heer Schoenmaker.

De heer Schoenmaker: Dank u wel, voorzitter. Het is een eer om de heer Puper voor de eerste keer te mogen interrumperen, dus ik maak graag gebruik van deze gelegenheid. Ik hoor de heer Puper aangeven: invloed op overname van vakantieparken. Maar volgens mij hebben we dan te maken met een privaatrechtelijke overeenkomst. En gaat u dan vakantieparkeigenaren verbieden om hun vakantiepark aan iemand te verkopen omdat het privé-eigendom is? Hoe ziet u de rol van de provincie op dat moment?

De voorzitter: De heer Puper, u mag antwoord geven.

De heer Puper: Voorzitter, wat ik zei is dat er getoetst moet worden bij overname wat er inderdaad moet gebeuren bij een overname van een vakantiepark. Er moet recht worden gedaan aan de rechten van de huidige bewoners en gebruikers. Daar moet naar gekeken worden. En hoe dat werkelijk moeten worden gefaciliteerd, dat wil ik ook graag meegegeven aan het college. Kijk ernaar wat mogelijk is. Maar bij veranderingen en wanneer een park wordt opgekocht en er worden inderdaad allemaal woningen geplaatst, zal er ook een bouwvergunning moeten worden aangevraagd. En daar ligt zeker een kans om daarop te toetsen.

De voorzitter: Bedankt.

De heer Schoenmaker: Een aanvullende vraag. Ik snap niet...

De voorzitter: De heer Schoenmaker, u mag.

De heer Schoenmaker: Voorzitter, ik snap wat de heer Puper zegt en de zorg voor de inwoners of voor de bewoners van de vakantieparken is natuurlijk ook gegrond. Echter, de meeste vakantieparkbewoners die zitten daar onder de voorwaarden van een Recron. En ze weten precies waarom ze er staan, hoe ze er staan en wat de voorwaarden zijn. Uiteindelijk met een andere bestemming, dat is een ander vlak, denk ik, van wat u bedoelt. Dus de vraag is eigenlijk: overschat u nu niet de invloed van de provincie als het gaat om een privaatrechtelijke overeenkomst?

De voorzitter: De heer Puper, u mag antwoord geven.

De heer Puper: Als ik dat overschat, dan is dat ook direct een uitdaging voor het college om daar goed naar te kijken. Want de rechten van die inwoners, die achten wij van groot belang, voorzitter.

De heer Schoenmaker: Zorgvuldigheid vinden wij ook belangrijk. Dank u wel.

De voorzitter: Een interruptie van de heer Zuur van het CDA.

De heer Zuur: Dank u wel, voorzitter. Ziet de PvdA ook een rol weggelegd, nog even over de vakantieparken, dat die een rol krijgen bij het huidige woningtekort? Dat die daarin, al dan niet tijdelijk, een deel van de oplossing zouden kunnen zijn? Hoor ik u dat zeggen?

De voorzitter: De heer Puper, wat is daar uw antwoord op?

De heer Puper: Ik heb hier ongeveer 20 minuten voor nodig als ik de kans krijg.

De voorzitter: Zou u dat kort kunnen doen?

De heer Puper: Ja, ik kan het kort doen. De huidige markt, de woningmarkt, die vraagt om daadwerkelijke maatregelen. We hebben natuurlijk het Plan Vitale Vakantieparken en we kennen ook alle problemen op heel veel parken die wij hebben in... In Westerveld wou ik zeggen, in Drenthe. En op veel parken wordt er onrechtmatig bewoond. En dat betekent dat het allemaal daklozen zijn, want de definitie van een onrechtmatige bewoning is een dakloze. Wij willen geen daklozen in Drenthe hebben. En we zouden daar zeker in de toekomst goed naar moeten kijken. Het kan wat ons betreft zeker een optie zijn om die woningkrapte tijdelijk, vooral voor sociale situaties, op te lossen. Maar het Plan Vitale Vakantieparken moet nog gewoon geëvalueerd worden. En daar zullen wij zeker op terugkomen.

De voorzitter: Bedankt voor het antwoord, u hebt nu nog 25 seconden om uw betoog af te maken.

De heer Puper: Goed. Laat ik dan maar komen met een uitsmijter, voorzitter. En de uitsmijter is wel deze: de Partij van de Arbeid is van mening dat de Drentse Pissende Ijsbeer die Amersfoort gaat verlaten, naar Drenthe gehaald moet worden. Een toeristische trekpleister van formaat. En door het de kunstenaar Florentijn Hofman uit Sleen gemaakte kunstwerk kan prachtig rouleren in Drenthe om Drenthe nog een stukje mooier te maken. Die opdracht wil ik ook meegeven. Dank u.

De voorzitter: Bedankt voor uw inbreng. Dan wil ik nu het woord geven aan de heer Hellendoorn van D66. En daarna de heer Faber van de Partij voor de Dieren.

De heer Hellendoorn: Dank u wel, voorzitter. Dank wederom aan Gedeputeerde Staten voor de startnotitie. Nu ik zelf een klein jaar weer in Drenthe en Noord-Nederland woon, na ruim 35 jaar Randstad, voel ik me nu af en toe nog een beetje toerist in Drenthe. Het is leuk om Drenthe te verkennen. Ik ben erin niet alleen, constateerde ik toen ik las dat de Drenten zelf de in aantallen grootste groep dagbezoekers zijn in deze provincie. In oktober vorig jaar sprak de fractie van D66 met een aantal leden van de Recron, de brancheorganisatie in de recreatiesector. Ondernemers vertelden ons dat samenwerking niet altijd vanzelfsprekend is tussen provincie, gemeenten en de ondernemers. Ondernemers werken hard aan het realiseren van de duurzame verbeteringen, maar hebben de overheid daarbij vaak nodig. Anderzijds komen ze de overheid tegen in een overvloed aan soms beperkende regelgeving. Ons beeld is dat meer dialoog met de sector en daarbij over en weer luisteren zeker kan helpen. De BBB maakte hier in hun bijdrage zojuist ook gewag van. De tweede belangrijke conclusie van ons bezoek is dat de ondernemers die wij spraken in meerderheid afhankelijk zijn van gasten van buiten de provincie, van verblijfstoeristen. Om die reden vindt D66 dat het raadplegen van bewoners van Drenthe om te komen tot een invulling van de Agenda Recreatie en Toerisme veel te kort door de bocht is. Natuurlijk kan een bewonersonderzoek met behulp van het Drents Panel waardevolle inzichten opleveren, maar organisaties als Marketing Drenthe en het NBTC moeten naar ons idee in uw beleidsvorming worden betrokken. Eerlijk gezegd vinden wij de focus op alleen Drentse input te beperkt. D66 vindt dat Gedeputeerde Staten breder moet kijken dan alleen dagrecreatie. Zoals u zelf ook stelt, is een vastgesteld provinciaal R&T-beleid een hoeksteen bij het verder werken aan de opgaven in het landelijk gebied en de ontwikkeling van een nieuwe Omgevingsvisie. Voor D66 geldt ook hier weer het belang van natuurinclusief denken en handelen. En zoals al gesteld vinden we het van belang goed af te stemmen met de ondernemers in de sector. In uw cijfers maakt u melding van één op de veertien banen in de provincie die aan de R&T sector te relateren is. De ondernemers vertelden ons dat het hen in de piek van het seizoen moeite kost om aan voldoende arbeidskrachten te komen. Uw aandacht voor oplossingen voor die krapte op de arbeidsmarkt in de R&T Agenda is zeer wenselijk. Tot slot, in uw startnotitie geeft u aan met beleid op het gebied van R&T een regisserende en stimulerende en ook verbindende rol te willen spelen. Voor D66 is het daarbij van belang dat we, ondanks alle andere opgaven die nu ook in Drenthe liggen, onze betrouwbare overheid tonen, lange termijn in het oog houden en zorgvuldig blijven handelen, ook naar de mensen die nu al hun bedrijf uitvoeren in de provincie Drenthe. Op de vraag of wij tussentijds op de hoogte willen worden gehouden, is het antwoord: ja. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Bedankt, de heer Hellendoorn, netjes binnen de tijd. Dan wil ik het woord geven aan de heer Faber en dan daarna mag mevrouw Pouwels van de ChristenUnie hier achteraan. Het woord is aan u, de heer Faber.

Commissielid Faber: Dank u wel, voorzitter. Ik zal even de knop... De knop staat nog aan. Voorzitter, toerisme verdient goed en geeft seizoensgebonden arbeid, maar de Partij voor de Dieren heeft toch beden-

kingen ten aanzien van steeds maar meer toerisme in Drenthe. Daarom hebben we de volgende aanvullingen, aandachtspunten en vragen. De toegenomen toeristische druk zorgt echter steeds vaker voor problemen en overlast, zoals overmatige vervuiling van de natuur, verstoring van broedvogels en andere verstoringsgevoelige diersoorten. Het aanleggen van MBT-routes door Natura 2000-gebieden en andere verstoringsgevoelige gebieden lijkt ons niet gewenst. Een ander fenomeen lijkt het steeds maar vernieuwen van vakantieparken in het duurdere sector. Blijft het in Drenthe mogelijk om te recreëren met een wat smallere beurs? En dan de fietsprovincie nummer één. Er zijn erg mooie fietspaden in Drenthe, maar er zijn ook wegen waar je door gebieden fietst waar je eigenlijk een gasmasker moet dragen vanwege het verwaaien van landbouwgif, zeker als je op de racefiets zit. Hoe gezond is dat? En hoe wordt informatie gegeven aan de toeristen over verstoring en vervuiling in de natuur? Is er handhaving bij eventuele overtredingen? Wanneer is het optimum in de recreatie en toerisme bereikt? Dus het moment waarbij R&T geen toegevoegde waarde meer heeft?

De voorzitter: U heeft een interruptie van de heer Puper. De heer Puper, u mag uw vraag stellen.

De heer Puper: Dank u. Ik hoor in uw inbreng, hoor ik u zeggen dat de Partij voor de Dieren niet wil meewerken aan het aanleggen van routes voor mountainbikes en dergelijke. Ik begrijp die gedachte denk ik wel, maar op het moment dat je niets aanlegt, dan weet je dat die mountainbikers wel willen fietsen in het weekend en die gaan zelfs routes creëren. Is het dan niet veel beter dat er in samenwerking gekeken gaat worden naar routes die het minste beschadiging aanleveren voor de natuur, dan alles te verbieden? Want verbieden lukt natuurlijk niet. Wat is de reactie daarop?

De voorzitter: De heer Faber.

Commissielid Faber: Daar ben ik het helemaal mee eens. Maar ik heb ook gezegd: niet door Natura 2000-gebieden. Je mag er wel langs, maar niet erdoorheen. En vooral moet je opletten op verstoringsgevoelige gebieden. Ik zit zelf ook graag op de mountainbike, maar ik heb af en toe wel het idee van: moet hier nou een route langs?

De voorzitter: Bedankt, u mag verder gaan met uw betoog.

Commissielid Faber: Wanneer is het optimum bereikt? Dus het moment waarbij recreatie en toerisme geen toegevoegde waarde meer heeft, maar juist extra nadelen oplevert? Het college heeft het ook over schaarse grondstoffen en schaarse arbeidskrachten. Het lijkt mij dat er een afweging moet komen: of deze inzet voor recreatie en toerisme of voor meer basisvoorzieningen als wonen en zorg. Dus liever woningen bouwen dan recreatiewoningen of tweede woningen. Heeft het college hier een mening over? Samenvattend moeten we in Drenthe met recreatie en toerisme de natuur niet verstoren. Natuureducatie en natuuroitbreiding is essentieel om in Drenthe te kunnen recreëren. Er moet gezond gerecreëerd kunnen worden en in een Oerprovincie zijn wolven, everzwijnen, herten en spontaan zich vestigende dieren welkom. Punt twee: de Partij voor de Dieren stemt in met het proces om te komen tot de Agenda Recreatie en Toerisme en we willen tussentijds geïnformeerd worden en zijn benieuwd wat er uit het Drents Panel onderzoek komt. Tot zover, voorzitter.

De voorzitter: Bedankt voor uw inbreng. Dan gaan we verder met mevrouw Pouwels van de ChristenUnie en dan is mevrouw Kramer aan de beurt van Volt.

Mevrouw Pouwels: Dank u wel, voorzitter. Mooi dat we in Drenthe aan de slag met een Agenda Recreatie en Toerisme. Het was een grote vraag tijdens het recreatiedebat in aanloop naar de verkiezingen en zeer terecht dat er toch provinciaal toeristisch beleid gaat komen. Om eerst even op het proces in te gaan. Het

lijkt ons een goed plan om het Drents Panel te gebruiken. Er is natuurlijk een grote groep recreatiegebruikers, goed ook de vragen die worden voorgelegd. Ook een werkbezoek ergens in maart, april met diverse stakeholders lijkt ons een goed plan en volgens mij is dat ook gelijk een mooi moment om ons dan tussentijds te informeren. Dan wat aanvullingen en inhoudelijke aandachtspunten vanuit de ChristenUnie. In de eerste plaats het hele recreatie- en toerismeveld is natuurlijk onlosmakelijk verbonden met alle andere aandachtsgebieden in Drenthe. We zien ze hier zelfs gaande dit gesprek ook al langskomen. Economie, inrichting van het landelijk gebied, mobiliteit, cultuur, ruimte is schaars en er moeten keuzes gemaakt worden. Maar er kunnen ook zaken gecombineerd worden. Daarom moedigen wij ook aan dat er een vertegenwoordiger uit de recreatie- en toerismesector bij heel veel dossiers ook gewoon betrokken wordt, zodat er ergens ook nog een wandelpaadje of bankje wordt gerealiseerd en bij een ander plan een aanlegsteiger, een oplaadpunt voor fietsen, winkeltjes of wat dan ook. Uit die sector weten ze dat precies. Bij dit alles is toegankelijkheid c.q. aangepast voor mensen met de beperking voor ons heel belangrijk. Bijna elke inwoner van Drenthe heeft vrije tijd, hoop ik, en die moet in zijn nabije omgeving ook op een gezonde, leuke manier zijn vrije tijd kunnen invullen. Dagrecreatie is een aandachtspunt. Daarvan wordt gezegd dat er wel meer mag komen. Welke wij in elk geval graag zien gerealiseerd is de museumspoorlijn STAR, wanneer die weer gaat rijden van Stadskanaal naar Gieten. En ook in de veenkoloniën zien wij kansen voor opnieuw graven van kanalen en herstel van een cultuurlandschap. En verder komt de heer Schoenmaker ook met een heel aantal praktische suggesties, behartenswaardig TT-museum. Natuurlijk ontzettend leuk en ik zou zeggen laten we dat geld gewoon bij het Rijk halen, niet bij de provincie, want het is groter dan alleen de provincie. Goed, dat is een ander dossier. Verder zouden wij ook graag zien dat de binnensteden niet vergeten worden. Dat werd door het CDA ook al genoemd. En zeker moeten we investeren in die mooie Drentse dorpen, zodat ze leefbaar blijven voor de inwoners en ook interessant voor de toerist. Maar ook die grote plaatsen hebben een publieksfunctie en die rol mag soms ook nog wel wat meer aandacht krijgen.

De voorzitter: U hebt een interruptie van de heer Schoenmaker. De heer Schoenmaker.

De heer Schoenmaker: Dank, voorzitter Blij met de positieve omarming eigenlijk van het idee TT-museum, lastig. Maar we hebben onlangs hier ook een motie gehad in de Staten, ook ondersteund door de fractie van de ChristenUnie, om geld te geven ter beveiliging van de mensen in Nieuw-Weerdinge. Dat geld is uiteindelijk ook teruggegeven door het Rijk aan de provincie. Zijn wij natuurlijk heel blij mee. Dus als we het nou eens zo kunnen doen dat we eerst zeggen: we stellen het geld beschikbaar en we stellen deze enorme mooie... dat TT-museum, dat ondersteunen wij. En daarna vragen we het geld terug aan het Rijk. En als het niet gebeurt, hebben in ieder geval een mooi museum.

De voorzitter: Mevrouw Pouwels.

Mevrouw Pouwels: U hebt in elk geval bewezen dat het haalbaar is. Dus wie weet, nieuwe ronden, nieuwe kansen. Dus probeer maar, zou ik zeggen, zien we wel wat we doen. En Koninklijk dan ook nog als we 100 jaar bestaan? Nog mooier. We gaan even door. Hoe zorgen we ervoor dat het lokaal gewortelde en betrokken ondernemers, met een camping, recreatieparken, wat dan ook, niet overgaan in buitenlandse handen doordat de eigenaren het hoofd niet meer boven water kunnen houden. Dat raakt ook even aan de discussie die er net al was, wij weten het niet goed, maar we vinden het wel een aandachtspunt. Want je leest bijvoorbeeld over die overnames en Overijssel, waar vervolgens wordt gezegd: geld gaat boven sfeer. Spannend. Kunnen we daar iets mee? Dat geven wij het college gewoon graag mee als huiswerk. We weten ook niet precies hoe het moet. En de discussie net nog even over de vitale vakantieparken, ik vind het ook zeer behartenswaardig de podcast die er is, van vitale vakantieparken, waar leuke dingen naar voren worden gebracht, die voor ons ook mooie input geven voor een nadere discussie.

sie. Tot slot, en nog even een belangrijk punt voor ons: een stevige inzet op recreatie en toerisme betekent ook keuzes maken. Keuzes over wat voor provincie je wilt zijn of eigenlijk al bent. Keuzes over wat je wel en niet in huis haalt. Daar horen...

De voorzitter: Kunt u tot een afronding komen?

Mevrouw Pouwels: Ja, ik kom bijna aan het eind. Daar horen voor ons termen bij als Oerprovincie, fietsprovincie, longen van de Randstad, keuzes van Drenten die gaan voor kleinschalig, persoonlijk, doen maar gewoon. Maar ook 81% van de toeristen komt hier voor de natuur, blijkt uit onderzoek. En dat vinden wij een zeer behartenswaardig onderwerp om mee te nemen in alle keuzes die wij verder maken voor hoe willen we Drenthe op de kaart zetten? En verder: Marketing Drenthe is goed bezig en het manifest kregen we vorig jaar mee, zeer behartenswaardige dingen erin. Neem dat ook vooral mee bij de Agenda over de Recreatie en Toerisme in Drenthe. Dank u wel.

De voorzitter: Bedankt, mevrouw Pouwels. Dan geef ik nu het woord aan mevrouw Kramer, als die hier is, van Volt. En daarna de heer Bolumba van GroenLinks. Mevrouw Kramer, het woord is aan u.

Mevrouw Kramer: Bedankt, voorzitter. U doet het hartstikke goed en mevrouw Volt is prima. [gelach] Volt is verheugd dat er een startnotitie ligt voor dit onderwerp recreatie en toerisme. We vinden het mooi en belangrijk dat er een visie ligt, namelijk: onze provincie staat bekend als Oerprovincie, de vrijetijdsprouvincie en fietsprovincie numero 1. Er zijn drie vragen aan ons gesteld en ik ga ze stuk voor stuk behandelen. Ja, we hebben aanvullingen en inhoudelijke aandachtspunten voor ontwikkeling van de Agenda. Er wordt voorgesteld om het Drents Panel in te zetten om te achterhalen waar de behoeften zitten qua toerisme in eigen regio. Het gaat over lusten en over lasten. Het lijkt ons ook goed om daarnaast te weten wat mensen buiten onze provincie naar onze provincie kunnen trekken. Is dat niet veel interessanter? En ik doel hier op de regio rondom onze provincie, dus Noord-Nederland, maar ook de Duitsers, de Denen en de Belgen. Want waarom niet de cirkel wat groter trekken? En ik ben daarbij benieuwd tot hoever de inventarisatie reikt die Marketing Drenthe ongetwijfeld heeft gedaan. En het tweede punt hierover: hoe is het gesteld met de ondernemerscultuur? Is er een 24/7 ondernemerscultuur? Is Drenthe zo ingericht dat dichtbij een interessant bezoekwaardig gebouw ook een horecagelegenheid is? En zijn beide qua openingstijden zijn op elkaar afgestemd? Dat is belangrijk voor het verder brengen van de recreatiesector in Drenthe. En dan, en ik hoorde al een paar hele mooi ideeën, die ijsbeer, fantastisch, die VAM-berg, een stuk Oostenrijk, Zwitserland hier. Mijn kinderen worden hier heel erg blij van en ik ook. Ik heb een ander ludiek idee. Kunnen we ook bekende Nederlanders die weer in Drenthe wonen, benutten als boegbeeld van een mooi Drenthe? Ik las deze week dat Marco Schuitemaker, u kent hem wel, de zanger van het nummer 'de Engelbewaarder'. Ik ga hem niet zingen, maar ik had het zo willen doen. Hij is nog burgemeester van Nederland geworden voor dit jaar. Hij woont in Peize. Kunnen we nog op deze manier gaan nadenken dat we hem inzetten voor... Hij is niet voor niets teruggekomen of woont niet voor niets in Drenthe. De volgende vraag gaat over het proces om te komen tot de Agenda. Daar zijn wij het mee eens. En we zouden wel willen kijken of er een mogelijkheid is om een werkbezoek aan de toeristische sector te kunnen afleggen. En ja, we hebben er behoefte aan om tussentijds te worden geïnformeerd over Agenda Recreatie en Toerisme. Wij wensen u succes en jullie met de volgende stap. Dank u wel.

De voorzitter: Bedankt, mevrouw Kramer. Dan geef ik nu het woord aan de heer Bolumba en daarna de heer Truong van JA21. Het woord is aan u.

De heer Bolumba: Ja. Is goed. Voorzitter, vandaag behandelen we de startnotitie voor recreatie en toerisme. En het leuke van deze startnotitie vond ik vooral dat het best wel een overlap leek te hebben met bepaalde thema's binnen het onderwerp economie. En het gaat bij... Ik noemde net al dat GroenLinks toe wil naar een groene welzijnseconomie. En recreatie en toerisme hebben daarbinnen zeker een

plaats. Drenthe staat ook bekend om haar mooie natuur, waar je heel fijn van kan genieten. Je kan er wandelen, fietsen en met een beetje handigheid schiet je de mooiste kiekjes van de mooiste landschappen. En mensen komen daarvoor echt van heinde en verre om dat te komen zien, sommigen zelfs komen helemaal vanuit de Randstad om hier te wonen, om hier permanent van te kunnen genieten. Ik hoor al “klopt” achterin, dus dat is goed bezig. Maar, voorzitter, net als bij het vorige agendapunt is economische groei niet per se een doel en mogen natuur en klimaat nooit ten koste gaan van economische ambities, ook als we die hebben bij toerisme. Onze fractie is van mening dat we niet moeten inzetten op specifieke groot massatoerisme, maar meer moeten kijken naar andere vormen van toerisme, dat misschien kleiner is, maar sowieso goed voor de natuur. En in het stuk merkt het college ook op dat het aantal toeristen richting 2030 gaat stijgen. GroenLinks vraagt zich dan nog wel af met hoeveel dan precies? Is het een paar? Is dat echt een enorme stijging? En hoeveel invloed gaat dat dan hebben op die natuur? En hoe verhoudt dit zich tot het feit dat het college in hetzelfde stuk ook stelt dat arbeid en grondstoffen schaars zijn? Moeten we dan wel meer toerisme willen en de toeristische bedrijven voor een nog grotere uitdaging zetten om daarin rond te komen? Eigenlijk is de overkoepelende vraag van GroenLinks over deze notitie: op welke manier gaat GS ervoor zorgen dat natuur in balans is met toerisme en de leefbaarheid in onze provincie? Dan nog een stukje over sport, want ook sport is een essentieel onderdeel van recreatie, en dan ook in het bijzonder breedtesport. Sporten is naast heel erg leuk ook gewoon heel erg gezond. En iedereen in Drenthe zou dus ook gewoon moeten kunnen sporten. Alleen is dat niet altijd het geval, omdat niet iedereen zomaar de contributie kan betalen of andere hindernissen heeft om te kunnen sporten. En GroenLinks zou daarom graag zien dat de provincie actief sportverenigingen en programma's die dat helpen ondersteunt, zodat iedereen daar ook gebruik van kan maken. En voorzitter, afrondend, de kracht van Drenthe is de rust, de stilte en de fijne natuur. En we moeten echt niet onderschatten hoe waardevol dat is en wat voor een zegen dat is. Laten we er juist voor zorgen dat we dat behouden en dat we dat niet allemaal opofferen voor de natuur, want het kan allebei, maar niet te veel. Dank u wel.

De voorzitter: Bedankt, meneer Bolumba. En dan geef ik nu het woord aan de heer Truong. U hebt het woord.

De heer Truong: Dank, voorzitter. De startnotitie biedt een solide vertrekpunt en daarvoor dank aan GS. Maar vanuit onze fractie nog wel een aantal opmerkingen die wij graag zouden willen maken, want in het licht van de maatschappelijke opgave, zoals de klimaatverandering en de energietransitie moeten we uiteraard actief zoeken naar duurzame oplossingen. Aanbevelingen hierbij, die natuurlijk ook vrij vanzelfsprekend zijn, zijn bijvoorbeeld het bevorderen van de groene mobiliteit, zoals fiets- en wandelroutes. Komt het ons nou goed uit onze provincie daar nou zo bekend om staat. Meer promotie van deze wandelroutes en deze fietsroutes en ook investeringen in horeca- en toerismeaangelegenheden rondom deze routes verdient daarom van onze optiek ook raad. Maar we hadden hierop wel een opmerking, want de startnotitie biedt eigenlijk heel weinig informatie over de visie, over inclusiviteit. We zien bijvoorbeeld in het advies van de Raad van Inclusie dat wildroosters bijvoorbeeld vaak in de weg staan van blinden en hun blindengeleidehonden, of bijvoorbeeld dat fietspaden niet goed toegankelijk zouden zijn voor rolstoelgebruikers. Neemt de GS dit wel mee bij hun uiteindelijke stuk over recreatie en toerisme? Verder willen we ook aandringen op het behoud van de unieke landschappen van Drenthe, natuurlijk één van de grote aantrekkingskrachten van toerisme. We hebbe bijvoorbeeld zorgen over de verduurzaming van historische gebouwen. Zichtbare zonnepanelen op antieke architectuur doen natuurlijk af aan de historische waarde. We hebben natuurlijk eerder vernomen van het college dat het een aandachtspunt zou zijn. Mogen we ervan uitgaan dat dat ook zo blijft? Om de groeiende behoefte aan vakantie en reis te accommoderen, stellen we voor om concrete plannen te ontwikkelen voor het behoud en de toegankelijkheid van natuur en landschap. En dit kan worden bereikt door strategisch te investeren in infrastructuur voor dagen verblijfsrecreatie, waarbij bijzondere aandacht moet worden besteed aan het voorkomen van overmatige druk op kwetsbare gebieden. Ook het inzetten van openbaar vervoer naar toeristische aangelegenheden lijkt ons een goede zet. Maar een ander zorgpunt voorzitter, momenteel ontbreekt een vaste stad

en provinciaal R&T beleid. En dit is wat ons betreft een punt van zorg, want een vastgesteld beleid dient, nu al helemaal nu vakanties al op de loer komen kijken, een punt van prioriteit te zijn. Betrokkenheid en inspraak mag dan wel belangrijk zijn, maar het vaststellen van een concreet beleid misschien nog wel meer zo. Wij adviseren als fractie daarom zo spoedig mogelijk een concreet beleid vast te stellen, eventueel met inspraak vanuit ons nadat iets schriftelijk op papier is gesteld. De vakanties komen er immers snel aan en de toerisme- en evenementenbranches hebben snel nu al een hand nodig. Deelt het college onze mening op dit punt, om zo snel mogelijk iets te concretiseren, eventueel met inspraak van ons daarna? Tot slot willen wij waarschuwen voor overregulatie als natuurlijk een rechtse partij, maar niet zoals Trump natuurlijk. In het bijzonder de evenementenbranches staan onder druk van de wirwar van regulaties en vergunningstelsels en natuurlijk ook het stikstofbeleid. Onze provincie wordt hierdoor minder aantrekkelijk. Tot slot daarom als aanbeveling of het college concreet wil kijken naar de mogelijkheden om de regulatie terug te dringen. Alvast dank aan het college en dank u wel.

De voorzitter: Bedankt voor uw inbreng, dan geef ik nu het woord aan de SP, de heer Moinat en daarna mag de heer Vorenkamp van de PVV volgen. Het woord is aan u.

De heer Moinat: Een stukje naar beneden, anders zien jullie mij niet. Dank u wel, voorzitter. Het begin is hoopvol. Hoe iets slechts iets goeds oplevert oftewel de constatering dat we met zijn allen onze eigen omgeving meer zijn gaan zien en waarderen. De SP is het eens met deze constatering en met de wens om dat een blijvend streven te laten zijn. Wij vinden het prettig dat we hier ook in een vroeg stadium bij betrokken worden. De term Bewonersonderzoek vinden we echter wel verwarrend. Zijn dat de bewoners van de parken, van een bepaalde buurt of een dorp bij een natuurgebied? Of bedoelt u hier gewoon alle inwoners van Drenthe mee? Dat laatste geval, dan zou ik het gewoon bij de term Drents Inwonersonderzoek houden. Over de inhoud van het onderzoek is een aparte bijlage bijgevoegd. Prima vraagstelling, maar wordt er bij de bereikbaarheid toegankelijkheid/inclusiviteit ook goed gekeken naar de betaalbare inclusiviteit? Bij ontwikkelingen constateert u dat de behoefte aan vakantie en reizen groot is en blijft. Dit is dus een extra reden om zwaar in te blijven zetten op goede verbindingen. Openbaar vervoer, zo klimaatneutraal mogelijk om aan te sluiten bij onze positie als Oerprovincie die mooi, interessant, uitdagend, gezond en vernieuwend is. Het lijkt wel een reclamebaantje. Nog even over die verbindingen en om de rechtse collega's aan de overkant niet te veel hoop te geven. Wij bedoelen pertinent niet dat er meer wegen moeten komen. Die zijn er voldoende. En als er goed betaalbaar en fijnmazig openbaar vervoer is, zullen in onze stellige overtuiging de meeste bezoekers hiervoor kiezen en blijft het lekker doorrijden op onze wegen, zonder extra drukte. Bij opgave vraagstuk noemt u nadrukkelijk de toegankelijkheid en de duurzame bereikbaarheid. Dus eigenlijk bent u het wel met ons eens, met wat ik net gezegd heb, toch? Het stukje participatie. Het is al moeilijk in de uitvoering, maar het zeggen ook al. Het stuk participatie is logisch en kunnen wij prima volgen. Voorzitter, in 2021 schreef de het Follow The Money al dat Wall Street aast op de Nederlandse camping. Dat was de kop van een artikel. De traditionele camping verdwijnt voor waar het grote geld verschijnt. 250 parken zijn volgens FTM opgekocht, samen goed voor de helft van het totale oppervlak aan recreatieparken in Nederland. En de SP in de Tweede Kamer heeft in november een initiatiefnota ingediend... Ik dacht dat ik wat hoorde. Dat wou ik graag, natuurlijk. De SP in de Tweede Kamer, kan ik het nog een keer zeggen. De SP in de Tweede Kamer heeft in november een initiatiefnota ingediend om de camping te redden. De komende jaren zullen naar verwachting nog eens 150 campings worden opgekocht. En graag hoor ik of GS het met ons eens is dat iedereen, ongeacht hoeveel geld je hebt, op een camping moet kunnen recreëren, als mensen dat wensen. Graag een reflectie van het college op deze roompottisering, oftewel dat campinggasten moeten wijken voor de rijken. Dank u wel.

De voorzitter: Bedankt voor uw inbreng, meneer Moinat.

De heer Truong: Voorzitter, mag ik nog interrumperen?

De voorzitter: Nog een vraag van de heer Truong.

De heer Truong: Dank u wel. Een korte vraag, want uiteraard als uw rechtse collega moet ik hier natuurlijk wel een opmerking van maken, u heeft een opmerking gemaakt over de wegen en dat hier genoeg van zouden zijn. Maar in Drenthe gaan we natuurlijk wel heel veel meer woningen bouwen binnenkort, met natuurlijk een toename in verkeer, woningen en werkverkeer. Wat is de kijk van de SP daarop? Bent u dan wel bereid om toch de wegen uit te breiden in geval van meer bewoners in Drenthe?

De voorzitter: De heer Moinat.

De heer Moinat: Begrijp ik goed dat u van mening bent dat als er een uitbreidingswijk ergens komt, dat er dan allemaal wegen weer naartoe moeten leiden? Want ik zie het meer als een verbreding of een verdieping van een wijk van het dorp of stad.

De voorzitter: De heer Truong.

De heer Truong: Mijn punt is eigenlijk heel simpel wat dat betreft. Indien er natuurlijk meer woningen komen in Drenthe, komen er natuurlijk ook meer bewoners in Drenthe. En deze bewoners moeten natuurlijk ook wegen gebruiken om naar hun werk en noem het allemaal op te gaan. Met natuurlijk het gevolg dat wegen die nu bestaan meer onder druk komen te staan. Is de SP het dan met mij eens dat we dan moeten kijken naar de eventuele mogelijkheid van de uitbreiding van wegen of meer wegen?

De voorzitter: U hebt het woord.

De heer Moinat: De aansluiting op de wegen moet kloppen, dus die wijken moet op de wegen aansluiten. En over die wegen moeten vooral flink veel bussen rijden via het openbaar vervoer, zodat mensen overal kunnen komen. En dan ga ik weer terug naar mijn eerste punt: dat openbaar vervoer moet fijnmazig zijn en moet goed rijden.

De voorzitter: Bedank voor de beantwoording. ... Na de heer Vorenkamp is mevrouw Udinga van de VVD de volgende spreker. De heer Vorenkamp, u hebt het woord.

De heer Vorenkamp: Dank u wel. toerisme en recreatie, een belangrijke sector voor Drenthe. De aandacht lijkt zich in dit stuk vooral te richten op natuur en landschap en de activiteiten moeten vooral duurzaam, energieneutraal en circulair zijn. En natuurlijk is biodiversiteit ook belangrijk volgens deze opzet. Hoe we die gaan meten op de toeristische en recreatieve locaties, is dat wel de vraag, GS. In hoeverre zijn de bezoekers van Drenthe allemaal zo groen? Eisen die ook die hier voorgestelde biodiversiteit? Maar welke toeristische activiteiten willen ze eigenlijk ondernemen? Welke andere toeristische attracties zijn er misschien extra nodig? Met dank aan Sterk Lokaal Drenthe voor een hele lijst van activiteiten die wij wel willen ondersteunen. Denk aan het Drents Museum, gevangenis museum, TT Assen, Truckstar, et cetera, Wildlands niet te vergeten. Maar wat dat betreft dienen we de kleine musea in Drenthe niet te vergeten. Daar zitten vast pareltjes onder. Hoe ziet GS dit? Wat wordt er overigens verstaan onder duurzame bereikbaarheid? Alleen toegang tot parkeerplaatsen van natuurgebieden met elektrische- en waterstofauto's? Ons inziens is in ieder geval goed onderhoud van de fietspaden, wandelpaden en alle Drentse infrastructuur belangrijk voor recreatie en toerisme. Als laatste, voorzitter, op zich goed dat er onderzoek voorgesteld wordt onder onze inwoners om hun behoeften en inzichten met ons te delen. En dat hoeft niet met België, Duitsland, Frankrijk en Denemarken te gebeuren, wat ons betreft. Antwoord op vraag twee en drie: ja.

De voorzitter: Bedankt, meneer Vorenkamp. Dan is nu mevrouw Udinga van de VVD in de gelegenheid. En daarna mevrouw Niessink van Forum voor Democratie. Het woord is aan u, mevrouw Udinga.

Mevrouw Udinga: Heel fijn, dank u wel. Wat mogen we trots zijn op onze florerende vrijetijdseconomie en wat goed dat de provincie daar echt extra aandacht aan besteed door een nieuwe Recreatie en Toerisme Agenda op te stellen. En natuurlijk hebben we wel wat vragen en suggesties. Ten eerste, wat wordt bedoeld met de zin dat brede welvaart meer dan voorheen centraal staat? Op welke manier biedt dat voordelen en welke bedreigingen levert dat op? Komt er een apart hoofdstuk over de vergunningaanvragen voor evenementen? Want wij willen dat deze eenvoudig en snel verleend worden. En kan wellicht het domein evenementen toegevoegd worden aan deze Agenda? Want alle drie zijn het belangrijke dragers van onze lokale economie. We willen graag dat de provincie recreatieve ondernemers stimuleert en de natuur zoveel mogelijk openstelt voor recreatie. De natuur is van ons allemaal en iedereen moet daarvan kunnen genieten. Ook mensen met meer dan drie honden, mountainbikers of ruiters. Recreatieve ondernemers die willen uitbreiden, willen we de ruimte geven om te ondernemen en we blijven daarbij inzetten op vitale vakantieparken. Is goed in beeld welke parken steeds meer inzetten op wonen voor bijvoorbeeld arbeidsmigranten? En blijven er voldoende parken over om op te recreëren? Mijn collega Hilda heeft bijvoorbeeld met eigen ogen gezien en gehoord dat bij het Ermerstrand behoorlijk het scheef aan het groeien is, en dat betreuren we. Want Drenthe moet natuurlijk een aantrekkelijke provincie zijn en blijven om te bezoeken met een breed aanbod. Natuur, vermaak, sportieve en culturele activiteiten voor jong en oud. Open het land en het water. We willen graag dat Marketing Drenthe dat de komende jaren blijft promoten. Dat heeft ze de afgelopen jaren meer dan uitstekend gedaan en we hopen dat deze lijn doorgezet wordt. En ook moet rekening worden gehouden met mogelijke veranderingen in toeristische plannen, zoals het niet doorgaan van Puy du Fou in Meppel. De provincie moet flexibel zijn en snel kunnen schakelen om nieuwe, hoogwaardige dagattracties aan te trekken. Is er bijvoorbeeld een plan B voor Meppel? En nu we toch aan het brainstormen zijn, ik noem een Disneyland. Dat is natuurlijk een grapje, maar wel een oproep. Bouw onze sterke positie in de vrijetijdseconomie verder uit met aandacht voor eigentijdse, sfeervolle en levendige dorpskernen en centrumgebieden. Want toeristen vinden het weliswaar heerlijk om te wandelen en te fietsen in onze natuur, maar net zo graag bezoeken ze onze leuke dorpen en steden. Laten we dat vooral niet vergeten. Het proces om tot een nieuwe Agenda te komen is prima, net als de mogelijkheid om tussentijds in maart bijgepraat te worden. En tenslotte, ik zat nog even te denken, die plassende ijsbeer is waarschijnlijk meer dan welkom in Wildlands. Dank u wel.

De voorzitter: Bedankt, keurig netjes binnen de tijd, mevrouw Udinga. Dan wil ik nu het woord geven aan mevrouw Niessink van Forum voor Democratie. Het woord is aan mevrouw Niessink.

Mevrouw Niessink: Dank u wel, voorzitter. Ik begin met een kritische noot en ik eindig met onze visie, voor de verandering. Voorzitter, we kunnen geen stuk openslaan of we worden om de oren geslagen met termen als klimaatverandering en energietransitie. Zo lezen we ook in de eerste alinea maatschappelijke opgave. Maar is het niet zo dat het vermeende oplossen van deze problemen juist de oorzaak kan zijn van de werkelijke uitdagingen zoals benoemd in de volgende alinea ontwikkelingen? Een zorgwekkende ontwikkeling waar de FvD kritisch op is, dat is de technologische innovatie, en dan met name digitalisering en robotisering. Ondanks de vele voordelen dreigen deze ook het menselijke aspect weg te nemen. Hier zullen wij kritisch op moeten blijven toezien. Voorzitter, onze lokale cultuur is de voedingsbodem waaruit we kracht putten. Het is van groot belang dat deze wordt belicht in onze Toerisme en Recreatie Agenda. Toerisme en recreatie zijn wat ons betreft onlosmakelijk verbonden met onze cultuur, en we moeten onze lokale identiteit versterken in de tijd van onwortelde globalisering. Wat maakt Drenthe nou zo speciaal? Onze rijke geschiedenis, traditionele boerderijen, molens, onze historische dorpen, unieke lokale evenementen vormen de basis voor een bloeiende toeristische sector. Toeristische attracties zoals het Veenpark, het Openluchtmuseum Ellert en Brammert, de Proefkolonie. Die vertellen allemaal het verhaal van Drenthe en we moeten wat ons betreft nog meer verhalen van Drenthe koppelen aan attracties,

om zo de rijke geschiedenis van onze provincie te delen. Ik geloof sterk dat we op deze manier een aantrekkelijke bestemming kunnen creëren. We hebben een unieke kans om Drenthe verder te profileren als de Oerprovincie van Nederland. Want laten we niet vergeten dat juist Drenthe met haar ongerepte natuur, indrukwekkende verhalen, no nonsense mentaliteit en gemoedelijkheid een oase van rust en authenticiteit biedt. Dit is wat ons onderscheidt en waar we trots op moeten zijn. Dit is ook veelal de reden waarom mensen hier wonen en waarom mensen hier graag recreëren. Er moet wel een juiste balans gevonden worden tussen toerisme en recreatie en rustig wonen. Onze visie is vrij duidelijk: de branding Oerprovincie is de basis voor het verhaal van Drenthe. Input vanuit inwoners via Drents Panel is prima, maar deel die input vooral met de sector en met de ondernemers. Zij moeten het voortouw nemen in het uiteindelijke vormgeven en uitvoeren van onze Toerisme en Recreatie Agenda. We moeten vertrouwen op hun creativiteit en ondernemersgeest om Drenthe op de kaart te zetten. Ik roep dan ook de sector en de ondernemers op om samen te werken en om hun initiatieven te delen, zodat we Drenthe verder kunnen positioneren als de Oerprovincie die het verdient te zijn. Waar bezoekers niet alleen komen voor een vakantie, maar voor een onvergetelijke oerervaring. Dank u wel.

De voorzitter: Bedankt voor uw inbreng, netjes binnen de tijd. Dan komt even bij ons de vraag op: mevrouw Meeuwissen, wil u nog voor de schorsing uw eerste termijn doen? Of zegt u het mag ook na de schorsing? Want het is bijna 12:30 en het was de planning dat we om een uur of 12:30 gingen lunchen.

Gedeputeerde Meeuwissen: Ik hoor om me heen na de schorsing, dus dan lijkt het me het beste dat we dat gaan doen. Maakt mij niet uit, maar ik kijk naar u.

De voorzitter: Nu schorsen? Dan gaan we nu schorsen en dan na de schorsing is mevrouw Meeuwissen. Dan komen we terug, dan gaan we om 13:15 verder. Dan ga ik er vanuit dat iedereen er dan ook op tijd weer is.

[Schorsing]

De voorzitter: [overleg] Nu ben ik wel in beeld, maar dat knopje is niet ingedrukt nu. Als dat knopje nu ingedrukt is dan? [overleg] Wie is er nu in beeld, Kamiel? Ja op dat scherm.

De heer Bertils: Degene die als laatste drukt is in beeld. Ja, je kunt overrulen door in beeld...

De voorzitter: Dames en heren, wilt u weer plaatsnemen? Dan wil ik nu de gedeputeerde mevrouw Meeuwissen de gelegenheid geven voor haar eerste termijn. Aan u is het woord.

Gedeputeerde Meeuwissen: Voorzitter, dank u wel. Het is vandaag al vaker gezegd: het belang van recreatie en toerisme in Drenthe groeit. En het economische belang groeit. Maar ook de bijdrage aan welzijn en welvaart en dat is deels ook via de economische lijn. Maar ook andere aspecten zijn belangrijk. Gezondheid en ontspanning voor de inwoners, maar ook de voorzieningen op het platteland. Deels een herhaling van vanochtend natuurlijk in de economische koers. Maar de supermarkt, het zwembad, de mu-sea, OV, alles vaart wel bij recreatie en toerisme in Drenthe. Ook zien we nieuwe verdienmogelijkheden op het platteland. Bruisende steden is ook een paar keer genoemd. Dat alles heeft een link met recreatie en toerisme en daarom vinden we dat ook zo belangrijk. We hebben de, eerder heette het ook wel vrijetijdseconomie, maar we hebben eigenlijk het beleidsveld nu omgedoopt naar recreatie en toerisme om te benadrukken dat het breder is dan economie. We hebben ook uitdagingen, drukte die op ons afkomt, natuurgebieden die soms onder druk staan. Maar we zien ook heel veel kansen. Sociaaleconomisch perspectief, die voorzieningen, ik noemde net dat al. Een aantal mensen heeft ook gezegd: goh, over die aanpak. Hoe zit dat nou precies? Bewonersonderzoek, het gaat om inwoners, zal ik nog even toelichten. Dat ze inderdaad het Drents Panel hebben gevraagd, of we die daarvoor mogen inzetten, omdat het een

mooi instrument is. In de tweede helft van februari gaat de vragenlijst naar buiten en de resultaten verwachten we begin maart. En de Statengriffie die gaat dat verwerken en dan krijgen wij dat om ook als input te gebruiken. Parallel loopt ook een klanttevredenheidsonderzoek van Marketing Drenthe. Die benaderen allerlei ondernemers. En dan hebben ze niet alleen vragen: wat vinden jullie van Marketing Drenthe? Maar daar zitten ook algemene vragen in. Over recreatie, toerisme het aanbod. Dus daar hebben we ook heel veel informatie, gaan we daaruit halen. Wat ook loopt, is de evaluatie van het project Vitale Vakantieparken, ook dat gaat ons informatie opleveren. Daarnaast zijn gesprekken gepland met de stakeholders en dan moet je denken aan ondernemers, het recreatieschap brancheorganisaties als Recron, gemeenten, Marketing Drenthe, terreinbeherende organisaties, Vitale Vakantieparken. En u wordt daar ook als toehoorder voor uitgenodigd, of bent dat al? Dat zit in de pijplijn. 15 februari en 7 maart hebben wij daarvoor bijeenkomsten gepland. Daarnaast hebben wij ook input, dat was ook nog een vraag van: kijken we niet alleen naar Drenthe, kijken we ook breder naar wat halen we dan op? In IPO-verband hebben wij ook een overleg met andere provincies, hebben wij een vrijetijdsnetwerk. En we hebben een landelijke organisatie, het Nationaal Bureau voor Toerisme en Congressen, het NBTC. Die doet ook allerlei landelijk onderzoek over stromingen van toeristen. Wat zijn de verwachtingen naar de toekomst? Waar ligt de behoefte? Welke trend zien we? Dat betrekken we ook allemaal bij de Agenda. Even kijken, daarnaast hebben we ook dingen als klankbordgroepen zijn er in Drenthe, het recreatieschap en gebiedscoöperaties die organiseren dat. Bijvoorbeeld op het thema duurzaam en circulair ondernemen. Daar kunnen ondernemers dan aan deelnemen. Ook vanuit dat soort bijeenkomsten waar wij dan ook bij aansluiten, krijgen wij informatie op waar is nu behoefte aan? Dus wij hebben echt een heel breed palet aan plekken en organisaties en rapporten waar we input vandaan halen. Daarnaast is er door een aantal de toegankelijkheid van natuur en landschap, aan de ene kant de toegankelijkheid aan de andere kant het beschermen van de natuur, genoemd. Toegankelijkheid van de natuur vinden we belangrijk. Het is echt een onderdeel van recreatie en toerisme, dat die toegankelijkheid er is en blijft. En we zijn daar ook met terreineigenaren over in gesprek. Van hoe doen we dat nou? Want daar kun je een goede balans in zoeken. Op basis van data die er steeds meer beschikbaar is, kun je nagaan hoeveel mensen zijn er waar? En je kan dat ook sturen, bijvoorbeeld als Marketing Drenthe op de website een plek benoemt van daar is het heel mooi om naartoe te gaan, dan merken we dat mensen dat ook doen. Dus dan kan je dus zeggen: van de minst minder kwetsbare gebieden, die gaan we promoten. Misschien moet er dan ook wel iets van horeca en dan moet er iets van een informatiepunt of zo. Dus dat kun je met elkaar beïnvloeden, dus daar zijn we naar op zoek. En we doen dat ook al, maar wat mij betreft kunnen we dat ook naar de toekomst toe nog sterker met elkaar inzetten. Verder hebben een aantal partijen het gehad over verkoop van recreatieparken aan grote partijen.

De voorzitter: U heeft een interruptie van de heer Puper.

De heer Puper: Dank u, voorzitter. Dank voor uw opmerkingen rondom toegankelijkheid, maar wij hebben ook opmerkingen gemaakt over de recent aangekondigde beperkingen van bijvoorbeeld Natuurmonumenten, waardoor die toegankelijkheid gewoon veel minder wordt, veel kleiner wordt. Niet meer zoveel honden. Je mag dit niet, je mag dat niet daar schrikken wij wel van. Hoe kijkt de gedeputeerde daartegenaan? Kan ik daar een reactie op krijgen?

De voorzitter: Mevrouw Meeuwissen.

Gedeputeerde Meeuwissen: Dank u wel. Eigenaren van gronden hebben ook rechten, om zelf dingen te bepalen. Maar dit vind ik wel een gespreksonderwerp, laat ik het maar zo formuleren. Dit vind ik echt een gespreksonderwerp om samen met Natuurmonumenten te kijken van hoe werkt dit uit? Zijn er misschien andere opties, kunnen we het op een andere manier doen? Dit zou op zo'n tafel prima aan de orde kunnen komen. Even kijken, verkoop van recreatieparken aan grote buitenlandse ondernemers of investeerders dat is een trend, dat klopt. Het is niet zo, want het werd ook gesuggereerd dat dat dan kwam omdat

de eigenaar het hoofd niet boven water kon houden, of zo. Er zijn ook gewoon goed draaiende parken waarvan de eigenaar gewoon die keuze maakt om zijn park te verkopen. En dat mag, een eigenaar mag gewoon zijn park verkopen. En dat mag ook aan een buitenlandse organisatie. En er is ook markt. Die bungalows, dat draait goed, anders was er geen interesse. Zo kan je ook... Dus het voldoet ook in een behoefte. Wat je je wel kan afvragen is: hebben wij dan nog voldoende plek voor de mensen met de kleine beurs of die andere Recreatiewensen hebben? Komen die dan nog voldoende aan bod? Dus is de diversiteit van ons recreatieve aanbod, is die er dan nog wel voldoende? Dus vanuit die blik willen we er ook echt naar kijken. Ik moet wel een winstwaarschuwing geven, wij kunnen daar niet alles in bepalen. Maar het is wel iets wat wij willen meenemen in de agenda om daar naar te kijken en een beeld bij te vormen wat we daarmee zouden willen en kunnen. De evaluatie van Vitale Vakantieparken, dat is een project waar drie onderdelen in zitten. Ook daar zit in het versterken van de parken op recreatie- en toerismegebied. Daar zit in het eventueel omvormen naar een mogelijkheid voor permanente bewoning of een dubbelfunctie. Dus het hele bestemmingsplan-achtige zaken zit daarin. En er zit een stuk in voor parken waar het allemaal niet helemaal volgens de regels gaat om te kijken, ondermijning, dat soort zaken, of we daar wat mee willen. Dus dat zijn hele verschillende invalshoeken, niet alleen maar recreatie en toerisme. Dat wordt ook geëvalueerd en dat betrekken we er ook bij om te kijken van hoe willen we daarmee doorgaan? Waar willen we de accenten op leggen? Het kan zijn dat we daar wat verschuivingen in willen aanbrengen. Dat zit er allemaal in. Even kijken. Ik heb een aantal van u gehoord over... Met hele waardevolle suggesties. Ik ga het niet allemaal bij langs, maar we nemen ze mee en we gaan ook kijken of we samen met partners daar iets mee kunnen. En daar komen we dan wel op terug. Ik heb ook een aantal suggesties gehoord die op het culturele vlak liggen. Musea en zo, het lijkt mij heel goed om dat dan ook te betrekken bij de cultuurnota die binnenkort hier ook langskomt, het concept, vermoed ik. Ik kijk even naar mijn collega. Dus dat lijkt me ook een plek om juist op die zaken als musea in te gaan. Even kijken, ook de visie op lange termijn wordt om gevraagd. Het lijkt mij goed om die ook op te nemen. Bruisende steden wordt ook een aantal keer genoemd. Dat onderschrijf ik ook. Daar zitten ook linkjes met andere programma's, dat geldt voor heel veel onderwerpen van recreatie en toerisme. Want het is inderdaad zoals de heer Zuur zei een soort van satéprikker. Bijna alle beleidsvelden hebben raakvlakken, maar ook de binnensteden en bruisende dorpen. Daar hebben we ook plannen voor om daar wat mee te doen, dus dat komt ook in andere onderwerpen weer bij u terug. Even kijken, D66 had het nog over dat Recron aangaf dat de samenwerking misschien niet altijd vanzelfsprekend was met de overheden. Dan moet ik zelf zeggen dat ik hele goede ervaringen heb met het recreatieschap. Daar zitten zowel alle gemeenten in als ook... Wij zitten aan. We zijn geen onderdeel, maar ik zit wel bij de vergaderingen, waar dus ondernemers ook vertegenwoordigd zijn via de Recron. Verschillende partijen zijn daarmee annex. En dat overleg loopt eigenlijk heel goed en de samenwerking loopt ook heel goed. Dus eigenlijk heb ik het beeld dat het juist heel goed gaat. Maar als daar andere beelden bij zijn, dan krijg ik graag daar meer informatie over. Dat kan buiten de vergadering om. En u vraagt: kunnen wij wat doen aan de arbeidskrapte in het hoogseizoen? Ik denk dat dat lastig wordt voor de provincie om dat op te lossen, maar we kunnen ernaar kijken wat we daarin kunnen betekenen. Even kijken.

De voorzitter: Kunt u tot een afronding komen?

Gedeputeerde Meeuwissen: Ja, nog even de andere markten, en niet alleen de Nederlandse markt. Ik kijk even in de richting van mevrouw Kramer van Volt. De markt buiten Nederland. U noemde de Duitsers, de Denen en de Belgen. Daar is eerder door Marketing Drenthe onderzoek naar gedaan. Wat is interessant voor Drenthe? Daar kwam uit dat de Duitse markt superinteressant is. De Belg, de Vlaamse Markt, is minder interessant, kwam daaruit. Dus daarom hebben ze ook onderzocht: hoe kunnen we die Duitsers meer hiernaartoe krijgen? Er is een programma gestart, ondernemers zijn geholpen om op hun website bijvoorbeeld in het Duits te vertalen. Er worden cursussen aangeboden, basis Duits voor hoe ontvang ik mijn gasten. Naar de toekomst toe, er zijn ook wel campagnes geweest. Naar de toekomst toe vind ik dit ook echt een onderwerp om verder uit te bouwen. Dus Marketing Drenthe heeft daar goede

plannen voor. Even kijken, het aantal toeristen, GroenLinks, u vroeg wat de stijging zou zijn. Ik heb hele grote aantallen gelezen. Er is onderzoek gedaan voor landelijk, in Nederland. De komende 30 jaar bijna verdubbeling, ten opzichte van 2017. Nu zit daar een enorme marge in. Dus of het gaat gebeuren hangt natuurlijk van allerlei factoren af. En dan is het ook nog de vraag: gaan ze allemaal na Amsterdam of komen ze ook naar Drenthe? Maar wij gaan dat merken. Ook van buiten Nederland krijgen we echt veel meer toeristen deze kant op. En daarom zouden we ook onderdeel van de koers willen maken: het management. Hoe ga je die stromen, waar wil je die hebben? Net stipte ik dat ook al aan met die natuurgebieden, dat je daar ook een beetje op kan sturen. Niet alles, maar wel een beetje. Inclusiviteit werd genoemd door JA21. Met de fietspaden hebben we daar al aandacht voor. Maar dit is een belangrijk punt, dus dat komt ook terug in het beleid. En of we dat eerder kunnen en dat het snel nodig is. Wij doen al heel lang aan het ondersteunen van recreatie en toerisme, dus dat is niet nieuw en het is ook niet zo dat ondernemers op ons beleid zitten te wachten in de zin van dat zij zelf niet bezig zijn met hun onderneming. Dus wat mij betreft hoeft dat niet sneller, maar het kan ook niet. Gezien de procedures hier ook in dit huis, hebben wij nu al een snelle procedure, maar volgens mij is dat ook niet nodig. Wij houden niks tegen.

De voorzitter: Kunt u tot een afronding komen?

Gedeputeerde Meeuwissen: Ja, even kijken, dan wil ik nog... Mevrouw Niessink, wat mooi dat u ingaat... Waar zit u? Ik kan u helemaal niet zien. Ja, dank u wel. Mooi dat u ingaat op de lokale identiteit en het verhaal van Drenthe. Dat vinden we ook heel mooi om dat vast te houden en verder uit te bouwen en ook te koppelen aan die attracties. Dus dat onderschrijven wij en dat is ook echt onderdeel van deze Agenda. Nogmaals dank voor alle concrete tips en ideeën en ik kijk er eruit om daar verder met u mee aan de slag te gaan.

De voorzitter: Bedankt voor uw beantwoording. Is er nog behoefte aan een tweede termijn? Moet ik de hele rij bij langs? Van de BBB.

De heer Jansen: Dank u wel. Fijn om te horen dat de verschillende fracties zich ook uitspreken over de berichtgeving van Natuurmonumenten. BBB vindt deze situatie dusdanig zorgwekkend dat wij hier in een later stadium, wellicht het volgende PS, op terug zullen komen.

De voorzitter: Bedankt. De heer Zuur.

De heer Zuur: Dank u wel en ik sluit er wel een beetje op aan. Ook dit heeft ermee te maken. Onze fractie vindt het namelijk jammer dat in het artikel van het Dagblad van het Noorden over deze startnotitie de volgende kop stond: onderzoek naar overlast toerisme. Gesteld werd dat de hamvraag van het bewonersonderzoek is of inwoners overlast ervaren van vakantiegangers en dagjesmensen. Maar dat dekt volgens ons absoluut niet de lading. Het is slechts één onderdeel van de acht elementen die worden uitgevraagd. Dat is framing. Wij vinden dat jammer. In Drenthe is nog voldoende ruimte voor gezonde groei en bloei van toerisme voor inwoners en gasten. Het CDA-fractie wil een goed R&T beleid met voldoende draagvlak en dat is wel iets anders. Dank u wel.

De voorzitter: Bedankt de heer Zuur. De heer Schoenmaker, heeft u nog een tweede termijn nodig?

De heer Schoenmaker: Ja, even kort. Bedankt voor de beantwoording door de gedeputeerde. Natuurlijk hadden we gehoopt op iets meer concretere toezegging omtrent de ideeën, maar wij snappen ook, het is een startnotitie dus we kijken vol verwachting uit naar het vervolg hierop. Ik moet zeggen: de plassende ijsbeer, dat sprak ons ook wel aan. Dan hebben we wel een beetje de combinatie van ijsberen in Berlijn

en Manneke Pis in België, in Brussel. Maar wij zien de passende ijsbeer niet als nieuw logo voor Drenthe. Dat is nog echt wel Bartje. Maar zou het niet mooi zijn om een passende 'ijsbaan' zo eind 2025 bij de opening van de nieuwe kunstijsbaan neer te zetten? Dan hebben we daar ook meteen een mooi logo.

De voorzitter: Bedankt, de heer Schoenmaker. De heer Puper.

De heer Puper: Toch even over die ijsbeer. Voorzitter? We hebben natuurlijk ook te maken met de klimaatverandering. Dus die ijsberen, die komen veel sneller dichterbij dan we doorhebben, misschien. Maar ik begreep van de gedeputeerde in de pauze dat zij niet helemaal bekend was met de ijsbeer. Ik roep haar echt op om daar nog eens goed naar te kijken de komende weken. Dan ben ik ervan overtuigd dat ze razend enthousiast is en dat binnen no-time die ijsbeer ergens hier in de Drentse wateren staan.

De voorzitter: Bedankt. De heer Schoenmaker, wilt u nog een reactie geven?

De heer Schoenmaker: Ja, een hele korte aanvulling op wat ik zojuist heb gezegd. Volgens mij zei ik passende ijsbaan, maar natuurlijk bedoelen wij passende ijsbeer.

De voorzitter: Bedankt, dan gaan we verder met de heer Hellendoorn, wilt u nog gebruik maken van een tweede termijn? De heer Hellendoorn.

De heer Hellendoorn: Dank u wel, voorzitter. Een verduidelijking, het punt wat ik maakte over de arbeidsmarkt was niet om nu meteen een oplossing aan te dragen in de Agenda Recreatie en Toerisme, maar meer om het onderwerp arbeidsmarkt nog wat breder onder de aandacht van de gedeputeerde te brengen.

De voorzitter: Bedankt, de heer Hellendoorn. De heer Faber, wilt u gebruikmaken van de tweede termijn?

Commissielid Faber: Jazeker.

De voorzitter: Prima, het woord is aan u.

Commissielid Faber: Ik heb nog weinig gehoord over de schaduwzijde van recreatie en toerisme. Ik had er wel wat vragen over gesteld. Wordt er sowieso informatie aan de toerist gegeven over de verstoring van en vervuiling in de natuur? En wat doet GS daarmee? En is een eventuele handhaving bij de overtredingen? En wat is de visie op natuuruitbreiding in een Oerprovincie als Drenthe, waar wolven, everzwijnen, herten en andere spontaan zich vestigende dieren welkom zijn? Tot zover.

De voorzitter: Bedankt voor uw inbreng van de tweede termijn. Dan wil ik nu het woord geven aan mevrouw Pouwels van de ChristenUnie.

Mevrouw Pouwels: Dank u wel, even kort nog. Wij hebben net ook al gezegd: de sector is het gewoon meer dan waard dat er provinciaal beleid komt. Dus heel blij met alles wat we aangereikt krijgen en wat nog komt. We zien uit naar het stuk. Nog even één puntje wat niet genoemd is in het verhaal: het Pauperparadijs. Zo'n grote trekker in Drenthe, die gaat natuurlijk naar Leusden en dat is ook een ontzettend mooie plaats. Daar heb ik tot voor kort gewoond. Maar ik denk we moeten ook weer onze kans benutten, van om dan in Leusden Drenthe dan maar weer op de kaart te zetten. Dus ik hoop ook dat het weer als kans gebruikt wordt. Die wil ik nog graag meegeven.

De voorzitter: Bedankt voor uw inbreng. Mevrouw Kramer. De heer Bolumba, heeft u nog... Dan heeft u nu de gelegenheid.

De heer Bolumba: Dank u wel. De beantwoording van de gedeputeerde was op zich wel duidelijk, als in we zouden haar graag wel mee willen geven, inderdaad, dat toerisme, zoals wij in onze bijdrage al hadden gezegd, dat toerisme ook een schaduwzijde heeft, natuurlijk. Dus let er echt goed op, die management daarvan. En het is vandaag ook een beetje een trend om ludieke acties te doen in de tweede termijn, dus ik wil het niet achterblijven. Staatsbosbeheer wordt natuurlijk 125 jaar dit jaar, en dat vieren ze ook met een speciale boswandeling. En niet om de GroenLinkse uit te hangen, maar dat lijkt mij op zich ook wel erg leuk als we dat met elkaar misschien kunnen doen. Met de speciale boom tot boswandeling. Dat was het.

De voorzitter: Bedankt voor uw inbreng. De heer Truong van JA21.

De heer Truong: Voorzitter, heel kort nog even. Bedankt aan de gedeputeerde voor het meenemen van inclusiviteit voor wandelpaden en fietspaden en het overige is duidelijk. Dank u wel.

De voorzitter: Bedankt. De heer Moinat, heeft u nog wat voor de tweede termijn?

De heer Moinat: Heel kort.

De voorzitter: Van SP, sorry.

De heer Moinat: Ook dank aan de gedeputeerde, uiteraard, voor haar beantwoording in het geheel. Ze heeft ook iets gezegd over de betaalbare recreatie. Dat was nog een beetje in het algemeen, maar dat moet nog uitgekristalliseerd worden. Nu nog eventjes in de relatie tot de campings die ik genoemd heb, die volop opgekocht worden of op de nominaties staan om te verdwijnen. Volgens het, hoe heet het ook alweer, Follow The Money, ik heb gevraagd om een reactie daarop. Misschien is dat nog ergens te doen.

De voorzitter: Bedankt voor uw inbreng. Dan gaan we verder met de heer Vorenkamp, heeft u nog iets voor de tweede termijn?

De heer Vorenkamp: Heel kort. Voorzitter, dank u. We hebben het gehad over, sommige partijen hebben het over de Vitale Vakantieparken gehad. De toerist stelt wel steeds hogere eisen aan hun verblijf. Daarvoor zijn grote investeringen nodig en dan moeten we wel een beetje begrip hebben voor de vitalisering en alles wat erbij hoort. Dank u wel.

De voorzitter: Bedankt voor uw inbreng. Mevrouw Udinga van de VVD, heeft u nog inbreng voor de tweede termijn? Waar zit u? Oh daar.

Mevrouw Udinga: Hier. Dank u wel, voorzitter. Ik was wel blij met de bijdrage van de heer Bolumba, want heel veel mensen de bossen in, ook buiten de gebaande paden, dat lijkt ons een uitstekend idee. En verder nog de vraag aan de gedeputeerde over die dagattractie. Gaat Drenthe nog echt wel haar best doen om iets vervangends te krijgen voor Puy du Fou dat niet doorging?

De voorzitter: Dank voor de inbreng en uw vraag. Dan wil ik mevrouw Niessink van Forum voor Democratie nog even in de gelegenheid stellen voor een tweede termijn.

Mevrouw Niessink: Dank u wel. In ieder geval mooi om te horen dat het verhaal van Drenthe ook nog steeds omarmd wordt door het college. Maar wat ik wel ook hoor is toch weer een beetje eilandvorming. En dan wil ik toch vragen aan de gedeputeerde, want cultuur en toerisme en recreatie, dat hoort bij elkaar. En nu hebben we losse tafels. Om het college en de gedeputeerde uit te dagen, om juist die tafels

bij elkaar te zetten, om met elkaar te praten. Want een museum is wel een toeristische attractie en het is ook cultuur. Maar dat hoort ook bij toerisme. Dus dat enerzijds. En wellicht een idee, als we dan toch allemaal aan de wandel en aan de fiets gaan en in natuurgebieden. Er is heel vaak een gebrek aan openbare toiletten. En als we het hebben ook over inclusie en al dat soort dingen. Misschien is dat een mogelijkheid voor het college om te kijken, ook met de sector, hoe we dat probleem kunnen oplossen, zonder dat er direct altijd misschien een horeca aan vast hoeft te zitten. Dank u wel.

De voorzitter: Bedankt voor de inbreng. Mevrouw Meeuwissen, u hebt nog weer een aantal concrete vragen gekregen, waarvoor u in de tweede termijn drie minuten krijgt.

Gedeputeerde Meeuwissen: Voorzitter, dank u wel. BBB die geeft nog even aan, zorgen over de toegankelijkheid van de natuur. Maar ik hoor wel wanneer u daar met wat op terugkomt. Het CDA. De heer Zuur, ik had u nog niet gecompimenteerd met uw prachtige overhemd, maar dat doe ik dan alsnog. Ruimte voor recreatie is inderdaad heel belangrijk en dat blijft het ook. Dan zal ik mij ook gaan verdiepen in de passende ijsbeer. Ik begrijp dat dat een grote leemte is in mijn kennis dat ik daar nog niet van op de hoogte was, maar ook daar ga ik mij in verdiepen. D66, de arbeidsmarkt in algemene zin of toegespitst op deze sector zal zeker onderdeel zijn van de Agenda. Dus dat gaan we doen. Even kijken, Partij voor de Dieren, u vraagt informatie aan de toeristen, over de voetafdruk, noem ik het maar eventjes, met informatie. Daar moet ik nog even over nadenken. Ik denk wel dat de borden die bij gebieden staan, dat zijn de eigenaren die daar die borden ook neerzetten. Daar is heel veel informatie op. Ik denk niet helemaal de informatie waar u op duidt, maar ik weet ook niet of het aan ons is, dat wij dat zouden willen doen. U krijgt eigenlijk nog geen antwoord, daar komt het op neer. Handhaving, overtredingen en wolven en beleid. Dat vind ik echt iets van een andere portefeuille. Dus daar ga ik eigenlijk ook niet op in nu. Mevrouw Pouwels van de ChristenUnie, Pauperparadijs. Jammer dat het niet meer doorgaat, vind ik zelf. Maar grote culturele evenementen, dat staat ook in ons coalitieprogramma, vinden we belangrijk, dat we dat in Drenthe hebben. En dan verwijst ik toch weer door naar de Cultuurnota die binnenkort komt, want daar is dit ongetwijfeld onderdeel van. GroenLinks, een speciale boswandeling. Ik ben daarvoor in, dus laten we kijken. En de SP, de campings en de overname daarvan. Daar heb ik net al wel wat over gezegd. Het is aan eigenaren, de keuze aan wie ze iets verkopen. Het heeft onze aandacht dat we de beschikbaarheid van recreatie en toerisme ook voor mensen met de smallere beurs, dat dat beschikbaar blijft. Maar helemaal sturen kan je het ook niet. Dus goed, daar gaan we op kauwen en dat komt terug in de notitie. Even kijken. Dan is er nog een vraag van de VVD over de dagattractie, komt er iets vervangends? Nu het Puy du Fou park niet doorgaat. Dat is niet specifiek voor Meppel, want Meppel maakt daar een bedrijventerrein van, dat is u bekend. Maar kijken of we nog een extra grote of trekkende dagattractie in Drenthe kunnen krijgen. Ja, dat zou zeker onderdeel kunnen uitmaken van de koers. Dat is ook wel afhankelijk van wat we allemaal ophalen, wat die koers wordt, dus ik verwacht het wel, maar we moeten wel even kijken of dat past bij de lijn. En hoe we dat gaan doen is dan ook nog weer een tweede. En mevrouw Niessink, u zegt terecht: het zijn geen aparte onderwerpen recreatie en cultuur. Dat loopt heel erg in elkaar over. Dat klopt. Dat geldt trouwens ook voor sport. De sportevenementen zijn al genoemd, natuurbeleving is al genoemd, wonen is al genoemd, openbaar vervoer is genoemd. Dus het heeft met allerlei verschillende beleidsterreinen dwarsverbanden. Dus onderdeel van de voorbereiding van de koers is ook juist om die dwarsverbanden, ook hier in dit huis, met die beleidsvelden, om dat goed op elkaar af te stemmen. En dan de openbare toiletten waar u over vraagt. Daar is eerder al een motie van geweest in de Staten, ook voor dit doel en er is uitvoering aan gegeven. Dus misschien is het goed als u daarnaar even terugkijkt. Daar hebben we onlangs een brief over gestuurd. Daarmee heb ik alle vragen beantwoord, voorzitter.

De voorzitter: Bedankt voor de beantwoording. We hebben in de tweede termijn geen interrupties gehad, dus ik ga ervanuit en concluderende dat dit agendapunt voldoende is behandeld. Dank u allen voor uw inbreng. De antwoorden zullen door het college mee worden genomen in het vervoltraject, waarin ook

nog bewonersonderzoek plaatsvindt. Vervolgens, de planning zien we dan op de Agenda terug van Recreatie en Toerisme voor de zomer nog terug, Statencommissievergadering 8 mei en Provinciale Statenvergadering 9 mei. Wil ik... [overleg] Dan wil ik graag twee minuten schorsen, omdat er een aantal fracties zijn die even wisselen willen voor het volgende onderwerp.

16. Drents Programma Landelijk Gebied (DPLG)

De voorzitter: Dan gaan we nu verder met... Dan gaan we nu verder met het DPLG. Aan de orde is de uitwerking van het vervolgproces Programma Drents Landelijk Gebied. In de aanvullende brieven van GS van Natuur en Milieufederatie Drenthe en LTO. We gaan dit behandelen. We hebben hier drie minuten de tijd voor. Ik ga u bij tweeëneenhalf minuut herinneren dat u nog 30 seconden heeft om het af te ronden. Gevraagd wordt in te stemmen met het vervolgproces. Dat was het. Dan ga ik nu de lijst bij langs van wie... Even kijken, heb ik de goede lijst? Ja. De eerste spreker van vanmiddag, dat is de heer Van den Brand van JA21, gevolgd door de heer Loijenga van Volt. Het woord is aan u en ik zal u bij tweeënhalft minuten eraan...

De heer Van den Brand: Voorzitter, zoals u ziet, ik heb een heel grote klok bij me, zodat ik het ook kan volgen. Voorzitter, vanmiddag willen wij vooral focus leggen op de uitgangspunten die in het stuk staan. En om te beginnen. De wet- en regelgeving voor stikstof bijvoorbeeld. Ons inziens heeft die zoals die er nu ligt, zo lang zijn tijd gehad. Er is een politieke nieuwe werkelijkheid en wij denken dat het verstandig is dat in die uitgangspunten opgenomen wordt, dat alleen maar no-regret maatregelen genomen worden. Er is een LTO brief net verschenen, die hecht daar ook waarde aan. Bij uitgangspunt een of bij uitgangspunt drie of bij beide, willen we GS voorstellen: voeg dat eraan toe. Geen-regret maatregelen. Voorzitter, de stukken die er voorliggen die zijn vooral een knokpartijtje tussen landbouwgrond aan de ene kant en natuur aan de andere kant. Wat ik daarbij mis, dat is de woningbouwopgave, die heeft ook grond nodig. Dat mankeert er wat aan. En wat zou het mooi zijn als dat bij punt een, dus woningbouw, zou worden toegevoegd. Bij punt twee, verbeteringen herstel van natuur, vraag me twee dingen af: wat wordt hier bedoeld? Meer ruimte voor natuur of de natuurkwaliteit in bestaande natuurgebieden? Volgens ons moet je voorzichtig zijn met meer ruimte voor natuur, want is die ruimte er wel? Stel, we geven landbouwgrond weer terug aan de natuur. Dan is het toch zo dat de grens van de natuur op die nieuwe plek aansluit bij landbouwgrond? En dat interfereert ook weer met elkaar. Dus met andere woorden, die zogenaamde overgangsgebieden, die zouden wat beter geduid moeten worden. En voorzitter, wij menen dat dat een extra uitgangspunt waard is, want zowel in de brieven van de Natuur en Milieufederatie als de LTO, die hebben daar verschillende meningen over. Zoekt men daar ook van: wat wil je daar nou mee? Bij punt vier eerder in de tekst, lezen we dat er meer natuur, onder andere bos, bij moet komen. De woningbouwopgave vraagt ook om grond. Landbouwgrond staat er letterlijk...

De voorzitter: U hebt een interruptie van de heer Brandsema.

De heer Brandsema: Dank u wel, voorzitter. Even benieuwd. JA21 begint met het punt dat eigenlijk woningbouw opgenomen moet worden. En vervolgens komt er een betoog over de schaarste aan grond en dat het een ontzettend ingewikkelde puzzel is. Dus JA21 begint met een nog grotere claim op dat ruimtegebrek en vervolgens met het punt dat er zoveel ruimtegebrek is. Dus waarom kiest JA21 ervoor om eerst nog iets toe te voegen waardoor die grond nog ingewikkelder wordt qua verdeling ervan? En waarom wordt dat niet achterwege gelaten?

De voorzitter: De heer Van den Brand, u mag hier antwoord op geven.

De heer Van den Brand: Voorzitter, de maatschappelijke problemen los ik hier niet op en de doelen ook niet. Er ligt een woningbouwopgave. We willen iets met natuur en met landbouwgrond. En inderdaad, de

puzzel is nog lastiger als je de woningbouw daarbij betreft. Maar om de puzzel eenvoudig te maken en woningbouw er niet bij te betrekken, terwijl die er wel is, dan denk ik dat je ook verkeerd bezig bent. Onze conclusie was ook over dit punt: welk trucje haalt GS uit om dit in Drenthe allemaal te realiseren? Want we komen... In de LTO brief hebben ze het over anderhalf keer Drenthe. We komen gewoon grond tekort om dit allemaal te realiseren. Wij zouden daar dus liever klip en klaar van horen van hoe ga je daar nou mee om? En een vervolgpunt is, maar dan loop ik al vooruit op mijn betoog, dat is die opstapeling van functies. Maar daar kom ik zo nog op.

De heer Brandsema: Voorzitter, dat maakt het interessant, want volgens mij doet het college met de uitgangspunten bij de Omgevingsvisie hele goede suggesties, waarbij het college zegt: we gaan primair woningbouw inzetten op inbreiding. Dat betekent niet dat uitbreiding onmogelijk is, maar je geeft duidelijk aan: gezien al die opgaven waar we mee te maken hebben, en de heer Van den Brand geeft dat terecht aan, is het juist verstandig dat je zegt: omdat dat er nu eenmaal is, gaan we het niet onszelf nog ingewikkelder maken, maar kiezen we ervoor een primair voor inbreiding te zijn. Dat maakt het in ieder geval nietodeloos nog ingewikkelder. Vind JA21 dat juist niet een goed uitgangspunt van het college?

De voorzitter: De heer Van den Brand, u hebt het woord.

De heer Van den Brand: Die inbreiding dat is in de vorige vergadering ook al even aan de orde gekomen en toen hebben we gesteld dat inbreiding niet ten koste moet gaan van het groen in wijken. Want die wijken zijn niet voor niks zo aangelegd zoals ze aangelegd zijn. Natuurlijk kan je wel wat inbreiden, maar ik denk dat als je echt alles zet op inbreiding 34.000 woningen geloof ik in Drenthe, dan zou je de hoogte in moeten. Ook dat hebben we de vorige keer genoemd. Misschien moet je voor steden in Drenthe, natuurlijk niet voor Orvelte en andere plaatsen, maar voor steden in Drenthe meer de hoogte ingaan. Maar wij denken dat inbreiden alleen absoluut niet voldoende is om aan de woningbehoefte, de woningbouwopgave moet ik zeggen, te voldoen, die wel gesteld is. Dus inbreiden alleen, dat zal het nooit worden.

De heer Brandsema: Nee, helder, voorzitter. Alleen ik denk dat het wel goed is om politiek kleur te bekennen in die zin dat je aangeeft wat GS ook doet door het over primair inbreiden te hebben. Daarmee geef je wel een bepaalde richting aan. En dat je niet primair kijkt naar uitbreiding, want volgens mij, als we dat gaan doen, maken het ons alleen nog maar gewikkelde met een puzzel die ontzettend complex is.

De voorzitter: De heer Van den Brand.

De heer Van den Brand: Ja, maar inbreiden is geen toverwoord. Dat is het enige wat ik wil zeggen en of ik het nou wel of niet leuk vind, ik denk dat er woningbouwgrond nodig zal zijn. Assen, waar we nu Kloosterakkers ontwikkelen, dat gaat ten koste van landbouwgrond, in dit geval. Dus met andere woorden, het is onvermijdelijk. En het enige wat ik in mijn betoog probeer aan te geven is dat GS er helder in moet zijn en dat ze niet anderhalf keer Drenthe gaan zitten vol bouwen, want dat kan niet, want we hebben maar één keer Drenthe.

De voorzitter: U heeft nu nog een interruptie van de heer Brinkhorst. Dank u wel voorzitter.

De heer Brinkhorst: Heeft u enig idee hoeveel procent de woningbouw aan de landbouw af zou moeten doen halen?

De voorzitter: De heer Van den Brand.

De heer Van den Brand: Nee, dat heb ik niet en dat is denk ik zeer sterk afhankelijk van wat voor type woningbouw je realiseert. En ik heb net al een betoog gehouden van dat het misschien niet verkeerd is

om in Drentse steden meer de hoogte in te bouwen om aan die woningbouwopgave te voldoen. Maar ik kan nu geen procenten geven.

De voorzitter: De heer Brinkhorst. U mag het woord.

De heer Brinkhorst: Ik ga te snel, he? Ik heb het even gegoogeld. Het is 1,5%. Of dat in Drenthe ook zo iets is... Ik denk dat we het over een marginaal stukje hebben.

De heer Van den Brand: 1,5% van € 1 miljoen is nog steeds een hele hoop. Dus als we dat nu op een bankrekening zetten, vind ik dat helemaal prima.

De voorzitter: U mag verder gaan met uw betoog.

De heer Van den Brand: Maar dat we zeggen dat 1,5% in absolute zin weinig is, dat is niet waar. Oké, mag ik verder gaan met het betoog. Dan kom ik op het volgende punt. Dat is die stapeling, ik noemde het net al. Ik heb me daar even bij af zitten vragen: wat wordt er nou bedoeld? Ik zat nog naar die naar die fotootjes van Singapore te kijken, waarbij je dus bouwwerken ziet met enorm veel groen.

De voorzitter: U heeft nu nog 30 seconden.

De heer Van den Brand: Ik weet het, ik weet het. Ik zie het hier ook Ik dacht: ik heb er alleen maar een futuristische voorstelling bij, maar ik laat me graag inspireren met voorbeelden van GS hoe dat dan precies gezien moet worden. Dan tot slot, even kijken of ik dat ook echt goed doe. Tot slot, mijns inziens staat er een zinnetje in die niet zoveel zegt, want als je als eis stelt dat iedereen bijdraagt, en dat betekent water bij de wijn doet, dan is dat per se niet meer vrijwillig. En dat staat in punt zes. Vrijwilligheid en eisen tegelijk, dat gaat niet samen. Dus ik kan niet heel goed begrijpen, voorzitter, hoe dat dan in elkaar zit. Dat was het.

De voorzitter: Bedankt voor uw inbreng. Dan is nu de heer Loijenga, wordt in de gelegenheid gesteld. En daarna mevrouw Hilgenga van het CDA. U hebt het woord, de heer Loijenga.

De heer Loijenga: Dank u wel, voorzitter. Met grote belangstelling hebben wij de informatie over het vervolproces DPLG fase 2 gelezen. Dank voor deze uitgebreide informatie. Hierbij de reactie van Volt op de drie vragen die u heeft gesteld. De eerste vraag is: kunt u zich vinden in de uitgangspunten? Wat betreft uitgangspunt vijf: werken op basis van vrijwilligheid en iedereen draagt bij, vraagt Volt zich af of alle beoogde resultaten kunnen worden behaald door vrijwilligheid. Wij denken van niet. Het is toch de taak van het college om helder en verplichtende kaders te stellen? Graag reactie van het college. Dan nog een opmerking over de randvoorwaarden. In de beleidsbrief staat: mocht het Rijk desondanks aangeven dat de DPLG zonder plan-MER opgesteld dient te worden, dan passen wij het proces aan. Dat roept bij ons de vragen op of een MER en een landbouweffectrapportage noodzakelijk zijn. Zouden we dat niet doen, dan zou doorlooptijd aanzienlijk verkort worden en kunnen er eerder resultaten worden geboekt. U ziet, we hebben nogal haast. Dan de vraag: wat vinden wij van de maatregelpakketten? Het concept laat zien dat er hard is gewerkt aan de verdere uitwerking. Complimenten hiervoor. Wij zijn blij met de focus op hydrologisch systeemherstel en wat ons betreft geven de maatregelpakketten een goede balans tussen water- en natuuropgaven en het verduurzamen van de landbouw. Wij lezen verder: waterkwaliteit is voor de Drentsche Aa belangrijk aandachtspunt in verband met de drinkwaterbereiding vanuit oppervlaktewater. Daar mag wat ons betreft meer urgentie op. Datzelfde geldt voor de vier kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden. De oplossing voor deze urgente en belangrijke opgave zit voor een deel in functiewijziging van grond. Maar dan lezen we op bladzijde 36: wij werken altijd op basis van vrijwilligheid, waar sprake is van functiewijziging van grond. Wij willen het college meegeven dat als het gaat om de

waterkwaliteit er volgens ons niet altijd kan worden gewerkt op basis van vrijwilligheid. Hiervoor is de urgentie te groot. Graag een reactie van het college. De opgaven zijn duidelijk, er is veel gedaan, maar er moet ook nog veel gebeuren. U laat zien in het concept maatregelpakketten dat er grote stappen kunnen worden gemaakt in 2024. Wij denken echt dat...

De voorzitter: U heeft nog 30 seconden.

De heer Loijenga: Dat niet alle opgaven behaald kunnen worden op basis van vrijwilligheid. En dan komen wij tot de laatste vraag: wat willen wij het college meegeven? Wij willen het college meegeven: meer urgentie en durf heldere en verplichten de kaders te stellen. Dank u wel.

De voorzitter: Bedankt voor uw inbreng. Netjes binnen de tijd, mevrouw Hilgenga, u hebt nu het woord. En daarna de heer Bosch van de Partij van de Arbeid.

Mevrouw Hilgenga: Dank voor de eerste verkennende vervolgstappen DPLG. Over de stukken van het DPLG heeft het CDA nog best veel vragen. Levendige gemeenschappen zijn voor het CDA een belangrijke pijler voor het welbevinden van mensen. Het CDA hecht eraan dat er met aandacht en zorg wordt omgegaan met betrokken gemeenschappen met daarin agrariërs, ondernemers en inwoners. En dat betekent dat we hechten aan zorgvuldige gebiedsprocessen met ruimte voor inspraak en meedenken. In de stukken rondom het DPLG hebben we zorgen hierover. Zo zijn de stukken doorspekt van tegenstrijdigheden rondom de participatie van inwoners bij de gebiedsprocessen. Er wordt gesproken van ruimte voor initiatieven vanuit de samenleving en informatie ophalen. En tegelijk staat het stuk bol van besprekingen binnen bestuurlijk overleg en ambtelijk overleg. Ons advies is: wees duidelijk over de rol van de inwoners in de verschillende fasen van het proces en betrek PS ook bij de keuzes die u als GS hierin maakt. Het belangrijkste wat het CDA betreft, is: betrek inwoners, ondernemers en de agrarische sector bij alle fasen. Graag zouden we op dit punt van het college een concretere memo ontvangen, hoe u dit wilt gaan aanpakken. Kan de gedeputeerde dat toezeggen? GS geeft in de begeleidende brief aan dat er een aantal uitgangspunten zijn en ook daar hebben wij nog vragen over. U zegt: er moet sprake zijn van 30% VHR doelbereik en 1700 hectare bos realiseren en 5% extra groenblauwe dooradering. Hoeveel hectare extra natuur heeft de gedeputeerde hier dan eigenlijk voor nodig? Kunt u dat nu eens een keer concreet maken? Het CDA hecht er bovendien aan dat er binnen het DPLG veel aandacht is voor het versterken van de landbouwstructuur die zo kenmerkend is voor Drenthe. Hoe verhouden de wensen van het college op het gebied van natuur zich tot dit uitgangspunt in het coalitieakkoord landbouwgrond blijft landbouwgrond? Kan de gedeputeerde vertellen of dat wel haalbaar blijft met deze opgave? Voorzitter, het college geeft ook aan dat er een opgave is voor de reductie van ammoniak van 2450 ton. Vanuit de ambtelijke bijscholing bleek dat daar circa 5% van te realiseren is met innovatiemaatregelen. Het CDA heeft ook hierin behoefte aan concretisering. Bijvoorbeeld, is er al een idee wat de reductiepercentages betekenen ..

De voorzitter: U heeft nog 30 seconden.

Mevrouw Hilgenga: ... in de aantallen vee, heel concreet? Met hoeveel koeien en rekent de gedeputeerde? En hoe verhoudt zich dat tot het aantal aangemelde stoppers? De gedeputeerde gaf al aan dat u de problematiek van de PAS-melders zou bespreken op het IPO om meer druk uit te oefenen. De laatste vraag van het CDA is: wat heeft u concreet gedaan om de problematiek rondom de PAS-melders op de agenda te krijgen van het Rijk en wat gaat u daarin nog meer doen? Tot zover, voorzitter.

De voorzitter: Bedankt voor uw inbreng. Dan is nu de heer Bosch van de Partij van de Arbeid, is in de gelegenheid, u hebt het woord. En dan komt daarna de heer Brinkhorst van D66.

De heer Bosch: Dank u wel, voorzitter. Als leden van het Drents Parlement is één van onze gemeenschappelijke taken het stellen van de kaders voor beleid dat bijdraagt aan een leefbaar Drenthe. In de inleiding van het vervolgproces voor de uitwerking van het DPLG verwoordt het college van GS treffen wat dit document beoogt. Het vaststellen van deze kaders en uitgangspunten en een quote geeft ons als college de handvatten om dit plan verder uit te werken, samen met onze partners, de Drentse inwoners en uiteindelijk ter vaststelling aan u aan te bieden. Inderdaad, het wordt wat de Partij van de Arbeid-fractie betreft tijd dat er tijd en ruimte wordt geboden, zowel door ons als PS, maar ook door het Rijk en de samenleving, om de plannen die bij moeten gaan dragen aan één van de meest uitdagende transitie's die we als samenleving doormaken verder uit te werken. Daarmee onderschrijven we ook de oproep van de gezamenlijke milieuorganisaties samen aan de slag en voorbij de opgeroepen tegenstellingen. Als we de concept maatregelpakketten, die ons overigens pas 17 januari bereikten, doorlezen, dan zien we dat zelfs het uitwerken van deze eerste maatregelpakketten voor het zogenaamde laaghangende fruit al geen kleinigheid is. GS vraagt ons of we voldoende balans zien tussen de verschillende sectoren. Enerzijds investeren in bestaande natuur en wateropgave en anderzijds in de verduurzaming van de landbouw. De Partij van de Arbeid-fractie constateert dat voor het maatregelpakket landbouw een bedrag van € 130 miljoen is gereserveerd, voor het maatregelpakket twee over afweging van grond en bedrijven nog eens € 135 miljoen en voor maatregelpakket drie water en natuur zo'n € 50 miljoen. Daar lijkt weinig balans te vinden. Wat daarnaast opvalt is dat de paragraaf over de financiën voor dit laatste maatregelpakket nog niet of nauwelijks is uitgewerkt. In tegenstelling tot de maatregelpakketten voor landbouwsector. Kan de gedeputeerde aangeven waar deze discrepantie vandaan komt? Bovendien lezen we dat het kabinet uit het Klimaatfonds voor alle 12 provincies voor de in 2024-2025 uit te voeren maatregelen € 1,36 miljard euro beschikbaar stelt. De door Drenthe aangevraagde middelen zullen hoogstwaarschijnlijk niet volledig worden gehonoreerd. Hoe wil het college omgaan met deze risico's en hoe wil het prioriteren in de te nemen maatregelen wanneer niet alle gevraagde budgetten beschikbaar komen? En tot slot wil de Partij van de Arbeid-fractie het college nog meegeven dat binnen de kaders en uitgangspunten die zijn gesteld en waar de Partij van de Arbeid zich in grote lijnen in kan vinden, niet uit het oog verloren mag worden. Dat natuur en landbouw geen tegengestelde polen zijn. Ze zijn complementair, omdat robuuste natuur, biodiversiteit en schone bodem, water en lucht bijdragen aan de toekomstbestendige landbouw en de brede welvaart...

De voorzitter: U heeft nog 30 seconden.

De heer Bosch: Dank u, dat kost me vijf seconden. En wellicht kunnen we binnen maatregelpakket bodem en bedrijven nog eens nadenken hoe we via gerichte maatregelen de omzetting van marginale landbouwgrond naar groene stapstenen, zoals ik ze eerder heb genoemd, die bijdragen aan de blauwgroene dooradering en het verbinden van NNN-gebieden kunnen stimuleren via aantrekkelijke, agrarische beheerregelingen. Tot zover, voorzitter, één seconde over.

De voorzitter: Bedankt, keurig netjes binnen de tijd. Wil ik nu het woord geven aan de heer Brinkhorst en dan daarna is het woord aan Statenlid Zuiker.

De heer Brinkhorst: Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: De heer Brinkhorst.

De heer Brinkhorst: De opletende toehoorder zal opmerken dat wij de vragen een en twee hebben omgedraaid. Op de vraag over het pakket voor de water en natuuropgaven enerzijds en anderzijds de verduurzaming van de landbouwsector hebben wij vraagtekens of dit financieel de evenwichtige verdeling is die passend is bij de topprioriteit, en dat is in de ogen van D66 namelijk herstellen van de biodiversiteit. De maatregelenpakketten liggen financieel ver uit elkaar, ook al aangehaald zodra net door de PvdA. € 50

miljoen voor water en natuur, € 130 miljoen voor landbouw en daarnaast € 25 miljoen voor uitvoeringskosten. Daar zouden wij graag van het college een betere onderbouwing van zien. Kijken wij naar de tien uitgangspunten, dan zien wij daar mooie woorden in staan, zoals sturing op doelen. Dat onderschrijven wij dan ook en ook andere uitgangspunten, maar het zal te veel tijd kosten om ze allemaal te gaan benoemen. Echter, wij lezen ook vreemde tegenstellingen. Je kunt niet zeggen: landbouwgrond blijft landbouwgrond, tenzij onderling anders wordt overeengekomen. Eerst iets stellig beweren en daarna een nuance aanbrenge. En hier sluiten we eigenlijk aan bij de opmerkingen van het CDA. Zo kun je ook niet zeggen: wij werken op basis van vrijwilligheid, en ik kijk even richting Volt, en iedereen draagt bij. Dus als je vrijwillig niet wil bijdragen, dan moet je toch meedoen? Het laatste uitgangspunt spreekt dan ook nog over samen en dat doen we met alle partners en daarvan mochten wij twee brieven ontvangen. En zeker de brief van Natuur en Milieufederatie doet een appèl op het samen. En dat spreekt ons uiteraard, hopelijk in deze zaal iedereen, aan. Tenslotte de vraag wat D66 het college wil meegeven. Simpel uitgesproken, maar het vraagt lef van het college. Wij hopen namelijk dat het college de handschoenen die Natuur en Milieufederatie in zijn brief heeft neergelegd, oppakt en aan de slag gaat.

De voorzitter: Bedankt voor uw inbreng. Geven we nu het woord aan Statenlid Zuiker.

Statenlid Zuiker: Dank u, voorzitter. De stukken roepen veel vragen op bij ons, tenminste missen we een paar punten. We missen de resultaatverplichting 2025 uit de Wet stikstofreductie en natuurherstel. Wat is de relatie tussen deze stukken en die wettelijke verplichting? En dan hebben we nog de ecologische autoriteit die ons van adviezen voorziet. We zien ook dat niet terug in de maatregelenpakketten. Bijvoorbeeld het advies over de Drentsche Aa, direct beginnen met het omlaag brengen van de stikstofbelasting. Wat gaat GS concreet met dat advies doen? En de maatregelenpakketten zijn begroot op € 350 miljoen. Maar we weten nu al dat dat bedrag, dat we dat niet gaan krijgen. Dus wat is het plan van GS? Ligt er een prioriteitenlijstje of staat er een grote kaasschaaf klaar? In de tekst geeft het college aan dat maatschappelijke acceptatie van opgaven niet op alle onderdelen even groot is. En wat gaat GS daaraan doen? Want de opgaven zijn wettelijk verankerd en het is de taak van het bestuur om deze opgaven uit te voeren. Over de uitgangspunten. Uitgangspunt nummer vier, landbouwgrond blijft landbouwgrond, tenzij anders afgesproken. Dat lijkt een open deur. Iets is iets, tenzij het dat niet meer is. Dus wat is de praktische consequentie van dat uitgangspunt? Uitgangspunt zes, vrijwillige basis en iedereen draagt bij. Geeft ons ook veel vraagtekens. Net als bij D66. Want hoe kun je dan stellen dat iedereen bijdraagt als het allemaal vrijwillig is? Uitgangspunt negen, sturen op doelen, niet op middelen en maatregelen. GS wil alleen wortels uitdelen, maar als de beloning wegvalt, dan zal het gedrag ook ophouden. Dus hoe ziet GS op lange termijn deze KPI-aanpak? Hoelang blijven we dat volhouden? Dan over drie uitgangspunten. Over de kaders. GS wil een sociaaleconomische impactanalyse. Dat lijkt ons een heel goed idee, want de sociaaleconomische impact van de huidige situatie met intensieve veehouderij is op dit moment heel negatief. Denk dan aan alle verborgen kosten, denk aan de halvering van het aantal landbouwbedrijven de afgelopen 20 jaar, denk aan de miljoenen euro's die we aan maatschappelijk geld moeten uitgeven om de natuur te beschermen en vanwege de vermessing en de vergiftiging. Het is al vaak onderbouwd dat een transitie van de landbouw vele positieve sociaaleconomische effecten zullen hebben: meer boeren en meer gezonde natuur. Dus kan de gedeputeerde aangeven over een nulscenario wordt opgenomen in de landbouweffectrapportage?

De voorzitter: U heeft nog 30 seconden.

Statenlid Zuiker: Dank je wel, ik kan het ook zien. [gelach] Consequenties, wat zijn... Ik bedoel een nulscenario gedeputeerde, en niet een nulsituatie zoals in de beantwoording aan mij was gestuurd. De maatregelen tot slot, er is veel gevestigd op innovaties. En een innovatie is iets nieuws, dus het is nogal een risico om er dan al vanuit te gaan dat we daarmee vele meters zullen maken. Het college zou een les

moeten trekken uit het feit dat er uit recent Wagenings onderzoek is gebleken dat dure aangepaste stal-systemen niets of bijna niets aan emissiereductie hebben opgeleverd. Tot slot, het college wil individuele boeren een vergoeding geven om aan tafel te zitten bij de gebiedsprocessen. Maar deze groep is ook vertegenwoordigd door LTO en DJAK. Dus zijn ze dan dubbel vertegenwoordigd? En kunnen andere inwoners ook een vergoeding krijgen als zij aan tafel komen bij de gebiedsprocessen? Tot zover.

De voorzitter: Bedankt voor uw inbreng. Statenlid Zuiker. Wil ik nu het woord geven aan de heer Brandsema van de ChristenUnie en daarna de heer Van de Weg van de SP. Het woord is aan u, de heer Brandsema.

De heer Brandsema: Dank, voorzitter. Allereerst hartelijk dank aan de gedeputeerde voor het heldere en prettig leesbare stuk en daarmee indirect ook aan de ambtenaren. De afgelopen periode hebben we stevige debatten gevoerd over de inzet van het college om de hand aan de ploeg te slaan bij de grote en complexe opgaven die op het bordje van de provincie liggen. En de uitblijvende duidelijkheid vanuit het Rijk, die we allemaal kennen, maakt het voor de provincie niet makkelijker. Maar de ChristenUnie is blij te merken dat het college voortgang wil gaan maken. We kunnen daarbij de inzet van het college steunen om goed zicht te houden op de sociaaleconomische gevolgen van de keuzes die gemaakt gaan worden, inclusief de effecten op de landbouw die in de milieueffectrapportage worden meegenomen. We moeten namelijk oog houden voor de mogelijke impact van de maatregelen op mensen en gemeenschappen. Onze fractie kan instemmen met de punten waarop het college instemming vraagt. En gezien de complexe aard van opgaven zien we wel uitgangspunten die elkaar kunnen bijten. Het is al een aantal keren genoemd, maar bijvoorbeeld de opgaven oppakken binnen wettelijke en nationale kaders en het uitgangspunt dat landbouwgrond in principe landbouwgrond blijft. Dat zijn toch van die zaken die in de praktijk kunnen knellen. En de ChristenUnie vindt het nu echter wel belangrijker dat er stappen gezet gaan worden. We moeten aan de slag en dat die puzzel op onderdelen lastig te leggen is, dat weet iedereen en daar ga je niet aan ontkomen. De ChristenUnie hoort nog wel graag van de gedeputeerde hoe hij hier tegen aankijkt. Kunnen uitgangspunten conflicteren en hoe gaat het college daarmee om? Voorzitter, de doelen voor de DPLG worden ook genoemd. Het is echter wel lastig om gevoel te krijgen bij deze doelen, bijvoorbeeld die 1700 hectare bos buiten het NNN. Ik heb dit technisch nagevraagd, maar er nog geen antwoord op gekregen. Maar graag in de toekomst aandacht voor het geven van wat meer context bij de doelen. En hoe worden we als Staten in algemene zin geïnformeerd over de voortgang op deze doelen? Graag een reactie. Voorzitter, tot slot de financiën van de maatregelenpakketten. En de Partij van de Arbeid noemde dat ook al. Het college laat duidelijk zien dat het risico's ziet bij de overdraging van het beschikbare budget vanuit het Rijk. Maar wat gaat het college doen als er minder geld binnenkomt dan gevraagd? Gaan we dan bepaalde maatregelen niet uitvoeren? Of houden we de gang erin door zelf voor te financieren en zetten we erop in om dat naderhand alsnog bij het Rijk terug te krijgen? Graag een reactie van het college. Tot zover, voorzitter, dank u wel.

De voorzitter: Bedankt voor uw inbreng, de heer Brandsema. Dan wil ik nu het woord geven aan de heer Van de Weg van de SP.

De heer Van de Weg: Dank u wel, voorzitter. DPLG, voor de zoveelste keer het hele proces. NPLG, DPLG. Ons wordt gevraagd in te stemmen met de tien uitgangspunten en de vijf randvoorwaarden van het DPLG proces. We hebben een wisselend gevoel. Wij zijn wel teleurgesteld over de onderliggende teksten die ons zouden motiveren hiermee in te stemmen. Wij vinden dat de houding van Gedeputeerde Staten daarin te lauw, te afwachtend en eigenlijk te passief is. Natuurlijk zijn wij in dit moeizaam en tergend langzaam verlopende proces voor een groot deel afhankelijk van wat we uit Den Haag aangereikt krijgen als verplichtingen, middelen, speelruimte. En de bottleneck lijkt dan inderdaad ook bij het Rijk te liggen. Althans de Zwarte Piet wordt voor ons gevoel door GS ook bij de centrale overheid neergelegd. Om daarin een voorbeeld te noemen. Wij vinden eigenlijk de brief aan NLV van 12 december 2023 veel

te afhankelijk qua opstelling als provincie. Te nederig bijna. Wij verwachten van ons bestuur eigenlijk toch wel meer een krachtdadig, ambitieuze houding en een bestuur dat de regie neemt. Als we ons afhankelijk opstellen, dan staan we straks bij de verdeling van de middelen achteraan, voor ons gevoel. We hebben er ook voor gekozen om niet op alle uitgangspunten in te gaan, omdat dat ook te veel tijd zou kosten. Wel twee concrete vragen over de uitgangspunten c.q. de randvoorwaarden. Waar wij heel blij mee zijn, is dat die MLER ingevoegd is. Maar het is ook bekend dat het MLER met zijn zienswijze en zijn inspraak en zienswijze verzamelen, een arbeidsintensief proces is waar heel veel tijd in gaat zitten. Zit er een gevaar in dat dit een heel vertragende werking zou kunnen hebben op het vervolg? Niet dat we het moeten schrappen. We zijn er absolute voorstander van, maar wordt dit meegenomen in het tempo waarin die gebiedsprocessen en de deelprocessen, de deelgebieden... Want wordt per deelgebied, ook een concrete vraag, wordt dan ook per deelgebied in feite ook weer een nieuwe MLER opgesteld? Of is dat dan voor het hele DPLG in één keer? En dan hebben we wat de tien uitgangspunten betreft, over uitgangspunt vier, wat ons triggerde. Landbouwgrond, het is al vaker gesteld, blijft landbouwgrond, tenzij anders onderling wordt overeengekomen. Wij zijn het, zo zwart-wit zoals het hier staat, eigenlijk niet eens met het uitgangspunt. En dan hebben we het niet over het woord wat niet uitgesproken mag worden, over ont-eigenen, maar aan de ultieme onderkant van al die processen, en we willen voortgaan en we moeten toch resultaten boeken, zal er wat moeten gebeuren. En heeft de overheid rechtsmiddelen tot haar beschikking? Ik vind dat wij vinden dat we die rechtsmiddelen niet over boord moeten gooien, niet bij voorbaat. En als het dan gaat over dat onderling met elkaar en wie zijn dan die onderling? Welke partijen zijn dat? Wie mogen daar dan over meepraten? Of is dat alleen voor de boeren en de belangenpartijen? Wat ons betreft tot zover, voorzitter.

De voorzitter: Bedankt voor de inbreng. Dan geef ik het woord zo meteen aan de heer Rook en daarna de heer Schoenmaker. Ik heb net geconstateerd dat mensen het toch wel lastig vinden dat ik het bij tweeën-eenhalve minuut aangeef, dat ik wat verstoor. Dus ik ga nu gewoon drie minuten aanhouden en aangeven dat de tijd om is. Het woord is aan u mijnheer Rook.

De heer Rook: Dank u wel, voorzitter. Als je weet wat er moet gebeuren, dan moet je durven kiezen, durven doen. En wat ons betreft is het nu aan het college om te kiezen. We wensen het college daarbij heel veel moed toe, want wij vinden dat het college het Rijk moet aansporen aan de slag te gaan, want het Rijk neemt afwachtende houding aan. En zoals al vaak gezegd is: Drenthe kan hier ook een veel actievere houding in aannemen, want ook Drenthe moet aan de slag. We weten wat er moet gebeuren, want herstel van natuur is nodig voor het aanpakken van uitdagingen voor wonen, voor PAS-melders. Maar dit college lijkt vooral niet aan de slag te willen, want het document en eerdere houding van het college straalt uit: afwachten, afwachten, afwachten. We houden GAE open met bakken belastinggeld, maar voor de PAS-melders doen we intussen niks. En dat terwijl diverse uitdagingen in sneltreinvaart op ons afkomen, want er moet veel gebeuren om ons water snel op orde te krijgen en om de stikstofuitstoot omlaag te halen. Dus, voorzitter, ik heb er nogal wat vragen over. Eerst een algemene vraag: waarom is het college eigenlijk zo lief voor het Rijk? Want welk Kabinet er ook komt, de uitdagingen en doelen blijven overeind staan en een integrale afweging tussen alle sectoren, zoals water, klimaat, bodem en wonen, ontbreekt wat ons betreft nog. Dus vanwaar die afwachtende houding? We kunnen nu gewoon aan de slag, we weten wat er moet gebeuren. Een ander punt is inderdaad al meer aangehaald, een budget van € 350 miljoen van € 1,36 miljard in totaal uit LNV voor Drenthe lijkt toch behoorlijk onrealistisch en dat ziet het college zelf ook wel. Het is net ook al vaker aangegeven: heeft het college daar een back-up plan voor, op het moment dat dat geld, zoals waarschijnlijk al aan wordt gegeven, er niet gaat komen? En een ander punt is de betrokkenheid van agrarische organisaties bij grond en bedrijven en water en natuur. Er wordt eerder in het stuk aangehaald dat het belangrijk is om alle organisaties te betrekken. Maar ook bij dit punt lijkt het ons heel belangrijk dat ook natuurorganisaties betrokken worden, want immers die hebben ook hele belangrijke interesses op dit beleidsterrein. BBB heeft daar bijvoorbeeld eerder ten aanzien van

DPLG al vragen over gesteld, toen op bepaalde punten leek dat agrarische organisaties te weinig betrokken werden. Wat ons betreft hoort dat ook andersom te gelden voor natuurorganisaties. Iedereen moet meedoen. Er zitten ook nog wat belangrijke stappen in het procesvoorstel, zoals het voorontwerp voor DPLG en het plan MLER. Wij zouden graag willen weten of de Staten daarbuiten een informerende sessie, ??? 34:58 debat en een stemming bij kunnen worden betrokken. Een na laatste punt: de koppeling met de natuurdoelanalyse ontbreekt wat GroenLinks betreft en wij zijn nieuwsgierig hoe het college die alsnog wil maken. Allerlaatste punt, ook al meer aangehaald, gaat over de Europese en nationale richtlijnen. Er worden een aantal aangehaald: Kaderrichtlijn Water, wat ons betreft zijn ook de nitraatrichtlijn en de grondwaterrichtlijn relevant. Eigenlijk alle richtlijnen die iets met milieu en natuur te maken hebben, die komen hierin terug en de koppeling ontbreekt op veel punten. Dus is het college van plan om al die wet- en regelgevingen op te nemen en na te leven? En dan ben ik erdoorheen.

De voorzitter: Bedankt, mijnheer Rook, keurig binnen de tijd. Dan gaan we nu verder met de heer Schoenmaker. U hebt het woord.

De heer Schoenmaker: Dank u wel voorzitter. Onze fractie heeft getwijfeld om vandaag wel of niet in te spreken, omdat het zo'n complexe opgave is waar we voor staan. Het is zo breed en een uitspraak is: maak het breed en er gebeurt geen... U vult het zelf maar in. Ik hoor dat het college geen lef heeft en dat het college meer risico moet nemen. Echter, als je boerderijen uit gaat kopen, waar moet je ze uitkopen? Koop je de verkeerde boerderij uit, dan gooi je gemeenschapsgeld weg. We hebben op dit moment onduidelijkheid over: wat doet stikstof? Waar slaat stikstof neer? We wachten op een uitwerking van het wetenschappelijk onderzoek van de Universiteit Amsterdam. Die vertaalt heel iets anders over waar stikstof neerdaalt dan misschien nu gevraagd wordt. Het Ctgb, binnenkort komen ze hier, wat doen gewasbeschermingsmiddelen? Wat doen ze niet? Die onderzoeken wachten we af en de werkwijze wachten we ook af. Maar dat staat in directe relatie met de gebiedsgerichte aanpak om bepaalde natuurgebieden te ontzien of niet te ontzien. Kortom: gaan we nu, omdat het zo moet, omdat we zo snel willen, allemaal fouten maken en gemeenschapsgeld over de balk gooien? Of past hier veel meer om te zeggen: college geen snelheid, maar vooral zorgvuldigheid. Als wij aan geven naar Den Haag, en dat gebeurt niet anders, maar den haag heeft geen financiële middelen beschikbaar gesteld. Er worden financiële middelen gevraagd, zijn veel te kort. Op dit moment kun je helemaal niks. Dat is ook de reden waarom onze fractie op dit moment zegt: kijk wat er wel kan, het laaghangend fruit, helemaal goed. Maar wij beseffen ons terdege dat je op dit moment ontzettend weinig kunt. En iedereen die zegt dat het duidelijk is, iedereen die aangeeft...

De voorzitter: U heeft een interruptie van de heer Brinkhorst.

De heer Schoenmaker: Iedereen die aangeeft dat het college hier laf en achterover hangt, dat dat de houding is. Wij bestrijden dat als politieke partij ten zeerste, want je hebt een verantwoordelijkheid te nemen en die verantwoordelijkheid moet je serieus nemen.

De voorzitter: Meneer Brinkhorst, u mag een vraag stellen.

De heer Brinkhorst: Dit geeft een directe reden om twee dingen te zeggen. Het woord laf hebben wij hier niet in de mond genomen, dus daar nemen wij duidelijk afstand van. We hebben het woord lef gebruikt, misschien dat dat een lettertje is, maar goed. En voor de rest: u pleit voor het ophalen van een ijsbeer naar Drenthe. U hebt niet begrepen waarom die ijsbeer daar staat.

De heer Schoenmaker: Ik ben blij dat u mij die vraag stelt, want deze ijsbaan staat toevallig voor het klimaatakkoord, die staat toevallig voor klimaatactivisme en laat deze ijsbaan in Drenthe nou juist klimaatneutraal gebouwd zijn en daarom wil ik die ijsbaan daar hebben. Dus bedankt voor de vraag. Dit is het

antwoord. Ik bedoel de passende ijsbeer en die staat voor het klimaat en die willen wij juist neerzetten bij de ijsbaan, die zo meteen klimaatneutraal gebouwd wordt. Dat is het antwoord. Dus ik ben blij met uw toevoeging, want wij omarmen dat natuurlijk als partij. Maar bij een ijsbeer die neergezet wordt op een ijsbaan, klimaatneutraal, dan weten wij waar we het over hebben. We weten de netcongestie, we weten wat er nodig is en we blijven heel erg ver weg bij nutteloze investeringen die later niet nodig blijken te zijn. Hier wilde ik het bij laten, voorzitter.

De voorzitter: Bedankt. Dan gaan we verder met de heer Vorenkamp van de PVV en daarna de heer Vossebeld van de BBB. U heeft drie minuten, meneer Vorenkamp. Het woord is aan u.

De heer Vorenkamp: Ja, dank u. Voorzitter, er worden een aantal uitgangspunten opgesomd, maar het is denk ik goed om ons te realiseren dat de Natura 2000-regelgeving afgesproken is voor heel Nederland en niet specifiek voor ieder Natura 2000-gebied. En dat bijvoorbeeld de stikstofwet alleen in Nederland zo is vastgelegd en dat deze helemaal geen garantie geeft om de Nederlandse doelen te halen. De genoemde klimaatdoelen kunnen wat ons betreft alleen gehaald worden als er op grote schaal overgeschakeld wordt op atoomenergie, voorzitter. Het ligt dus niet allemaal op het bordje van Drenthe. Een aantal vragen voor GS: Is GS zich ervan bewust dat de genoemde 17 hectare bos buiten het NNN geen verplichtend doel is? Volgens mij geldt dat ook voor de groenblauwe dooradering. Als we die 5% groenblauwe dooradering gaan realiseren, kunnen we dan vastleggen dat dit niet gaat leiden tot verdere beperkingen voor landbouw en economie hier in Drenthe? Een andere vraag: het gegeven dat het ministerie van LNV deelnemer is van de ambtelijke werkgroep DPLG, betekent dit dat Drenthe inmiddels onder curatele gezet is op dit onderwerp? Voorzitter, goed dat er een uitgebreide MER en een landbouw effectrapportage gaat komen. Gaat in die LER ook aandacht zijn voor de voedselzekerheid voor Nederland en in bredere zin? We weten dat er op wereldniveau door toenemende verstedelijking en toenemende aantallen mensen steeds minder gebied overblijft voor de landbouw. En dat voor een snel stijgende wereldbevolking. Dan zou versneld introduceren van biologische landbouw wel eens problematisch gaan worden toch, voorzitter? Aandacht voor maatschappelijke betrokkenheid goed, voorzitter, vooral van de grondeigenaren en niet alleen van de natuurliefhebbers is onze visie. Hoe ziet GS dat? De uitgangspunten van vrijwilligheid en landbouwgronden handhaven daar zijn we het mee eens. Een eventueel opgeven van landbouwarealen dient gecompenseerd te worden wat ons betreft met bijvoorbeeld minder overgangsgebieden rond de Natura 2000-terreinen. Verder voorzitter, als laatste: de financiën die er neergezet worden, daar kunnen wij ons niet in vinden, gezien ook het voorgaande, wat wij hier neergezet hebben. Dus ik denk dat dit voor onze partij nog wel een puntje is, zeg maar, dat hele stuk. Dank u wel.

De voorzitter: Bedankt, mijnheer Vorenkamp. Geef ik nu het woord aan de heer Vossebeld van de BBB. Het woord is aan de heer Vossebeld voor drie minuten.

De heer Vossebeld: Dank u wel, voorzitter. GS bedankt voor de voorliggende stukken en informatie die aangeleverd is. Op basis van alle informatie die we vandaag behandelen en de last-minute brieven die aan het dossier zijn toegevoegd, kan ik namens BBB alvast mededelen dat we vinden dat we de maatregelenpakketten uit moeten stellen, tot bekend is wat landelijk beleid wordt. En of er überhaupt geld komt, en of er voldoende geld komt. Kan GS aangeven deze visie delen? In de pakketten wordt een tijdlijn genoemd, die wat de BBB betreft uiterst discutabel is. Immers - en dat is eerder genoemd - er moet eerst een nieuwe landelijke coalitie gevormd worden met beleid, en bezien moet worden op welke koers er dan gevaren wordt. Dan wordt ook pas duidelijk of en wanneer er een nieuw transitiefonds gevormd wordt en hoe groot deze is. Je kan wel mooie plannen maken, maar zonder geld gaat er niks gebeuren. Er wordt ook steeds gesproken over het nemen van no-regret maatregelen en no-regret aankopen. Voor BBB is volstrekt onduidelijk wat no-regret aankopen nu inhouden.

De voorzitter: U heeft een interruptie van mevrouw Hilgenga.

Mevrouw Hilgenga: Ik ben verrast dat de BBB zegt: stel die maatregelpakketten maar uit, want wij weten nog niet zeker of de overheid met geld over de brug komt. Bent u dan niet bang dat u juist al die landbouwers die op u hebben gestemd, in de kou zet doordat het nog veel langer gaat duren voordat we oplossingen hiervoor gaan vinden in Drenthe?

De voorzitter: De heer Vossebeld.

De heer Vossebeld: Als er geen geld is, waar wil je dan de landbouwers mee tevreden stellen?

De voorzitter: Mevrouw Hilgenga.

Mevrouw Hilgenga: We hebben nu een aantal dingen klaarstaan en daar kunnen wij ook spreken van voorfinanciering. De ChristenUnie reikte dat ook als een idee aan, om zelf al voortvarend aan de slag te gaan. Maar u zegt: laten we maar vooral op de rem gaan en ik denk niet dat dat de landbouwers daarmee het perspectief krijgen dat zij wensen.

De voorzitter: De heer Vossebeld.

De heer Vossebeld: Wij denken dat landbouwers ook geen perspectief krijgen als je iets belooft wat je niet na kan komen.

De voorzitter: Mevrouw Hilgenga heeft u nog een vraag?

Mevrouw Hilgenga: Nee, ik denk dat ik het op dit punt helemaal met u eens ben, maar dat in de wachtstand denk ik ook niet is wat de landbouwers willen en ik wil daar graag een concreet antwoord op.

De voorzitter: De heer Vossebeld.

De heer Vossebeld: Wij willen ook alleen wat dingen die niet betaald kunnen worden, vooruitschuiven. Je hebt inderdaad doelen die daar liggen. Maar op het moment dat er geen geld is, heel simpel, kan je niks doen.

De voorzitter: U mag verder gaan met uw betoog.

De heer Vossebeld: Die no-regret, dat het nergens... Even zien, dan moet ik even verder gaan. Als er gekocht wordt zonder onderliggend doel, en dan kan en zal van alles veranderen. Dus no-regret is niet aan de orde. Dit wordt ook bevestigd door de Kamerbrief van 23 januari betreffende de piekbelasting. Hierin wordt met een overgangsgebied van 2,5 kilometer tot Natura 2000-gebieden gepraat. Het hele perspectief is dan gehaald uit deze gebieden, terwijl in andere brieven 250 meter staat. Dus allemaal tegenstrijdig. Ook is nog een landelijke motie van BBB en JA21 aangenomen om de KDW op te hogen naar een reële drempelwaarde van 1. Als deze drempelwaarde omhoog gaat, kunnen de PAS-melders en interimmers eventueel geholpen worden en kan er weer gebouwd worden. Gevolg hiervan is dat er een prioritering in grondgebruik moet komen: 1. landbouw, 2. woningbouw en 3. natuur. We vragen GS dan ook wat deze ophoging voor directe gevolgen heeft voor de verdere uitvoering van het DPLG. In de brieven die voorliggen wordt telkens de gesprekstafels en hackathons genoemd. Hierbij wordt volledig voorbijgegaan aan de motie van BBB, VVD en CDA in de Statenvergadering van afgelopen 20 december, waarin expliciet de deelname van alle betrokken partijen genoemd wordt.

De voorzitter: Statenlid Zuiker heeft een vraag aan u.

Statenlid Zuiker: Dank u, voorzitter. Ik wil even een vraag stellen over het prioriteitenlijstje 1. landbouw, 2. woningbouw, 3. natuur. U vindt dus bijvoorbeeld dat wij dierlijke eiwitten produceren voor de export, voor woningbouw gaan voor mensen die hier een woning nodig hebben?

De voorzitter: De heer Vossebeld.

De heer Vossebeld: Dierlijke eiwitten produceren voor export. Volgens mij...

Statenlid Zuiker: Voorzitter, dat is wat veehouders en melkveehouders doen: dierlijke eiwitten produceren voor de export. En dat is dus kennelijk voor BBB belangrijker dan mensen een woning geven die geen woning hebben. En wat ik ook wel vreemd vind, is dat natuur op 3 staat, terwijl zonder natuur kun je eigenlijk niet boeren.

De voorzitter: Mijnheer Vossebeld.

De heer Vossebeld: Ja, ik was nog bezig met mijn antwoord, maar u ging daar al weer tussendoor. Maar goed, de export van landbouwproducten is niet hoger dan de import. Dus de export van dierlijke eiwitten is niet hoger dan de import. Dus dat is in evenwicht in Nederland.

De voorzitter: Statenlid Zuiker.

Statenlid Zuiker: Ja, dank u, voorzitter. Dit is gewoon niet waar. Wij exporteren allerlei dierlijke eiwitten uit Nederland die we niet nodig hebben voor ons eigen gebruik. Dus wij kunnen, wij moeten wel even met dezelfde feiten werken.

De voorzitter: De heer Vossebeld.

De heer Vossebeld: De import en export van landbouwproducten in Nederland is in evenwicht. Je kan nu eenmaal geen tabak in Zuidlaarderveen verbouwen, dus die je moet ook andere dingen importeren. Bepaalde dierlijke eiwitten en bijvoorbeeld pootaardappelen kunnen niet in de Oekraïne verbouwd worden. Die moet je in Nederland verbouwen. Nederland is te klein om zonder import en export te werken. Heel simpel. En wat u bedoelt met prioritering. Wij prioriteren 1. landbouw, 2. woningbouw. Wij prioriteren de woningbouw zeker voor natuur, inderdaad.

De voorzitter: De heer Brinkhorst heeft ook nog een vraag.

De heer Brinkhorst: Voorzitter, ik heb dan de vraag: hoe verklaart u dan het enorme mestoverschot als wij tegelijk evenveel importeren als exporteren.

De voorzitter: De heer Vossebeld.

De heer Vossebeld: Er is in Nederland helemaal geen mestoverschot. Door de veel te zware maatregelen kan de mest niet op de juiste plekken afgezet worden. Maar er is al sinds ik denk 1994 een evenwicht in mest in Nederland, want alle veehouders die te veel produceren, moeten het afvoeren naar de akkerbouwgebieden. Dat verloopt altijd nog in harmonie, behalve doordat een landbouwminister nu te laat gereageerd heeft in de derogatieproblemen, zijn er bepaalde doelen te scherp bijgesteld. Dat geeft nu een mestoverschot, maar er wordt ook heel veel verwerkt en dat is ook allemaal in evenwicht.

De voorzitter: De heer Brinkhorst heeft nog een vraag.

De heer Brinkhorst: Ja, voorzitter, het roept natuurlijk heel veel vragen op, want ik zie gewoon fysiek om mij heen dat heel veel mest wordt opgeslagen. Ik zie heel veel vragen bij het Europees Parlement hierover. Een minister die op zijn knietjes gaat vragen of er iets met de mest kan, dat we dat om kunnen zetten. Ik heb teveel vragen. Ik ga ze hier niet neerleggen.

De voorzitter: Nou, dan is het misschien wel goed dat u een keer samen koffie drinkt. Misschien dat er een beeld komt, dat gelijkgesteld wordt. Dan hoeven we dat niet in de Staten te doen.

De heer Vossebeld: Ik heb geen overschot en geen tekort. Dus wat dat betreft valt het allemaal mee.

De voorzitter: De heer Vossebeld u mag verder met uw betoog.

De heer Vossebeld: Hier vinden we niets van terug. Er wordt nog steeds als landbouw gesprekspartner LTO genoemd, terwijl deze maar 23% van de landbouw vertegenwoordigd. Ook deze LTO zat in het verleden er sterk ondervetegenwoordigd in, met één persoon vaak in bepaalde overleggen. In die brief die voorligt van de gezamenlijke natuurorganisaties wordt ook LTO expliciet genoemd als gesprekspartner en verder niet. BBB wil dat alle betrokkenen uit een gebied, ook de inwoners, betrokken worden in evenredigheid en niet-betrokkenen in een gebied geen inspraak. Kan GS aangeven waarom er niets met de motie gedaan is? Of moeten we concluderen dat de voor maart 2023 ingezette koers gewoon doorgezet wordt? BBB is voorstander van de KPI-aanpak, maar deze moet gebruikt worden zoals het bedoeld is. KPI's geven een ondernemer een motivatie om zijn bedrijfsresultaten te verbeteren en de uitstoot tegen te gaan, omdat in het bedrijfsleven daarvoor betaald moet worden. Het dient dus als beloonmodel voor de ondernemerscyclus en mag niet in de toekomst door de overheid gebruikt gaan worden om opgelegde doelen te bereiken.

De voorzitter: Kunt u tot een afronding komen?

De heer Vossebeld: Het mag niet gebruikt worden als knop om aan te draaien, terwijl de ondernemer zijn bedrijf uitoefent binnen de wettelijke regelgeving. Ook hier geldt: we willen geen provinciale kop op landelijk beleid. Dit geldt ook voor de passage in de brief van de natuurorganisaties waarin wordt gemeld dat er samen een doel gesteld moet worden. De doelen staan immers in de wet en hoeven niet opgeplust te worden.

De voorzitter: U hebt een interruptie van de heer Brandsema.

De heer Brandsema: Dank, voorzitter. Mijn oren klapperen een beetje bij het horen van het betoog van de BBB, dus ik ben een beetje zoekende wat eigenlijk mijn vraag is. Maar voorzitter, de BBB zit als grootste partij in de coalitie. Er zijn afspraken gemaakt. De BBB zit in het bestuur, hun bestuurder is hard aan de slag met dit vraagstuk. Het coalitieakkoord heeft het ook over natuur en landbouw in balans. Er moet aan de slag met het Drents Programma Landelijk Gebied. Nu krijg ik toch de indruk dat de BBB hier eigenlijk zegt: laat allemaal maar zitten, stop eerst maar, we hebben toch nog geen zicht op geld van het Rijk. Is de BBB nou een stok in de wielen aan het steken van deze coalitie of wat stelt de BBB nu eigenlijk voor?

De voorzitter: Kunt u daar antwoord op geven heer Vossebeld?

De heer Vossebeld: Vervolg vraag, vervolgvraag: als er geen geld is, kun je niks doen. Als er geld komt, kan je doelen uit gaan werken of plannen uit gaan werken. Dit gaat om de uitwerking van de plannen. Als er geen geld is, kan je geen plannen uitwerken. Dan kun je van alles doen. Grondaankopen, je

kan van alles doen, alleen je weet niet waar het voor is en je geeft alleen maar geld uit, wat er niet eens is.

De voorzitter: De heer Brandsema heeft nog een vervolgvraag volgens mij.

De heer Brandsema: Voorzitter, volgens mij is het toch best wel handig dat je die plannen op papier hebt staan en dat je weet wat je wil, dat je ook weet dat je daarvoor nodig hebt. Als je op de duur het geld krijgt, of een deel daarvan krijgt, dat is nog een discussiepunt, dan kun je ook aan de slag. Of zegt de BBB eigenlijk: het begint allemaal met zekerheid over geld en als dat zeker is, dan beginnen we wel eens een keer met plannen gaan maken, wat willen we nou eigenlijk, wat hebben we eigenlijk nodig? Dat werkt toch ook niet. Je moet toch aan de slag met datgene wat je wil en parallel eraan moet je zorgen dat je dat geld krijgt. We hoeven toch niet op onze handen te gaan zitten totdat we geld krijgen en dat we niet eens weten waar het geld dan voor is, omdat we daarna pas volgens de BBB aan de slag gaan met onze plannen.

De voorzitter: De heer Vossebeld kunt u hier antwoord op geven?

De heer Vossebeld: Dank voorzitter. Geld is één ding, maar ook de doelen die gesteld zijn. Als er een ander beleid komt, en ik heb net al aangegeven die KDW drempelwaarde is al omhoog gedraaid, dan praat je al over een hele andere AERIUS-berekening, een heel andere vergunningverlening. Het is al aangepast en toch willen de plannen doorgedruwd worden. We zeggen ook niet dat de plannen volledig weg moeten, maar afgeremd.

De heer Brandsema: Ja, voorzitter, zegt de BBB hier dan eigenlijk: er zijn ook landelijke verkiezingen geweest, er wordt geformeerd in Den Haag, laten we maar gewoon niks gaan doen en we wachten af wat daar uitkomt en dan gaan we weer verder, want dan mogelijk worden dingen aangepast. Is dat eigenlijk wat de BBB nu hier voorstelt? En is dat een voorstel wat ook gedragen kan worden door de hele coalitie?

De heer Vossebeld: Ik heb al eerder gezegd: je kan allerlei plannen maken, maar als je iemand blij maakt, met een dood vogeltje, als er geen geld is, kan je niks uitvoeren. Heel simpel.

De voorzitter: Volgens mij kom ik tot de conclusie dat er nog meer met de heer Vossebeld koffie kunnen kan drinken om afstemming te hebben. De heer Van de Weg heeft ook nog een vraag van de SP.

De heer Van de Weg: Dank u wel, voorzitter. Mijnheer Vossebeld, vindt u dan ook dat alle processen waar Prolander mee bezig is nu maar acuut stopgezet moeten worden? En wat vindt u dan ook van het idee wat in dat onderbouwde stuk staat over DPLG over die overgangsgebieden, waarbij bijvoorbeeld de Milieufederatie zegt: die overgangsgebieden zouden gebruikt moeten worden voor inclusieve landbouw, zodat je een wat meer geleidelijke overgang hebt, zodat natuurgebieden zich beter kunnen herstellen en weer naar die, ik noem het woord nog maar een keer, robuustheid, herstelbaarheid terug kunnen?

De voorzitter: De heer Vossebeld kunt u daar antwoord op geven?

De heer Vossebeld: Die overgangsgebieden zijn inmiddels achterhaald door de Kamerbrief van gisteren.

De heer Van de Weg: Welke brief?

De heer Vossebeld: Er is gisteren een Kamerbrief uitgegaan over piekbelasting en daar wordt uitvoerig beschreven hoe de overgangsgebieden eruit moeten gaan zien, van 2,5 kilometer. Daar kom ik in de tweede termijn nog even op terug.

De heer van de Weg: Zou ik even na moeten kijken. En mijn andere vraag...

De voorzitter: De heer Van de Weg, ja.

De heer Vossebeld: Wilt u dat even herhalen?

De heer Van de Weg: Over dat alle processen waar Prolander mee bezig is, waar wij in ieder geval altijd enthousiast over geweest zijn, of die dan nu maar acuut stopgezet moeten worden en dat we maar even op onze handen moeten gaan zitten?

De voorzitter: de heer Vossebeld

De heer Vossebeld: Ik heb dat net ook al genoemd, met de no-regret maatregelen, wordt inderdaad aangekocht zonder onderliggende doelen. Daar hebben wij wel onze twijfels over.

De voorzitter: De heer Loijenga van Volt.

De heer Loijenga: Voorzitter, vraag aan de heer Vossebeld: ik begrijp dat u een beetje in de wachtstand wilt staan en wachten op Den Haag, maar we hebben, en dat heb ik net ook al genoemd, problemen, bijvoorbeeld met de waterkwaliteit. Daar moet toch wat gebeuren, daar is een bepaalde urgentie voor. Wilt u dit soort problemen ook op de lange baan schuiven?

De voorzitter: de heer Vossebeld.

De heer Vossebeld: zolang er geen nieuw beleid vanuit Den Haag komt en geen geld is, moet je wel vooruitschuiven. Hoe wil je iets doen zonder geld? Ik kan mijn boodschappen ook niet betalen als ik geen geld in de portemonnee heb.

De voorzitter: De heer Loijenga heeft een tweede vraag.

De heer Loijenga: Nou, geen tweede vraag, een opmerking: dat is jammer om daar toch niet heel hard aan te gaan werken, om die waterkwaliteit te verbeteren ten gunste van de volksgezondheid. Heel jammer dat dit soort dingen op de lange baan worden geschoven.

De voorzitter: Bedankt voor uw inbreng. Kunt u tot een afronding komen mijnheer Vossebeld.

De heer Vossebeld: Ik had nog één opmerking, ik hoorde genoemd: de landbouwgrond blijft landbouwgrond tenzij anders overeengekomen, dat dat tegengesteld is. Dan moet landbouwgrond dus altijd zonder uitzondering landbouwgrond blijven. Dat was ons even een beetje onduidelijk.

De voorzitter: Dank u. Dank voor uw inbreng. Dan wil ik nu het woord geven aan de heer Vianen van de VVD. Als je hier zit, is het toch even wennen van waar zit iedereen precies? Als je het beeld van een andere plek hebt, dan moet je even rondkijken, maar dat lukt. De heer Vianen, het woord is aan u.

De heer Vianen: Ja geweldig voorzitter, dank u wel. De effecten van de uitwerking van het DPLG zullen groot zijn, niet alleen voor de agrarische sector, maar voor alle inwoners van de provincie Drenthe. We vinden het daarom goed dat er een sociaal-economische toets wordt opgenomen in het DPLG en dat er een milieu en landbouw effectrapportage wordt opgenomen, want hierin worden de sociaal-economische effecten opgenomen, specifiek voor de landbouwsector. Wat ons betreft essentieel om dat goed in kaart

te krijgen, voordat we ingrijpende keuzes gaan maken. Wat de VVD hierin mist, is de sociaal-economische impact op de rest van Drenthe, voor wonen, economie, et cetera enzovoort. We blijven graag op de hoogte van de MLER en zullen hier kritisch naar kijken. Maar we willen ook graag van het college horen hoe zij de bredere sociaal-economische aspecten mee gaan nemen in dit proces. Wat de VVD betreft, gaat het namelijk om de balans. Enerzijds het behouden van natuur, maar ook ruimte voor ontwikkelingen en ruimte voor de landbouw. We moeten uitkijken dat de balans niet doorslaat. Vanwege juridisering en eenzijdige besluiten van eigenaren van natuurgebieden lijkt de Drentse inwoner steeds minder te kunnen genieten van de natuur. Het college gaf bij het vorige agendapunt ook al aan dat dit een gespreksonderwerp is en de VVD is daarom een uitgangspunt in dit proces: vergunningverlening en ontwikkeling. We weten dat het erg lastig is, maar we vragen Gedeputeerde Staten toch om in dit dossier goed te kijken naar wat er wel kan, in plaats van wat er allemaal niet kan. Een versterking van de landbouwstructuur met voldoende toekomstperspectief voor de agrarische sector moet de basis zijn van de gebiedsplanvorming en daarnaast moeten de plannen haalbaar zijn qua tijd en geld. Flexibiliteit, ook in de planning, kan soms leiden tot een beter en mooier plan. Wij hadden dezelfde vraag als Partij van de Arbeid over de middelen van het Rijk en de visie van het college hierop. Want dat strookt niet helemaal met de maatregelen die wij hebben neergelegd. Dus graag een reactie. Zoals gezegd, voorzitter, de uitdagingen zijn groot. Eén van de grootste uitdagingen is de grondpuzzel die we hebben, met name vanwege de grote natuurplannen en natuuropgaven die er liggen. En dat zien we ook terug in de voorstellen hier: 1700 hectare bos buiten NNN-gebied, 5% groenblauwe dooradering, landbouwgrond blijft landbouwgrond en alle andere ruimtelijke uitdagingen. Hoe denkt het college met deze opgaven om te gaan, gezien de beperkte ruimte die Drenthe te bieden heeft? Gaat Gedeputeerde Staten prioriteren en keuzes maken, of moeten we misschien een stukje Duitsland kopen om onze doelstellingen te behalen? Als we dat toch doen, laten we ook hun KDW maar overnemen, zou ik zeggen. Het college zet stevig in op een maatregelenpakket voor de landbouw: € 130 miljoen. Hoeveel van deze € 130 miljoen is GS voornemens om te reserveren voor innovaties? Want wij vinden, zoals LTO ook aangaf in haar brief, dat ruimte voor ondernemerschap erg belangrijk is. De weg van de innovatie is daarbij een belangrijk instrument voor de VVD, waarmee agrariërs beter en verder kunnen komen om de gestelde doelen te halen. We vragen het college dan ook uitdrukkelijk om hier rekening mee te houden en de benodigde ruimte hiervoor te bieden. Dank u wel.

De voorzitter: Bedankt, mijnheer Vianen. Dan zijn we door de hele lijst heen. Dan wil ik gedeputeerde Otter de gelegenheid geven om antwoorden te geven op alle vragen en opmerkingen die er zijn binnengekomen vanuit alle fracties. De heer Otter, het woord is aan u.

Gedeputeerde Otter: Ik had net even geturfd voorzitter, ik denk er komen er nog een paar, want ik zat nog niet op vijftien geloof ik, maar misschien is niet iedereen er, misschien heb ik het niet goed opgeschreven.

De voorzitter: Dat klopt, er zijn een paar die niet hebben ingeschreven.

Gedeputeerde Otter: Dan klopt de boekhouding weer voorzitter. Uitgangspunten DPLG maatregelenpakketten. Een hele hoop vragen en tegelijkertijd is er wat kritiek en er mist wat, bijvoorbeeld op de uitgangspunten. Toch heb ik even door de oogharen heen ook weer niet zoveel kritiek gehoord, dat ik denk: wij slaan de plank helemaal mis met deze tien uitgangspunten. We bevinden ons wel een beetje in een bijzondere situatie, een hele hoop van u roepen: er is geen geld en hoe gaat het allemaal verder? En enzovoort. Dat is eigenlijk een onduidelijke situatie op dit moment. We hebben het huidige Kabinet, het huidige beleid en de huidige ambities liggen er, maar daar is geen geld bij gedaan. Misschien worden er straks wel andere keuzes gemaakt, die dan ook weer van invloed zijn op al datgene waar we nu mee bezig zijn. Dat maakt het allemaal best wel ingewikkeld en dat scheidt ook best wel heel veel onduidelijkheden. Tegelijkertijd, want we hebben een hele discussie gehad over vrijwilligheid en als je het niet afdwingt dan gebeurt er niets. Ik vind het eigenlijk zo jammer, want er gebeurt echt in die hele landbouwsector heel

veel. Ik wil toch gewoon even Duurzaam Boeren Drenthe, 387 melkveehouders die allemaal met elkaar bezig zijn om te kijken: hoe kan het anders, hoe kan het slimmer, hoe kan het duurzamer, hoe kunnen we de natuur minder belasten? Wij doen maar net of we het niet afdwingen dat er niets gebeurt. En dat vind ik toch ontzettend jammer. Zo zijn er ook al meerdere gebiedsprocessen die overal opgestart zijn. Dus we hoeven echt niet alles af te dwingen en met een mes op de keel zeggen: als u dit niet doet, dan... enzovoort. Nee, ik merk gewoon, ik heb het al eerder hier gezegd... Gisteren waren we als GS in De Wolden, dan komen er wat filmpjes voorbij van boeren in een gebied die allemaal met elkaar bezig zijn om na te denken hoe het slimmer, beter, duurzamer kan. En wij roepen elke keer maar: er gebeurt niets als we niet het mes op een keel zetten... Dus ik zou zeggen: wij zijn allemaal druk bezig. We gaan gewoon beginnen en we gaan beginnen waar de energie zit en waar het laaghangend fruit, enzovoort. En daar gaan we echt beginnen. Dat is ook meteen een antwoord op: welke prioriteiten stellen we als we niet al dat geld krijgen? We gaan daar beginnen waar de energie zit en er zit gewoon heel veel energie. Dus uiteindelijk hebben we misschien wel te veel initiatieven in relatie tot het geld en ook in relatie tot onze eigen capaciteit.

De voorzitter: U hebt een interruptie van Statenlid Zuiker.

Statenlid Zuiker: Dank u wel, voorzitter. Heeft u in beeld hoeveel van die € 350 miljoen wij gaan wegschaven aan onze opgaves? Want zoals ik het heb begrepen gaan we, als we het in de gunstigste situaties uitrekenen, een paar procent van onze opgaves halen. Dan geven we dus in 2025 € 350 miljoen uit. Dan hebben we nog vijf jaar om de rest, de andere 98% op te halen, of twee jaar om de KDW te halen. Dus heeft u in beeld hoe effectief uw investeringen zijn, voorzitter, vraag ik aan de gedeputeerde. Hoe effectief die zijn, in verhouding tot wat ze opleveren?

De voorzitter: Heer Otter, kunt u daar antwoord op geven?

Gedeputeerde Otter: Niet heel specifiek, maar gisteren is er een brief naar de Kamer gegaan, waarin minister Van der Wal aangeeft - die heeft dat allemaal laten uitzoeken, dan ben ik even precies de naam kwijt, maar zeg maar even door Wageningen Universiteit - 176 maatregelen, die allemaal in die maatregelenpakketten zaten van al die provincies. De WUR in dit geval, heeft gezegd: en daar zit allemaal wel wat nuance in, dat is altijd weer de ellende. Ik bedoel, je krijgt dat gisteren, het is altijd weer een heel lijvig rapport, maar zij hebben aangegeven dat heel veel van die maatregelen effectief zijn. Is dat dan 100%? Nee, dit is een eerste stap. We weten het, die provincies hebben allemaal gezegd: we moeten € 50 miljard hebben, voor mijn part is het de helft, we moeten € 20 miljard hebben. Maar voorlopig is dit de onderbouwing van minister Van der Wal naar de Kamer toe. De WUR heeft gezegd: dit zijn allemaal effectieve maatregelen, daar gaan we mee aan de slag en daarom gaan we die € 1,26, dacht ik, of € 1,36 miljard beschikbaar stellen. Maar het is gewoon een eerste stap en dat moeten we onszelf steeds realiseren. Gelukkig wel een stap zeg ik dan maar even, in de goede richting, maar het is elke keer maar weer een stapje. Ik merk elke keer hier in de Staten dat u graag wil weten: hoe ziet het er precies allemaal uit en wanneer is het allemaal klaar? Ik ga nog even iets schetsen over die gebiedsprocessen. We hebben acht gebiedsprocessen, maar we merken dat bij Veenhuizen, bij De Wolden, nog een andere plek, dat die gebieden waarin de boeren met elkaar zeggen: wij gaan daarmee aan de slag, wij gaan ook met groenblauwe dooradering aan de slag. Dat zijn allemaal hele kleine gebieden. Wij krijgen misschien straks wel 100, misschien wel 200 gebiedsprocessen en dat maakt het ook allemaal ingewikkeld. We zijn nog op een bepaald abstractieniveau bezig en langzamerhand dalen we steeds verder af. Ik snap dat dat heel veel vragen oproept, dat heb ik ook al eerder gezegd, ik heb ook nog een hele hoop vragen. Hoe dat allemaal precies gaat, dat weten we niet. Daar zullen wij ook gaandeweg achter komen wat voor problemen we daarin tegen gaan komen.

De voorzitter: Mevrouw Zuiker heeft u nog verduidelijkende vraag?

Statenlid Zuiker: Ja, dank u wel. Wat ik dus uit deze beantwoording begrijp, is dat het college eigenlijk helemaal niet in beeld heeft welk schilfertje we aan de opgaves weg kunnen beitelen met deze miljoenen. Dat is ongetwijfeld niet meer dan een paar procent. En wat ik op ook opvallend vind en dat is mijn tweede vraag eigenlijk: de voorstellen van mevrouw Van der Wal omarmt u, begrijp ik uit uw reactie.

De voorzitter: Kunt u daar kort en bondig antwoord op geven?

Gedeputeerde Otter: Minister Van der Wal heeft aan de WUR gevraagd dat al die maatregelenpakketten die ingediend zijn door de provincie, er waren geloof ik 176 verschillende onderdelen daarin, die heeft zij allemaal laten beoordelen door de WUR. En dan is de vraag steeds gesteld: is dit effectief? Draagt dit bij aan de doelen die we hebben? De WUR zegt even simpel samengevat: ja, dit draagt bij. Nou, dan ga ik dit geld beschikbaar stellen en dan is de volgende, de verdeling naar de provincies moet plaatsvinden. Daarvoor dienen wij dus maatregelenpakketten in. Maar u heeft helemaal gelijk, het is een eerste stap. Het is niet het einddoel of wat dan ook. Het is een stap in de goede richting, maar het is misschien ook nog maar een stapje en we hebben nog een hele lange weg te gaan.

De voorzitter: Bedankt, Statenlid Zuiker voor de vragen. Nu is het mij niet helder wie het eerst hier stond. De heer Bosch.

De heer Bosch: Dank uw wel voorzitter, ik neem hem nu toch maar even en ik wil allereerst even een compliment geven aan de gedeputeerde. Want de manier waarop de gedeputeerde hier een brug legt en ook aangeeft: er is al beweging in die gebieden, er worden initiatieven opgestart. Dat zien wij als Partij van de Arbeid-fractie ook. Ook in Zuidwest Drenthe, ik ben er recentelijk ook nog geweest. Compliment dat u dat aangeeft en u zegt terecht: het is een eerste stap in de goede richting, we zijn bezig, het is complex. Dat zien wij ook en ik heb ook met u te doen. En daar komt mijn vraag ook uit voort. U zegt: we zetten een stapje in de goede richting. Hoe reflecteert u dan op de bijdrage van uw partijgenoten die eigenlijk zeggen: laten we eerst eens even afwachten, laten we op onze handen gaan zitten. Dat kan ik niet helemaal rijmen. Misschien heeft u daar een helder antwoord op.

De voorzitter: De heer Otter, u mag deze vraag beantwoorden.

Gedeputeerde Otter: Voorzitter, ik begrijp, eigenlijk begon ik daar een beetje mee en zo interpreteer ik ook wel een beetje de bijdrage vanuit de BBB die zegt: hoe gaat dit nu allemaal verder? Wat ik al zei, we hebben een soort bestaand beleid. Misschien gaat dat allemaal wel veranderen, gaat dat financieel ook allemaal veranderen. Dus al die pakketten... Als je geen geld hebt, daar ben ik het ook mee eens, dan kunnen we niet zo veel. Maar aan de andere kant, dat zeg ik zelf ook tegen mijn partij, als wij zeggen: wij blijven op de handen zitten, dan krijgen we ook geen geld. Dus dan zijn er elf provincies die straks die € 1,36 miljard gaan verdelen. Er zitten inderdaad allerlei zaken in, denk bijvoorbeeld even aan KPI-systematiek, maar er zijn ook andere zaken waarvan we het denk ik sowieso nuttig vinden dat we daar geld voor krijgen. Dus wij moeten daar wel mee door. Maar ik begrijp wel het verhaal, er is een grote mate van onzekerheid hoe dat nu even verder gaat.

De voorzitter: De heer Bosch heeft u nog een aanvullende vraag?

De heer Bosch: Ja, ik heb een aanvullende vraag. U geeft ook aan: er zijn al een heleboel initiatieven. Dat gaat ook uit van een deel vrijwilligheid. Ook boeren die zeggen: we zien echt wel de noodzaak om hier iets aan te gaan doen. Kunt u, vanuit de gesprekken die u voert en ook wat u ambtelijk terugkrijgt, een inschatting geven van wat de bijdrage van die initiatieven zijn aan de opgaven die we met elkaar in Drenthe hebben?

De voorzitter: De heer Otter.

Gedeputeerde Otter: Voorzitter, het is bekend dat ik in mijn vorige beroep, het is wel wat langer geleden, altijd accountant was, dus dan ben je toch altijd een beetje met die cijfertjes bezig. De ambtenaren weten dat inmiddels ook wel, ik vraag altijd, ik wil die telmachine even in kunnen slaan. Zeggen: oké, dit doen we, wat levert dat op, dat doen we, wat levert dat op? Daar werken we wel aan, alleen dat inzicht en het juiste inzicht, dat ontbreekt daar nog bij. Maar ik vraag er zelf ook telkens naar, want je hebt een doel en ik wil weten: waar staan we in dit doel? Dat is best een ingewikkelde. Ik zal niet te ver uitweiden voorzitter, want het gaat van mijn tijd af.

De voorzitter: Volgens mij heeft de heer Brinkhorst al drie interrupties gehad.

De heer Brinkhorst: Voorzitter, volgens mij niet. Dus ik stel mijn vraag.

De voorzitter: Dan is dit uw laatste.

De heer Brinkhorst: Ja, zeker. U komt met, een lijvig stuk vanuit de WUR en mijn vraag is, want wij kennen dat stuk ook niet. Mijn vraag is: heeft de BBB ook deze informatieachterstand net als wij? Of heeft u een andere visie wat betreft de aanpak, de aanpak op de handen zitten of aanpakken?

De voorzitter: De heer Otter.

Gedeputeerde Otter: Voorzitter, mijn leidraad is natuurlijk het coalitieakkoord en daar staat in dat we met een hele hoop zaken gewoon voortvarend aan de slag gaan. Dus in die zin gaan we niet op de handen zitten en wil ik ook graag met die maatregelpakketten, dat we in ieder geval een stevig bedrag binnenhalen waarmee we echt stappen kunnen maken en aan de slag kunnen gaan.

De voorzitter: Bedankt voor de beantwoording. De heer Rook van GroenLinks heeft nog een vraag.

De heer Rook: Ja, dank u wel voorzitter. Als ik het betoog van de heer Otter een beetje aan hoor, dan zitten we inderdaad in termen van de eerste stap te denken. Ik begrijp ook uit het betoog dat het college ook zegt: we missen bepaalde middelen of bepaalde informatie om ook daadwerkelijk voortvarend aan de slag te gaan. Eigenlijk heb ik twee vragen. De eerste vraag is: is er echt niet meer wat de provincie zelf aan initiatief op dit moment zou kunnen nemen? En de tweede vraag, dat gaf ik mijn betoog eigenlijk ook al aan, ik vind eigenlijk dat het college heel lief is richting het Rijk. U zegt: we willen aan de slag, we willen deze doelen behalen, maar eigenlijk ontbreekt het ons aan een aantal zaken. En mijn vraag is: is het college ook nog van plan om meer actie richting het Rijk te ondernemen en zo ja, welke actie zou dat dan moeten zijn?

De voorzitter: De heer Otter.

Gedeputeerde Otter: Voorzitter, het is mooi dat ik al die vragen nog een keer krijg, want die waren eerder gesteld. Maar goed, dan kan ik ze meteen beantwoorden. Even over de positie naar het Rijk. Wij hebben ook in IPO-verband zelf daar nog een brief over gezonden. Dat had ook nog niet eens gehoeven, maar er waren wat meer provincies. We hebben gezegd: wij pakken ook die brief. Maar met name in IPO-verband zetten wij daar heel stevig op in. In elk stuk wat die kant op gaat en elk bestuurlijk overleg wat er is, wordt altijd gezegd: geen geld, geen uitvoering. En nou kunnen we laten we zeggen ondiplomatiek taalgebruik gaan hanteren en krachttermen gaan gebruiken. Maar zo zitten we bestuurlijk niet in elkaar, maar er wordt elke keer op gehamerd dat als we verder willen komen, dan moet er geld zijn. Dat is misschien een

heel mooi bruggetje voorzitter, want ik heb altijd nog een toezegging open staan. Ik heb een keer gezegd: Overijssel stopt ermee. Overijssel schrijft nu ook weer, want dat dat past hier wel in, die stoppen nog niet, die blijven net als wij doorgaan met het hele verhaal en doorgaan om te kijken: hoever kunnen we komen. Maar ook zij zeggen: als er geen geld komt en het blijft zoals het nu is, dan stoppen wij ermee. Dan kom ik toch nog even op de woorden van de heer Vosseveld van de BBB: geen geld en dan houden we ieder-een een dikke worst voor en dan gebeurt er niets. Dus zover zijn we nog niet, maar dan heb ik die toe-zegging ook meteen gedaan, zo zit Overijssel wel in de wedstrijd.

De voorzitter: Voldoende beantwoord, mijnheer Rook?

De heer Rook: Ja, lijkt me een duidelijk antwoord. Ik hoop dat de partijen aan de formatietafel die hier in het college zitten, ook gaan aansporen om vooral aan de slag te gaan, lijkt me verder duidelijk.

De voorzitter: Bedankt. De heer Loijenga van Volt heeft ook een interruptie.

De heer Loijenga: Ja mijnheer de voorzitter, ik heb even een correctie en ik heb een vraag. Ik ben zelf een beetje over die vrijwilligheid begonnen, maar dat impliceert niet dat wij het mes op de keel willen zetten, zoals u dat benoemt. De vrijwilligheid eraf, daarvan hebben we gezegd: je moet natuurlijk zo min mogelijk afdwingen. Dat is het beste en dat lukt in vele gevallen ook. Ik onderschrijf ook de initiatieven die er zijn. Ik ben ook bij de bijeenkomsten geweest van de KPI's en daar ben ik van onder de indruk. Maar we praten ook over grote opgaven, bijvoorbeeld over functiewijzigingen van grond, en daarvan kan ik me voorstellen dat het niet handig is dat die vrijwilligheid eraf is. Het zijn uitzonderlijke situaties, maar soms zit die vrijwilligheid dan in de weg. Hoe kijkt de gedeputeerde daartegenaan?

De voorzitter: De heer Otter.

Gedeputeerde Otter: Voorzitter, in ons bestuursakkoord hebben we afgesproken dat we het op basis van vrijwilligheid doen. Maar dat dat problemen geeft, misschien nog niet eens in de hele grote trajecten, maar denk aan beekdalrevisies, dat soort zaken. En dan gaat het ook niet altijd alleen om landbouwers. We hebben dan te maken met misschien wel duizend mensen die ons in de weg zitten. Soms alleen maar met hun tuin. Dus het geeft wel problemen, maar de oplossing is niet altijd zo makkelijk. In eerste instantie gaan we toch uit van vrijwilligheid en gaan we toch uit van... Zeker als het weer gaat bij agrari-ers, noem ik maar even de verleiding: soms willen ze zelf ook graag iets anders, en dat er op die manier met ruilen of verplaatsing, een win-winsituatie ontstaat. Maar nogmaals, het zit niet alleen bij landbou-wers, het zit veel breder, want langs al die mooie riviertjes die we hebben, daar wonen soms ook allemaal mensen. Dus het is best een ingewikkeld verhaal. Maar voorlopig hebben we genoeg te doen, we kunnen echt op basis van de huidige plannen, het huidige geld, kunnen we jaren vooruit, zonder dat we door het werk heen zijn en zeggen: nu kunnen we niet verder omdat er geen vrijwilligheid meer is. Voorlopig kun-nen we echt wel even vooruit en dan gaan we zien in de tijd hoe zich dat ontwikkelt.

De voorzitter: De heer Loijenga, heeft u nog een aanvullende vraag?

De heer Loijenga: Dank u wel voor de opmerking. Ik vind het toch belangrijk dat parallel daaraan de vrij-willigheid er niet afgaat, het is in bepaalde gevallen wel nodig. Maar bedankt voor het antwoord.

De voorzitter: Bedankt heer Otter, u mag voortgaan met uw betoog.

Gedeputeerde Otter: Voorzitter, ik heb natuurlijk best wel een aantal dingen al even geraakt, dus ik ga even kijken.

De voorzitter: De heer Schoenmaker heeft ook nog een interruptie.

De heer Schoenmaker: Dank u wel, voorzitter. Ik schrik eigenlijk wel een beetje van de antwoorden die ik hier hoor. In mijn betoog heb ik net aangegeven: zorgvuldigheid voor snelheid. De vragen vanuit onder andere de Partij voor de Dieren en D66 zijn natuurlijk volledig terecht dat ze zeggen: van wat voor actie neemt u en wat is het resultaat van die actie en wat is de totale opgave? De totale opgave die we moeten doen is bekend, maar als u nu aan de gang gaat met boerderijen, met een gebiedsgerichte aanpak en u kunt niet aangeven wat dat voor effect zou hebben op het totaal, dan klinkt dat bij onze fractie als chaos. Dan doet u iets, waarvan wij het gevoel krijgen - maar ik ben heel benieuwd of u ook zo voelt - we doen maar iets en we zien uiteindelijk wel wat het resultaat is, maar we laten in ieder geval zien dat we iets doen. Vindt u dan dat zorgvuldigheid wel voorop staat en dat u niet de snelheid belangrijker maakt?

De voorzitter: de heer Otter,

Gedeputeerde Otter: Voorzitter, ik kauw even op deze vraag, want ik vind dat er twee dingen in zitten. Enerzijds: is het zorgvuldig? Ik denk als ik kijk hoe we iedereen daarin meenemen en al die gesprekken. Ik denk dat dat allemaal heel zorgvuldig verloopt. Het andere wat u zegt. Ja, wij doen een aantal dingen en we hebben onvoldoende zicht op wat dat bijdraagt. Ik noem dat maar even mijn telmachine, dat ik zeg: we hebben deze boer weer verplaatst - ik noem maar even iets heel simpels - dat is weer zoveel kilogram hebben we weer behaald. Daar zijn we eigenlijk nog mee bezig om dat verder te verfijnen, maar ik zou zeggen, wees gerust, wees niet ongerust. Als het gaat om stikstof 2.450 ton, daar hebben we nog heel veel te halen. En dan zit je ook nog weer met het fenomeen: is nu iets geborgd of is iets niet geborgd? Dus de KPI-systeem, dat is een heel mooi voorbeeld, dat is allemaal op basis van vrijwilligheid. Misschien bereiken we daar echt honderden tonnen mee. Alleen omdat het niet geborgd is, enzovoort, mag je het misschien ook weer niet meenemen in je opgave. Dus ook dit is allemaal nog wel een beetje work in progress.

De voorzitter: De heer Schoenmaker.

De heer Schoenmaker: Ik denk, ook een beetje de discussie beluisterend, dat wij echt behoefte hebben aan: wat is de actie die u nu neemt, even in het totaal? En als we dit doen, heeft het dit tot resultaat. Dus de totale taart wordt hiermee wat kleiner, waardoor we precies in beeld krijgen: wat doet u nu en wat heeft dat voor effect? En als u zegt: ik heb geen rekenmachine of ik kan dat niet laten zien, dan vind ik dat als persoon, maar ook als partij erg schokkend, want je moet weten wat je doet. Je kunt niet lukraak zoveel boerderijen gaan uitkopen. Ik kan me goed voorstellen dat u zegt: een boerderij op 100 meter naast Natura 2000-gebied, die kun je op dit moment vrijwillig of helemaal prima uitkopen mocht dat nodig zijn, omdat u weet dat er geen enkel onderzoek is, wat aantoont dat die neerslag niet in het Natura 2000-gebied is. Echter, als die boerderij op 2,5 kilometer staat, dan moet u voorzichtig zijn. Maar als u zegt: wij beginnen vast met die boerderij die op 100 meter staat, dan weten wij toch exact wat daar het doel van is en wat het effect daarvan is? Is dat nou heel raar dat wij die duidelijkheid vragen? Want dat dat proef ik van meerdere kanten: geef duidelijkheid wat het effect is waar u mee bezig bent.

De voorzitter: de heer Otter

Gedeputeerde Otter: Voorzitter, we zijn nu ook al heel erg aan het versimpelen. Er is een heel breed scala aan doelen. Ik noemde net even een stikstofdoel, maar we hebben op water, neerslag, depositie met die stikstof, dat is al helemaal een interessante, Want binnen 500 meter slaat dat misschien heel direct neer en buiten die 500 meter gaat het de deken in. Maar we hebben niet alleen een opgave naar de Natura 2000, maar ook een opgave naar de deken. En dan hebben we het alleen nog maar over stikstof. Dus zo hebben we heel veel doelen die we naast elkaar leggen en daarom maak ik een beetje bezwaar.

Maar lukraak wat doen: nee, er wordt gekeken welke doelen hebben we? We hebben ook doelen en opgaven vanuit het NNN, creëren van een NNN-gebied. Dus we hebben een groot aantal doelen en alles dus wat wij doen, past in die doelen. Alleen, zo zit ik zelf een beetje in elkaar, ik wil het liefst ook even scherp dat allemaal in die rekenmachine hebben. Daar zijn we mee bezig om dat allemaal beter uit te lijnen en goed en smart te maken. Maar dat wil niet zeggen dat we nu zomaar wat doen.

De heer Schoenmaker: Laatste vraag, voorzitter. Ik snap wat u aangeeft, maar ik ben zelf ook ondernemer en ik heb ook altijd te maken gehad met accountants en ik heb altijd boekhouding moeten aanleveren. Dan weet ik precies welke post, waar de kosten zitten. Als ik ergens tekort heb, weet ik ook waar die tekorten zitten. Een deel, dat weten we niet, maar het is toch per onderdeel. Als u zegt: de Kaderrichtlijn Water, dit gaan we daar nu voor doen, dat moeten we uiteindelijk doen, dit is helder, dit is onbekend. Geef eigenlijk, dat is ook de controlerende taak van de Staten, de kaderstellende en controlerende. Kunt u inzichtelijk maken op al die vlakken wat het resultaat is, of het effect is van de acties die op dit moment doet? Ik denk dat iedereen hier snapt dat een heleboel onduidelijk is, maar er is ook een deel wel duidelijk. En als u zegt: het is op meerdere vlakken, maak het dan per onderdeel inzichtelijk en neem de Staten daarin mee. Ik denk dat dat zoveel duidelijkheid geeft en dat het ook het idee bij ons in ieder geval zal verminderen dat wij denken dat het een chaos is. Want u weet dat het niet zo is, maar wij kunnen dat op geen enkele manier toetsen.

De voorzitter: de heer Otter

Gedeputeerde Otter: Voorzitter, met deze oproep kan ik prima uit de voeten, want ik gaf al aan dat we daar ook mee bezig zijn, om ook die monitoring allemaal beter in te richten en ook bij te houden welke voortgang wij boeken.

De voorzitter: Bedankt voor het antwoord. Mevrouw Hilgenga van het CDA, u mag het woord.

Mevrouw Hilgenga: Ik denk dat de vragen die ik in de eerste termijn heb gesteld daar eigenlijk heel erg op aansluiten, op de opmerkingen van Sterk Lokaal. Het gaat erom dat wij inzichtelijk krijgen op welke manier wij met die doelen aan de slag gaan, niet alleen, maar ook hoe we ze bereiken en wat wij aan middelen inzetten, ook daadwerkelijk voor hoeveel percentage dat ook gaat leiden tot het behalen van die doelen. En dat gaat over hoeveel bos gaan wij nou uiteindelijk nog extra realiseren, hoeveel natuur? Wat mij betreft maak het inzichtelijk met een cirkeldiagram, hoe wij denken hoeveel wij die verdeling gaan maken in Drenthe. Maar dat gaat ook over ammoniakreductie, hoe gaan we dat nou eigenlijk concreet doen? Wij hebben echt meer behoefte aan cijfers die onderbouwen wat wij hier nu in die maatregelenpakketten beogen te realiseren.

De voorzitter: Heer Otter, ik heb het idee dat alle Statenleden eigenlijk wel een beter beeld willen hebben van waar staan we nu en wat hebben we wel gedaan? Dat er in beeld is aan welk kapstokje kunnen we het hangen, waar is op geïnvesteerd?

Gedeputeerde Otter: U vat het heel goed samen, voorzitter. Ik denk dat verspreiden allerlei stukken in de P&C-cyclus, al deze dingen, ik noem maar wat: er moet nog 1700 hectare NNN-gebied bij. Zo staat dat overal wel, maar ik heb zelf ook al aangegeven dat ik ook daar wel een beetje mee worstel en dat eigenlijk concreet wil maken. Tegelijkertijd snap ik dat ook, niet alles is dan soms weer zo makkelijk meetbaar te maken en mag je het meenemen, enzovoort. Dus daar vraag ik ook steeds om, daar werken we ook aan en wij zullen u ook daar steeds in meenemen als we denken: nou hebben we een goed overzicht van waar we staan, voorzitter. Voorzitter, ik was volgens mij nog maar bij, ik heb drie kantjes opgesomd met dingen, ik heb twee regels behandeld en toen zijn de interrupties al begonnen. Maar goed, volgens mij

heb ik heel veel wel geraakt. Ik pak er nog even een paar dingen uit, voorzitter. Ik wil niet vervelend doen, maar de klok staat stil.

De voorzitter: Dat is toch voordelig voor u?

Gedeputeerde Otter: Ik ben te eerlijk. Een beetje over woningbouw. Daar zijn wel wat opmerkingen over gemaakt. Ik denk, we moeten zelf ook niet bang zijn dat wij op al die gronden in Drenthe allemaal woningen gaan bouwen, want volgens mij hebben we 100.000 hectare landbouwgrond, als ik even snel heb gegoogeld. Wij gaan een hele hoop binnenstedelijk allemaal realiseren qua woningbouw. Er zal echt zo hier en daar wel een stukje andere grond voor nodig zijn, maar dat valt in de marge. En hoe we daarmee omgaan, dat is ook echt onderdeel van de omgevingsvisie. Vrijwilligheid hebben we het over gehad. De MER en hoe heet die andere, de MLER. Wij denken dat het heel belangrijk is dat we die laten doen. Dat kost wel wat tijd, maar die tijd winnen we wellicht aan de achterkant weer terug. Want ik heb al gezegd: we gaan misschien heel veel verschillende gebiedsprocessen in en dan heb je daar wel mooi één MER voor en anders moet je misschien telkens dat weer per gebied doen. Dus één keer die MER en die MLER en ik heb al aangegeven: ja, het kost inderdaad best wel even wat tijd, maar ik gaf u net al aan hoe, laat ik zo zeggen: die maatregelenpakketten, dat is zo'n detail. Wij vragen dat aan voor 2024 en 2025 en gisteren staat in de brief van de minister gewoon: dit zijn de maatregelenpakketten voor 2024 tot en met 2026. Het is maar één cijfertje, maar ze hebben er zo weer een jaar bij gedaan. In die tijd maakt dat niet zoveel uit, want het schuift toch telkens een beetje naar achteren op en dat ligt niet zozeer aan ons, maar dat ligt ook wel in Den Haag. Voorzitter, misschien nog even over participatie. Er is een opmerking gemaakt door onder andere, dacht ik, het CDA, maar ook de BBB. We hebben er volgens mij vorig jaar ook al iets over toegezegd, die motie. Die evenwichtigheid en de vertegenwoordiging daar zorgen we ook voor. Dus het is niet zo dat we die motie naast ons neerleggen, maar we zitten wel even met het probleem dat we nu soms op Drents niveau praten. Dan kun je niet al die agrariërs aan tafel hebben. Dan praat je met hun vertegenwoordigende organisaties. Ik weet ook dat dat niet alleen LTO is, maar wij proberen ook wel andere organisaties daarbij te betrekken. Maar ook hier geldt, het is wel op basis van vrijwilligheid en wij kunnen ze niet met de haren erbij slepen. Wij willen ook graag dat andere partijen daar ook bij aansluiten, maar ze moeten zelf ook willen. Dus daar zit wel eens wat spanning op. En vervolgens dalen wij af in steeds verder...

De voorzitter: U heeft een interruptie van mevrouw Hilgenga.

Gedeputeerde Otter: Ik maak even de zin af. ...in de kleinere gebiedsprocessen. En dan zitten vragen wij echt iedereen die daar een rol heeft, aan tafel en ook dan zullen sommigen zich wel weer laten vertegenwoordigen, voorzitter.

De voorzitter: Mevrouw Hilgenga, uw laatste interruptiemoment.

Mevrouw Hilgenga: Ik had de gedeputeerde gevraagd voorzitter, in de eerste termijn, om een toezegging, dat we een overzicht krijgen van de participatiemethodieken op de verschillende niveaus waarin dit proces aan de orde komt. En de vraag is: wil de gedeputeerde die toezegging doen?

De voorzitter: de heer Otter

Gedeputeerde Otter: Voorzitter, wij zullen opnemen in één van de komende stukken, zoals ik het nu even heel kort samenvat, hoe wij die participatie voor ons zien, dus een beetje van groot naar klein. Ik ga nog even verder, voorzitter, ik heb nog even de tijd. Ecologisch Autoriteit is nog genoemd. Daar wachten wij ook eigenlijk al op, op hun reactie. Zelf voorfinancieren, lef tonen en zelf voorfinancieren. U heeft de be-

dragen gezien waar het over gaat. Het voorfinancieren van ambtelijke capaciteit, dat is allemaal misschien niet zo'n probleem, maar het grote geld, dat heeft u gezien, daar heeft de provincie gewoon niet de middelen voor. Dus daar dat kent zijn beperkingen. Dus laat ik maar zo zeggen, dat is gewoon nee. PAS-melders. Het is misschien nog wel even goed, ik heb hier vorig jaar ook gezegd: wij zijn bezig met een stevige brief naar de minister. Een kernzin uit dat verhaal was: wees geloofwaardig, vertel het eerlijke verhaal. Dat zou vanuit IPO gaan en dan denkt toch daar iedereen weer wat verschillend over. Toen hebben we gezegd: we gaan die brief nog wat aanpassen, maar uiteindelijk hebben we vorige week gezegd: in de zogenaamde propositie die wij vanuit IPO richting Van der Wal hebben... Nee, dat is niet waar, naar de formateur hebben gestuurd en ook naar het ministerie: we hebben eigenlijk de kernpassages opgenomen die ook in onze brief stonden. Die zijn daarin opgenomen en er zijn nog wat extra middelen gekomen vanuit het Rijk. Dus we hebben eigenlijk geconcludeerd: kan nu deze brief wel weer sturen, maar dat komt creëert dan toch weer een soort gevoel van mosterd na de maaltijd. Dus we hebben besloten dat niet te doen, maar in de positie van de IPO, daar is een stevige passage over. Kom met het eerlijke verhaal rond die PAS-melders, want op deze manier gaan we het gewoon niet redden. Even kijken, voorzitter. Tijdlijnen hebben we al iets over gezegd. Drempelwaarde is misschien nog wel goed. Kijk, die drempelwaarde lost in ieder geval het probleem van de PAS-melders grotendeels op. Verandert de opgave daardoor? Op papier misschien wel, maar feitelijk niet, want die PAS-melders hebben nu allemaal een bedrijf en die doen wat ze doen. Wij lossen alleen het probleem op, dat wij achteraf gezien hun de vergunning hebben ingetrokken en dat dat altijd nog, zoals iemand bij LNV zei, de graat in onze keel. Dus dat zou het oplossen, en dat betekent dat heel veel kleine projectjes gewoon door kunnen gaan. Wellicht zou dat ook wel een hele mooie oplossing zijn, want eigenlijk gaat het niet om de kleine projectjes, het gaat even over de grote opgaven. Maar alle capaciteit, ook juridisch enzovoort, gaat allemaal in die procedures zitten naar relatief kleine situaties. Maar goed, is er nog niet. Ook hier geldt: juridische borging, dat moet wel geregeld zijn. Voorzitter, ik kom volgens mij nu wel een klein beetje tot het einde.

De voorzitter: U bent wel door de tijd heen in ieder geval. Bedankt voor de beantwoording. Dan hebben wij nu de eerste termijn gehad. Ik wou eigenlijk voor de tweede termijn de lijst weer langs gaan van de fracties, dat de fracties even aangeven in de tweede termijn: is het een A of een B-stuk en zijn ze ook voornemens om een motie of een amendement in te dienen? Ik denk dat dat wel handig is, dat we dat in de tweede termijn even meenemen. En dan begin ik weer vooraan bij JA21. U mag het vanaf uw plek doen.

De heer Van den Brand: Voorzitter, dank u wel. Als ik deze discussie zo hoor, dan valt het niet mee de regie die de provincie over het hele proces zou moeten hebben, ook te nemen. Ik zie allemaal micro-ontwikkelingen en we hopen maar dat dat een beetje in de goede richting gaat. En wat me eigenlijk wel een beetje steekt is: ons was gevraagd om te kijken naar die uitgangspunten. Zijn ze volledig, zijn ze compleet? Ik heb daar heel duidelijk een aantal voorbeelden van genoemd, waarvan ik dacht: daar zou je toch ook even aandacht aan moeten besteden. Ik denk dat het nog steeds heel verstandig zou zijn, gelet ook op wat in de maatschappij leeft, dat je goed omschrijft als uitgangspunt: wat is een overgangsgebied? Wat houdt dat in? Want hier staan milieu en LTO bijvoorbeeld, dat zie je aan de brieven die erbij liggen, die staan daar lijnrecht tegenover elkaar. Ik heb nog steeds ook niet gehoord, wat die stapeling van functies nou precies behelst. Is dat nou een loos woord of is het nu werkelijk iets? En uit de discussie haal ik tot slot nog op dat het niet verkeerd is om voorfinanciering, wat de gedeputeerde in zijn antwoord dacht ik te horen compleet uitsluit, misschien ook als uitgangspunt op te nemen. Dat het dus geen uitgangspunt is, dat we namelijk wachten tot het Rijk, die de spelregels bepaalt, ook daadwerkelijk spelregels geeft waarmee te werken is. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Bedankt, maar u heeft nog niet aangegeven of u het als B-stuk of als A-stuk.

De heer Van den Brand: Sorry voorzitter, wat ons betreft als A-stuk.

De voorzitter: Dan gaan we verder met de heer Loijenga van Volt.

De heer Loijenga: Dank u wel voorzitter. Ik wil beginnen met nog even een dankwoord voor de natuurorganisaties die in een brief benadrukken dat de belangen van landbouw en natuur samengaan. Dat onderschrijven wij. Wat betreft de vrijwilligheid, daar heb ik bij de interruptie al genoeg over gezegd. We willen toch nog één voorstel geven, nog één vraag: wij zouden graag zien dat in 2024 een dusdanige voortgang gemaakt wordt met de opgave, dat van het Natuurnetwerk Nederland en de Kaderrichtlijn Water de doelstellingen in 2027 gehaald kunnen worden. En de vraag is aan het college of u dit kan garanderen. Wat betreft het Natuurnetwerk Nederland: we hebben het net over gehad dat er wel of geen geld voor is en wij denken dat daar de gelden voor beschikbaar zijn. Dat was het, dank u.

De voorzitter: Bedankt, u heeft niet aangegeven of het een A of een B-stuk mag zijn.

De heer Loijenga: A-stuk.

De voorzitter: Bedankt. Dan mevrouw Hilgenga van het CDA.

Mevrouw Hilgenga: Mooi dat gedeputeerde ziet dat er zoveel energie is in de agrarische sector, om de verduurzaming van de landbouw te omarmen. En fijn dat u bevestigt dat we als coalitie inzetten op regiopakketten, juist om die gebiedsprocessen en een stevige landbouwstructuur in de toekomst te realiseren. Het CDA wil daar voortvarend mee aan de slag. Wat het CDA betreft gaan we dan niet afwachten wat exact de bijdrage van het Rijk is. We hebben namelijk genoeg verplichte opgave om die voortgang noodzakelijk te maken. Wat het CDA betreft kunnen we ook de tien uitgangspunten onderschrijven die in de eerste pakketten van maatregelen worden genoemd op hoofdlijnen. We adviseren alleen het college met nadruk om concretere uitwerking te geven aan de rol van inwoners, ondernemers en landbouw in de verschillende fasen van het proces en ook de communicatie daarover nader in te vullen. Het CDA begrijpt dat u nog geen concreet beeld heeft in welke mate u denkt de doelen te kunnen gaan behalen. Wat is de effectiviteit van de ingezette maatregelpakketten? Hoeveel hectare natuur gaan we realiseren? Hoe gaan we die ammoniakreductie invullen? We hebben in de eerste termijn duidelijk aangegeven dat we concreter willen weten hoe de gedeputeerde die opgaven gaat invullen. De vraag die nog overblijft is dan: kunt u aangeven op wat voor termijn u met extra informatie daarover kunt komen? Dat even in deze termijn. Wij vinden dit ook een A-stuk. Tot zover, voorzitter.

De voorzitter: Bedankt, dan gaan we verder met de heer Bosch van de Partij van de Arbeid.

De heer Bosch: Dank u wel, voorzitter. Ik kan het nog korter houden. Wat ons betreft wordt het een A-stuk.

De voorzitter: Dank u wel. Bedankt, mijnheer Bosch. Dan gaan we verder met de heer Brinkhorst van D66.

De heer Brinkhorst: Dank u wel, voorzitter. Toch wat opmerkingen. De gedeputeerde begint met: er is wat kritisch gereageerd. Ik denk dat hij daarna in het gesprek wel heeft gemerkt dat er wel terecht kritiek vanuit de Staten is. De opmerking mes op de keel wat betreft de vrijwilligheid, ook daar nemen wij afstand van. Dat is zeker niet de bedoeling. Daarna heb ik een opmerking over de brief van de WUR. Wij zouden graag de toezegging hebben dat wij die ook ontvangen en uiteraard zijn wij benieuwd of we nu dan de handen op elkaar krijgen van de BBB en dat ze niet op hun handen blijven zitten. U heeft een opmerking over de Ecologische Autoriteit. Met dank aan mijnheer Pormes, die helaas ziek is, heb ik daar een mailtje

over gekregen, omdat wij het Statenstuk A19 gaan agenderen. Daar heeft hij in de mail gezet: de Ecologische Autoriteit heeft een advies uitgebracht over het beschermde natuurgebied Drentse Aa, dat is natuurlijk niet heel Drenthe maar dat is wel een flink stuk. De natuur in het gebied is de afgelopen tijd verslechterd en ook in de toekomst zijn er aanzienlijke risico's op verdere achteruitgang. Ik zou zeggen: neem hiervan acte. Wij komen denk ik met een amendement op de uitgangspunten. Dat zou dus zeggen dat wij hiervoor graag een A-stuk maken en we zijn natuurlijk ook voorstander van voorfinanciering, want dan kunnen we aan de gang.

De voorzitter: Als u een amendement gaat indienen, dan wordt het volgens mij een B-stuk. Ik kan concluderen dat het een B-stuk wordt? Dan gaan we verder met Statenlid Zuiker van de Partij voor de Dieren.

Statenlid Zuiker: Dank u, voorzitter. Ik wil even reageren op wat de gedeputeerde heeft gezegd in zijn eerste termijn. Het eerste wat mij opviel was dat er 100.000 hectare landbouwgrond is en daar mocht hier en daar wel wat vanaf, zei de gedeputeerde. Nou lijkt dat wel alsof het uitgangspunt landbouwgrond blijft landbouwgrond wordt losgelaten hier. Daar wil ik graag duidelijkheid over. En dan verbaast het mij dat gedeputeerde zegt dat de Ecologische Autoriteit, dat we wachten op adviezen. Die zijn er al. Er zijn aardig wat adviezen waar dus niks mee gedaan wordt, begrijp ik hier nu uit. En de discussie ook horende in de eerste termijn, dan zou het heel informatief zijn als wij cirkeldiagrammen kregen, zoals bijvoorbeeld het CDA voorstelt, over wat we nou precies doen, hoeveel dat afhaalt van onze opgaves. Dan zou het ook informatief zijn, gezien de discussie, als wij informatie kregen over hoeveel veehouderijen er zijn opgekocht of gaan opgekocht worden in de landelijke beëindigingsregeling. Dus kunt u dat toezeggen? Dan heb ik nog een aantal openstaande vragen. Die wil ik nog wel even stellen. Ik kan ze ook schriftelijk toe doen komen, maar ik kan het nu even snel noemen. We hebben het al gehad over de Wet stikstof en natuur, de resultaatverplichtingen. We hebben het gehad over de maatschappelijke acceptatie van de opgaves, wat u daaraan doet. We hebben het gehad over wat er gebeurt met de € 350 miljoen als we die niet krijgen, wat u gaat doen met de maatregelenpakketten. Het nul-scenario bij de landbouweffectrapportage en ook of andere inwoners dan landbouwers een vergoeding krijgen voor hun inzet bij de overleggen over deelgebieden. Tot zover.

De voorzitter: En ten aanzien van A of B-stuk u wil dat afwachten?

Statenlid Zuiker: Zeker een B-stuk.

De voorzitter: Bedankt. Dan gaan we verder met de heer Brandsema van de ChristenUnie.

De heer Brandsema: Dank, voorzitter. Ja, de BBB die komt hier even met een John Deere uit de 9-serie het debat inrijden. De BBB is hier veruit de grootste partij, met de bijbehorende verantwoordelijkheid, en heeft een eigen bestuurder op dit dossier zitten en meldt even dat het zich totaal niet kan vinden in de koers van het college en daarmee hun eigen bestuurder, die het coalitieakkoord aan het uitvoeren is, waar ook de handtekening van de BBB onder staat. BBB roept op om de teugels aan te trekken, op de handen te gaan zitten, totdat er meer zekerheid is over zaken als geld en een nieuw regeerakkoord. En om bij de metafoor van de heer Vosseveld te blijven voorzitter, dat je geen boodschappen kunt doen als er geen geld in de portemonnee zit, dat snapt mijn fractie. Maar voorzitter, je kunt wel een boodschappenlijstje maken, zodat je ook weet hoeveel geld je nodig hebt. Gelukkig doet GS dat ook. Mijn fractie snapt dat het Rijk echt over de brug moet komen. En als er wel iets in de portemonnee zit en het boodschappenlijstje is nodig voor een driegangendiner, dan kan het voorgerecht mogelijk wel alvast bereid worden. Voor wat betreft de doelstellingen blijft mijn fractie groot belang hechten aan het verkrijgen van inzicht in de voortgang ervan. De ChristenUnie sluit daarbij ook aan bij het pleidooi van het CDA met betrekking tot die doelstellingen. Voorzitter, dank voor de beantwoording door de gedeputeerde en mijn

fractie wenst hem succes met het verder ploegen in dit complexe dossier, want de boventoon van de ChristenUnie is dat er door het college geprobeerd wordt voortgang te boeken. Dank u wel.

De voorzitter: Het kan wat u betreft een A-stuk worden?

De heer Brandsema: Voorzitter, volgens mij is het nu per definitie al een B-stuk omdat er een amendement aangekondigd is.

De voorzitter: Klopt. Dan gaan we verder met de heer Van de Weg van de SP.

De heer Van de Weg: Dank u wel, voorzitter. Eigenlijk toch nog ter verduidelijking van mijn vragen, stel ik ze nog maar een keer aan de gedeputeerde, even over die MER. Ik had het idee dat het een beetje wishful thinking was van de gedeputeerde, toen hij zei: misschien kunnen we met die MER wel in één keer al onze acht deelgebieden meenemen. Als je dan praat over zienswijzen, inspraak en dat soort dingen, lijkt ons dat eigenlijk een droom of een nachtmerrie, net hoe je het bekijkt. Maar wat ons betreft sowieso een goede zaak om die MER daarin mee te nemen. Wat ons ook nog niet helemaal duidelijk was uiteindelijk, ondanks dat er veel over gezegd is en de gedeputeerde het ook had over kleine tuintjes rond riviertjes et cetera, hoe dat nou precies zit met landbouwgrond blijft landbouwgrond, tenzij onderling. En wat dat onderling dan anders wordt overeengekomen? Dat is ons in ieder geval nog niet helemaal duidelijk geworden. En wat wij de gedeputeerde graag met nadruk willen verzoeken om ons zeer periodiek in de komende tijd, zoals dat ook in de vorige periode is gegaan, mee te nemen in hoe de vorderingen zijn in een bijpraatsessie, kijken wat is er bereikt, wat hebben we gedaan, welke inspanningen, tegen welke problemen zijn we aangelopen, et cetera. In een normale, wat officieuze bijpraatsessie. Dank u wel.

De voorzitter: Bedankt, de heer Van de Weg. Dan gaan we verder met de heer Rook van GroenLinks.

De heer Rook: Dank u wel, voorzitter. Als eerste wil ik even terugkomen op een aantal vragen uit mijn betoog die in mijn ogen nog niet beantwoord zijn. Kunt u even wat dichterbij de microfoon. Excuus. Als eerste ging het over de betrokkenheid van agrarische organisaties bij grond en bedrijf en water en natuur, en wij vroegen ons af waarom natuurorganisatie niet betrokken werden en of het mogelijk was om dat alsnog te doen. En tweede punt dat ik nog even wilde aanhalen, is dat is nogal belangrijke stap in het procesvoorstel vooral bij voorontwerp van DPLG en het plan MLER dat het ons verbaasd dat in ieder geval niet voorgenomen wordt om daar in de Staten nog een debat over te voeren. Dat zouden wij graag wel willen doen. Graag reactie. Waar ik verder nog reactie van het college mis, is op de opname van richtlijnen, vooral milieu en Europese richtlijnen op het gebied van klimaat en natuur die hier niet in opgenomen zijn. Worden die uiteindelijk ook wel opgenomen in het beleid, in ieder geval van de uitvoering van het beleid? Nog een paar kleine aanvullingen: er werd hier net de suggestie gewekt dat nitraatrichtlijnen Natura 2000 alleen voor Nederland zouden gelden en niet voor Europa. Dat is natuurlijk niet waar, dat kan iedereen ook opzoeken. En verder moedigen we natuurlijk uiteraard aan het staande beleid van al deze regelgeving vooral uit te voeren. En wat ons betreft wordt het een B-stuk, want wij willen nog wel meer zien op het gebied van concrete opgaven qua bijdragen aan de doelen. Dus de koppeling tussen de maatregelen en de doelen enerzijds en daarnaast ook wat betreft betrekken van de Staten bij het verdere proces. Dat is alles wat ik daarover te zeggen heb.

De voorzitter: Bedankt, mijnheer Rook. Dan gaan we verder met de heer Schoenmaker van Sterk Lokaal Drenthe.

De heer Schoenmaker: Dank u wel, voorzitter. Allereerst bedankt en respect voor de uitleg van de gedeputeerde. We snappen de worsteling en het is ook niet niks. Wij zijn wel, zo hebben we net ook in een

interruptie aangegeven, echt benieuwd naar wat is er nu gebeurd, wat zijn de staatjes? Eigenlijk ook aansluitend bij wat het CDA aangeeft. Wat ons betreft is het een A-stuk, maar dat doet nu niet ter zake want het is al een B-stuk. We hopen wel van ganser harte dat het niet een herhaling van zetten wordt, waarbij iedereen vandaag al een heleboel heeft gezegd, wat dan weer herhaald wordt, want dan kunnen we net zo goed deze sessie overslaan volgens mij. En het is een terugkerend thema, dus antwoorden binnen twee weken, dat kan, maar volgens mij staat het volgende maand weer op de agenda. Maar goed, bedankt voor de inspanningen en hopen op duidelijkheid.

De voorzitter: Bedankt, mijnheer Schoenmaker. Dan geef ik nu het woord aan de heer Vorenkamp van de PVV.

De heer Vorenkamp: Ja, dank u, voorzitter. Bij uitzondering eens een keer dank aan de gedeputeerde voor zijn duidelijkheid die hij gegeven heeft, en inzicht over de gang van zaken en wat er zoal loopt. We zijn ook blij met de toezegging van de gedeputeerde dat wij regelmatig effectrapportage zullen krijgen inzake de doelen in concrete cijfers. Dus over CO2-reductie, ik noem het maar even, stikstofdepositiereductie en de KRW-parameters die dan verbeterd zullen worden, zijn we erg blij mee. Ik heb gisteren met LTO gesproken en voor hun zijn erg verontrustende zaken waar ze echt mee zitten, de overgangsgebieden en het watermanagement. Dat wil ik even meegeven.

De voorzitter: Bedankt, heer Vorenkamp. Dan de heer Vosseveld van de BBB.

De heer Vosseveld: Dank u, voorzitter. Ten eerste een opmerking naar de ChristenUnie. Ik ben geen John Deere-fan, daar zijn uitstekende alternatieven voor. En dan het boodschappenlijstje. Het boodschappenlijstje kan inderdaad heel klein zijn, en je weet niet wat de duiding van het boodschappenlijstje is, maar brood zit er altijd in. Voor brood heb je boeren nodig, dus laten we dan het eerste geld maar uitgeven aan innovaties, bijvoorbeeld groen gas of wat dan ook. Dan even meegeven: de BBB wil niet op de handen gaan zitten, maar hoe verder is het probleem. Er is geen duidelijkheid en geen geld. Omgevingsvisie is niet duidelijk, dus je moet eerst veel meer duidelijk hebben voordat je verder gaat. Dan had ik een opmerking ter aanvulling op die Kamerbrief, die geldt voor bijna alle boeren in Drenthe, een aantal niet. Door een minimaal areaal van 200 hectare wat in die overgangsgebieden moet komen, moeten alle boeren in de gebieden verplicht samenwerken. Dit zal leiden tot een enorme polarisatie. Dat willen we dus niet. Hier valt no-regret volledig weg, immers, er wordt maar vier jaar als toekomst genoemd. Vier jaar is geen no-regret en waarom moeten boeren hierin samenwerken? Dat is gewoon verplicht dan. Uit de brief blijkt dat LTO de gesprekspartner hierin was en bij navraag blijkt dat de LTO-leden en de afdelingsbesturen hierin helemaal niet gekend zijn. Dus dat is weer ter bevestiging van de motie dat de mensen waar het over gaat niet gekend wordt en er niet mee gepraat wordt, maar over gepraat wordt. Ik hoorde van verschillende mensen dat de aankopen en plannen onderbouwd moeten zijn voordat je iets doet. Dat is dus exact wat BBB wil. We willen duidelijkheid en wat het oplevert, de plannen en de aankopen, voordat je geld uitgeeft. Ik hoorde dat de Partij voor de Dieren het met ons eens is. Dat verbaasde mij, maar dat de doelen op deze manier, zoals het nu voorgesteld is, niet haalbaar zijn en er eerst beter onderzoek plaats moet vinden. Het verhaal van het A of B-stuk is inmiddels achterhaald, dus dat was mijn inbreng.

De voorzitter: Bedankt voor uw inbreng. Dan vraag ik de heer Vianen van de VVD voor de tweede termijn.

De heer Vianen: Voorzitter, dank u wel en ook complimenten aan de gedeputeerde in dit dossier. De VVD was akkoord gegaan met de voorliggende besluiten, maar het wordt dus een amendement, dus een B-stuk. Wij willen nog wel even aangeven dat wij de uitkomsten van de sociaaleconomische impactanalyse en die MLER nauwlettend gaan volgen. Wij vinden dat erg belangrijk en zijn heel benieuwd wat eruit gaat komen. Dank u wel.

De voorzitter: Bedankt, dat was kort en bondig. De heer Otter, u kunt voor de tweede termijn een beantwoording geven.

Gedeputeerde Otter: Dank u, voorzitter. Ik loop even snel de verschillende vragen, zoals ik ze heb genoemd, even langs. JA21 had het nog even over voorfinanciering. Daar heb ik eigenlijk al gezegd: in principe nee, omdat we voor dit soort bedragen gewoon geen mogelijkheden hebben. En als het om kleingeld zou gaan, dan konden we het er met elkaar over hebben, maar dat werkt gewoon niet. Stapeling functies, had u het over voorbeelden. Dat moet ik zelf ook even, maar we hebben natuurlijk een natuur en wateropgave en misschien wel gecombineerd met woningbouwopgave of andere opgaven. Dus zo kun je natuurlijk wel dezelfde gebieden soms voor verschillende functies wel gebruiken. Volt vroeg een garantie op de realisatie van NNN-opgaven en de Kaderrichtlijn Water. Er wordt hard aan gewerkt, maar ik geef geen garanties. Want bijvoorbeeld bij die aankoop bijvoorbeeld, voor NNN-gebieden, dat gaat allemaal niet zo snel en er moet echt nog heel veel gekocht worden. Er gebeurt ook gewoon wel heel veel. Ik denk dat het goed is, maar dat is een beetje de rode draad in het geheel, dat we daar op één of andere manier steeds even beter inzicht in geven van wat was de opgave? Waar staan we nu? En wanneer denken we het te halen? Maar garanties geven kan ik niet. Het CDA begon een beetje over die maatregelenpakketten. Het is wel duidelijk, dit zijn nog de concept maatregelenpakketten, hier wordt allemaal nog hard aan gewerkt. Ik moet ook zeggen: hier zit echt wel nog een hele lading spreadsheets achter. Ik heb ook gevraagd bij bepaalde dingen: hoe komen we daar nu aan? Daar hebben we echt wel veel gedetailleerder inzicht in. Maar we vinden het ook niet netjes om te zeggen: in gebied A moeten we dit nog doen en dan gaan we daarna het gebiedsproces in, zeker. Dus we hebben indicatie, echt wel veel meer in detail. Maar nogmaals, we willen die gebiedsprocessen in en dan moet je niet van tevoren al zeggen: dit moet er gebeuren. Dat frustrert het gebiedsproces. Maar weet dat daar best nog heel veel achter zit. De brieven die we gisteren hebben gekregen, zullen natuurlijk weer doorgeleiden, dat was de vraag van D66, dat gaan we natuurlijk doen. Landbouwgrond is landbouwgrond, daarvan heb ik gezegd: misschien gaat er wel een stukje hier en daar vanaf voor woningbouw. We hebben heel veel kleine kernen en we maken ons allemaal met elkaar zorgen over leefbaarheid. Als er hier en daar een klein stukje landbouwgrond af moet gaan, omdat daar woningbouw, dan is het A op basis van onderlinge afspraken en vrijwilligheid. Ik denk dat de landbouwer heel blij mee is dat die, want dan beurt hij denk ik toch een mooie prijs daarvoor. Zo moet u die opmerking zien. In het coalitieakkoord staat het veel breder, landbouwgrond is landbouwgrond. Niet dat we 1000 hectare landbouwgrond zomaar even gaan onttrekken aan deze provincie. Ik heb het hier opgeschreven, het gaat dan om snippers, maar dat moet ook bijdragen aan de leefbaarheid. Dan Partij voor de Dieren. Nog een keer over de € 350 miljoen. Ik denk dat wij minder dan € 100 miljoen krijgen als ik het gewoon even doorreken. Ik heb al aangegeven, dan gaan we natuurlijk kijken misschien enerzijds naar het effect en anderzijds ook waar zit de meeste energie, waar zit misschien de minste weerstand en dat we die € 100 miljoen juist daarin gaan stoppen. Maar dat is een afweging die we nog moeten maken. Inzet participatie en de vergoeding. Daarvan heb ik volgens mij de vorige keer al gezegd dat wij daar nog met een schrijven komen. Dat was volgens mij toen ook een motie. Dat we dat nog eens even gaan uitwerken. Het is niet de bedoeling, heb ik toen ook gezegd, dat we iedereen gaan betalen, maar als iemand onevenredig veel tijd en energie, ook ten behoeve van anderen, in processen gaat zetten, of het nou een burger, een boer of iemand uit het bedrijfsleven is, dan denk ik: dan verdienen die allemaal dezelfde vergoeding. Maar het is niet zo dat ieder die maar wat aan participatie doet, dat we die allemaal gaan betalen, want dan gaan we nog meer tekortkomen voorzitter. De MER is toch provincie breed en dan heeft ook iedereen de gelegenheid om daar wat van te vinden. Maar dat gaat voorkomen dat we straks 100 MER's moeten maken. Dus het is wel een provincie brede MER. Even kijken, dat heb ik al gezegd, SP ook, meenemen in de voortgang. We hebben allemaal al aangegeven hoe we dat allemaal doen: schriftelijk, bijeenkomsten, elke commissievergadering, dus dat komt allemaal goed. GroenLinks, hoe zit het met al die regels? De wettelijke regels zijn uitgangspunt. Dus daarmee nemen we al die regels gewoon mee. En inderdaad, als we wat verder zijn, dan komt die DPLG of wellicht die MER zal

ook hier nog wel een keer weer aan de orde komen. En PVV, voorzitter, die nog zegt: LTO maakt zich zorgen. Ze zitten voldoende aan tafel, dus ze hebben voldoende gelegenheid ambtelijk-bestuurlijk, om zich in ieder geval uit te spreken waar ze zich zorgen over maken. En ik sluit af met Sterk Lokaal. Het is inderdaad een worsteling, niet alleen voor mij, niet alleen voor u, maar ook ambtelijk. Iedereen worstelt ermee. Maar goed, ik worstel en kom boven. Wij blijven doorworstelen en uiteindelijk gaat het goed komen, voorzitter.

De voorzitter: Bedankt, dan heb ik volgens mij nog één vraag van een aantal partijen die hebben gevraagd over de toezegging op de participatie. Hebt u dat nou toegezegd? Dat is mij nog niet helemaal helder.

Gedeputeerde Otter: Ja, ik heb het CDA toegezegd dat we één van de volgende stukken even uit de doeken doen, hoe we die participatie doen. En er was nog een vraag over die vergoedingen, die heb ik ook net beantwoord, dat we dat nog een beetje zullen uitwerken en wat een beetje de insteek zal zijn.

De voorzitter: Prima, bedankt. Het was mij niet helemaal helder, dus ik denk ik vraag het maar even, omdat partijen dat hadden aangegeven. Tot zover bedankt. Dan concludeer ik dat dit stuk als B-stuk door gaat en dat de brieven die erbij waren voor vandaag allemaal als afgehandeld kunnen worden beschouwd. En dan zien we dit stuk op 14 februari aanstaande weer terug in de Staten. Dat was ten aanzien van dit punt.

17. Rondvraag

De voorzitter: Gaan we verder met de rondvraag. Die is er niet, de rondvraag is vervallen.

18. IPO-, SNN-, EU-aangelegenheden, NRK en verbonden partijen

De voorzitter: Dan gaan we naar het volgende punt. Dan moet ik even kijken waar ik precies ben gebleven. Dan gaan we verder met het punt 18, IPO-, SNN-, EU-aangelegenheden, NRK en verbonden partijen. De heer Schuinder neemt hier het woord voor. U hebt het woord.

De heer Schuinder: Ja voorzitter, we gaan een poging doen om uit de inhoud van de Spreidingswet te blijven, omdat we, de heer Uppelschoten en ik, wat we u mee willen delen als AV-leden niet direct gaat over de inhoud, maar over het proces. Over hoe het IPO een petitie overhandigd met diverse partijen om extra druk te zetten dat de Eerste Kamer voor de Spreidingswet moet gaan stemmen. We zijn verbaasd dat wij als AV-leden op geen enkele wijze hiervan op de hoogte zijn gesteld. Een AV-lid behoort zijn taak goed te kunnen doen, maar dan moeten we wel goed geïnformeerd worden door het IPO. Helaas is dat inmiddels met meerdere zaken niet gebeurd. Zo worden er notities naar formerende partijen gestuurd, zonder dat de Staten daarvan weten, hebben kunnen meedenken. Het verweer zal wel zijn dat dit allemaal in korte tijdsbeslag gerealiseerd moest worden, maar als wij zien wat voor grote groep provinciale bestuurders, commissarissen, burgemeesters er opgetrommeld was, dan is dit niet een vrijdagmiddag half drie-actie geweest. Er is nog altijd tijd om vanuit het IPO de AV-leden op te roepen voor een kort overleg. Om onze taak namens de Staten goed te doen, willen we de afgevaardigde van Drenthe in het IPO-bestuur vragen dit ongenoegen - we zijn niet geïnformeerd over het convenant / meegenomen in de totstandkoming van diverse statements - kenbaar te maken binnen het IPO-bestuur en zorg te dragen dat bij voorkomende gevallen de lijn via de AV-leden gebruikt kan worden. Dat ten eerste, daar willen we de Staten nu even over informeren. Dan het tweede IPO-punt, het bestuursprogramma IPO 2023-2027. 15 januari is het bestuursprogramma bij de AV-leden binnengekomen en als AV-leden hebben we alvast het document mogen doornemen en wat ons betreft staan er voldoende zaken in, die we graag met de

Staten willen bespreken, zodat het ook ons bestuursprogramma wordt, van de provincie Drenthe. Op dit moment heeft het IPO-bestuur dit geheel zelfstandig en zonder raadpleging geformuleerd en als AV-leden willen we aangeven dat dit niet de juiste weg is. We horen daarin gekend te worden en de Staten horen zich erover te kunnen buigen, omdat het beleid voor de komende vier jaar wordt vastgelegd. We verzoeken de Staten dan ook het bestuursprogramma op de PS-vergadering van 14 februari te zetten, zodat het nog voor het IPO-bestuur van maart besproken kan worden. We verzoeken het college dit verzoek ook te bekrachtigen. Het verzoek zal ook namens de AV-leden gedaan worden aan het presidium. Daarnaast vragen we GS of er richting IPO een signaal afgegeven gaat worden, zodat het IPO zich bewust is van het feit dat ze behoren af te stemmen met de Staten via de AV-leden. Graag worden we op de hoogte gebracht welk signaal afgegeven wordt en we zijn als AV-leden bereid daarover een begeleidend schrijven te overhandigen aan de college. Bovenstaande zullen de AV-leden ook namens de Staten inbrengen in het komende AV bij het IPO. Dank u wel.

De voorzitter: Zijn er nog Statenleden die vragen hebben aan de heer Schuinder? Statenlid Zuiker.

Statenlid Zuiker: Dank u, voorzitter. Dus ik begrijp dat de heer Schuinder AV-lid is en dan namens de Staten in het IPO-verband praat, maar ik heb de heer Schuinder nog nooit horen vragen wat de mening over bepaalde punten is in de Staten. Dus hoe gaat u dat dan doen?

De voorzitter: De heer Schuinder.

De heer Schuinder: Het is punt 18 van in dit geval de commissievergadering en zo komt die vaker voor en die dingen willen we ook graag bespreken. Daarom zetten we dit nu ook hier neer, omdat we het gevoel hebben dat wij als AV-leden, de heer Uppelschoten en ik, onvoldoende door het IPO meegenomen worden genomen, zodat we de stukken hier met elkaar kunnen bespreken. Dus onze intentie is om dat wat via de lijn binnenkomt, hier ook met iedereen te gaan bespreken.

De voorzitter: Statenlid Zuiker.

Statenlid Zuiker: Nog een korte verduidelijkende vraag: dus alle stukken die u van het IPO krijgt, waar u een mening over formuleert, wilt u in PS inbrengen?

De heer Schuinder: Ja, tenzij PS het mandaat aan ons tweeën geeft om alle stukken te beoordelen op onze zienswijze en dergelijke. Maar wij doen dit namens de volledige Staten, zijn wij AV-lid. Dat is ook zo afgestemd. Dus ik zou heel graag, dat wat er aan statements en dergelijke komt, waar wij met elkaar iets van kunnen vinden als Staten - want het gaat over onze provincie Drenthe, waar wij afgevaardigde van zijn - dat wij als Staten daar iets van mogen vinden. Dus met alle liefde en plezier ga ik dat wat er in het IPO gedeeld wordt en via de lijn bij ons binnenkomt, ter bespreking aanbieden aan de Statenleden. Het was een korte vraag, maar een lang antwoord.

De voorzitter: Bedankt. Het geeft denk ik ook wel een stukje duidelijkheid. Wie was eerst? Mevrouw Kramer en dan de heer Vorenkamp.

Mevrouw Kramer: Sorry mijnheer Vorenkamp. Helder, deze vragen vanuit Statenlid Zuiker en het antwoord van u heer Schuinder. Ik ben heel blij dat u daar staat en dat u aangeeft wat er in uw ogen beter kan. Laat ik het zo maar formuleren. Dus ik ben heel blij met uw signalerende functie richting GS en richting ons, en ik kan alleen maar zeggen dat ik het eens ben met de voorstellen die u doet richting het bestuur en richting het IPO. Dus dank.

De voorzitter: Bedankt. De heer Vorenkamp.

De heer Vorenkamp: Dank u, voorzitter. Ik wil even opkomen voor mijn collega Nico Uppelschoten, die al heel lang IPO-lid is, samen met Jan Smits in het verleden. Maar datgene wat zij konden delen, hebben ze in het verleden wel gedeeld en is ook wel van PS gevraagd om hun mening te geven. Over het algemeen waren dat de begrotingen, want toen was het IPO van mening dat het algemeen bestuur alleen ging over de begroting. Er is eigenlijk pas recent een wijziging in de houding binnen IPO opgetreden, dat er dus een breder overleg moet plaatsvinden over datgene wat zich in het IPO afspeelt. En dat is dus nu aan de hand. Ik ben blij dat dat collega Gertjan Schuinder, dat dat nu ook in gang gezet wordt blijktbaar. Hartelijk dank daarvoor en fijn om te horen.

De voorzitter: Bedankt. Wilt u daar nog op reageren, anders ga ik verder. De heer Bosch.

De heer Bosch: Dank u wel, voorzitter. Even een korte vraag. Ik snap de vraag, maar het bevreemdt mij wel iets, dat het in dit stadium hier ter sprake wordt gebracht. Mijn fractie had het beter gevonden om dit eerst ook in het presidium met elkaar te bespreken, want dit maakt het nodeloos politiek, wat ons betreft.

De voorzitter: Bedankt. De heer van Dekken.

De heer Van Dekken: Voorzitter, ik wil mijn collega ook hartelijk danken dat hij aandacht vraagt voor dit specifieke punt, maar ik sluit me wel even aan bij de opmerking vanuit collega Bosch. Want ik hoop dat collega Schuinder het met mij eens kan zijn dat de presidium bijeenkomsten zijn per definitie altijd extra inspirerend. Dus daar had dit echt eerst even naartoe moeten volgens mij, omdat daar waar u spreekt om dit stuk rondom de IPO te vragen om te komen naar een andere handelswijze, dat moeten wij eerst even ordentelijk voorstellen richting IPO. En om het verwachtingenmanagement hier ook maar even op in te brengen, dat net op dit moment, terwijl er een politiek contrair onderwerp voorbijkomt, dat zou mij er ook wel wat aan gelegen zijn om ook om die reden eerst even naar het presidium te zijn gegaan met deze lijn. En voor wat het waard is, eerlijkheidshalve hoop ik dat dat stuk waar u net op doelde, 14 februari dan ook in de Staten voorbijkomt. Dat we dat nog even achterwege kunnen laten en dat we dan eerst nog even in het presidium gaan kijken hoe we met dat stuk zouden kunnen en moeten omgaan.

De voorzitter: Gaan we eerst verder met wie nog een vraag had. De heer Omlo.

De heer Omlo: Dank u wel, voorzitter. Ik denk dat het goed is dat de heer Schuinder hier even gaat staan over dit onderwerp. Het is politiek gemaakt, mede door die petitie. Wat ik nog wel even wil vragen is heeft u met andere AV-leden contact gehad, van andere provincies?

De voorzitter: Zijn er nog meer vragen? Nee, mevrouw Niessink.

Mevrouw Niessink: Wat ik mij nog even afvroeg, was in welke hoedanigheid er betrokkenheid is van u en de heer Uppelschoten bij het IPO. Zijn dat bijeenkomsten geweest, ja of nee? Is dit gewoon nooit sprake gekomen dit hele onderwerp? Ik maak hieruit op dat u ook verrast bent door de gang van zaken, dus daar was ik nog wel even benieuwd naar.

De voorzitter: De heer Schuinder, u mag alle vragen achter elkaar beantwoorden. Mevrouw Kleine Deters.

Mevrouw Kleine Deters: Voorzitter, mag ik toch opmerken dat we ook onderscheid moeten maken als Provinciale Staten AB-lid van het IPO te zijn en de gedeputeerden DB-lid. Ik vind dat zaken hier wel erg

door elkaar heen gemengeld worden, waardoor ook de discussie hier volgens mij wat onjuist nu plaatsvindt. Dus als wij daar echt een debat over willen hebben, sluit ik geheel bij mijn 'voorzitter', letterlijk, aan om dat gewoon ordentelijk voor te bereiden.

De voorzitter: Gezien alle opmerkingen die er zijn gemaakt heer Schuinder, mag u een reactie geven.

De heer Schuinder: En dan mag ik proberen weer alle vragen te onthouden. Maar goed. In zoverre ben ik het met mijn coalitiegenoten eens dat dat we dit niet politiek moeten maken, maar ik zag niet anders dit als eerste mogelijkheid om het gewoon te bespreken. Het kwam op een commissie met agendapunt 18, daar staat IPO. Ik dacht, ik ben IPO, Nico ook, dus wij gaan dat hier maar even bespreekbaar maken. Want daar voor hadden we geen presidium en in mijn beleving is mij geleerd in het enorm grote inwerkprogramma dat wij hier hebben gekregen in dit huis, dat presidium gaat met name over toewijzing op agenda's en dergelijke. En wat bespreken we waar? Dus daar hou ik mij dan aan en dat doen wij niet altijd in het presidium, maar dat is wel de intentie. Dus in die zin had ik bedacht om dat gewoon hier te doen. Ja, het is voorbereid met heer Uppelschoten 's avonds zeer laat, met een tijdsverschil tussen Thailand en Nederland. Dus dat ging ook allemaal goed. En is er niet eerder over gesproken? Soms wordt er in het AV met elkaar gesproken op fysieke bijeenkomsten of anderszijds. Alleen statements als dit conventanten, petitie's en dergelijke zijn niet in het voortraject met ons besproken.

De voorzitter: De heer Van Dekken wil hier nog op reageren begrijp ik.

De heer Van Dekken: Ja, voorzitter, want ik wil mijn collega hartelijk danken voor zijn openheid in dit antwoord. We zitten denk ik, soms allemaal wat te zoeken naar de beste werkwijze rondom dit onderwerp. Alleen juist om zorgvuldig te blijven in deze werkwijze en ook gegeven de verwachting die hier uit kan spreken richting IPO, sluit ik me echt aan bij wat collega Kleine Detters daar zojuist over zei. Laten we dit even nog kort in het presidium bespreken met als inzet om die procedure en dat proces te optimaliseren, te verbeteren. Dat zou ik echt wenselijk vinden, waarbij ik me wel aansluit bij die opmerking: er zit een aantal gedeputeerden van ons in dat DB en daar moeten we ook vertrouwen in hun richting durven uit te spreken, om dat zo te doen.

De voorzitter: Mijnheer Schuinder, kunt u zich in het voorstel van de heer Van Dekken vinden., dat u teruggaat naar het presidium?

De heer Omlo: Zoals ik al zei, komt het ook in het presidium, dat had ik al geroepen, dus in die zin komt dat ook die kant op.

De voorzitter: De heer Omlo.

De heer Omlo: Nog even mijn vraag, voorzitter.

De heer Schuinder: En die was ik vergeten, zeker.

De heer Omlo: Juist die. Heeft u ook contact gehad met andere AV-leden hierover? Stellen zij dezelfde manier van...

De heer Schuinder: Ja, we hebben natuurlijk een app-groep, je hebt tegenwoordig allemaal app-groepen, maar we hebben een app-groep met AV-leden. Daarin heb ik dit ook benoemd, dat we het hier ook gaan bespreken. We kregen ook bijval dat het goed is dat dit binnen meerdere provincies besproken gaat worden. En dat is uiteindelijk elke provincie op zich. Maar de oproep die wij doen als AV-leden aan onze afgevaardigden van Drenthe in het bestuur, zal in meerdere provincies overgenomen worden. Ik ga graag

met elkaar in gesprek over wat wij, in ieder geval de heer Uppelschoten en ik, mee kunnen nemen namens de mooie provincie Drenthe naar Utrecht. Waar het op zich ook mooi is, maar dan ben ik altijd wel weer blij dat ik terug ben.

De voorzitter: Bedankt. Kan ik concluderen dat dit onderwerp terugkomt in het presidium en dat we er nu, of wil de heer Otter er nog een reactie op geven? U mag er een reactie op geven, mijnheer Otter.

Gedeputeerde Otter: Voorzitter, of het nu wel of niet terugkomt in het presidium, het komt wel terug bij het IPO, want het discussiepunt is geagendeerd. We hadden het net over het woord worsteling. Omdat ik penningmeester ben, zit ik ook bij die AV-bijeenkomsten en daar heb ik ook als nieuweling te horen gekregen dat het inderdaad altijd een beetje een worsteling is tussen waar gaat nou die AV over? Even oneerbiedig: die gaat over de begroting en de jaarrekening en voor de rest gaan ze nergens over. Ik zeg maar even wat mij gezegd is. Maar goed, er zijn nu ook andere signalen. Wij hebben ook wel geprobeerd vanuit IPO-bestuur, dat klinkt ook niet leuk als je het over inhoud hebt: u gaat er gewoon niet over. Nee, we vinden het ook wel belangrijk dat iedereen eigenlijk wel als AV-lid ook erbij wordt betrokken en ook gelegenheid heeft om er iets van te vinden. Wat niet wil zeggen dat je er over gaat. Dat is een beetje nu de discussie. Daar is dus nu allemaal wat rumoer over. Dit gaat leiden tot een hele duidelijke scherpstelling van hoe we hier eigenlijk mee om willen gaan. En zo gaat het ook over dat bestuursprogramma, wat eigenlijk bedoeld is als een intern stuk om focus aan te brengen in die toch inmiddels best grote IPO organisatie. Om focus aan te brengen, we hebben ook al die BAC's enzovoort, waar willen we ons wat op richten? In mijn optiek is dat niet helemaal gelukt nu, want het is eigenlijk weer te breed en wat ver weg allemaal. Maar goed, ook hiervan hebben we gezegd: we willen wel in ieder geval de AV-leden en ook de achterban nog de gelegenheid geven om er iets van te vinden en om dat aan mij mee te geven. Dus ja, wij vragen wel aan u weer om een oordeel of wat input of wat dan ook. Maar even heel zwart-wit gezegd: u gaat er niet over, want het is eigenlijk gewoon iets interns. Dat klinkt altijd zo een beetje onvriendelijk. Maar het is denk ik goed dat we dat met elkaar even wat uitlijnen. Er zijn nog wel een paar onduidelijkheden van wat is het IPO? Vooral als je op beleid komt, landelijk beleid, dan klinkt het heel snel naar politiek. Wanneer is het nou uitvoering, lobby en wanneer is het nu politiek? Dus wij gaan sowieso in het IPO-bestuur die discussie voeren. Dus die oproep, dat verhaal ligt al gewoon bij het bestuur. Dus wij gaan het de komende vergadering het in ieder geval daarover hebben. Dan zal ook, in overleg met de AV, dat we hele goede, duidelijke afspraken krijgen hoe we daarmee mee om willen gaan. Want het is een ingewikkeld verhaal.

De voorzitter: Dank, de heer Otter. Ik denk dat in het presidium goed met elkaar kan worden besproken waar ze mee verder willen, wat de grenzen zijn en waar ze duidelijkheid over willen hebben waar ze wel of niet bevoegd zijn. Ik denk dat het goed is dat het daar met elkaar wordt besproken en dat het dan teruggekoppeld wordt, zodat alle Statenleden er ook helder een beeld van hebben, hoe dat precies in elkaar zit. Dat was het ten aanzien van dit punt.

19. Sluiting

De voorzitter: Dan zijn we bij punt 19 gekomen, dat is de sluiting. Zal ik even kijken of ik nog iets vergeten ben? Nee. Ik wil iedereen bedanken voor deze commissievergadering en ik wil iedereen wel thuis wensen en tot de volgende keer. De eerstvolgende commissievergadering is op 6 maart en wie dan voorzitter het eerst is, dat zien we dan wel. Bedankt allemaal, en wel thuis.